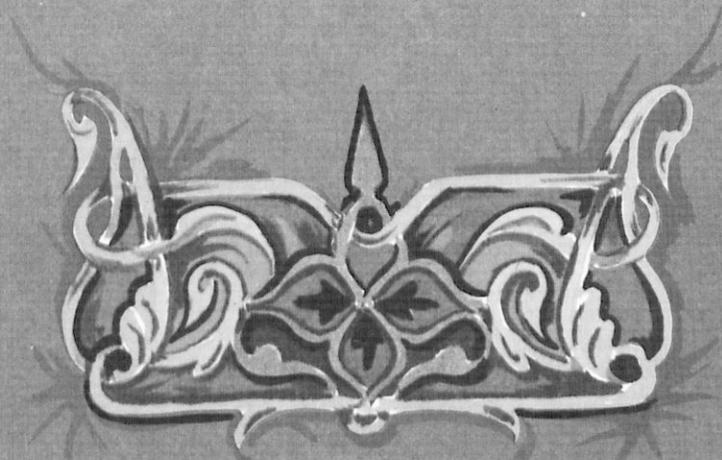

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

β' λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1980

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

1980 ΜΑΙ

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

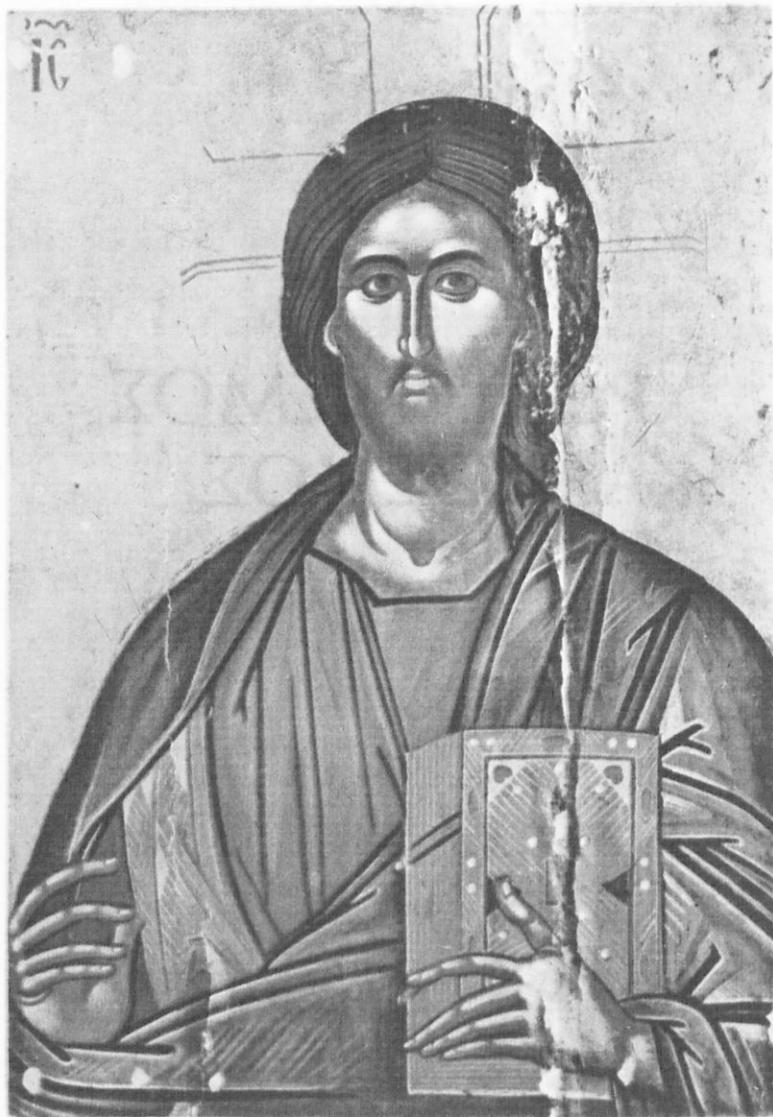
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

β' λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1980

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο Κύριος. Είκόνα του 16ου αι. που βρίσκεται στό Πρωτάτο του Αγίου Όρους.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό καινούργιο βιβλίο τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Β' τάξεως Λυκείου πού κρατᾶς στά χέρια σου ἔχει σκοπό νά ἀνταποκριθεῖ στό νέο ἀναλυτικό πρόγραμμα πού καταρτίστηκε ἀπό τό KEME τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί νά ἐκθέσεις ὅσο γίνεται πιό ἀπλά καί κατανοητά ὄρισμένες βασικές ἀλήθειες γύρω ἀπό τό φαινόμενο τῆς Θρησκείας καί εἰδικότερα νά παρουσιάσει τό Χριστιανισμό ὡς τή μόνη ἀληθινή Θρησκεία μέσα στόν κόσμο.

Νά διδάξει κανείς τή Χριστιανική ἀλήθεια στό σημερινό κόσμο, πού ταλαιπωρεῖται τόσο ἀσχῆμα ἀπό τήν ἀπάτη καί τήν ὑποκρισία, είναι ἔργο ἀρκετά δύσκολο. Καί είναι δύσκολο γιατί ἡ Χριστιανική κοινωνίεωρία διαθέτει καί παρουσιάζει τήν μόνη ἀλήθεια γιά τό Θεό. ἐνώ «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται». Οι ἀνθρωποί ὅλων τῶν ἐποχῶν, πιό πολὺ ὅμως τής σημερινῆς ἐποχῆς, «ἡγάπησαν τό σκότος μᾶλλον» καί ὅχι τό φῶς, γι' αὐτό καί ὅλες σχεδόν οἱ πνευματικές ἀλήθειες καί ἀξίες βρίσκονται, κατά κοινή ὁμολογία, σέ μεγάλη παρακμή, πού προκαλεῖ ἀνησυχία σοβαρή καί μεγάλη.

Τό ρεῦμα τῆς ἀθείας, τῆς ἀπιστίας καί τῆς ἀδιαφορίας πού φυσικά δέν ἔχει κάποια συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα νά ἀποδείξει τίς θέσεις του, κάνει θόρυβο καί στό πέρασμά του παρασύρει καί συντρίβει πολλές ψυχές καί μάλιστα νέων ἀνθρώπων πού δέν ἔχουν εὔκολα καί πρόχειρα μέσα γιά νά ἀντιμετωπίσουν τό σημερινό πνεῦμα τῆς ματαιότητας πού κυκλοφορεῖ. Τά μαθήματα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, πού είναι τόσα ὅσα ἀκριβῶς μποροῦν νά διδαχθοῦν σέ ἑνα σχολικό ἔτος, προσπαθοῦν νά δώσουν ἀπλά καί εὐχρηστά ἐπιχειρήματα στό μαθητή γιά μιά σωστή καί κατά τό δυνατό πλήρη ἐνημέρωση πάνω στά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ Χριστιανισμός μέσα στό σημερινό κόσμο. Κρίνεται σκόπιμο νά ἀρχίσουν οἱ μαθητές τή μελέτη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀπό τόν πίνακα τῶν

περιεχομένων. Έκεī θά δούν ἀμέσως τή διαιρεση τοῦ βιβλίου σέ τρία μέρη καὶ τήν κατάταξη μέσα σ' αύτά τῶν μαθημάτων μέ τήν ἐσωτερική τους δομή καὶ σχέση, ἀλλά καὶ τήν ἀπλή παρουσίαση τοῦ περιεχομένου.

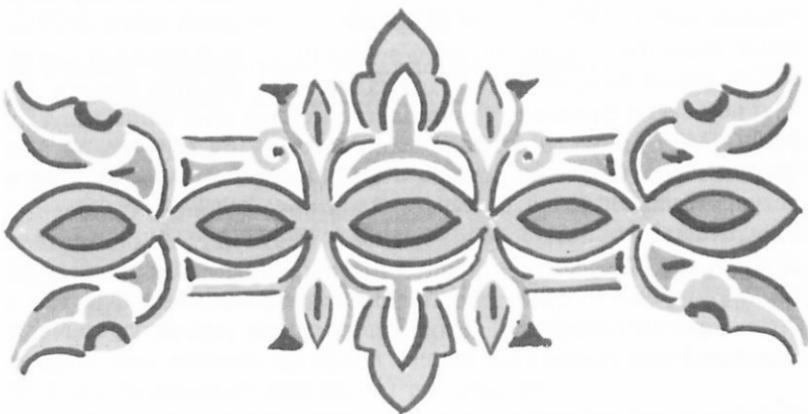
὾λα τά μαθήματα εἰναι ἔτοι γραμμένα πού νά δίνουν ἀφορμή γιά γόνιμη καὶ δημιουργική συζήτηση, μέ τή οωστή καὶ προσεγμένη μέριμνα τοῦ καθηγητῆ. Ἐκτός ἀπ' αύτό ὅμως, πολλά βοηθήματα εὑχρηστά γιά τούς μαθητές ἀναγράφονται στό τέλος τοῦ βιβλίου, στή Βιβλιογραφία, καὶ ἔτοι μποροῦν οἱ μαθητές νά βροῦν ἐκεī κάτι περισσότερο πού θά θελαν. Τά τελευταῖα μαθήματα τοῦ βιβλίου (κείμενα) μπορεῖ νά διδαχθοῦν κατά διαφορετική σειρά ἢ καὶ μερικά ἀπ' αύτά νά προτιμηθοῦν ἀπό ἄλλα πού ἵσως παραλειφθοῦν.

Οἱ συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου αύτοῦ πιστεύουν ὅτι ὁ περιορισμένος χρόνος πού τούς δόθηκε γιά νά γράψουν τό βιβλίο δέν κατόρθωσε νά τό βλάψει ούσιαστικά καὶ ὅτι κάθε καλοπροαίρετος ἀναγνώστης βρίσκει σ' αύτό ἰκανοποιητική ἀπάντηση στά προβλήματα πού ἐξετάζονται μέ ἀντικειμενικότητα καὶ ἀγάπη.

Ἐλπίζοντας ὅτι τό βιβλίο ἀνταποκρίνεται στίς εὐλογες ἀπαιτήσεις τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας, τό παραδίνουμε στούς ἀγαπητούς μαθητές μας, μέ τήν εύχη νά συμβάλει στήν πνευματική κατάρτιση καὶ τήν ψυχική τους καλλιέργεια.

Οἱ συγγραφεῖς

Μέρος Πρώτο

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Μάθημα 1^ο ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

"Εννοια τῆς λέξεως Θρησκεία καὶ θεωρίες γιά τήν ἐτυμολογία της

Τό φαινόμενο τῆς Θρησκείας είναι τόσο παλαιό, όσο και ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ. Ἡ ιστορία τῆς Θρησκείας ἀρχίζει μαζί μὲ τήν ιστορία τοῦ ἀνθρώπου. Παρά τὸ γεγονός αὐτό, δέν ἔχει διατυπωθεῖ μέχρι σήμερα ἔνας ὄρισμός πού νά ἀποδίδει ὅλο τὸ νόημα καὶ τῇ σημασίᾳ τῆς. Μποροῦμε ὅμως νά ποῦμε, ὅτι Θρησκεία είναι ἡ ἐκφραστή τῆς πίστεως καὶ ἡ συμμόρφωση τοῦ πιστοῦ στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μέ λίγα λόγια, στὴ λέξη Θρησκεία ὑπάρχουν τρία στοιχεῖα, ἡ πίστη, ἡ λατρεία καὶ ἡ ἡθική. Στήν Καινή Διαθήκη (Ἰακώβου 1,27) βρίσκεται ὁ μοναδικός ὄρισμός, σύμφωνα μὲ τὸν ὃποιο Θρησκεία είναι οἱ ἐκδηλώσεις ἀγάπης πρός τούς πονεμένους συνανθρώπους καὶ ἡ ἐνάρετη ζωὴ.

Γιά τήν έτυμολογία τής λέξεως Θρησκεία ύπάρχουν διάφορες απόψεις: 1) Μιά αποψή είναι ότι ή λ. Θρησκεία παράγεται από τό ρ. θρέομαι (ἀπό τό όποιο καὶ ή λέξη θρῆνος) πού σημαίνει κράζω μεγαλόφωνα, ξεφωνίζω. Ή έρμηνεία αύτή συνδέεται με τά διονυσιακά μυστήρια. Οι ειδικοί ομως δέν τήν δέχονται, γιατί δέν καλύπτει όλη τήν εννοια που ἔχει ή Θρησκεία. 2) Μιά δεύτερη γνώμη είναι ότι προέρχεται από τή λέξη Θράκη (Θράξ-Θρήξ). Σύμφωνα με τήν έξήγηση αύτή οι Έλληνες διδάχτηκαν τή Θρησκεία στή Θράκη από τόν Όρφεα. Αύτή ή αποψη στηρίζεται σέ μιά φράση τού Πλουτάρχου, ή όποια άναφέρεται στίς γυναίκες τής Σαμοθράκης, Θρήσσες τίς ὄνομάζει, οι όποιες συμμετείχαν στά Όρφικά μυστήρια. Ό Βιζυηνός μάλιστα σέ ένα ποίημά του λέγει: «Από τή Θράκη, βρέ παιδιά, από τή Θρασικεία, έβγηκεν η Θρησκεία». Η γνώμη αύτή ἀν καί φαίνεται πιό πιθανή, δέν γίνεται παραδεκτή από όλους.

Τό αίτημα καί ή άναγκαιότητα τής Θρησκείας

Η έπιστήμη δέχεται, ότι μία από τίς έμφυτες όρμες τοῦ ἀνθρώπου είναι καὶ ή Θρησκευτική. Η ύπαρξη όρμῶν κατά τόν Καθηγητή τής Ιατρικῆς Μαρίνο Γερουλάνο, δικαιολογείται μόνο ἐφ' ὅσον ύπάρχουν καὶ άντιστοιχες πραγματικότητες. Γιά νά ύπάρχει λοιπόν θρησκευτική πίστη ώς έμφυτη όρμη, σημαίνει ότι ύπάρχει καὶ άντιστοιχη πραγματικότητα, πού είναι ὁ Θεός.

Ἐτοι έχηγείται τό καθολικό καὶ πανανθρωπίνο φανόμενο τής Θρησκείας. Δέν ύπηρξε λαός σέ ολή τή γῆ, πού νά μήν είχε κάποια θρησκεία. Τήν παγκοσμιότητα τής Θρησκείας αποδεικνύουν οι νεώτερες έπιστημες, Έθνολογία, Ψυχολογία, Αρχαιολογία, Ιστορία Πολιτισμοῦ, Κοινωνιολογία κ.α. Οι περιηγητές καὶ οἱ ἐρευνητές πού βρέθηκαν σέ λαούς πρωτόγονους καὶ απολίτιστους έμειναν ἐκθαμβοὶ μπροστά στή θρησκευτικότητα πού παρουσίαζαν. Άλλα καὶ τά κράτη ἐκεῖνα πού θέλησαν μέ βίαια καὶ άνελεύθερα μέσα νά ξεριζώσουν τή Θρησκεία, δέν κατόρθωσαν τίποτε. Άντιθετα μάλιστα, οι διωγμοί καὶ τά μαρτύρια δυνάμωσαν τή Θρησκεία.

Η Ιστορία καὶ ή Ψυχολογία άναφέρουν ότι ή Θρησκεία είναι πρωταρχικό στοιχείο τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπομένως ή Θρησκεία, ώς πολιτιστική ἀξία, είναι ἀπαραίτητη καὶ ἀναγκαία γιά τόν πνευματικό βίο τών ἀνθρώπων, ὅπως είναι ἀπαραίτητη καὶ ή Έπιστήμη, ή Τέχνη κτλ. Η Θρησκεία δίνει νόημα καὶ περιεχόμενο στήν ἀνθρώπινη ζωή. Απαντά σέ ἀγωνιώδη ἐρωτήματα πού ἀπασχολοῦν τόν ἀνθρώπο. Δίνει τή δυνατότητα στόν ἀνθρώπο νά ἀπαλλαγεῖ από τό ήθικό κακό. Συμβάλλει

στήν άνάπτυξη τής τέχνης και τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀκόμη ἡ Θρησκεία ὀπλίζει τὸν ἄνθρωπο μὲν ύπομονή και καρτερία, μὲν θάρρος και ἀγωνιστικότητα, γιά νά αντιμετωπίσει τις θλίψεις τῆς ζωῆς του.

Οἱ ἔννοιες «ἀναζήτηση», «ύπερβαση», «κοινωνία» και «όλοκλήρωση» στή Θρησκεία

Ο ἄνθρωπος κατά τὴν ψυχή συγγενεύει μέ τό Θεό. Γι' αὐτό και στρέφεται πρός τὸ Δημιουργό του και τὸν ἀναζητεῖ. Θέλει νά τὸν γνωρίσει και νά συνδεθεί μαζί του. Ἀνιχνεύει και ἐρευνᾷ. Ἡ ἄνθρωπινη ψυχή είναι ἀνήσυχη μέχρις ὅτου συναντήσει τό Θεό, ὅπως ἐλεγε και ὁ ἰερός Αὔγουστίνος.

Γιά νά συναντήσει ὁ ἄνθρωπος τό Θεό πρέπει νά ξεπεράσει τοὺς φραγμούς που ἔχει στήσει ὁ ἐγωισμός. Χρειάζεται νά ἐπεργέται τοὺς φράχτες πού κλείνουν τό δρόμο του και ἐμποδίζουν τὴν πορεία του. Ετοι θά πλησιάσει τό Θεό και θά τὸν γνωρίσει.

Ἡ λύτρωση τοῦ ἄνθρωπου και ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς του συντελεῖται μέ τὴν ἔνωση και τὴν *κοινωνία* του μέ τό Θεό. Γιά νά γίνει τοῦτο δυνατό, είναι ἀνάγκη ὁ ἄνθρωπος νά προσφέρει τὸν ἑαυτό του στήν ἀγάπη του Θεοῦ και τῶν συνανθρώπων του.

Ἡ ἔνωση τοῦ ἄνθρωπου μέ τό Θεό ὥλοκληρῶνται τό σκοπό τῆς Θρησκείας. Ο ἄνθρωπος παραδίνεται στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ και ζει τό μυστήριο τῆς σωτηρίας και τοῦ ἀγιασμοῦ. Αὐτό βέβαια μόνο στό Χριστιανισμό πραγματοποιεῖται.

Τό ἀληθινό νόμα τῆς Θρησκείας

Ἡ Θρησκεία συντελεῖ στήν πνευματική και ἡθική ἀναγέννηση τοῦ ἄνθρωπου. Βοηθά τὸν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας και νά πλησιάσει τό Θεό. Μέ τή Θρησκεία πραγματοποιεῖται ἡ προσωπική πνευματική σχέση τῆς ἄνθρωπινης ψυχῆς μέ τό Θεό.

Ἀπό ὅλες τίς Θρησκείες μόνο ὁ Χριστιανισμός δίνει στή Θρησκεία τό ἀληθινό τῆς νόμα. Στό χώρο τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ὁ ἄνθρωπος νοιώθει ἀληθινά ἐλεύθερος ἀπό τό ἀτομό του και τὸν ύλικό κόσμο. Βρίσκει τό ἀληθινό νόμα τῆς ζωῆς και τοῦ θανάτου. Ἡ χριστιανική Θρησκεία δέν είναι ἑνα σύνολο κανόνων, ἀλλα κάτι τό ἐσωτερικό. Είναι ψυχικό περιεχόμενο, ζωή και βίωμα.

Εἰδη Θρησκειῶν

Ἡ ἀρχική μορφή τῆς Θρησκείας ἦταν ὁ μονοθεϊσμός. Ο ἄνθρωπος ξεκίνησε ἀπό τὴν πίστη σέ ἑνα Θεό, ξέπεισε ἐπειτα στήν πολυθεία και

άπό έκει έπανηλθε στό μονοθεϊσμό. "Ετοι οι θρησκείες μπορούν νά διακριθούν σέ μονοθεϊστικές και πολυθεϊστικές. Μονοθεϊστικές είναι ό 'Ιουδαιϊσμός, ό Χριστιανισμός και ό 'Ισλαμισμός.

Μιά άλλη διάκριση είναι: Φυσικές και άποκαλυμμένες. Φυσικές χαρακτηρίζονται οι θρησκείες έκεινες, τίς όποιες διαμόρφωσε ό ανθρωπος μέ τή φαντασία και τή σκέψη του. Στίς θρησκείες αύτές θεοποιήθηκαν φυσικά φαινόμενα και οντα τής φύσεως. Άποκαλυμμένες θρησκείες είναι ό 'Ιουδαιϊσμός και ό Χριστιανισμός, γιατί έχουν τήν άποκάλυψη τών άληθειών τους από τόν ίδιο τό Θεό. Άλλοι τρόποι διαιρέσεως είναι: Γεωγραφικός, άριθμητικός (μεγάλες-μικρές), ιστορικός (ζωντανές-νεκρές).

Τό φαινόμενο τής πολυθρησκείας έξηγείται από τό γεγονός ότι ό ανθρωπος, παρασυρμένος από τήν άμαθεια και τήν άμαρτια, έκανε κατάχρηση τής έλευθερίας του και έκτραπτηκε σέ πλανερές μορφές θρησκευτικότητας ή σέ ύποκατάστατα τής άληθινής θρησκείας.

Έρωτήσεις

1. Ποιά στοιχεῖα περιλαμβάνει ή έννοια τής λέξεως θρησκεία;
2. Πώς έξηγείται ή καθολικότητα τής Θρησκείας;
3. Ποιά είναι ή σπουδαιότητα τής Θρησκείας;
4. Ποιές θρησκείες χαρακτηρίζονται άποκαλυμμένες και γιατί;
5. Γιατί ύπάρχουν πολλές θρησκείες;

Κείμενο

«Δέν ύπάρχει τομεύς τής άνθρωπίνης ζωῆς θρησκευτικῶς ἀνεπηρέαστος, δέν ύπάρχει ἐκδήλωσις τής ζωῆς ξένη πρός τούς παλμούς και τάς σκιρτήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, θρησκευτικῶς ἄχρους και ἀδιάφορος. Τοῦτο είναι τό μέγα συμπέρασμα περί τής σχέσεως Θρησκείας και ζωῆς, τὸ ἀναδυόμενον ἐκ τής Ἰστορίας τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ και τής Ἰστορίας τῶν θρησκευμάτων. Καὶ ἄλλο

συμπέρασμα: ὅσον είναι τελειότερον ἐν θρήσκευμα, ὅσον δηλαδὴ ύψηλότεροι καὶ φωτεινότεραι είναι αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἡθικαὶ αὐτοῦ ἀξίαι, τόσον περισσότερον λάμπουν ἡ ζωὴ καὶ ὁ πολιτισμός, τόσον τελειότεροι καὶ ἡθικώτεροι είναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ θρήσκευμα τούτο, ὑπό τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε, ὅτι δέχονται τό φῶς του καὶ ρυθμίζουν τὸν βίον των συμφώνων πρός τὰς ἐπιταγάς του» (Λεων. Φιλιππίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Θρησκεία καὶ ζωὴ, Σελ. 34, 'Αθῆναι).

Μάθημα 2°

ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί ἔξελίξεως καὶ μορφές τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

'Ινδοϊσμός είναι ἡ θρησκεία στήν ὁποία πιστεύουν τά τρία τέταρτα περίπου τῶν κατοίκων τῆς Ἰνδίας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει κάποιο συγκεκριμένο ίδρυτή, ὅπως οἱ περισσότερες θρησκείες, οὔτε ἀναφέρεται στήν ιστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ κάποιο πρόσωπο ιστορικό πού νά

είναι συνδυασμένο μέ την έμφανσή του. Λέγεται καὶ βραχμανισμός ὁ Ἰνδοϊσμός, ἀπό τούς βραχμάνους (καὶ σχι ἀπό τὸ Θεό Βράχμα, ὅπως μερικοί ἐνόμισαν) ποὺ ἡταν ιερατικές ὄμάδες, μέ μοναδικό σκοπό τήν ἔρμηνεία τῶν ιερών κειμένων στούς πιστούς καὶ τήν ιστορική διατήρηση τῶν διδαγμάτων πού κατά καιρούς ἔγραφαν οἱ ἕδιοι οἱ βραχμάνες.

Τό Ιερό τους βιβλίο είναι ἡ Βέδα (γνώση), πού είναι γραμμένη στή σανσκριτική γλώσσα καὶ ἀποτελεῖται ἀπό τέσσαρες μεγάλες ὄμάδες βιβλίων (τόμους), πού περιέχουν ὑμνους στούς θεούς. Φαλμούς γιὰ τελετές, διάφορα μαγικά τραγούδια κ.ἄ. Ἡ πρώτη Βέδα (πού λέγεται Ρίγκ Βέδα = βιβλίο φαλμῶν) είναι ἡ σπουδαιότερη, γιατί περιέχει ἐπικλήσεις καὶ ἔξορκισμούς πρός τούς διάφορους θεούς πού ἀπαγγέλονται κατά τή διάρκεια θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἄπο τά βιβλία τους καὶ τήν ὅλη ιστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ προκύπτει ὅτι ὁ Ἰνδοϊσμός δέν είναι μιά θρησκεία, ἀλλά ἔνα πλήθος ἀπό θρησκείες καὶ κοινωνικά συστήματα, πού διατηροῦνται μέχρι σήμερα μέ θρησκευτικό φανατισμό, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσά τους είναι φανερές καὶ μεγάλες.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ είναι ἡ θεοποίηση τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ Ἡλίου, τῆς Σελήνης, τῶν ἀστεριῶν κ.ἄ., καθὼς καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὅπως τῆς βροχῆς, τῆς πλημμύρας, τῆς ξηρασίας. Ὁ σπουδαιότερος θεός είναι ὁ Βισονού, θεός τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Σίμπα, θεός τῆς γῆς. Στά ιερά κείμενα ἀναφέρονται καὶ τά ὄνοματα τῶν γυναικῶν τους. Τά περισσότερα ἀπό τά ζῶα είναι θεοποιημένα καὶ παίζουν σπουδαιό ρόλο στή ζωή τῶν Ἰνδῶν (τό παγώνι, τό φιδι, ἡ ἀγελάδα). Ὁ θεός τῆς γῆς Σίμπα μετακινεῖται, καθισμένος ἐπάνω σέ μιά λευκή ἀγελάδα. "Ἄλλοι μικρότεροι θεοί είναι ὁ Ἀγκνι,

Ο Θεός Γκανέσα, γιος τοῦ Σίμπα. Εἶναι ὁ «σοφός» θεός των Ἰνδῶν πού βοηθάει τούς πιστούς στίς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Τό κεφάλι του (κεφάλι ἐλέφαντα) είναι σύμβολο δυνάμεως.

θεός της φωτιᾶς, ὁ Ἰντρα, θεός τοῦ κεραυνοῦ, ὁ Σκάνια ὁ δεκακέφαλος θεός τοῦ πολέμου, ὁ Γκανέσα μέ κεφάλι ἐλέφαντα, πού μέ τή μεγάλη του δύναμη δαμάζει ὅλα τά ἐμπόδια πού συναντοῦν οἱ ἄνθρωποι στή ζωή τους. Σ' αὐτόν προσεύχονται ὅλοι οἱ μαθητές στήν ἀρχή τοῦ σχολικοῦ ἔτους μέ τήν κραυγή «εὐλογημένος ὁ μεγαλοδύναμος θεός Γκανέσα» καὶ πολλές ἄλλες θεότητες, ἀνάλογες γιά κάθε περίσταση.

Είναι δύσκολο νά προσδιοριστεῖ χρονολογικά ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ. Βέβαιο είναι ὅτι τό 1.000 π.Χ. ύπηρχε μία συγκεκριμένη ιερατική τάξη βραχιμάνων πού κατέγραψε θρησκευτικές συνήθειες ἀναγνωρισμένες ἀπό τό λαό μέ σχετικές θρησκευτικές γιορτές. Τό 500 π.Χ. ύπάρχουν πολλές συγκεκριμένες μορφές θρησκευτικῶν τελετῶν, πού ἀναφέρονται σέ γνωστούς πλέον θεούς, στούς ὥποιούς πιστεύει ὁ λαός. Ἀπό τό 300 π.Χ. καὶ μετά ύπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ πού ἐπιζοῦν μέχρι σήμερα, ὥπως ἡ λατρεία ζώων, φυσικῶν φαινομένων κ.τ.λ. Ἀπό τότε ὅμως καὶ μέχρι τό 711 μ.Χ., πού ύποδουλώθηκαν οἱ Ἰνδοί στούς μουσουλμάνους, πολλά στοιχεία ἄλλων λαῶν ἀσκησαν μεγάλη ἐπίδραση καὶ μετέβαλαν ἀρκετά τίς παλιές ἀρχές τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ τόσο, ὥστε ἀπό τό 711 μ.Χ. καὶ μετά νά ἔχουμε τόν «Νεοϊνδοϊσμό» αὐτόν, στόν ὥποιο μέχρι σήμερα πιστεύουν στήν Ἰνδία.

Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ σήμερα

Ἡ Ἰνδία ἔχει σήμερα περίπου 500 ἑκατομμύρια κατοίκους. Είναι ἡ δεύτερη χώρα σέ πληθυσμό μετά τήν Κίνα. Ἡ φτώχεια, ἡ ξηρασία ἀλλά καὶ οἱ πλημμύρες κρατοῦν χαμηλά τό μορφωτικό ἐπίπεδο αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Τό 85% τοῦ πληθυσμοῦ πιστεύει στόν Ἰνδοϊσμό (425 ἑκατομ.) Τά ύπόλοιπα 15% είναι: μουσουλμάνοι 10%, χριστιανοί 3% καὶ διάφορες ἄλλες θρησκείες 2%. Τό γειτονικό Πακιστάν ἔχει 12 ἑκατομ. κατοίκους καὶ είναι ὅλοι σχεδόν Ἰνδοϊστές. Ἄλλα 10 ἑκατομμύρια Ἰνδοϊστές είναι σκορπισμένοι σέ ἄλλες χώρες ὥπως στό Ναπάλ, στό Κασμίρ, στήν Κεϋλάνη, στήν Ινδονησία κ.ἄ. Μικρό ποσοστό Ἰνδοϊστῶν είναι ἐγκατεστημένο στήν Αμερική, Αφρική καὶ ἐλάχιστοι στήν Εύρωπη.

Ἡ γοητεία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

Στόν Ἰνδοϊσμό παρατηρεῖται μιὰ ἀπέραντη πολυμορφία θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν πεποιθήσεων, πού ξεκινοῦν ἀπό ἐναν ἀπροσδιόριστο μονοθεϊσμό καὶ καταλήγουν σέ ἐναν πληθωρικό πολυθεϊσμό.

"Ετσι γίνεται άντιληπτό ότι ό κάθε πιστός διαλέγει μέσα σ' αύτό τό άτελείωτο δειγματολόγιο, ό,τι τού ἄρέσει καλύτερα καί σ' αύτό πι- στεύει, παραδίνεται καί ἀνήκει. Είναι πολύ συνηθισμένο τό φαινόμενο στήν Ἰνδία νά λατρεύονται θεοί καί θεές σέ μιά περιοχή καί αύτές οι ἵδιες θεότητες νά είναι ἄγνωστες σέ ὅλη τήν ὑπόλοιπη χώρα. Πολλοί ἀπό τούς Βραχμάνους (ἱερεῖς) ἔχουν καλλιεργήσει τή λατρεία θεῶν πού ἔχουν ιδιαίτερες προστατευτικές δυνάμεις γιά τήν ξηρασία, τίς ἄρρωστιες καί τό θάνατο ἀκόμα. "Αλλοι πιστοί κάνουν μεγάλες πο- ρείες γιά νά φθάσουν στά ιερά μέρη πού κατοικοῦν αύτοί οι θεοί, γιά νά πετύχουν αύτό πού ζητάνε.

Πολλοί ἀπό τούς σημερινούς Ἰνδοϊστές ιερεῖς, πού ἔχουν ἔλθει σέ ἐπι- κοινωνία μέ προοδευμένους λαούς, προσπαθοῦν νά προσαρμόσουν τόν Ἰνδοϊσμό κατά τέτοιο τρόπο, πού νά ἀσκεί κάποια γοητεία καί πρός ἀνθρώπους ἄλλων θρησκευμάτων. "Ολοι οι ἄρρενες θεοί ἔχουν καί τίς γυναικες τους, μέ τίς ὅποιες κατά κύριο λόγο ἐπιβάλλουν τό θέλημά τους στούς ἀνθρώπους.

Στά διάφορα ιερατικά κέντρα τῆς Ἰνδίας ὑπηρετεῖ σήμερα ἔνα μεγάλο πλήθος μεσαζόντων πού φροντίζει γιά τούς πιστούς καί μεσο- λαβεῖ στή σύζυγο τοῦ θεοῦ γιά τίς θεραπείες καί τά ἄλλα προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Οι μεγάλοι διδάσκαλοι Γιόγκα πιστεύουν βέβαια σέ κά- ποιους αἰώνιους θεούς, χωρίς ὅμως οι ἀνθρωποι νά ἐπηρεάζονται ἀπό αὐτούς οὔτε καί οι θεοί νά ἐνδιαφέρονται γιά τίς πράξεις τῶν ἀνθρώπων. ὅποιες κι' ἄν είναι αύτές. Είναι τόσο πολύ ἐλκυστικές οι ὑποσχέσεις τῶν Γιόγκα, ὥστε πολλοί νομίζουν ότι μέ τήν ἀκινησία τοῦ σώματος σέ κάποια σάση καί τήν ἀποφυγή κάθε σκέψεως συγκινοῦνται οι διάφο- ροι θεοί καί στέλνουν τή χαρά σ' αύτούς πού τούς λείπει ἡ τήν ἐπιτυ- χία σέ κάποια συγκεκριμένη δουλειά πού πρόκειται ό πιστός νά ἀρχί- σει. Οι προτιμήσεις αύτές τῶν θεῶν είναι περιέργες ἀλλά καί ἀνεξήγη- τες γιά τόν Ἰνδοϊσμό.

Άξιολόγηση τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

Μέσα σέ ὅλες τίς θρησκείες τῆς Ἀνατολής ό Ἰνδοϊσμός ξεχωρίζει γιά ἔνα βασικό του σημείο: κρατάει μέ μεγάλο φανατισμό τήν κοινωνι- κότητά του. Είναι τόσο στενά δεμένος ώς θρησκεία μέ τήν καθημερινή πράξη τῶν ὄπαδῶν του, πού εύκολα θά ἐλεγε κανείς ότι δέν είναι θρη- σκεία ό Ἰνδοϊσμός, ἀλλά ἔνα ἀτελείωτο σύστημα κοινωνικής συμπερι- φορᾶς. Βέβαια δέν ἐνδιαφέρεται καί τόσο πολύ γιά ὅλες τίς πράξεις τῶν ὄπαδῶν του, ἀσκεί ὅμως ἔνα σχολαστικό καταναγκασμό πάνω σέ ὅλες τίς πράξεις πού ἔχουν σχέση μέ τή θρησκεία. "Ολος ό λαός είναι

χωρισμένος σέ μεγάλες ομάδες (φυλές) και μέσα σ' αύτές άπλωνται ένα μεγάλο δίχτυ τελετουργικής καθηκοντολογίας, πού κυριολεκτικά βασανίζει τούς άνθρωπους. Παρατηρεῖται τό περίεργο φαινόμενο νά προτιμούν νά πεθάνουν άπο πείνα ή άρρωστια η πλημμύρα ένός ποταμού παρά νά κάμουν άλλες σωτήριες πράξεις έκεινη τή στιγμή τῆς δυσκολίας, πού όμως δέν ύπαγορεύονται άπο τούς κανονισμούς. Άναριθμητες είναι οι αιρέσεις, πού οι περισσότερες δέν άφορούν στή θρησκεία, άλλα στούς κοινωνικούς και τελετουργικούς τύπους. Στό σημείο τούτο ο Ινδοϊσμός πολύ λίγο βοηθάει σέ μια πολιτιστική άνοδο τού λαού.

Είναι βέβαιο πώς ο Ινδοϊσμός περνάει σήμερα σοβαρή κρίση, κυρίως άπό τό γεγονός ότι ή έκμηδένιση τῶν άποστάσεων έχει φέρει πολλούς έπιστήμονες κοντά του, άλλα και πολλοί Ινδοί έχουν ταξιδέψει εξω άπό τήν Ινδία και μποροῦν μέ βεβαιότητα νά δοῦν τίς άτελειες τῆς θρησκείας τους.

Έρωτήσεις

1. Είναι ο Ινδοϊσμός μία θρησκεία; Πώς άλλιώς μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ;
2. Ποιοί λαοί σήμερα πιστεύουν στόν Ινδοϊσμό;
3. Ποιά είναι ή έπιδραση τού Ινδοϊσμού στήν πολιτιστική άνοδο τῶν όπαδῶν του;

Μάθημα 3^ο

ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως του Βουδισμού

Βουδισμός είναι ή θρησκεία πού έχει έπικρατήσει στήν Ινδία και ειδικά στή νότια περιοχή της Ινδικής χερσονήσου. Από έκει διαδόθηκε και σέ αλλες χώρες. Έχει άμεση σχέση μέ τόν Ινδοϊσμό, (ϊδιος λαός, ίδιες συνθήκες ζωής, ίδιες κοινωνικές άντιληψεις), παρουσιάζει σύμως και πολλές βασικές διαφορές άπό αύτόν. Ιδρυτής τής θρησκείας αυτής είναι ο Σινχάρτα Γκαουτάμα. Γεννήθηκε τό 563 π.Χ. και πέθανε τό 483 π.Χ. Ήταν άπόγονος τής άριστοκρατικής και πολεμικής φυλής τῶν Σάκιας. Οι πρώτες βιογραφίες του γράφονται άρκετούς αιώνες μετά τό θάνατό του. Σ' αυτές παρουσιάζεται ο Γκαουτάμα πολύ μελαγχολικός άνθρωπος, άπομονωμένος άπό το κοινωνικό του περιβάλλον, λιγομήλητος και πάντοτε άγέλαστος. Αποφεύγει τίς συναναστροφές μέ τούς άλλους άνθρωπους, γιατί δέν θέλει νά άκούει τά βάσανά τους και τίς θλίψεις τους. Δέν άντεχει νά βλέπει τούς άνθρωπους νά ύποφερουν και νά πεθαίνουν. Γιά τό λόγο αύτό στά 35 χρόνια του έγκαταλείπει τή νόμιμη γυναικά του και τό παιδί του, καθώς και τίς αλλες γυναικες πού κατοικοῦσαν μαζί του στό άνάκτορό του και έξαφανίζεται σέ χώρα έρημη και μακρινή. Έκει ή σκέψη του έφθασε στά «σωστά» συμπεράσματα γιά τόν άνθρωπο και τή ζωή τού άνθρωπου, άφου φωτίστηκε από τή μοναξιά και τήν αύτοσυγκέντρωση. Κατά τή γνώμη του και τή γνώμη τῶν όπαδῶν του έγινε «Βούδας» (στή σανσκριτική γλώσσα ή λέξη «βούδα» σημαίνει φωτισμένος). Όταν έγινε Βούδας κατάλαβε ότι ο ίδιος είναι μιά συνέχεια άπό μεταβιώσεις, πού ξεκίνησαν άπό τόν ούρανό και τελείωσαν σ' αύτόν. Ακόμη νόμισε ότι η ζωή είναι ένα άπασιο πράγμα πού πρέπει ο άνθρωπος νά άποφύγει πηγαίνοντας σέ έρημους τόπους. Μέ τήν άρνηση τής ζωῆς καταλήγει σέ μιά έσωτερική ήδονή – τό Νιρβάνα – και πεθαίνοντας ή μεταβιώνεται κάπου άλλού ή καταλήγει στόν άπόλυτο μηδενισμό. Έδιδαξε τή θρησκεία του σέ πολλές περιοχές τής Ινδίας και άπεκτησε πολλούς Όπαδούς. Πολλοί άπό αύτούς ήταν πλούσιοι έμποροι και στρατιωτικοί, άπό τούς οποίους είχε και άπεριόριστη οίκονομική άλλα και στρατιωτική βοή-

θεια. Στά 80 χρόνια του φιλοξενήθηκε από παλιούς γνωστούς και φίλους, πού τοῦ πρόσφεραν ένα πολύ βαρύ φαγητό από χοιρινό κρέας και μανιτάρια και στή συνέχεια πέθανε. Οι φίλοι του έκαψαν τό πτώμα του.

Κριτική Θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδισμοῦ

Κύριο χαρακτηριστικό τῆς Βουδικῆς διδασκαλίας είναι ότι ἀρνεῖται τήν υπαρξην κάποιου αἰώνιου και παντοδύναμου Θεού. "Ολα τά ἀνθρώπινα στροβιλίζονται μέσα σε ἀτέλειωτες μεταβολές (μεταβιώσεις) πού καταλήγουν στό μηδενισμό. Στά δύο αὐτά βασικά σημεία τῆς διδασκαλίας του ὁ Βουδισμός ἔρχεται σε μεγάλη ἀντίθεση μέ δόλες σχεδόν τίς ἀρχαίες θρησκείες και μέ αὐτόν ἀκόμη τόν Ἰνδοϊσμό πού ἀναπτύχθηκαν μαζί και μάλιστα στήν ίδια χώρα. Ὁπωσδήποτε ἔχει μεγάλες διαφορές από τή θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Αἰγυπτίων και τῶν Μουσουλμάνων. Τό ότι ὁ Βούδας Γκαουτάμα καθώς και οἱ διάδοχοι του δέν ἐπινόησαν κανενα θεό, οὔτε θεοποίησαν πρόσωπα, ζῶα ή φαινόμενα ἀποδίδεται στήν ἀπαισιόδοξη νοοτροπία τοῦ ἰδρυτῆ και τή διάθεσή του γιά ἀπομόνωση και ἀφανισμό πού είναι τό βασικό χαρακτηριστικό τῆς διδασκαλίας του.

Ἐξάπλωση τοῦ Βουδισμοῦ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Βούδα Γκαουτάμα διαφώνησαν μεταξύ τους και χωρίσθηκαν σε πολλές ὄμάδες, πού ἡ κάθε μία ἀπό αὐτές ἐτόνισε ἀπό τή Βουδική διδασκαλία ὅτι ἀρεσε περισσότερο στούς ἀρχοντες τῆς φυλῆς. Δύο ἀπό αὐτές τίς ὄμάδες ἦταν οι κυριότερες. Ἡ μία ὑποστηρίχθηκε ἀπό τόν αὐτοκράτορα Ἀσόκα Πριγιαντάρσιν, πού μέ τό στρατό του ὑπέταξε ὅλη σχεδόν τήν Ἰνδία (272-232 π.Χ.). Στήν προσπάθειά του αὐτή ὁ βουδιστής αὐτοκράτορας κατέσφαξε 100.000 θρησκευτικούς του ἀντιπάλους και 150.000 ἔκλεισε σε στρατόπεδα. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς πέθαναν ἀπό ἀρρώστιες και κακουχίες. Τότε κατακτήθηκε ἀπό τό Βουδισμό και ἡ μεγάλη νῆσος Κεϋλάνη, πού παραμένει μέχρι σήμερα ἡ ἀκρόπολη τοῦ Βουδισμοῦ. Ἀπό τότε και μέχρι τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ διαδίδεται ὁ Βουδισμός με ὄργανωμένες ὄμάδες πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, μέ πολύ λιγότερο θρησκευτικό φανατισμό. Ἔτσι ἔφθασε στήν Ἰάβα, στή Σουμάτρα, στό Βόρνεο, στό Τουρκεστάν και στήν Κίνα, ὅπου τό 350 π.Χ. παρατηρεῖται μορφή Βουδισμοῦ μέ πολλά κινέζικα στοιχεία. Μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Ἰσλάμ ἀναγκάζεται νά περιοριστεῖ ἀρκετά και νά στραφεῖ πρός τά βόρεια και ἀνατολικά τῆς Ἰνδίας. Τότε γίνεται και ἡ κατάκτηση τοῦ Θιβέτ ἀπό ιθαγενεῖς

βουδιστές. Μέχρι τό 1500 μ.Χ. έχουν γίνει τόσες έπιδράσεις πού ό «Νεοβουδισμός» νά είναι πλέον πραγματικότητα. Μέ αυτή τή μορφή όργανώθηκαν άποστολές στήν Άμερική, Αφρική και Εύρωπη μέ άσήμαντα άποτελέσματα. Ή έπικοινωνία μέ τό τεχνοκρατικό πνεῦμα τού 20ου αιώνα, πού κάθε άλλο παρά άρνηση τής ζωῆς είναι, έφερε πολλές δυσκολίες στό Βουδισμό πού περνάει πολύ σοβαρή κρίση, προσπαθώντας νά βρει κάποια προσαρμογή γιά νά μή έξαφανίσει τίς βασικές του άρχες.

Αξιολόγηση τού Βουδισμού

Κατά τήν έμφανισή του ό Βουδισμός έπαιξε κάποιο σημαντικό ρόλο στήν άχανή έκταση τής Ινδίας, στρέφοντας τήν προσοχή τῶν ὀπαδῶν του σέ κάποια προσπάθεια γιά μιά καλύτερη ζωή. Ο Βουδισμός, σάν θρησκεία, έχει τόν προσωπικό χαρακτήρα του ίδρυτη του. Ή έπικοινωνία του μέ τίς άλλες θρησκείες και ιδιαίτερα μέ τό Χριστιανισμό, άλλα και ή διάδοση τής έπιστημης σ' ολες τίς χώρες τής γῆς, έκαναν τό Βουδισμό νά προσαρμόσει τή διδασκαλία του και νά παρουσιάσει μόνο τά άνεκτά σημεία του. Ήταν ο Βουδισμός προβάλλοντας π.χ. τό μυστικισμό του ή τήν άτελειωτή περισυλλογή και μάλιστα σέ έρημο τόπο, και άκομα, προσπαθώντας νά δώσει άπαντηση σέ μεγάλα προβλήματα (πείνα, φτώχεια, άρρωστια κ.τ.λ.), άσκει κάποια φευγαλέα και παροδική γοητεία σέ όσους καταπιάνονται μέ άφελεια μέ τέτοια ζητήματα. Μέσα στούς κόλπους τού Βουδισμού γίνονται σήμερα μεγάλες ζυμώσεις γιά νά ξεχωριστούν τά σημεία έκεινα πού πρέπει νά προβάλλονται, άπό έκεινα πού πρέπει νά κρύβονται.

Ο Βούδας. Αγαλμα στή Μαδούρα τής Ινδίας. Κατασκευασμένο τόν 5ο μ.Χ. αιώνα άπό κόκκινη άμμο. (Φωτογραφία τής Ακαδημίας τῶν Τεχνών τής Αγγλίας).

Έκείνοι πού πιστεύουν ότι κάτι θά προσφέρει ό Βουδισμός, αν συμβιβαστεῖ μέ τό σύγχρονο πνεῦμα καὶ ἀπορρίψει τίς πλάνες του, θεωροῦνται αἱρετικοὶ καὶ καταδιώκονται ἀπό τούς συντηρητικούς βουδιστές. Έχουν γραφτεῖ ὅμως τόσα πολλά γιὰ τὸ Βουδισμό καὶ εἰναι τόσο γνωστές καὶ οἱ πιό λεπτομερειακές ἀπόψεις αὐτῆς τῆς θρησκείας, ὥστε νά είναι δύσκολο σήμερα νά παραπλανηθεῖ κανείς ἀπό μερικές μόνον ἀπόψεις τοῦ Βουδισμοῦ. Ή ἀπελπισία καὶ ἡ ἀπογοήτευση είναι τά συναισθήματα πού δοκιμάζει κανείς μόλις προχωρήσει πιό μέσα στή μελέτη αὐτῆς τῆς θρησκείας.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά είναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ Βουδισμοῦ;
2. Είναι ό Βούδας Θεός; ἂν ὁχι τότε τί είναι;
3. Συμφωνεῖ ό Βουδισμός μέ τίς σημερινές κοινωνικές ἀντιλήψεις;

Μάθημα 4°

ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Ἡ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας - Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός

Ο Κομφούκιος δέν είναι ό iδρυτής τῆς θρησκείας τῶν Κινέζων, είναι ὅμως ἐκείνος πού πρώτος ἔγραψε, συστηματοποίησε καὶ προσ-

πάθησε νά παρουσιάσει βελτιωμένη τήν άρχαια πατροπαράδοτη θρησκεία τῶν προγόνων του. Γεννήθηκε τό 551 π.Χ. στήν ἐπαρχία Σαντούγκ καὶ πέθανε τό 479 π.Χ. στήν πατρίδα του, όπου βρίσκεται καὶ ὁ μεγαλοπρεπής τάφος του, πού φυλάγεται ἀπό τούς ἀπογόνους του καὶ εἶναι τό ἱερό προσκύνημα τῶν Κινέζων. Τό ὄνομά του εἶναι ἔξευρωπαίσμενος τύπος τοῦ Κούνγκ-Φού-Τσέ (Κομφούκιο). Κούνγκ εἶναι ὄνομα οἰκογενείας, Φού-Τσέ σημαίνει δάσκαλος, ὁδηγός (δάσκαλος τῆς οἰκογενείας Κούνγκ).

Πολλούς αἰώνες πρίν ἀπό τὸν Κομφούκιο ἐπικρατεῖ στήν Κίνα παλιά θρησκεία πού παραδέχεται πολλούς θεούς, κυρίως οὐράνια σώματα (τόν ἥλιο, τή γῆ, τά ἀστέρια). Καὶ στή γῆ ὑπάρχουν πολλοί θεοί (τῆς θάλασσας, τῶν βουνῶν, τῆς καταιγίδας). Ὁ πιό σπουδαῖος θεός εἶναι ὁ θεός Ούρανός, ὁ ὅποιος, μέσα στούς αἰώνες πού πέρασαν, ἔφερε στή γῆ τούς αὐτοκράτορες πού εἶναι ἀπόγονοι του καὶ μ' αὐτούς κυβερνάει τόν κόσμο. "Ολες οἱ γενιές τῶν αὐτοκρατόρων ἔχουν θεία καταγωγή, ἀπό τό θεό Ούρανό. Ἐκτός ἀπό τούς αὐτοκράτορες καὶ ἄλλα πρόσωπα, συγγενή τῶν αὐτοκρατόρων, ἀνακηρύχθηκαν θεοί. Εἶναι ἐντονη ἡ προγονολατρία καὶ ἡ λατρεία φυσικῶν φαινομένων. Ὁ Κομφούκιος διατύπωσε κανόνες κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς πού ἔχουν γιά σκοπό τήν ἀρμονικότερη συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Τούς μεγάλους θεούς, τούς θεοποιητές συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Τούς ἀποδέχεται σχεδόν ἀνεξήγητα, πιστεύοντας πώς ἡ εὐγένεια καὶ ὁ σεβασμός πρός τούς προγόνους (πού ἔφτιαξαν αὐτή τή θρησκεία) θά βοηθήσει πολιτιστικά καὶ κοινωνικά τίς ἐπόμενες γενεές.

Ἀντίπαλος τοῦ Κομφούκιου ἦταν ὁ Λάο-Τσέ (λάο = γέρος, τσέ =

‘Ο Κομφούκιος. (Ζωγραφικός πίνακας τοῦ Μουσείου τῆς Φιλαδελφείας. Η.Π.Α.).

δάσκαλος). Γεννήθηκε τό 604 π.Χ. και είναι άγνωστο πότε πέθανε. Οι περιγραφές γιά τή ζωή του είναι γεμάτες άπό άτελειωτους μύθους και φαντασίες τών όπαδών του. "Ηθελε νά έρευνήσει τούς θεούς και τούς άνθρωπους, γι' αύτό και ή έπιδρασή του ήταν περιορισμένη. Συναντήθηκε μέ τόν Κομφούκιο κάποτε (ήταν ούγχρονοι), και έκφραστηκαν οι καθένας γιά τόν άλλο μέ σχήμα λόγια. Στή σκέψη του είναι θεωρητικός και σέ αντίθεση μέ τόν Κομφούκιο παραδέχεται πώς ύπάρχει ένας υψηστος νόμος τό Ταό, πού κυβερνάει όλα όσα ύπάρχουν, και σ' αύτό τό Ταό ολα τελικά θά καταλήξουν. Έτσι ο Ταοϊσμός γίνεται «σύστημα» μέσα στό όποιο, κατά τόν Λάο Τσέ, κινείται ο άνθρωπινος μηχανισμός. Στή σημερινή Κίνα είναι πολύ περιορισμένη ή διάθεση γιά θρησκευτική δραστηριότητα. Σέ τούτο έπαιξε σημαντικό ρόλο ή έπιδραση άλλων θρησκειών και μάλιστα τού Βουδισμού και τού Ινδοϊσμού καθώς και τό πολιτικό καθεστώς τής χώρας.

Ζωροαστρισμός. Είναι ή θρησκεία πού διαδόθηκε στήν Περσία τόν 7ο π.Χ. αιώνα. "Άλλοι πιστεύουν ότι ο Ζωροαστρισμός είναι γνωστός άπό τό 1.000-800 π.Χ. Ίδρυτής είναι ο Ζωροάστρης (στά Περσικά Ζαρατούστρα). Γιά τήν προέλευση τού όνομάτός του έλαχιστα πράγματα γνωρίζουμε, γιά τή ζωή του όμως είναι βέβαιο ότι οι μύθοι, οι θρύλοι και οι άνεπιβεβαίωτες παραδόσεις έχουν συνυφανθεῖ μέ τόν μεγάλο μύθο τής ζωής τού Ζωροάστρη. Πιό πιθανή χώρα τής καταγωγής του είναι ή Μηδία, και χρόνος γεννήσεως τό 630 π.Χ., βέβαιο όμως είναι ότι ο Ζωροάστρης δέν είναι Πέρσης. Άφού έμεινε έπτα χρόνια μέσα σέ ένα σπήλαιο, πήγε στήν Περσία και προσπάθησε νά διαδώσει μιά νέα θρησκεία πού διδάχτηκε άπό τό φως και τή γνώση. Στήν άρχη δέν έγινε δεκτός. Σκέφτηκε ομως ότι, αν έπειθε κάποιο βασιλιά, ίσως μέ τή βοήθεια αύτού νά διεδίδε τή θεωρία του. Πραγματικά κατόρθωσε νά πείσει τό βασιλιά Υστάσπη και άφου έγκαταστάθηκε στό άνακτορο, ολα πλέον ήταν εύκολα γιά τή διάδοση τής θρησκείας του. "Ενα άκομη μεγάλο βήμα ήταν ότι νυμφεύθηκε τήν κόρη άνωτατου ύπουργού τού βασιλιά και άπό τότε ή θρησκεία του γίνεται έπισημη θρησκεία τών Περσών. Στή θρησκεία αύτή πίστεψε άργότερα και ο Κύρος και ο Δαρείος. Ό Ζωροάστρης σέ ήλικια 77 έτών σκοτώθηκε σέ μάχη τού Υστάσπη έναντίον έχθρων του.

"Η διδασκαλία του άποτελείται άπό ομιλίες, προφητείες και συμβουλές. Τό ιερό του βιβλίο λέγεται Αβέστα (γνώση) και περιέχει μικρές ιστορίες γιά τό Ζωροάστρη πού ξεπερνούν τά όρια τού μύθου. Στήν Αβέστα έμφανιζεται σάν μεγάλος προφήτης τού Θεού ό "Αχουρα-

Μάσδα (θεός τοῦ Καλοῦ) πού βρίσκεται σέ μεγάλο καὶ αἰώνιο ἄγώνα μέτον Ἀριμάν (θεό τοῦ Κακοῦ). Ἐπικρατεῖ πότε ὁ ἔνας θεός καὶ πότε ὁ ἄλλος. Ἐδῶ ὁ προφήτης καλεῖται νά πείσει τούς ἀνθρώπους νά κάνουν ἔργα ἀγαθά γιά νά ἐπικράτησει ὁ ἀγαθός θεός. Ἡ δυαρχία εἶναι τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ζωροαστρισμοῦ. Ἡ δυαρχία αὐτή ἔκτεινεται καὶ πρός τα κάτω, σέ ἀτελέστερα καὶ μυστηριώδη πνεύματα, ἀγαθά καὶ πονηρά, πού καὶ αὐτά μεταξύ τους πολεμοῦν. Ἱερό σύμβολο εἶναι ἡ φωτιά, πολλές δέ τελετές γίνονται γύρω ἀπό φωτιές ἡ μπροστά σέ ἀναμμένες φωτιές. Ὁ Ζωροάστρης εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ ἀγαθός θεός ἔγκρινει τόν ὁποιοδήποτε πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀπίστων γιά τήν ἐπικράτηση τῆς θρησκείας. Τό σημείο αὐτό ἔκανε τό Ζωροαστρισμό νά παρακμάσει πολύ γρήγορα. "Οταν οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν νά κάμουν μακρούς πολέμους κατά τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν μουσουλμάνων ὑπέκυψαν στόν Ἰσλαμισμό. Σήμερα οἱ περισσότεροι Πέρσες εἶναι μουσουλμάνοι καὶ πολύ λιγότεροι ὄπαδοι τοῦ Ζωροάστρη (περί τά 3 ἑκατομ.) εἶναι δέ ἐγκατεστημένοι σέ διάφορες ινδικές κυρίως πόλεις. Ὁ Ζωροαστρισμός ἔχει πάρει πολλά ιουδαϊκά, ινδικά, ἀλλά ἀργότερα καὶ χριστιανικά στοιχεῖα ἀκόμη καὶ μέ αὐτή τή μορφή σήμερα προσπαθεῖ νά ἀσκήσει κάποια ἐπίδραση κυρίως στόν εύρωπαικό χῶρο.

Σιντοϊσμός: Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν Ἱαπώνων. Λέγεται καὶ θρησκεία τοῦ ἥλιου, γιατί ἡ θεότητα τοῦ ἥλιου εἶναι ἡ μεγαλύτερη μέσα στό πάνθεο τῆς ἱαπωνικής θρησκείας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει ιδρυτή. Εἶναι παραδοσιακή θρησκεία, γι' αὐτό μπορεῖ νά ὄνομασθεῖ καὶ ἐθνική θρησκεία τῶν Ἱαπώνων. Σέ ἀντίθεση μέ πολλές ἄλλες θρησκείες, εἶναι πολύ γνωστή ἀπό τήν ἐμφάνισή της ὡς σήμερα σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της, χωρίς νά ὑπάρχουν σ' αὐτήν ἀπόκρυφα ἡ σκοτεινά σημεία. Τούτο ὀφείλεται στό ὅτι ὅλα τά παλιά χειρόγραφα αὐτῆς τῆς θρησκείας φυλάχτηκαν μέ πολλή προσοχή ἀπό τούς Ἱάπωνες πού ἀργότερα γράφτηκαν σέ τρεῖς μεγάλους τόμους μέ ἀκρίβεια καὶ προσοχή.

Στήν πιο ἀρχαία ἱαπωνική θρησκεία καὶ γλώσσα μέ τή φράση Σίν-Ταο (= δρόμος Θεοῦ) χαρακτηρίζοταν ἡ πατροπαράδοτη θρησκεία πού ἦταν ἀποκλειστικά εἰδωλολατρική. Στό Σιντοϊσμό ὑπάρχουν χιλιάδες θεοί καὶ θεές. Ἡ πιό σπουδαία θεότητα εἶναι ἡ Ἀματερασοῦ (θεά τοῦ ἥλιου) πού πάντοτε συνοδεύεται ἀπό ἔνα μεγάλο καθρέφτη. Ἀπό αὐτή τή θεότητα γεννήθηκε καὶ ἐγκαταστάθηκε στήν Ἱαπωνία ὁ αὐτοκράτορας καὶ οἱ ἀπόγονοι του πού κυβερνοῦν τό λαό καὶ συντηροῦν τή θρησκεία. Εἶναι τόσο μεγάλος ὁ ἀριθμός τῶν θεῶν πού φθάνουν σέ χιλιάδες. Ἀνάμεσά τους ἐπικρατοῦν σχέσεις κάθε ἄλλο παρά θεϊκές. Μι-

συούνται καὶ καταδιώκονται μεταξύ τους καὶ σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες ἀνακατεύουν καὶ τούς ἀνθρώπους.

Εἶναι ἄπειρα τὰ σκάνδαλα μεταξύ τῶν θεῶν. Σέ τούτο τό σημεῖο προσδιορίζεται κάποια ὁμοιότητα μὲ τή θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Σουσανόβο (θεός τῆς τρικυμίας) ἔκαμε σκληρούς ἀγῶνες ἐναντίον ἄλλων θεῶν γιά νά τόν ἀναγνωρίσουν σάν ισότιμό τους θεό. Οἱ ἀνθρωποὶ πού παίρνουν μέρος σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες γίνονται καὶ αὐτοὶ σάν τούς θεούς. Μέ τό θάνατο τους οἱ ἀνθρωποὶ γίνονται ἔξωγηνα ὅντα καὶ τοτε προκαλοῦν τό φόβο στούς ζωντανούς, γιατὶ οἱ ζωντανοὶ δέν ἔρουν μέ ποιούς θεούς θά συμμαχήσει αὐτός πού πέθανε. Ὁ θάνατος είναι κακό, γι' αὐτό γίνονται πολλοὶ καθαρμοί στό σπίτι τοῦ πεθαμένου. Μετά τό θάνατο δέν ύπάρχουν ποινές καὶ ἀμοιβές. Ὁ ἀύτοκράτορας σάν ἀπόγονος τῆς θεότητας τοῦ ἥλιου πρέπει νά είναι πάντοτε καθαρός. Γιά τό σκοπό αὐτό ύπάρχει μιά ἀτελείωτη σειρά ἀπό τελετές καὶ καθαρισμούς σέ σημεῖο πού νά γίνεται ἀρκετά τυραννική ἡ ζωή του. "Ολοὶ οἱ θεοὶ είναι παρόντες, κρυμμένοι μέσα στά πιο ἀπίθανα ἀντικείμενα (νομίσματα, πέτρες, μαχαίρια κ.τ.λ.) καὶ συνεργάζονται μέ τούς ἀνθρώπους, ἀρκεῖ ό πιστός νά κτυπήσει τά δυό του χέρια καὶ νά καλέσει σέ βοήθεια τόν κατάλληλο θεό.

Ο Σιντοϊσμός δέν μπόρεσε νά ἐπεκταθεί ἔξω ἀπό τήν Ἰαπωνία. Ἀντίθετα μάλιστα δέχθηκε βαθειές ἐπιδράσεις ἀπό τό Βουδισμό, τόν Ἰνδοϊσμό, τόν Κομφουκιανισμό κ.τ.λ., πού είχαν ὄπωσδήποτε κάτι λογικότερο νά διδάξουν σέ σύγκριση μέ τήν ἀτέλειωτη εἰδωλολατρία τοῦ Σιντοϊσμοῦ. Σήμερα σέ ὅλα τά ιαπωνικά σπίτια, ἐκτός ἀπό τούς ἐθνικούς θεούς, λατρεύονται ό Βούδας, ό Κομφούκιος κ.ἄ.

Ἡ ἐπικοινωνία μέ τίς ἄλλες πολιτισμένες χῶρες κάνει τούς Ἰαπωνες νά κρύβουν τίς λεπτομέρειες τῆς θρησκείας τους καὶ εὔκολα νά προσηλυτίζονται ἀπό ἄλλες θρησκείες. Ὁ Σιντοϊσμός ἔχει περίπου 8 ἑκατομ. ὄπαδούς στήν Ἰαπωνία καὶ ἐλάχιστους σέ ἄλλες χῶρες.

Ἐρωτήσεις

1. Ὁ Κομφούκιος καὶ ό Λάο-Τσέ προσπαθοῦν νά συστηματοποιήσουν τή θρησκεία τῶν Κινέζων. Ποιές είναι οἱ ἀντιθέσεις τους;
2. Πῶς διαδόθηκε ό Ζωροαστρισμός στήν Περσία;
3. Τί είναι ἡ Ἀβέστα καὶ τί περιέχει;
4. Πῶς μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε τό Σιντοϊσμό ώς θρησκεία;

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ

Ἡ λατρεία τοῦ Μίθρα, τῆς Κυβέλης, τῆς Ἀστάρτης καὶ τῆς Ἰσιδας

Ο Μίθρας ἦταν θεός τῶν Περσῶν πού τὸν τιμοῦσαν γιά προστάτη τῆς ἀλήθειας, τοῦ φωτός καὶ τῆς δικαιοσύνης. Οἱ μύθοι τὸν παρουσιάζουν νά σκοτώνει τὸν ταῦρο καὶ νά σώζει τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καὶ τὸν θεωροῦσαν σωτήρα τῶν ἀνθρώπων. Στὴ λατρεία τοῦ Μίθρα προσπαθοῦσαν νά συνδέσουν τὴν ψυχὴν μὲ τὸ Θεό, γιά νά ἐπιτύχουν τὴ λύτρωσή τους. Ο Μιθραϊσμός εἶχε μεγάλη ἀπήχηση στοὺς φτωχούς, τούς δούλους καὶ τούς στρατιῶτες. Ἀπέκλειαν ὅμως τὴ συμμετοχὴ γυναικῶν.

Ἡ Κυβέλη ἦταν μιά μυθική θεότητα πού λατρεύτηκε στὴν περιοχὴ τῆς Φρυγίας. Ο μύθος τή συνδέει μέ τό νεαρό θεό Ἀττί, ὁ ὅποιος πεθαίνει καὶ ἀνασταίνεται. Οἱ γιορτές γίνονταν στὸν τάφο τοῦ Ἀττί. Ἐκεὶ θρηνοῦσαν στὴν ἀρχή τό θάνατο τοῦ θεοῦ καὶ ἐπειτα χαίρονταν γιά τὴν ἀνάστασή του. Μ' αὐτό τὸν τρόπο ή ἐλπίδα ἔδινε τὴ θέση τῆς στὴ βεβαιότητα. Ἡ ἀνάσταση διαδεχόταν τό θάνατο καὶ ή χαρά τὸν πόνο. Γενικά οἱ λατρευτικές ἐκδηλώσεις δημιουργοῦσαν στὶς ψυχές τῶν μυσουμένων τὴν προσδοκία τῆς λυτρώσεως καὶ τὴν ἐλπίδα γιά μιά νέα ζωὴ μετά τό θάνατο.

Ἡ Ἀστάρτη, σημιτική θεότητα, ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς γονιμότητας καὶ τῆς μητρότητας. Οἱ Φοίνικες τιμοῦσαν πολύ τὴν Ἀστάρτη. Ἡ λατρεία τῆς στὴ Χαναάν συνοδευόταν μέ ἄσεμνες τελετές καὶ ἀνθρωποθυσίες. Γι' αὐτό καὶ οἱ Προφῆτες τοῦ Ἰσραὴλ ἐλέγχουν μέ αὐστηρότητα αὐτές τις ἐκδηλώσεις. Ἡ λατρεία τῆς Ἀστάρτης ἐκφράζει τὴν ἔντονη ἐπιθυμία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γιά ἀθανασία καὶ αἰώνιότητα.

Ἡ Ἰσις ἦταν αἰγυπτιακή θεότητα πού προστάτευε τὴ συζυγική πίστη, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν πρόοδο. Τή λάτρευαν μαζί μὲ τὸν Ὀσιρι πού ἦταν θεός τοῦ κάτω κόσμου. Πρός τιμὴν τους γίνονταν στὴν Αἴγυπτο διάφορες θρησκευτικές τελετές. Οἱ μυσήσεις εἶχαν σκοπό νά ἀποκαλύψουν τὴ θεότητα στὴν ψυχὴ τῶν μυσουμένων καὶ νά ἐξασφαλίσουν τὴ συνέχεια τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀθανασία.

Η μεγάλη διάδοση τής λατρείας τῶν θεών μητέρων (Κυβέλης, Ἀστάρτης, Ἰαΐδος) έξηγείται άπό το γεγονός ότι οι τελετές ήταν φορτισμένες με πολύ και ἐντονο συναίσθημα και ἔρμηνεύεται ώς μία προσπάθεια τῆς γυναικείας ψυχῆς νά άνακουφιστεῖ ἀπό τὴν κούραση τῆς ζωῆς και νά λυτρωθεῖ ἀπό τίς τύφεις τῆς συνειδήσεως.

Γενικά ὅλες αὐτές οι μυστηριακές θρησκείες ἔχουν ὄρισμένα καλά στοιχεῖα, παρουσιάζουν ὅμως μεγάλα μειονεκτήματα: α) Οι θεότητες τῶν μυστηρίων τους ήταν μυθικές. β) Τὰ μυστήρια τῶν θρησκειῶν αὐτῶν προσπαθοῦσαν νά διεγείρουν τὸ συναίσθημα και δέν πρόσφεραν πραγματική λύτρωση. γ) Δέν ἀπαιτούσαν ἡθική συνέπεια και δέν ἀπέβλεπαν στὴν ἡθική ἀνύψωση.

Ἡ πολυμορφία τῆς διδασκαλίας και τῆς λατρείας στὴν ἀρχαία Ἑλληνική θρησκεία

Οι ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν λαός θρησκευόμενος. Ὁλη ἡ ἀτομική και κοινωνική ζωή τους εἶχε διαποτισθεῖ ἀπό τίς θρησκευτικές ιδέες τους. Ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθανόταν ἔνα «δέος» ἀπέναντι στὶς θεῖς δυνάμεις. Γι' αὐτό και χαρακτηρίζόταν «δεισιδαίμων» (= θεοφοβούμενος). Τοῦτο εἶχε παρατηρήσει και ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅταν ἥρθε στὴν Ἀθήνα. Μιλῶντας στὸν Ἀρειο Πάγο εἶχε πεῖ: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατά πάντα ώς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ» (Πράξ. 17, 22).

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνική θρησκεία δέν παρουσιάζει ἐνιαία μορφή. Ἀπουσιάζει τὸ ἐνιαίο δόγμα και ἡ σταθερή λατρεία. Οι ἐποχές πού ἐρχονται φέρνουν και κάποια νέα θρησκευτική μορφή, μέ νέες λατρευτικές ἐκδηλώσεις.

Μιά πρώτη μορφή τῆς θρησκείας είναι ἡ Μυκηναϊκή (μετά τό 1.700 π.Χ.). Ἀπό τὰ ἀρχαιολογικά εύρηματα βλέπουμε ότι ἔδιναν ιδιαίτερη σημασία στὴ λατρεία τῶν νεκρῶν προγόνων. Πίστευαν ότι ὁ νεκρός ἐξακολουθεῖ νά ζει και μέσα στὸν τάφο. Μερικούς ἀπό τοὺς ἐπίσημους νεκρούς τοὺς τιμοῦσαν ώς προστάτες. Παράλληλα ὑπῆρχε στὸ λαό και μιά ἀπλούστερη μορφή θρησκείας, περισσότερο πρωτόγονη, ἡ πίστη στὶς ἀπρόσωπες φυσικές δυνάμεις.

Ἡ πιό ἀναπτυγμένη μορφή τῆς ἀρχαίας θρησκείας είναι αὐτή πού περιγράφεται στὰ ποιήματα τοῦ Ὄμηρου και τοῦ Ἡσιόδου. Οι θεοί είναι πολλοί και παρουσιάζονται πολλές φορές ώς ἄνθρωποι μέ ἀρετές και ἀδυναμίες. Ἐχουν ἀνθρώπινες ιδιότητες σὲ ιδανική μορφή. Ὁ ἄνθρωπομορφισμός είναι τό κύριο χαρακτηριστικό τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ἡ λατρεία είναι ἀπλή και γίνεται παντοῦ. Ὑπάρχουν ὅμως και ὄρισμένοι τόποι ιεροί, ὅπως είναι ἡ Δωδώνη και οι Δελφοί. Μέ

προσευχές, θυσίες ζώων, σπινδές, χορούς και ἀγῶνες λατρεύουν τούς θεούς και ζητοῦν τή βοήθειά τους. Λατρεία ἀπονέμουν και στούς νεκρούς. Ή διαφορά είναι ότι τώρα τούς καίνε, ἀντί νά τούς ἐνταφάζουν. Ἐπίσης κατά τήν ὅμηρική περίοδο είναι ἄγνωστη ή ἔννοια τῆς ἀμαρτίας και ή διάκριση τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ.

Αύτός ο τύπος τῆς θρησκείας διατηρήθηκε και στήν κλασική ἐποχή, με ὄρισμένες μεταβολές. Περιορίζεται ό πανελλήνιος χαρακτήρας και ἐπικρατεῖ ή λατρεία τοπικῶν θεῶν. Οι νομοθέτες ἔχουν τήν τάση νά ρυθμίζουν τά θρησκευτικά πράγματα και νά προστατεύουν τήν θρησκεία και τίς τελετές της. Ή ἀσέβεια στούς θεούς χαρακτηρίζεται ἀδίκημα και διώκεται ἀπό τούς νόμους.

Ο ἀνθρωπομορφισμός ὅμως δέν ίκανοποιεῖ τίς βαθύτερες ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἔτσι γεννήθηκε ή ἀνάγκη γιά μύηση. Είναι τό καινούργιο στοιχεῖο πού ἐκδηλώνεται μέ τά μυστήρια ('Ελευσίνια, Διονυσιακά, Ὄρφικά). Τά μυστήρια ἔφεραν τήν ἔννοια τῆς προσωπικῆς ἀμαρτίας και τήν ιδέα γιά τήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων.

Στά 'Ελευσίνια μέ τίς μυήσεις και τίς τελετές δημιουργούνταν στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων ισχυρές συγκινήσεις. Πίστευαν ότι ἔτσι ἔξαγνίζονταν κι' ἔπαιρναν μιά γεύση ἀπό τή μετά θάνατο ζωῆ. Τά Διονυσιακά μυστήρια είχαν τό θρησκευτικό ἐνθουσιασμό, τήν ἔκσταση και τό στοιχεῖο τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τά δεσμά τής ἀνθρώπινης φύσεως. Τά Ὄρφικά μυστήρια ἔφεραν νέα θρησκευτικά στοιχεῖα, ὅπως είναι ή πίστη στή διπλή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ή ιδέα ότι τό σῶμα ἀποτελεῖ τάφο τῆς ψυχῆς και πρέπει ό ἀνθρωπος νά λυτρωθεῖ μέ τήν ἄσκηση, ὁ ζῆλος γιά τή διάδοση τῆς θρησκείας. Οι ὄρφικοι πιστεύουν στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς και στήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων. Μέ τήν ἐπίδραση τοῦ Ὄρφισμοῦ οι θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ξεκαθαρίζουν: Ό ἀνθρώπος ἔχει προσωπική εὐθύνη ἀπέναντι στούς θεούς, τό ἀγαθό διακρίνεται ἀπό τό κακό, ή συμμόρφωση στίς ἔντολές τῆς θρησκείας θεωρεῖται ἀναγκαία.

Θρησκεία και κράτος στούς Ρωμαίους. Ή λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα

Στούς Ρωμαίους ή θρησκεία ἀνήκε στήν ἀρμοδιότητα τοῦ κράτους. Στό πρώτο πολίτευμα τῆς Ρώμης ό βασιλιάς ἦταν και ἀνώτατος θρησκευτικός ἀρχηγός. Ὅρισμένες μάλιστα ἐπίσημες λατρευτικές ἐκδηλώσεις τίς τελούσε ό ἵδιος. Ἀργότερα ή ρωμαϊκή πολιτεία είχε και ἐπίσημη θρησκεία, ἐκτός ἀπό τή θρησκεία τῶν ἴδιωτῶν. Ό ἀρχηγός τοῦ κράτους είχε τότε και τό ἀξιώμα τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέα.

Μέ τόν καιρό ή παλιά κρατική θρησκεία έχασε τή δύναμη της. Τότε θεοποιήθηκε ή δύναμη και τό μεγαλείο τῆς πολιτείας. Ή Ρώμη έγινε ή Dea Roma και άπεκτησε δικούς της ιερείς. Ή λατρεία της συνδυάστηκε και μέ τή λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα πού έπικράτησε. Θεωρούσαν τόν αὐτοκράτορα κυρίαρχο τῆς οικουμένης και γι' αύτό έπρεπε νά τόν πλησιάζουν μέ θρησκευτικό σεβασμό. Τοῦ άπεδιδαν θεϊκές τιμές. Πρός τιμήν του έχτισαν ναούς, ίδιως στίς έπαρχιες, και προσέφεραν θυσίες στή θεϊκή δύναμη πού δροῦσε μέσα του. Άκομη και έορτές είχαν καθιερώσει γι' αύτόν.

Η θεοποίηση ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἦταν σημείο παρακμῆς τῆς θρησκείας. «Τό εξχατον σημείον καταπτώσεως τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν ἀποτελεῖ ή ἀπόδοση θείων τιμῶν εἰς θνητούς ἀνθρώπους» (Κ.Δ. Γεωργούλης). Αύτή ή θεοποίηση δείχνει τήν ἀγωνιώδη ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ. Οι ἀνθρωποί τότε ἀναζητούσαν στηρίγματα, και ἀφοῦ οι φανταστικοί θεοί δέν ἔδιναν καμιά ἀπάντηση, στήριζαν τίς ἐλπίδες τους σέ ἐπιφανή πρόσωπα.

Ἐρωτήσεις

1. Τί ἀναζητοῦσαν οἱ ἀνθρωποὶ στίς μυστηριακές θρησκείες;
2. Τί μειονεκτήματα παρουσιάζουν οἱ μυστηριακές θρησκείες;
3. Γιατί ὁ ἀνθρωπομορφισμός τῆς ἀρχαίας θρησκείας δέν ἰκανοποιούσε τίς ψυχικές ἀνάγκες τῶν Ἕλλήνων;
4. Ποιά ἐπίδραση εἶχε ὁ Ὀρφισμός στίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του;
5. Στήν ἐποχή μας ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ἀποδίδονται θεῖες τιμές σέ ἀνθρώπους;

Κείμενα

1. «Ἡ ἀναγέννησις τῶν ἐθνικῶν μυστηρίων δέν ἔχει τήν αὐτήν ἔννοιαν, τήν ὄποιαν ἔχει καί ἡ χριστιανική ἀναγέννησις. Ἡ ἀναγέννησις τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ἐσήμαινε κυρίως τήν λύτρωσιν ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ βίου καί ἐκ πασῶν τῶν δυσμενῶν δυνάμεων. Ἡ ἀναγέννησις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας περιλαμβάνει τήν λύτρωσιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καί τήν βαθμαίαν διά τῆς ἡθικῆς δράσεως καί τῆς θείας Χάριτος μεταμόρφωσιν ὅλης τῆς προσωπικότητος κατά τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ». (Βασ. Ιωαννίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, ὁ Μυστικισμός τοῦ Ἀπο-

στόλου Παύλου, Σελ. 133, Β' έκδοσις, Ἀθῆναι 1957).

2. «Κατ' ἀντίθεσιν πρός τά μειονεκτήματα τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ὁ Χριστιανισμός ἐνεφανίζετο ἐφωδιασμένος διά τῶν ἀντιστοίχων πλεονεκτημάτων. Παρουσιάζετο ἔχων δόγμα ὅχι μόνον καθωρισμένον σαφῶς καὶ ἐπακριβῶς, ἀλλά καὶ ἀνταποκρινόμενον πρός τάς ἡθικάς καὶ λογικάς ἀξιώσεις τοῦ ἀνθρώπου: ἡθικήν αὐστηράν καὶ ὑπέροχον, καὶ ἀντί μύθων ἀօρίστων καὶ ὑπόπτων, πρόσωπον ιστορικόν ἐνσαρκοῦν τὴν ἡθικήν τελειότητα καὶ παρουσιάζον τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ θαῦμα θαυμάτων» (Παν. Τρεμπέλας, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Μυστηριακαὶ θρησκεῖαι καὶ Χριστιανισμός, Ἀθῆναι 1932, σελ. 79-80).

Μάθημα 6°

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

Έμφανιση καὶ ἐξάπλωση

Ο σρος Ἰσλαμισμός προέρχεται ἀπό τή λέξη Ἰσλάμ, πού σημαίνει ἀφιέρωση στό Θεό, ύποταγή στό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἰσλαμισμός ὄνομάζεται ἡ θρησκεία, πού ἵδρυσε ὁ Μωάμεθ. Λέγεται καὶ Μωαμεθανισμός ἀπό τό ὄνομα τοῦ ἵδρυτῆ της Ἡ Μουσουλμανισμός ἀπό τή λέξη μουσλήμ (ἀφοσιωμένος).

Ο Μωάμεθ γεννήθηκε τό 570 μ.Χ. στή Μέκκα τῆς Ἀραβίας. Πέρασε δύσκολα νεανικά χρόνια, γιατί ἔχασε πολύ νωρίς τούς γονεῖς του. Στήν ἀρχῇ ἦταν βοσκός καὶ ἀργότερα ἔγινε ἐμπορος. Δέν είχε καμιά

μόρφωση και ήταν παντρεμένος. Φύση θρησκευτική με ζωηρή φαντασία, έπιζητούσε τή μόνωση. Συχνά κατέφευγε σε μιά σπηλιά και έκει καθόταν ώρες πολλές και σκεπτόταν. "Άλλοτε πάλι έπεφτε σε έκοταση και προσευχόταν. "Οπως έλεγε ό ίδιος, σε ήλικια 40 έτῶν όραματίστηκε έναν αγγελο. Ή πνευματική αύτή έμπειρια τόν συγκλόνισε. Πίστεψε, πώς ήταν μιά κλήση τοῦ Θεοῦ στό προφητικό άξιώμα και ἄρχισε νά διδάσκει τούς συμπατριώτες του.

Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ περιέχεται στό Κοράνιο, που είναι τό ιερό βιβλίο τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Στή σημερινή του μορφή διαμορφώθηκε σταδιακά από τούς διαδόχους του. Τά βασικά ἄρθρα πίστεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ είναι: α) Η πίστη σ' ένα Θεό (Ἄλλαχ), β) ο Μωάμεθ είναι ό τελευταίος και μεγαλύτερος προφήτης τοῦ Θεοῦ, γ) ή υπαρξη ἀγγέλων, δ) ή ἀνάσταση τῶν νεκρῶν και ή ἀνταπόδοση τῶν πράξεων και ε) ή ζωή τοῦ ἀνθρώπου είναι από τό Θεό προορισμένη (κισμέτ). Τά κυριότερα καθήκοντα τῶν ὄπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ είναι ή ὁμολογία πίστεως, ή προσευχή, ή ἐλεημοσύνη, ή νηστεία, τό ιερό προσκύνημα στή Μέκκα και ή διάδοση τῆς πίστεως μέσο, ἀκόμη και μέ τή βία.

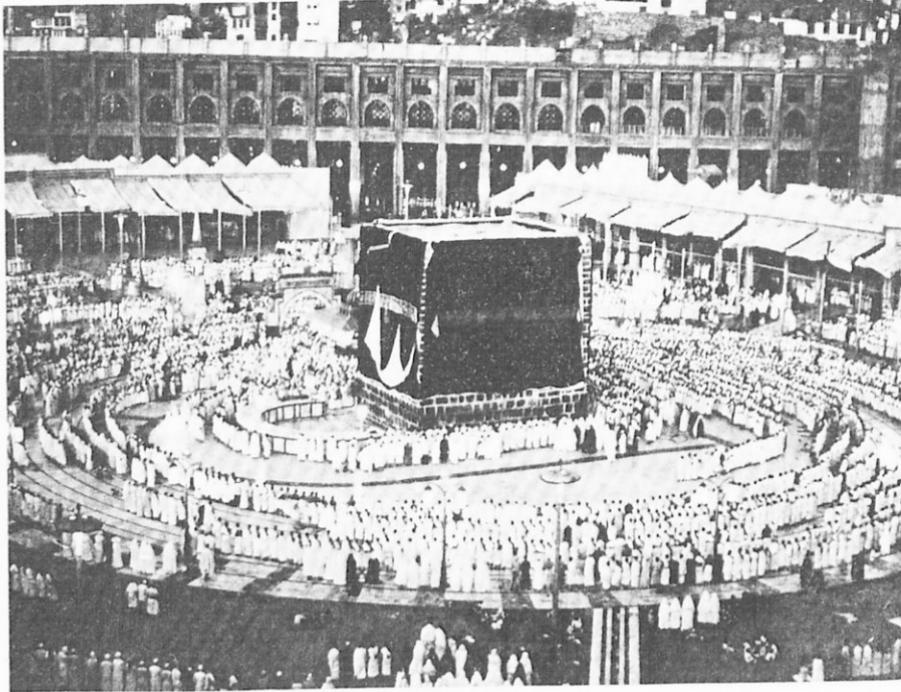
Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ δέν είχε ἀπήχηση. Οἱ κάτοικοι τῆς Μέκκας ἀρνήθηκαν νά τόν ἀκολουθήσουν. Ἀναγκάστηκε τότε νά καταφύγει στήν πόλη Μεδίνα (622 μ.Χ.). Τό ἔτος αύτό ὄριστηκε ἀπό τούς μωαμεθανούς ως ἀφετηρία τῆς χρονολογίας τους και ὄνομάστηκε Ἐγίρα.

Στή Μεδίνα ο Μωάμεθ σημείωσε ἐπιτυχία. Πολλοί δέχτηκαν τίς ιδέες του και τόν βοήθησαν νά τίς ἐπιβάλει. Ἐπειδή οι Ἀραβες τήν ἐποχή ἐκείνη ἔφαχναν νά βροῦν έναν ἡγέτη, ο Μωάμεθ δέν ἄργησε νά γίνει και πολιτικός ἀρχηγός τους. Ἐκανε σχέδια νά στερεώσει τήν ἐξουσία του. Μέσα σε δέκα χρόνια ὀλες σχεδόν οι ἀραβικές φυλές είχαν ἀσπαστεῖ τή θρησκεία του. Ο Μωάμεθ πέθανε τό 632 μ.Χ.

Οι διάδοχοι του συνέχισαν νά διαδίδουν τόν Ἰσλαμισμό μέ τή βία και τόν πόλεμο. Ἐτοι κατακτήθηκε ή Περσία, ή Συρία, ή Αἴγυπτος. Στούς ἐπόμενους αἰώνες ο Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε στόν χῶρο πού σήμερα κατέχει η Τουρκία, στήν Ἰνδονησία, τό Μαρόκο, τήν Ἀλγερία, τό Πακιστάν και σ' ἄλλες χῶρες τῆς Ἀσίας και τῆς Ἀφρικῆς. Σήμερα οι ὄπαδοί τοῦ Ἰσλαμισμοῦ φτάνουν τά 600 ἑκατομμύρια περίπου.

Σχέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μέ τόν Ιουδαϊσμό και τό Χριστιανισμό

Ο Μωάμεθ σάν ἔμπορος πραγματοποίησε πολλά ταξίδια. Είχε τότε τήν εύκαιρια νά γνωρίσει πολλούς χριστιανούς και ιουδαίους και να συζητήσει μαζί τους. Πήρε λοιπόν ἀρκετά στοιχεία και ἀπό τίς δύο αύ-

Προσκύνημα στή Μέκκα. Ή μεγάλη πέτρα τής Μέκκας είναι σκεπασμένη μέταξωτό μαύρο ύφασμα κεντημένο με ἀραβικά γράμματα και σχέδια. (Φωτογραφία τοῦ γραφείου δημοσίων σχέσεων τῆς Σαουδαραβίας).

τές θρησκείες. Τά παρουσίασε ὅμως προσαρμοσμένα στήν ἀραβική νοοτροπία. Ἐπηρεάστηκε ἐπίσης και ἀπό τήν θρησκευτική ἀραβική παράδοση.

‘Από τήν ιουδαϊκή θρησκεία δανείστηκε τήν περιτομή, τήν ἀπαγόρευση ὄρισμένων φαγητῶν, τή νηστεία, τούς καθαρμούς κ.ἄ. Δεχόταν ὅτι τά πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης Νῶε, Ἀβραάμ, Μωϋσῆς, Ἡλίας κ.ἄ. ἡταν δίκαιοι ἄνθρωποι και γνωρίζαν τήν ἀληθινή πίστη. Ξεχωριστή θέση ἔδινε στόν Ἀβραάμ, γιατί ἡταν πατέρας τοῦ Ἰσμαήλ, ἀπό τόν ὥποιο κατάγονταν οἱ Ἀραβεῖς. Σέ ἀπομίμηση τής ιουδαϊκῆς ἡμέρας τοῦ ἑκατοστοῦ καθιέρωσε τή δέκατη ἡμέρα τοῦ πρώτου μήνα τοῦ χρόνου ώς ἡμέρα νηστείας. Ἀργότερα τήν ἀντικατέστησε μέ νηστεία, πού κρατοῦσε ὅλο τό μήνα (Ραμαζάνι).

Στό Χριστιανισμό ἀναγνώριζε τό θήικο μεγαλεῖο τοῦ Ἰησοῦ και θεωροῦσε τά Εὐαγγέλια “Ἄγιες Γραφές. Δεχόταν τήν ύπερφυσική γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τά θαύματα, τήν Ἀνάληψη και τή Δευτέρα Παρουσία Του. Ἀπό τή χριστιανική θρησκεία είχε ἀκόμη πάρει τήν πίστη

στήν άνάσταση τῶν νεκρῶν, τή μέλλουσα κρίση, τήν τιμωρία τῶν ἄμαρτωλῶν καὶ τήν ἀνταμοιβή τῶν δικαίων.

Ἐκτός ἀπό τά κοινά σημεῖα ὑπάρχουν καὶ βασικές διαφορές. Ὁ Μωάμεθ ἀρνεῖται τήν πατρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τό δόγμα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀπορρίπτει ἐπίσης τήν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τήν Σταύρωση καὶ τήν ἀνάσταση Του.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Οἱ θήμικές ιδέες τοῦ Ἰσλαμισμοῦ δέ διακρίνονται γιά τήν πρωτοτυπία τους. Περιέχουν πολλά εἰδωλολατρικά στοιχεῖα. Ἀκόμη καὶ τήν οὐράνια ζωή τῶν δικαίων στόν Παράδεισο τήν συνδέουν μέ ύλικές ἀπολαύσεις. Ἐπιτρέπουν τήν ἀρπαγή καὶ τή λεηλασία κατά τούς ιερούς πολέμους ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Ἀναγνωρίζουν ἐπίσημα τή δουλεία καὶ δέχονται τό εὔκολο διαζύγιο, μόνο γιά τόν ἄνδρα. Ἀπεναντί στή γυναίκα κράτησαν περιφρονητική στάση. Δίνουν τό δικαίωμα στόν ἄνδρα νά ἔχει ώς τέσσερις γυναίκες καὶ πολλές δούλεις. Ἐτοι δόμως μειώνουν τήν ιερότητα τοῦ γάμου καὶ πλήττουν τό θεσμό τής οικογένειας. Τούτο είναι τόσο ἀντίθετο μέ τή χριστιανική διδασκαλία γιά τήν ισότητα τῶν ἀνθρώπων.

Ο ἐπιθετικός χαρακτήρας στή διάδοση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἔρχεται σέ φανερή ἀντίθεση μέ τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. «Τό ξίφος, ἔλεγε ὁ Μωάμεθ, είναι τό κλειδί τοῦ Οὐρανοῦ». Πόση διαφορά μέ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ: «ΕἼ τις θέλει ὥπισσα μου ἔρχεσθαι...!» (Λουκ. 9,23).

Στό ὄνομα τοῦ ιεροῦ πολέμου ἐναντίον ὅλων τῶν θρησκειῶν, ἔγιναν μεγάλες σφαγές καὶ ἀμέτρητες λεηλασίες. Οἱ "Ελληνες μάλιστα, κατά τούς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἀντιστάθηκαν στή βίᾳ καὶ τόν ἐξισλαμισμό καὶ μυριάδες ἐμαρτύρησαν (νεομάρτυρες). Ὁ "Αγγλος ιστορικός Οὐιλλιαμ Μιουίρ γράφει: «Τό σπαθί τοῦ Μωάμεθ καὶ τό Κοράνιο είναι οἱ ὀλεθριότεροι ἔχθροι τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως, ἀπό ὅσους τό ἀνθρώπινο γένος συνάντησε μέχρι τώρα σ' αὐτόν τόν κόσμο».

Γενικά ὁ Ἰσλαμισμός είναι μία θρησκεία μέ πολύ μικρές ἀπαιτήσεις. Είναι εὐκολη στήν τήρηση τῶν ἐντολῶν καὶ ίκανοποιεῖ τίς ύλικές ἐπιθυμίες τοῦ ἀνθρώπου. Ἐτοι ἐξηγείται καὶ ἡ γρήγορη διάδοσή του ἀνάμεσα στούς ἀραβικούς λαούς.

Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ

Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μόνο στούς λαούς τῆς Ἀραβίας είναι σημαντική. Γιά νά ἀξιολογήσει κανείς δίκαια τό ἔργο του θά πρέπει νά

σκεφθεῖ σέ ποιά κατάσταση βρισκόταν τότε ο ἀραβικός κόσμος. Ο Ἰσλαμισμός έθεσε τίς βάσεις για τήν πολιτική και θρησκευτική ἐνωση τῶν Ἀράβων. Σπουδαία ἐπίσης ύπηρε και ἡ συμβολή του στή δημιουργία τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ. Στίς χώρες πού ἐπικράτησε, οἱ θετικές ἐπιστήμες και οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς φιλολογίας και τῆς τέχνης δέν ἀναπτύχθηκαν σημαντικά. Τά ἀραβικά πολιτιστικά στοιχεία ἐπέδρασαν ἀργότερα και στή διαμόρφωση τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, χωρίς ὅμως νά βάλουν καμιά ιδιαίτερη σφραγίδα σ' αὐτόν.

Σήμερα παρατηρεῖται μιά ἔντονη προσπάθεια γιά τή διάδοση τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ στὸ χῶρο τῆς μαύρης ηπείρου. Βέβαια δέν ύπάρχει τώρα ο θεοκρατικός χαρακτήρας στίς μουσουλμανικές χώρες (Χαλιφάτα), γιατί ἡ πολιτική διοίκηση ἔχει χωριστεῖ ἀπό τή θρησκευτική. Ὑπάρχει ὅμως μιά ισχυρή πανισλαμική κίνηση, πού ἔχει σημαντική ἐπιρροή στή γενικότερη πολιτική τῶν κρατῶν της.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς κρίνεις τά μέσα πού χρησιμοποίησε ὁ Ἰσλαμισμός γιά τή διάδοσή του;
2. Ποιά μειονεκτήματα παρουσιάζει ὁ Ἰσλαμισμός σέ σύγκριση μέ τό Χριστιανισμό;
3. Γιατί ὁ Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε εὕκολα στούς ἀραβικούς λαούς;

Κείμενο

Ἀπόσπασμα ἀπό τό Κοράνιο

«... Ὁ Μεσσίας θὰ κληθῇ Ἰησοῦς υἱὸς τῆς Μαριάμ, ἐνδοξος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ εἰς ἑκ τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. Θὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπό τῆς βρεφικῆς αὐτοῦ ἡλικίας καὶ είτα γενόμενος ἀνήρ. Ἐσεται δὲ ἐκ τῶν ἐναρέτων. Καὶ θὰ διδάξῃ αὐτὸν τὴν Βίβλον, τὴν σοφίαν, τὴν Πεντάτευχον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ Ἰησοῦς ἔσται ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ θὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς διὰ τῶν σημείων τοῦ Κυρίου ὑμῶν, θὰ σχημα-

τίσω ἀπὸ χοῦν πτηνόν, θὰ ἐμφυσήσω εἰς αὐτὸ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ θὰ λάβῃ ζωὴν. Θὰ θεραπεύσω τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, καὶ τὸν λεπρόν, θὰ ἀναστήσω νεκρούς, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ εἴπω ύμῖν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐφάγετε καὶ ὅ,τι κρατεῖτε κρυπτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑμῶν. Ταῦτα πάντα ἔσονται θαύματα δι' ὑμᾶς, ἐὰν εἰσθε πιστοὶ» (Κεφ. 3,40-41,44).

(Τό Κοράνιον, μετάφρ. Γ. Πεντάκη, 'Αθῆναι 1928).

Μάθημα 7ο

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

'Από τὸν 'Ανιμισμό καὶ τὴν Πυρολατρεία στίς σύγχρονες μορφές θρησκείας

'Ο ιθαγενής κάτοικος τῆς άφρικανικής ήπειρου παρουσιάζει μιά ισχυρή καὶ ἔντονη θρησκευτικότητα. 'Από τίς παλαιότερες μορφές τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν 'Αφρικανῶν είναι ὁ 'Ανιμισμός καὶ η Πυρολατρεία.

'Ανιμισμός η Ψυχισμός (ἀπό τή λέξη ANIMA = Ψυχή) είναι η τάση τῶν πρωτογόνων νά ἀποδίδουν ψυχή καὶ στά ἄψυχα πράγματα. Σημαίνει ἀκόμη καὶ τὴν πίστη στά πνεύματα καὶ τίς ἀόρατες ύπερφυσικές δυνάμεις. Μέ τὸν 'Ανιμισμό ἐξηγούνται ὄρισμένα ἔθιμα τῶν πρωτογόνων τῆς 'Αφρικῆς, ὅπως είναι η ταρίχευση καὶ η καύση τῶν νεκρῶν σωμάτων, η ἀνθρωποφαγία κ.ἄ.

Η Πυρολατρία είναι μία αλλη έκδήλωση τής θρησκευτικής ζωής των πρωτογόνων. Είναι ή λατρεία τής φωτιάς ώς θεότητας. Τό πῦρ έχει καταστρεπτική αλλά και καθαρική δύναμη. Η φωτιά τούς δημιουργεῖ αισθήματα φόβου και θαυμασμού. Γιά τόν πρωτόγονο τό πῦρ δόθηκε στούς άνθρώπους από τό Θεό. Γι' αύτό και θεωρεῖται ιερό και ίσοδύναμο μέ τή ζωή. Ο πρωτόγονος πιστεύει ότι ή φωτιά έχει τήν ιδιότητα νά διώχνει μακριά τό κακό ή έστω νά τό έμποδίζει νά πλησιάσει.

Μιά σύγχρονη μορφή θρησκευτικότητας των Αφρικανών είναι ή λατρεία των πνευμάτων. Οι ιθαγενεῖς τής Αφρικής πιστεύουν ότι ή ζωή των άνθρώπων είναι κάτω από τήν έπιδραση των πνευμάτων. Γιά τό λόγο αύτό τά έπικαλούνται και έπικοινωνούν μέ αύτά. Τά πνεύματα δέν άποτελούν τό Δημιουργό Θεό. Βρίσκονται σέ μιά θέση άναμεσα στό Θεό και στίς ψυχές των νεκρών. Τά πνεύματα ήταν ήμιθεοι και ήρωες ή πρόσωπα τού παρελθόντος πού θεοποιήθηκαν. Οι Αφρικανοί δέν είκονίζουν τά πνεύματα μέ ειδωλα. Ή λατρεία τους περιλαμβάνει προσευχές, θυσίες και μυσήσεις. Έχουν ιερούς τόπους (σπήλαια, λίμνες, ποταμούς) και χρόνο τελετών. Ειδικά πρόσωπα, οι ιεροδάμεσοι, τελούν τίς λατρευτικές πράξεις. Γενικά ή λατρεία των πνευμάτων δείχνει τήν πίστη των Αφρικανών στή μεταθανάτια ζωή και τή βεβαιότητα ότι οι νεκροί έπικοινωνούν μέ τούς ζῶντες.

Κάτι άνάλογο με τή λατρεία των πνευμάτων είναι και τό φαινόμενο τής πνευματοληψίας. Πρόκειται γιά τήν πνευματική κατάσταση τού άνθρώπου πού πιστεύει ότι κατέχεται από μιά ύπερφυσική δύναμη ή πνεύμα και ήνεργει κατ' έντολή του. Οι πνευματοληψίες αλλοτε είναι αυθόρυμητες και αλλοτε πρέπει νά προετοιμαστούν μέ όρισμένο τυπικό. Τό φαινόμενο τής πνευματοληψίας ίκανοποιεί τήν ψυχή τού Αφρικανού. Τού δίνει τήν αισθηση τής έπικοινωνίας μέ τίς ύπερφυσικές δυνάμεις, νοιώθει κάποια σιγουριά και άσφαλεια, γιατί πιστεύει πώς ή ζωή του προστατεύεται.

Αύτές οι μορφές τής θρησκευτικής ζωής των Αφρικανών, πού δέν άφορούν τό βόρειο τμῆμα τής Ήπείρου, άποτελούν τήν παραδοσιακή λατρεία και περιλαμβάνουν σύμφωνα μέ μιά στατιστική (1960) τό μισό πληθυσμό, περίπου τό 47% των κατοίκων.

Σήμερα σέ πολλές περιοχές τής Αφρικής έχει έπικρατήσει ό Ισλαμισμός. Σέ όρισμένες χώρες, όπως ή Αϊγυπτος, ή Λιβύη, τό Μαρόκο, ή Τυνησία, ή Αλγερία κ.α. οι μουσουλμάνοι άποτελούν τό 70% τού πληθυσμού. Ή εύκολη διδασκαλία τού Κορανίου και ή έλαστική ήθική

του προσελκύουν τούς Αφρικανούς.

Ο Χριστιανισμός στήν Αφρική άκολουθείται άπό τό 17% των κατοίκων. Τά τελευταία χρόνια όμως άναπτυσσεται και έκει μιά άξιόλογη ιεραποστολική προσπάθεια. Χριστιανοί ιεραπόστολοι πραγματοποιούν μέ επιτυχία τό έργο τού Ευαγγελισμού τών Αφρικανών. Πολλοί ίθαγενεῖς προοέρχονται αύθόρμητα στήν Έκκλησία και βαπτίζονται χριστιανοί.

Η θρησκευτική ιδιομορφία και ποικιλία στήν Αφρική

Στά παραδοσιακά θρησκεύματα τής Αφρικής ύπαρχει μιά μεγάλη πολυμορφία και ποικιλία, άνάλογη μέ τίς διάφορες φυλές άνθρωπων που κατοικοῦν τήν άπέραντη αύτή Ήπειρο. Δέν είναι μόνο οι πολλές μορφές τής θρησκευτικής ζωής. Είναι και τό γεγονός ότι τό ίδιο θρησκευμα παρουσιάζει διαφορές άπό τή μιά φυλή στήν άλλη. Γιά τό λόγο αύτό και οι θρησκειολόγοι βρίσκονται σέ δύσκολη θέση νά διατυπώσουν μιά ιστορία τών άφρικανικών θρησκειών.

Χαρακτηριστικό στοιχείο που συνιστά τήν ιδιομορφία τής άφρικανικής θρησκευτικότητας είναι ό συμβολισμός. Τό συμβολικό στοιχείο κυριαρχεί στίς λατρευτικές έκδηλώσεις και συνδέεται μέ τή μαζική νοοτροπία τους.

Παρά τή θρησκευτική πολυμορφία, στή βάση ύπαρχει ό μονοθεϊσμός, ή πίστη σ' ἔνα Θεό, παντοδύναμο, πανταχοῦ παρόντα και πανάγαθο. Οι έπι μέρους θεοί τών διαφόρων φυλών θεωρούνται ώς προσωποποιήσεις τών έκδηλώσεων και ένεργειών τού Ἐνός Θεοῦ. Ό γνωστός ιεραπόστολος Δαβίδ Λίβιγκστον πού έζησε πολλά χρόνια άναμεσα στούς Αφρικανούς γράφει: «Δέ βρήκαμε κανέναν Αφρικανό στόν οποιο νά μήν ήταν ριζωμένη ή πίστη στόν "Ψυστο Θεό..." Ή άρχική άφρικανική πίστη φαίνεται πώς ήταν αύτή: ότι ύπαρχει ἔνας παντοδύναμος θεός, δημιουργός τού ούρανου και τής γῆς». Χαρακτηριστικό τού μονοθεϊσμού είναι ότι ή λατρείατους είναι νοερή, πνευματική, χωρίς ναούς και είδωλα. Γι' αύτό και δέν είναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τούς Αφρικανούς ώς ειδωλολάτρες, τουλάχιστο μέ τήν ἔννοια που είχε ό όρος στήν άρχαία έποχή.

Συνάντηση τής θρησκευόμενης Αφρικής μέ τό Χριστιανισμό.

Οι πατροπαράδοτες θρησκευτικές μορφές τής Αφρικής περνούν σήμερα μιά κρίσιμη καμπή. Η τεχνική έξέλιξη πού εισβάλλει μέ γοργό ρυθμό, ή βιομηχανοποίηση πού συντελείται ραγδαία, τό μαύρο χρυ-

σάφι (πετρέλαιο), ή καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος μέ τήν ἀστικοποίηση του πληθυσμοῦ, δόλα αὐτά ἐπιφέρουν κοινωνικές και οἰκογενειακές μεταβολές και κλονίζουν τή θρησκευτικότητα τῶν ιθαγενῶν. Παράλληλα κυκλοφοροῦν και ἀθεϊστικές ιδεολογίες, οἱ ὅποιες πολεμοῦν κάθε μορφή θρησκείας.

Στό σημεῖο αὐτό γεννιέται τό ἐρώτημα: Μήπως λοιπόν ἡ ὥρα γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό; Σ' αὐτή τή μεταβατική περίοδο πού περνᾶ ὁ ιθαγενής τῆς Ἀφρικῆς μήπως πρέπει νά σημάνει και γι' αύτούς τούς ἀνθρώπους ἡ καμπάνα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας;

Παρ' ὅλα τά ἔμποδια πού ὑπάρχουν, είναι δυνατό νά πραγματοποιηθεὶ αὐτή ἡ συνάντηση. Ὑπάρχουν ἀρκετά στοιχεῖα πού μποροῦν νά ἀποτελέσουν ἀφετηρία γιά μιά ιεραποστολική ἐξόρμηση στή μαύρη Ἡπειρο. Σημεῖα ἐπικοινωνίας είναι ἡ πίστη τοῦ Ἀφρικανοῦ στήν ὑπαρξη και τήν πρόνοια ἐνός Ὑψίστου Ὄντος, ὁ πόθος γιά ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστη στήν ὑπαρξη ἀοράτου κόσμου, ἡ πεποίθηση ὅτι τά πνεύματα ἐπεμβαίνουν στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου γιά τό καλό ἢ τό κακό του, τό πανηγυρικό και συμβολικό στοιχεῖο τῆς λατρείας κ.ἄ.

Ἡ ὥρα τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά τούς λαούς τῆς Ἀφρικῆς φαίνεται πώς ἔχει ἔρθει. Ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν είναι πολύ μεγάλη. Καμιά ἀμέλεια ἡ ἀδράνεια δέν θά είναι δικαιολογημένη. Προπάντων γιά τούς νέους χριστιανούς ἀνοίγεται ἔνα ἀπέραντο στάδιο ὡραίων πνευματικῶν ἀγώνων.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν είναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τούς Ἀφρικανούς ως εἰδωλολάτρες;
2. Ποιά σημεία ἐπικοινωνίας ὑπάρχουν γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό;
3. Ποιά ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν στό πρόβλημα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Ἀφρικῆς;

Κείμενα

«Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Ἀφρικανῶν δὲν ὑπῆρξε τόσον σκοτεινὴ

καὶ «εἰδωλολατρική», ὅσον ἡ ἄγνοια, ἡ προκατάληψις, καὶ ἵσως τὰ διάφορα συμφέροντα, συχνάκις τὴν παρουσίασαν. Ἀντιθέτως, ἀπὸ πλευρᾶς θρησκευτικῆς εύρισκοντο εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἄλλων πολιτισμένων λαῶν (π.χ. ἀρχαίων μεσογειακῶν ἡ γερμανικῶν καὶ σλαβικῶν).

Ἡ Χριστιανικὴ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια διηγολύνθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν ἴσχυρὰν πίστιν τῶν ἐν λόγῳ φυλῶν εἰς τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν πρόνοιαν ἐνὸς Ὑψίστου Ὁντος, ἐνὸς Μεγάλου Γνωστοῦ καὶ Ἀγνώστου συγχρόνως. Ὑπῆρξεν ύποσυνείδητον θεμέλιον, εἰς τὸ ὅποιον κατέστη δυνατὸν νὰ στηριχθῇ εὔκόλως τὸ οἰκοδόμημα τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος. Τὸ εὐαγγελικὸν μήνυμα – καὶ διὰ τὴν Ἀφρικήν – δὲν σημαίνει ἀνατροπὴν πάσης ἀξίας τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ δύναμιν λυτρώσεως καὶ ἀνυψώσεως εἰς τὸ «ἀρχαῖον κάλλος». Πᾶσα προσπάθεια εὐαγγελισμοῦ ὄφειλει μὲ iδιαιτερον σεβασμὸν νὰ ἀντικρύσῃ τὸν πατροπαράδοτον θρησκευτικὸν πλοῦτον τῶν Ἀφρικανῶν, νὰ τὸν ἀξιοποιήσῃ, ἀποκαθάρῃ, μεταμορφώσῃ ἐν Χριστῷ.» (Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, «Κύριος τῆς Λαμπρότητος», Ἀθῆναι 1973, σελ. 221-222).

Μάθημα 8ο

ΧΙΛΙΑΣΜΟΣ

Ίστορική άναδρομή στήν έμφανιση και έξαπλωσή του

Ο Χιλιασμός είναι μία θρησκευτική αἵρεση που έχει τήν άρχη της στήν πρώτη χριστιανική έποχή, άλλα άναπτύχθηκε τά νεώτερα χρόνια στήν Αμερική και άπο κεί διαδόθηκε στίς άλλες χώρες. Πήρε αυτό τό όνομα, γιατί ύποστηρίζει πώς σύντομα θά έρθει «ἡ χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ».

Οι ρίζες τοῦ Χιλιασμοῦ βρίσκονται στήν άποκαλυπτική ιουδαϊκή γραμματεία. Σύμφωνα μ' αύτή ό όρχομός τοῦ Μεσσία θά συνδυαζόταν μέ τήν έγκαθίδρυση στήν Ιερουσαλήμ χιλιετούς ιουδαϊκῆς βασιλείας. Μετά τήν άποστολική έποχή οι ιδέες αύτές άναπτύχθηκαν στίς ιουδαΐζουσες αιρέσεις και έπηρέασαν μερικούς έκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, άλλα ποτέ δέν έγιναν δεκτές από τήν Εκκλησία.

Τόν περασμένο αιώνα στήν Αμερική ό Κάρολος Ράσσελ ίδρυσε τό Χιλιασμό μέ τή σημερινή μορφή του. Ο Ράσσελ ήταν ένας πλούσιος έμπορος, σχεδόν απίστος. Ξαφνικά διακήρυξε τόν έαυτό του προφήτη. "Αρχισε νά διαβάζει θρησκευτικά βιβλία. "Ελεγε ότι ήταν άνωτερος από τούς πατέρες τής Εκκλησίας. "Εγραψε ἐπτά βιβλία μέ τόν τίτλο «Γραφικά μελέται». Μετά τό θάνατό του άνέλαβε τήν άρχηγία ό Ιωσήφ Ράδελφορντ. Σήμερα ό Χιλιασμός έχει τήν έδρα του στό Μπρούκλιν τής Αμερικής. Αρχηγός είναι ό Νάθαν Νέρρο.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του

Ο Χιλιασμός δέν είναι μόνο μία θρησκευτική αἵρεση. Αποτελεῖ σύνολο κακοδοξιῶν και αιρέσεων που έμφανιστηκαν κατά καιρούς στήν άνθρωπότητα. Ένδεικτικά σημειώνουμε τίς έξης:

1) Η χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Οι χιλιαστές παρερμηνεύουν μερικές φράσεις τής Καινής Διαθήκης και κυρίως τό 20ό κεφ. τής Αποκαλύψεως τοῦ Ιωάννου. Υποστηρίζουν ότι ό Χριστός θά έρθει πάλι στή γῆ και θά ίδρυσει Κυβέρνηση γιά χίλια χρόνια. Πρωθυπουργός θά είναι ό Αβραάμ, ύπουργός Στρατιωτικῶν ό Γεδεών, ύπουργός Ναυτικῶν ό Ιωνᾶς κ.λ.π. "Ολα αύτά αποτελοῦν αύθαίρετη διαστροφή τής Αγ. Γραφῆς, άφοῦ ό ίδιος ό Κύριος έχει διακηρύξει: «Ἡ βασιλεία ή ἐμή

ούκ εστίν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ιωάν. 18, 36. Βλέπε καὶ Ρωμ. 14, 17).

2) Ὁρίζουν χρονολογία, κατά τήν οποίαν ὁ Χριστός θά ἔρθει στή γῆ. Στήν ἀρχή είχαν όρισει τό 1914. "Οταν διαψεύστηκαν, όρισαν τό 1918. "Ἐπειτα είπαν ὅτι θά ἔρθει ὥπωσδήποτε τήν 1η Ἀπριλίου 1925. Οὕτε τότε ὅμως ἐπαλήθευσαν οἱ ὑπολογισμοὶ τους. Τώρα ὑποστηρίζουν ὅτι τό τέλος τοῦ κόσμου θά συμβεῖ λίγο πρίν τό 1984. "Ολα αὐτά ὅμως είναι τόσο ἀντίθετα μέ τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ: «Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος» (Ματθ. 24, 36. Βλέπε καὶ Ματθ. 25, 13, Πραξ. 1, 7, Β' Πέτρ. 3, 10).

3) Ἀρνοῦνται τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Στό σημεῖο αύτό ἀκολουθοῦν τήν αἵρεση τοῦ Ἀρείου.

4) Ἀπό τίς πλάνες τοῦ Χιλιασμοῦ ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικές: Ἀρνοῦνται τή θεότητα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ τήν Ἅγια Τριάδα. Δέν παραδέχονται τήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, τήν αἰώνια ζωὴ, τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Δέν ἀναγνωρίζουν τήν Ἐκκλησία, τά Μυστήρια, τούς Ἅγιους, τίς εἰκόνες, τό Σταυρό, τίς Οἰκουμενικές Συνόδους κ.τ.λ.

5) Οἱ χιλιαστές ἡ μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ, ὅπως ἀλλιώς λέγονται, δέν ἀναγνωρίζουν τά κράτη καὶ τούς νόμους. Ἀρνοῦνται νά πάρουν ὅπλα σέ καιρό πολέμου, γιά νά ὑπερασπιστοῦν τήν πατρίδα τους. Ἀλλά καὶ σέ καιρό εἰρήνης ἀρνοῦνται νά στρατευθοῦν. Βρίζουν τή σημαία. Τόν χαιρετισμό σ' αύτή τόν χαρακτηρίζουν διαβολική ἐνέργεια. Γι' αύτές τίς ιδέες τους διώχτηκαν ἀπό πολλά κράτη. Στή Ρωσία τούς καταδίωξαν καὶ πρίν καὶ μετά τήν Ἐπανάσταση.

6) Τά μέσα πού χρησιμοποιοῦν γιά νά διαδώσουν τίς ιδέες τους είναι δόλια καὶ ἀθέμιτα. Ὁπως ὄμολογούν πρώην χιλιαστές, στήν ὄργάνωση ἀσκοῦν πάνω τους τέτοια ψυχολογική ἐπιβολή καὶ καταπίεση, ώστε νά ἐνεργοῦν καὶ νά σκέπτονται σύμφωνα μέ τίς διαταγές πού παίρνουν.

Ἐπιδράσεις στόν Ἑλληνικό χῶρο

Στή χώρα μας ὁ Χιλιασμός παρουσιάστηκε γιά πρώτη φορά τό 1906, ὅταν γύρισαν ἀπό τήν Ἀμερική Ἕλληνες μετανάστες. Τότε ὁ ἀριθμός τους δέν ξεπερνοῦσε τά 5 μέλη. Κατά τό 1920-22 ἦταν 35 περίπου. Στήν τελευταία στατιστική (1971) δήλωσαν ὅτι είναι μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ γύρω στίς 20.000 Ἕλληνες.

"Οταν κάνουν προστητισμό ἀποφεύγουν νά φανερώσουν τήν ιδιότητά τους. Παρουσιάζονται συνήθως σάν χριστιανοί. Μέ εύγενικό τρόπο δίνουν δωρεάν χιλιαστικά περιοδικά (Σκοπιά - Ξύπνα κ.ἄ.), βιβλία

καί φυλλάδια. Κυρίως άπευθύνονται στούς άγράμματους καί στίς γυναίκες. Προσφέρουν άκόμη οίκονομική βοήθεια καί κατορθώνουν νά προστηλυτίσουν μερικούς, ιδίως σέ χωριά ή σέ φτωχικές συνοικίες μεγάλων πόλεων.

Τά τελευταία χρόνια ό Χιλιασμός άναπτύσσει στόν έλληνικό χώρο μεγάλη προπαγάνδα. Διοργανώνει κάθε τόσο συνέδρια σέ μεγάλες αϊθουσες ή σέ γήπεδα, κυκλοφορεῖ πλήθος βιβλίων κ.τ.λ.

Η Έκκλησία της Έλλαδος μέ έκδόσεις, όμιλες κ.ä. προσπαθεῖ νά διαφωτίσει τούς χριστιανούς νά γνωρίζουν τίς κακοδοξίες τοῦ Χιλιασμοῦ καί νά τίς άποφεύγουν μέ κάθε τρόπο.

Έρωτήσεις

1. Ποιούς σκοπούς έπιδιώκει ό Χιλιασμός
2. Οι Χιλιαστές όνομάζονται καί «σπουδαστές τῶν Γραφῶν». Πώς κρίνεις αὐτή τήν όνομασία; Άνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα;
3. Γιατί καταδιώχθηκαν σέ πολλά κράτη οι Μάρτυρες τοῦ Ιεχωβᾶ;

Μάθημα 9ο

ΜΑΣΟΝΙΣΜΟΣ

Είναι ο Μασονισμός θρησκεία ή όχι;

‘Ο Μασονισμός ή Μασονία (ἀπό τή λέξη Massone = τεχνίτης) συγκεκαλυμμένα χαρακτηρίζεται θρησκευτικό καί ήθικοφιλοσοφικό σύστημα.

Λέγεται καί Τεκτονισμός ή Έλευθεροτεκτονισμός, γιατί έχει τήν άρχη του στά σωματεία τῶν τεκτόνων (οἰκοδόμων) τοῦ Μεσαίωνα.

‘Υπάρχουν σήμερα πολλές μασονικές όργανώσεις (δόγματα). Οι περισσότεροι μασόνοι άνηκουν στό Σκωτικό δόγμα, πού ίδρυθηκε τό 1717 στή Σκωτία.

Τό έρώτημα είναι αν ο Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία ή όχι. Τά μέλη του ύποστηρίζουν ότι δέν είναι θρησκεία, άλλα ένα σωματείο μέ ανθρωπιστικούς σκοπούς. Προσεκτική σημως ἔρευνα καί μελέτη μᾶς πείθει ότι ο Μασονισμός έχει δομή θρησκείας.

Τά στοιχεία έκεινα πού συνιστοῦν τό θρησκευτικό χαρακτήρα τοῦ Μασονισμοῦ μποροῦν νά συνοψιστοῦν στά έξης:

1) “Οπως όλες οι θρησκείες, έχει καί ο Μασονισμός τούς δικούς του τόπους λατρείας, τίς στοές, πού δέν είναι παρά ναοί μέ βωμούς, θυμιάματα, λαμπάδες κ.τ.λ.

2) “Έχει δικές του τελετές μέ λατρευτικό περιεχόμενο, ὅπως είναι ή τελετή τῆς υἱοθεσίας λυκιδέως, πού άντιστοιχεῖ μέ τό χριστιανικό βάπτισμα, ή τελετή τῆς συζυγικῆς ἀναγνωρίσεως, πού είναι κάτι άναλογο μέ τό μυστήριο τοῦ γάμου, τό τεκτονικό μνημόσυνο, τά έγκαινια τοῦ τεκτονικοῦ ναοῦ κ.ά.

3) “Έχει δικά του τελετουργικά τυπικά καί δικούς του «ίερεις», τούς μασόνους έκείνους πού έχουν προχωρήσει στά διάφορα στάδια τῆς μυήσεως (π.χ. ο Σεβάσμιος).

4) ‘Υπάρχουν μασόνοι, οι όποιοι σέ δημοσιεύματά τους έχουν όμολογήσει ότι ο Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία, τή χαρακτηρίζουν μάλιστα ώς «τήν μεγαλυτέραν θρησκείαν», «παγκόσμιον θρησκείαν» κ.τ.λ.

5) Ή έλληνική Δικαιοσύνη σέ απόφασή της έχει χαρακτηρίσει τό Μασονισμό ώς θρησκεία (Βλέπε κείμενο).

6) "Ολες οι χριστιανικές Ἑκκλησίες θεωροῦν τό Μασονισμό θρησκεία καί συνιστοῦν στά μέλη τους νά άπεχουν από αύτή.

Συγκεκριμένα:

α) Ή «Διορθόδοξος Ἐπιτροπή» πού συνήλθε τό 1930 στό "Αγιον Όρος καί στήν όποια ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων, χαρακτήρισε τό Μασονισμό «ώς σύστημα ἀντιχριστιανικόν καί πεπλανημένον».

β) Ή ιερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1933) τονίζει ότι ή Μασονία «ἀποδεδειγμένως τυγχάνει θρησκεία μυστηριακή».

γ) Η Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1972) διακηρύσσει ότι ο Μασονισμός είναι θρησκεία καί ότι ή ιδιότητα τοῦ μασόνου είναι ἀσυμβίβαστη μέ τήν ιδιότητα τοῦ χριστιανοῦ.

δ) Η Ρωμαιοκαθολική Ἑκκλησία καί οι Προτεσταντικές καί Εὐαγγελικές Κοινότητες τόν έχουν ἀποκηρύξει μέ διάφορες ἀποφάσεις τους.

Τό μεταφυσικό καί λατρευτικό στοιχεῖο στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός δέν έχει όλοκληρωμένο σύστημα δογματικής διδασκαλίας.

Ο Μασονισμός πιστεύει «εἰς τήν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, ὑπό τήν προσωνυμίαν «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος» καί εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς». Ποιός ὅμως είναι ὁ «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος;» Είναι ό ἀληθινός Θεός η ἄλλος φανταστικός: Ὁπωσδήποτε ὅμως δέν πρόκειται γά προσωπικό Θεό.

Οι μασόνοι δέν ἀναγνωρίζουν ύπερφυσική Ἀποκάλυψη. Ἀρνοῦνται τήν Ἅγια Τριάδα. Δέν πιστεύουν στή θεότητα τοῦ Χριστοῦ καί δέ δέχονται τό λυτρωτικό Του ἔργο. Υποστηρίζουν ότι ό ἄνθρωπος λυτρώνεται μόνος του.

Όπως κάθε θρησκεία έχει ἀνάλογη λατρεία, ἔτσι καί ο Μασονισμός έχει τίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις του.

Η λατρεία του είναι ἀπομίμηση τῶν ἀρχαίων μυστηριακῶν θρησκειῶν. "Έχει καθιερώσει ναούς γιά τό μασονικό θεό «Μ.Α.Τ.Σ.» (=Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος). Οι ναοί αύτοί χαρακτηρίζονται ώς ἐργαστήρια. Οι μασονικές τελετές, ὅπως καί οι μυήσεις στούς 33 βαθμούς, έχουν λατρευτικό χαρακτήρα. Γίνονται ἀπό ὄρισμένους μασόνους, πού έχουν μυηθεῖ καί ἀσκοῦν καθήκοντα «ίερέων».

Η ιδιοτυπία τής άποκρύψεως και οι παρεξηγήσεις στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός έχει τήν άρχη του στά τεκτονικά σωματεία τοῦ Μεσαίωνα, τά όποια ἡταν κλειστές ὄργανώσεις καὶ είχαν μεταξύ τους μυστικά σημεῖα, γιά νά ἀναγνωρίζονται καὶ νά ὑποστηρίζονται. Ἐτσι ἔχει κληρονομήσει ἔναν κλειστό καὶ μυστικό χαρακτήρα. Τά μέλη του τά δεσμεύει μέ πολλούς ὄρκους γιά νά μή φανερώσουν τά μυστικά του. Ο ὑποψήφιος μασόνος ὄρκιζεται νά τηρήσει ἀπόλυτη σιγή γιά ὅσα θά δεῖ καὶ θά ἀκούσει. Στήν τελετή τῆς μυήσεως γιά τό 18ο βαθμό λέει: «Ορκίζομαι οὐδέποτε νά ἀποκαλύψω τά μυστήρια τοῦ βαθμοῦ τούτου, νά τηρήσω δέ αύστηρώς τούς νόμους καὶ τούς κανονισμούς τοῦ Τάγματος, ὑπακούων τυφλῶς».

Καὶ δέν τούς ὄρκίζει μόνο, ἀλλά καὶ τούς ἀπειλεῖ μέ τιμωρία, ἃν ἀποκαλύψουν κάτι. Κατά τό τυπικό τοῦ Α' βαθμοῦ μυήσεως ὁ ὑποψήφιος στέκεται στό μέσο δύο μασόνων, πού κρατοῦν ξίφη. Ο Σεβάσμιος λέει: «Τά ξίφη ταῦτα φέρουσιν ἔχθροι ἀσπονδοι τοῦ ψεύδους, ἔτοιμοι νά βυθίσωσι ταῦτα καὶ κατά σοῦ, ἃν ποτε παραβῆς τάς ὑποσχέσεις σου». Σέ ἄλλο πάλι ὄρκο ὁ ὑποψήφιος ἀναγκάζεται νά πει: «Ἐάν παραβῶ τόν ὄρκον μου, ἃς σπαραχθῇ ἡ καρδία μου» καὶ «τὸ ξίφος τῆς δικαιοσύνης νά καταπέσῃ ἐπί τῆς κεφαλῆς μου».

Αύτός ὁ κλειστός χαρακτήρας του, ἡ μυστικότητα πού συνοδεύει ὅλες τίς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνέργειές του, οἱ δεκάδες ὄρκοι μέ τούς ὅποιους δένει τά μέλη του, ἡ ἀπόλυτη σιγή καὶ ἡ τυφλή ὑπακοή πού τούς ζητάει, ἔχουν δημιουργήσει πολλές συζητήσεις καὶ σχόλια γιά τούς πραγματικούς σκοπούς πού ἐπιδιώκει.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ

Οι μασονικές ἀρχές είναι κράμα ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν μυστηρίων, θρησκευτικῶν αἵρεσεων καὶ ἐβραικῶν στοιχείων. Γι' αύτό καὶ ἔχει χαρακτήρα συγκρητιστικό μέ πανθεϊστικές τάσεις.

Ἡ βάση του είναι ὄρθολογιστική. Θεωρεῖ τό λογικό σάν ὑπέρτατο νόμο. Ἀπορρίπτει τίς ἔξ ἀποκαλύψεως ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπειδή δέν μπορεῖ νά τίς ἐρμηνεύσει μέ τή λογική. Ἐτσι ἐξηγεῖται ὁ ἀντιχριστιανικός προσανατολισμός του καὶ ἡ πολεμική του, ἔστω κρυφή, ἐναντίον τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν.

Ο Μασονισμός διδάσκει ὅτι ἡ ἐλευθερία σκέψεως καὶ συνειδήσεως είναι ὑπατο ἀγαθό. Καὶ ὅμως κανένας λόγος δέν ἐκφωνεῖται στίς μασονικές στοές, ἃν προηγουμένως δέν ἐγκριθεῖ ἀπό τό Σεβάσμιο. Οὕτε ἐπιτρέπουν καμιά δημοσίευση πάνω σέ μασονικά θέματα χωρίς ἔγγραφη ἄδεια. Πῶς λοιπόν συμβιβάζεται ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως μέ τή

λογοκρισία αύτή; Καί που ύπάρχει έλευθερία συνειδήσεως, όταν έκεινος πού μυεῖται στή Μασονία δεσμεύει μέ δόρκο τή συνείδησή του και μάλιστα πρίν νά δει και νά άκούσει; Ή μυστικότητα αύτή είναι άπαραδεκτη γιά τήν έποχή μας, μιά έποχή πού άπαιτει φώς και διάλογο και θέλει τή δράση τών άνθρωπων φανερή και έλευθερη.

Ο Μασονισμός έχει και τήν ήθική του, τήν «τεκτονική ήθική», όπως τή λέει. Ποιά είναι αύτή δέν καθορίζεται, συγκεκριμένα. Γίνεται λόγος και γιά ίσοτητα. Στήν πράξη ζωμας οχι μόνο δέν τήν έφαρμόζουν, άλλα τήν κακοποιούν βάναυσα άφοι άποκλείουν άπο τό Μασονισμό τίς γυναικες, τούς μαύρους, τούς άμορφωτους και τούς φτωχούς.

Γενικά ό Μασονισμός άποτελει ένα ιδιότυπο θρησκευτικού χαρακτήρα σύστημα, πού τό χαρακτηρίζει ή μυστικότητα και ή έλειψη άληθείας, πράγμα πού δέ συμβιβάζεται μέ τίς δημοκρατικές και έλευθερες άντιλήψεις τοῦ καιροῦ μας.

Έρωτήσεις

1. Είναι ό Μασονισμός θρησκεία;
2. Πῶς κρίνεις τή μυστικότητα πού έπιβάλλει ό Μασονισμός στά μέλη του;
3. Ποιά σημασία έχει ή άπόφαση τής έλληνικής Δικαιοσύνης γιά τό Μασονισμό;
4. Γιατί ό χριστιανός δέν μπορει νά είναι και μασόνος;

Κείμενα

2. «Τεκτονισμὸς ἡ Μασονία ἡ Ἐλευθεροτεκτονισμὸς δὲν είναι φιλοσοφικὸν σύστημα, ἀλλ’ ἀποτελεῖ θρησκείαν... Ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρα τοῦ τεκτονισμοῦ ἐμφανίζεται ἔξαιρετικῶς ἐνεργής, καθ’ ὅσον ἐν ταῖς στοαῖς, τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ναοῖς αὐτοῦ λαμβάνει χώραν λατρεία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν πάσης θρησκείας... Ὁ τεκτονισμὸς ζωμας δέν είναι θρησκεία γνωστὴ ὑπὸ τῆν ρηθεῖσαν ἔννοιαν, ἀλλὰ τοιαύτη μὴ φανερά, ἔχουσα δόγματα καὶ λατρείαν μὴ φανερὰν (κρυφίαν) καὶ ἀποτελοῦσα μυστικὴν ὄργανωσιν ἄγνωστον κατὰ τὸ περιεχόμενον οὐ μόνον εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τέκτονας...» (‘Απόφαση ἀριθμ. 2060/6-12-1969 τοῦ πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν).

Μάθημα 10ο

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τής Θρησκείας σήμερα

Συγκρητισμός ή θεοκρασία λέγεται τό φαινόμενο έκεινο, κατά τό όποιο ίδεες, τελετές και σύμβολα μιᾶς θρησκείας άναμειγνύονται και ταυτίζονται μέ άναλογα στοιχεῖα ἄλλης θρησκείας. 'Ο θρησκειακός συγκρητισμός ξεκίνησε ἀπό τους Ἑλληνιστικούς χρόνους και ἡταν ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου και τῶν διαδόχων του. Τήν ίδια θρησκευτική πολιτική ἀκολούθησε και ἡ Ρώμη.

Οι συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τής Θρησκείας δέ λείπουν και ἀπό τήν ἐποχή μας. Σήμερα όλα τά κράτη και οι διεθνεῖς ὄργανοισιοί ἐπιδιώκουν μεταξύ τους τή συνεργασία σέ διαφόρους τομεῖς, ὅπως πολιτιστικούς, μορφωτικούς κ.τ.λ. Μ' αὐτό τόν τρόπο οι φιλοσοφικές και θρησκευτικές ίδεες μιᾶς χώρας ἐπηρεάζουν τούς πολίτες τῆς ἄλλης. Οι νέες ἐμπειρίες γίνονται συνήθως πιό εύκολα δεκτές.

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ ἔφερε τούς ἀνθρώπους πιό κοντά. Αύτός ὅμως ὁ συγχρωτισμός ἀνθρώπων μέ διαφορετικές θρησκευτικές ἀντιλήψεις ὀδηγεῖ συχνά στή σχετικοποίηση τῶν θρησκειῶν. "Ἐτοι κυκλοφοροῦν ἀπόψεις ὅτι καμιά θρησκεία δέν κατέχει ὅλη τήν ἀλήθεια. Μιά τέτοια κίνηση παρουσιάστηκε στήν Περσία και δίδασκε ὅτι «ὅλες οι θρησκείες ἔχουν ἔνα μέρος μόνο τῆς ἀλήθειας». Στήν Ἰνδοκίνα οι ὄπαδοι κάποιας θρησκείας λάτρευαν τό Χριστό μαζί μέ τόν Κομφούκιο και τό Βούδα. "Άλλοι πάλι ύποστήριξαν ὅτι τό πλήρωμα τῆς θείας ἀποκαλύψεως μπορεῖ νά τό δώσει μιά σύνθεση ὅλων τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου.

Ἡ χριστιανική ἐντολή τῆς ἀγάπης εύνοεῖ βέβαια τήν προσέγγιση τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀλληλογνωριμία και τήν κατανόηση μεταξύ τους. 'Η Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ώς κλῆρος και πιστός λαός, δίνει τή μαρτυρία τῆς στή σύγχρονη ἐποχή. 'Ο ὥρθόδοξος χριστιανός δέν πρέπει νά ἐπηρεάζεται ἀπό τίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῶν ἄλλων. 'Αντίθετα ἔχει χρέος νά ἐκτιμήσει τό θησαυρό τῆς πίστεώς του στό Χριστό και νά προσπαθήσει νά τόν γνωρίσει καλύτερα και νά τόν ἀγαπήσει περισσότερο.

Νεοπαγανισμός καὶ νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας.

Ο Παγανισμός (ἀπό τή λέξη Pagani = χωρικοί) σήμαινε τήν παλιά θρησκεία τῶν ειδώλων, ἡ ὅποια μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ είχε περιοριστεῖ κυρίως στούς κατοίκους τῶν χωριῶν καί τῆς ὑπαίθρου. Μέ τόν ὄρο **Νεοπαγανισμός** ἐννοῦμε τίς σύγχρονες μορφές εἰδωλολατρίας, ἀλλά καί τόν εἰδωλολατρικό τρόπο ζωῆς.

Σύγχρονα εἰδώλα είναι τό χρῆμα καί ὁ πλουτισμός, ἡ μανία γιά τό σέξ, ἡ μανία τῶν ἀνέσεων, πολιτικές καί κοινωνικές ἰδεολογίες, ὄρισμένα πρόσωπα. "Ἄλλοι πάλι ἔχουν θεοποιήσει τήν ἐπιστήμη, τήν τέχνη, τήν πολιτική κ.ἄ.

Μιά νοσηρή ἐκδήλωση θρησκευτικότητας είναι ἡ **δεισιδαιμονία**. Στούς ἀρχαίους Ἕλληνες ἡ λέξη σήμαινε τό σεβασμό στούς θεούς. Ἀργότερα πήρε κακή σημασία καί κατάντησε νά ἐννοεῖ τήν ἀρρωστημένη θρησκευτικότητα. Συνήθως συναντάμε τή δεισιδαιμονία σέ ἀνθρώπους μέ χαμηλό μορφωτικό καί πολιτιστικό ἐπίπεδο.

Γενικά οἱ μορφές αὐτές τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρίας δέν φανερώνουν πάντοτε ἔλλειψη πίστεως στό Θεό. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού πιστεύουν στό Χριστό καί πιθανόν νά ἐκτελοῦν τυπικά καί τά θρησκευτικά τους καθήκοντα. Στήν καθημερινή τους ὅμως ζωή, στίς σκέψεις καί τίς ἐνέργειές τους, παρουσιάζονται σάν γνήσιοι εἰδωλολάτρες. Τό βέβαιο είναι ὅτι δέν γνωρίζουν καλά τή χριστιανική πίστη καί παρανοοῦν ἡ παρερμηνεύουν τό ἀληθινό της νόημα. Ό λόγος τοῦ Θεού καταδίκαζει κάθε μορφή εἰδωλολατρίας: «Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις καί αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Ματθ. 4, 10). Ο Ἀπ. Παῦλος θεωρεῖ εἰδωλολατρία τήν ὑπερβολική ἀγάπη στά ύλικά ἀγαθά (Ἐφεσ. 5, 5, Κολσ. 3, 5) καί προτρέπει τούς πιστούς νά ἀποφεύγουν τά ἔθιμα καί τή ζωή τῶν εἰδωλολατρῶν (Α' Κορ. 10, 14).

Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα

Ο Πνευματισμός είναι ἔνα θρησκευτικό σύστημα ἀποκαλύψεων, πού στηρίζεται στήν ὑπαρξη τῶν πνευμάτων, τά ὅποια καί ἐπικαλεῖται. Οι πνευματιστές, τά μέντιουμ, παρουσιάζουν διάφορα φαινόμενα, ὅπως τραπέζια νά μετακινούνται, ἐπιπλα νά περιστρέφονται, πρόσωπα νεκρῶν νά ἐμφανίζονται κ.ἄ. "Όλα αύτά δέν είναι παρά ἐνέργειες τῶν δαιμόνων. Οι πνευματιστές ὑποστηρίζουν ὅτι ἐπικαλοῦνται τά ἀγαθά πνεύματα. Πῶς είναι ὅμως δυνατόν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ νά προβαίνουν σέ ἐπιδείξεις, χωρίς κανένα ἀνώτερο σκοπό; Καί νά κάνουν κακό στούς ἀνθρώπους καί νά τούς ἐκδικοῦνται; "Οπως λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος «αύτός

ό σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός» (Β' Κορ. 11, 14). Καί ό ύπέρμαχος τοῦ πνευματισμού Kardec όμολογεί ότι «ό δαιμῶν προσλαμβάνει πάντα τά προσωπεῖα, διά νά ἀποπλανήσῃ καλλίτερον».

Ο πνευματισμός παρουσιάζει γνωρίσματα θρησκείας. "Έχει ιδιαίτερη τάξη λειτουργών, τά μέντιουμ, καί εύχολόγιο γιά τίς συνεδριάσεις, τό γάμο, τήν κηδεία κ.ἄ. Τό περιεχόμενο τής διδασκαλίας του είναι ἀντιχριστιανικό. Άρνεται τήθεότητα τοῦ Χριστοῦ καί τό ἀπολυτρωτικό Του ἔργο καί ἀπορρίπτει τό λόγο τοῦ Θεοῦ πού περιέχεται στήν Ἀγία Γραφή. Ο Χριστιανισμός δέν ἐπιτρέπει νά συμμετέχουν οι χριστιανοί σέ πνευματιστικές ἑκδηλώσεις.

Η Μαγεία είναι ἔνα παραθρησκευτικό φαινόμενο, πού τό συναντάμε ἀπό τίς ἀρχές τῆς ἀνθρώπινης ιστορίας. Υπάρχει λευκή καί μαύρη μαγεία. Μέ τή λευκή ἐπιδιώκουν κάτι πού τό θέλουν, ἐνῶ μέ τή μαύρη μαγεία ἐπιζητοῦν νά κάνουν κακό. Σχετική μέ τή μαγεία είναι καί ή μαγγανεία, φαρμακεία, νεκρομαντεία, ἐμφάνιση φαντασμάτων κ.ἄ.

Η μαγεία συνδέεται μέ τίς ειδωλολατρικές ἀντιλήψεις καί ἔχει σκοπούς ιδιοτελεῖς καί χαρακτήρα ἑκδικητικό. Οι μάγοι μέ διάφορα μαγικά βιβλία ἐπικαλοῦνται τά πονηρά πνεύματα. Στούς μάγους συνήθως καταφεύγουν ἀνθρωποι μέ ἐλάχιστη μόρφωση καί ἀδύνατη πίστη. Γενικά ή μαγεία ύποδουλώνει τόν ἀνθρωπο στίς σκοτεινές δυνάμεις καί τόν ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό.

Γιόγκα ('Ινδική λέξη πού σημαίνει ἔνωση καί ὑποταγή) είναι ἔνα φιλοσοφικό καί θρησκευτικό σύστημα, πού ἐπιδιώκει τήν ἀπομόνωση τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ψήλη καί τήν ἔνωσή της μέ τό ὕψιστο ὅν, ὅπως λέει. Γιά νά πραγματοποιήσει ό ἀνθρωπος τήν πνευματική του ἀνάταση, πρέπει τό πνεύμα του νά κυριαρχήσει στό σῶμα. Γιά νά τό πετύχει, κατά τή θεωρία τοῦ γιόγκα, χρειάζεται θέληση, αύτοσυγκέντρωση καί γυμναστικές ἀσκήσεις. Ή ἀπελευθέρωση τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ψήλη θεωρεῖται τότε ὄριστική.

Τό γιόγκα δέχεται τήν ὑπαρξή τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ύποστηρίζει ότι ό Θεός οὔτε δημιούργησε τόν κόσμο οὔτε τόν κυβερνᾶ. Έπειδή ἀποτελεῖ κλάδο τῆς Βραχμανικής θρησκείας, δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τό Χριστιανισμό καί τήν Ἑκκλησία. Πρόκειται γιά ἔνα παραθρησκευτικό φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας, πού προσπαθεῖ νά γεμίσει τό ψυχικό κενό ὄρισμένων ἀριστοκρατικών κύκλων μέ ἀσκήσεις γυμναστικής καί αύτοσυγκέντρωση. Ή ψυχική ὅμως ἀναγέννηση καί ή τελειοποίηση τοῦ ἔσωτοῦ μας δέν κατορθώνεται μέ γυμναστικές ἀσκήσεις: χρειάζεται πίστη σέ προσωπικό Θεό, συμμετοχή στά λυτρωτικά μέσα τῆς Ἑκκλησίας, θέληση καί συνεχής ἀγώνας.

Στήν πατρίδα μας και πιό πολύ στήν Αθήνα οι Γιόγκα (Γκουρού - Μαχαρίσι) κατόρθωσαν νά έπηρεάσουν μερικούς νέους και νά τούς άναγκάσουν σέ αντικοινωνική συμπεριφορά. Χρησιμοποιούν κάθε μέσο γιά νά προσελκύσουν μέλη τά όποια μεταβάλλουν σέ άβουλα ὅργανα «τῶν σκοπῶν τους», πού δέν είναι καθόλου άγαθοί.

Κείμενα

1. «Ούδεις δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ή γάρ τὸν ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, η ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἔτερου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ» (Ματθ. 6, 24).
2. «Οὐ θέλω ύμᾶς κοινωνούς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων» (Α' Κορ. 10, 20-21).

Ἐρωτήσεις

1. "Ολες οι θρησκείες ἀπορρίπτουν τό συγκρητισμό. Γιατί;
2. Πώς θά μπορέσει ό ἄνθρωπος νά ἀποφύγει τήν ύποδούλωσή του στά σύγχρονα εἰδώλα;
3. Γιατί ό χριστιανός δέν πρέπει νά συμμετέχει στίς ἐκδηλώσεις τῶν μέντιουμ;
4. Τί δέχεται τό γιόγκα γιά τήν ψυχική ἀναγέννηση τοῦ ἄνθρωπου καὶ τί διδάσκει ό Χριστιανισμός;

'Ο ιστορικός χαρακτήρας του Ιουδαϊσμού

'Ο Ιουδαϊσμός είναι ή θρησκεία τοῦ ισραηλιτικοῦ λαοῦ. 'Ο λαός αὐτός ὄνομάζεται καὶ ιουδαϊκός, γιατί μετά τὸν δον π.Χ. αἰώνα περιορίστηκε στὴν περιοχὴ τῆς φυλῆς τοῦ Ιούδα.

'Η ιστορία τοῦ Ιουδαϊσμοῦ ἀρχίζει ἀπό τὸν πατριάρχη Ἀβραάμ, ὁ ὅποιος γύρω στά 1750 π.Χ. ἀφῆσε τὸ πολυθεϊστικό περιβάλλον τῆς Μεσοποταμίας καὶ ἤρθε νά κατοικήσει στή γῆ Χαναάν. 'Ο Θεός τὸν βραβεύει γιά τὴν πίστη του. Θά γίνει ὁ γενέρχης ἐνός νέου λαοῦ, ἀπό τὸν ὅποιο θά προέρχεται ὁ Λυτρωτής. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ μετανάστευσαν ἀργότερα στὴν Αἴγυπτο. 'Εκεῖ παρά τὴν καταπίεση τῶν Φαραώ, κράτησαν τὴν μονοθεϊστική πίστη καὶ τίς ἑθνικές τους παραδόσεις. 'Ο Μωϋσῆς μέ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβε νά τούς ἐπαναφέρει στὴν πατρίδα τῶν πατέρων τους. 'Η εξοδός τους ἀπό τὴν Αἴγυπτο (1220 π.Χ.) καὶ ἡ πορεία τους στή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ἤταν δύσκολη, ἀλλά καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ μεγάλη. 'Η διαθήκη τοῦ Σινᾶ ἀποτελεῖ χαρακτηριστική ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός αὐτούς. 'Ο Μωϋσῆς συμπλήρωσε τό Δεκάλογο καὶ μέ ἄλλες ἐντολές καὶ νόμους, πού ἡ ὁξεία τους ἤταν πολὺ μεγάλη.

Σταθμός στή διαμόρφωση τῆς ιουδαϊκῆς θρησκείας είναι οἱ προφῆτες. Μετέφεραν στό λαό τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ καλοῦσαν τούς συμπατριώτες τους σέ μετάνοια καὶ ἐπιστροφή. 'Η διδασκαλία τους ἔφτασε σέ καθαρότερες καὶ πληρέστερες ἔννοιες. Τό σπουδαιότερο σημεῖο ἤταν τό γεγονός ὅτι προανήγγειλαν τὴν ἐλευση τοῦ Μεσσία Χριστοῦ. Μ' αὐτό τόν τρόπο συνέδεσαν τὴν Παλαιά μέ τὴν Καινή Διαθήκη.

Κατά τούς Ρωμαϊκούς χρόνους ὁ Ιουδαϊσμός μαζί μέ τὴν ἑθνική παρακμή παρουσίασε καὶ μιά γενικότερη θρησκευτική καὶ ἡθική κατάπτωση. Οἱ Ιουδαῖοι περιόρισαν τὴν πίστη καὶ τὴν εύσεβειά τους σέ ὄρισμένους τύπους καὶ νομικά πλαισία. Τό χειρότερο είναι ὅτι διέστρεψαν τό κήρυγμα τῶν προφητῶν γιά τό Μεσσία καὶ γι' αὐτό ὅταν ὁ Χριστός γεννήθηκε, οἱ Ιουδαῖοι δέν τόν δέχτηκαν ὡς Σωτήρα τους.

Κατά τούς έπόμενους αιώνες πέρασαν πολλές έθνικές περιπέτειες και μόλις τά τελευταία χρόνια (1948) όργανωθηκαν σε κράτος (τό Ισραήλ). Παραμένουν όμως πάντα μιά κλειστή κοινωνία, πού θρησκευτικά στηρίζεται μόνο στήν Παλαιά Διαθήκη και έθνικά ζει με τίς αυστηρά έθνικές και σωβινιστικές παραδόσεις της, προσπαθώντας νά ύλοποιήσει τό σύνειρο τοῦ Σιωνισμοῦ.

Βασικά σημεία διδασκαλίας τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ

Τό πρώτο και βασικό σημείο τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ είναι ό **μονοθεϊσμός**, ή πίστη δηλαδή σε ένα και μόνο Θεό. Παρά τίς άνθρωπομορφικές έκφρασεις ή μονοθεϊστική ιδέα είναι σαφής και καθαρή. Γιά τόν 'Ιουδαϊό δέν ύπαρχουν άλλοι θεοί παρά ό 'Ενας, ό 'Αληθινός.

Ο Θεός λατρεύεται σε όρισμένο τόπο, πού είναι ιερός. Ήρόσωπα άφιερωμένα τονώνουν τήν άγάπη και τό σύνδεσμο τοῦ λαού με τό Θεό. Οι 'Ιουδαίοι έκδηλώνουν τήν πίστη τους, όταν σεβονται τή διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν έλευθερη θέλησή του ό 'Ιουδαϊος πρέπει νά καταπολεμά τήν άμαρτία. Τούτο μπορεῖ νά γίνει με τίς τυπικές πράξεις (θυσίες, τελετές, νηστεία κ.ά.). Κύριο όμως μέσο συνδιαλλαγής και συμφιλιώσεως με τό Θεό είναι ή μετάνοια.

Σπουδαία είναι ή θητική και κοινωνική διδασκαλία τής ιουδαικής θρησκείας. Οι φτωχοί, τά όρφανά και κάθε δυστυχισμένο πλάσμα πρέπει νά προστατεύονται. Ή γυναίκα πρέπει νά τιμάται. Τά έργα τής άγαπης είναι ευάρεστα ένωπιον τοῦ Θεοῦ. Ή άγάπη όμως πρός τόν πλησίον προσφέρεται μόνο στούς συγγενείς και τόν όμοεθνή.

Βασικό σημείο τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ είναι ή πίστη στήν ιερή τους άποστολή. Οι 'Ιουδαίοι διατήρησαν πάντοτε τήν ιδέα, ότι είναι ό έκλεκτός, ό περιούσιος λαός τοῦ Θεοῦ, τό έθνος τό άγιο. "Εφτασαν μάλιστα στήν άκραία θέση νά θεωροῦν τό Θεό άποκλειστικά δικό τους. Αύτό τούς έδινε ένα αίσθημα ύπεροχής άπεναντί στούς άλλους λαούς. Οι προφήτες όμως παραμέρισαν τήν άντιληψη αύτή και τόνισαν τήν παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ.

Κεντρική έπισης θέση στόν 'Ιουδαϊσμό κατέχει ό **Μεσσιανισμός**. Ή άναμονή τοῦ «Χριστοῦ τοῦ Κυρίου» διατρέχει όλη τήν Παλαιά Διαθήκη. Ό Μεσσίας θά είναι ό υιός τοῦ Θεοῦ. Θά κατάγεται άπό τό γένος τοῦ Δαβίδ και θά είναι προικισμένος με έξαιρετα χαρίσματα και θεία δύναμη. Άργοτερα όμως παρερμήνευσαν τήν πνευματική και παγκόσμια άποστολή Του και άνέμεναν έναν έπιγειο Μεσσία, πού θά καθιστούσε τό ιουδαικό έθνος κυρίαρχο τοῦ κόσμου.

Σχέσεις Ιουδαισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ

Ο Ιουδαισμός καὶ ὁ Χριστιανισμός ἀνήκουν στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Ή μεγάλη τους διαφορά ἀπό ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ μοναδικότητα τῆς θείας ἀποκαλύψεως πού κατέχουν. Ἐπειτα ἀπό τούς πρωτοπλάστους ὁ Ιουδαισμός ἀποτελεῖ τήν πρώτη ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. Ο Χριστιανισμός είναι ἡ φανέρωση τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ή Παλαιά Διαθήκη ἐκφράζει τὴ συμφωνία τοῦ Θεοῦ μὲ ἔνα λαό. Ή Καινή Διαθήκη περιέχει τὴ νέα καὶ αἰώνια διαθήκη τοῦ Θεοῦ μὲ ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τό iερό βιβλίο τοῦ Ιουδαισμοῦ, ή Π. Διαθήκη, ἀποτελεῖ τό πρώτο μέρος τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού είναι ἡ Βίβλος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ο iδιαίτης τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ Ιησοῦς Χριστός, προαναγγέλλεται ἀπό τά iερά πρόσωπα τῆς ιουδαικῆς θρησκείας, τούς πρόφητες. Ἐπίσημη βεβαίωση γιά τήν ἐπαλήθευση τῶν προφητειῶν στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε ἀπό τόν ἴδιο τό Χριστό στή συνομιλία Του μὲ τῇ Σαμαρείτιδα. «Οταν ἐκείνη τοῦ εἶπε, «οἴδα, ὅτι Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός», ὁ Ιησοῦς τῆς φανέρωσε: «Ἐγώ είμι ὁ λαλῶν σοι». (Ιωαν. 4, 25-26).

Ο Χριστός συμπλήρωσε καὶ ὀλοκλήρωσε τή διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης μὲ τή νέα καὶ τέλεια διδασκαλία Του. Ἐφανέρωσε στόν κόσμο ὅλη τήν ἀλήθεια. Καὶ τήν ἐπισφράγισε μὲ τήν ἀγία Του ζωή καὶ τή σταυρική Του θυσία.

Ο Ιουδαισμός είχε προπαρασκευαστικό χαρακτήρα. Ὅπηρξε «παιδαγώγος εις Χριστὸν» (Γαλ. 3, 24). Μέ τήν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ είχε λήξει ἡ ἀποστολή του.

Σταθμό στίς σχέσεις Ιουδαισμοῦ-Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῶν Ιεροσολύμων (49 μ.Χ.). Τότε ὁ Χριστιανισμός ἀποδεσμεύτηκε μιά γιά πάντα ἀπό τήν ιουδαική νοοτροπία καὶ ἀκολούθησε, ὡς «καινή κτίσις», τό δρόμο πού χάραξε ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

Η τυπολατρία στόν Ιουδαισμό καὶ ἡ «καινή κτίσις» στό Χριστιανισμό

Ο νόμος τοῦ Μωϋσῆ καὶ ἡ ὑπόλοιπη διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης ἀποτελούσαν γιά τούς Ιουδαίους ἐνστήτηρά καθορισμένο σύστημα πίστεως καὶ λατρείας, πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νά τηροῦν μὲ σχολαστική ἀκρίβεια. Μ' αὐτό ὅμως τόν τρόπο ἡ εύσέβεια είχε καταντήσει μιά ἐξωτερική συμμόρφωση σέ μερικούς τύπους. Οι προφήτες είχαν

έλεγχει αύτή τήν τυπική θρησκευτικότητα. «Ἐν τοῖς χεὶλεσιν αὐτῶν τιμῶσι με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ» (Ἡσαΐας 29, 13).

Ο Χριστιανισμός ἔφερε τήν καινούργια πραγματικότητα. Ή εύσέ-βεια καὶ ἡ ἀρετή δέν ἐκφράζονται μόνο μέ όρισμένες τελετές, ἀλλά μέ τήν ἀγάπην πού συνοδεύεται ἀπό τά ἔργα. Ο «ἐν Χριστῷ» ἄνθρωπος δέν εἶναι δοῦλος τῶν τύπων καὶ τῶν νομικῶν διατάξεων· ἀποδεσμεύεται ἀπό τὸν ἑγωὶσμό καὶ τήν ἀμαρτία καὶ δίνεται ἐλεύθερα στή χάρη τοῦ Θεοῦ. Δέν ἔχει τήν ἀλαζονική αὐτοπεποίθηση ὅτι εἶναι δίκαιος. Συναισθάνεται τίς ἀδυναμίες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Βλέπει τίς ἐλ-λείψιεις του καὶ ἀγωνίζεται νά τίς ἀναπληρώσει. Ή ταπείνωση καὶ ἡ μετάνοια τοῦ φωτίζουν τό δρόμο. Ή Χάρη τοῦ Θεοῦ, πού χορηγεῖται μέ τά Μυστήρια, τόν στερεώνει στόν ἀγώνα του καὶ τοῦ χαρίζει τή χαρά τῆς λυτρώσεως.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές ὁμοιότητες καὶ διαφορές βλέπεις μεταξύ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ;
2. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία στίς σχέσεις Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἡ Ἀποστολική Σύνοδος;
3. Πῶς ἐννοεῖς τήν καινούρια πραγματικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός;

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια καὶ ἡ ἀναζήτησή της

‘Η Ἀλήθεια είναι μία, ὅπως ἔνας εἶναι καὶ ὁ Θεός. Στίς διάφορες ὅμως ἐπιστῆμες ὑπάρχουν ἐπὶ μέρους ἀλήθειες. Ἔτσι ἔχουμε τὴν ἐπιστημονική ἀλήθεια, τὴν αἰσθητική, τὴν ἡθική, τὴν θρησκευτική. Ἀπό ὅλες τίς μερικές ἀλήθειες ἐκείνη πού ὑπερέχει στὴν ἀξία ἀπό κάθε ἄλλη ἀλήθεια είναι ἡ θρησκευτική. Εἶναι αὐτή πού δίνει ἀπάντηση στὰ μεγάλα καὶ αἰώνια προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως είναι ἡ γνῶση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ λύτρωση τῆς ψυχῆς.

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια προέρχεται ἀπό τὸ Θεό καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε νά πούμε ὅτι ἡ Ἀλήθεια είναι ὁ Θεός ἀλλά καὶ ὁ Θεός είναι ἡ Ἀλήθεια. Στὴν Ἀγία Γραφή ἡ λέξη ἀλήθεια ἔχει θρησκευτική καὶ ἡθική σημασία. Σημαίνει τὸ ὑψιστὸ ἀγαθό, τὸ Πνεῦμα, τὸν ἴδιο τὸ Θεό.

‘Ο ἄνθρωπος ἀφ’ ὅτου ἀπομακρύνθηκε ἀπό τὸ Θεό δέν ἔπαψε νά τὸν νοσταλγεῖ. Κατά τὴ διάρκεια τῶν αἰώνων, μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὴν ἄγνοια, ἔψαχνε γιά τὸ φῶς. Τό ἀνθρώπινο πνεῦμα ἀναζητοῦσε τὴν ἀλήθεια, γιά νά γεμίσει τὸ κενό πού είχε ἀνοίξει τὸ φέμα. ‘Η ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦταν ἀνήσυχη χωρίς ἀνάπαιση καὶ γαλήνη. ‘Ο κόσμος δέν μποροῦσε νά τὴν ίκανοποιήσει. Οὕτε ἡ λογική καὶ ἡ σκέψη βοηθοῦσαν ψυχικά τὸν ἄνθρωπο.

‘Οσο περισσότερο ὁ ἄνθρωπος νοσταλγοῦσε τὴν ἀλήθεια τόσο πιό πολὺ ἐρχόταν κοντά στὸ Θεό. Καὶ ὅταν ἤρθε «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὁ Θεός φανέρωσε στούς ἀνθρώπους ὅλη τὴν ἀλήθεια στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

‘Η ἀποκάλυψη ὡς εἰσοδος τοῦ «καινοῦ» στὸν ἀνθρώπινο διαλογισμό

‘Η θρησκευτική ἀλήθεια δέν είναι κάποιο αἰσθητό πράγμα, γιά νά μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά τὸ ἀντιληφθεῖ μόνος του. Οὕτε είναι μόνο γνῶση γιά νά τὴ συλλάβει μέ τὸ νοῦ του. ‘Η ἀλήθεια είναι ὑπερφυσική, είναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Γιά τὸ λόγο αὐτό δέν ἦταν δυνατόν ὁ ἄνθρωπος μέ τίς περιορισμένες πνευματικές του δυνάμεις νά γνωρίσει τὴν Ἀλήθεια. ‘Ἐπερεπε ὁ ἴδιος ὁ Θεός νά τὴν ἀποκαλύψει, νά φανερώσει δηλαδή τὸν ἑαυτό του. ‘Ἐγώ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.

(Ιωάν. 18, 37). Ο Θεός γίνεται καὶ ἀνθρωπος, γιά νά ἀποκαλύψει στούς ἀνθρώπους τήν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ο Θεάνθρωπος Ἰησοῦς μέ τή θεία καὶ μοναδική διδασκαλία Του ἔχεσε ἄπλετο φῶς σέ ὅλα τά θέματα τῆς σκέψεως καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ο Ἱδιος ὑπῆρξε ἡ Ἀλήθεια, ἡ μοναδική καὶ αἰώνια Ἀλήθεια. Ὅταν κάποτε οἱ μαθητές Του ζήτησαν νά τούς δείξει τό δρόμο πού ὁδηγεῖ στό Θεό, ὁ Κύριος τούς ἀπάντησε: «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». (Ιωάν. 14, 6).

Η χριστιανική ἀποκάλυψη δέν είναι μόνο μετάδοση θείων ἀληθειῶν ἀλλά καὶ ζωή πνευματική. Είναι ἡ «καινή» κτίση, ἡ πραγματικότητα μιᾶς καινούριας ζωῆς. Ό Χριστιανισμός ἔφερε τήν ἀπολύτρωση. Ό ἀνθρωπος ἔξαναγεννιέται σέ μιά νέα ζωή. Μ' αὐτό τόν τρόπο ἔχουμε μιά νέα δημιουργία. Τό ὑπερκόσμιο φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως φωτίζει τά σκοτάδια τοῦ λογισμοῦ. «Ἡ ἀποκάλυψη, γράφει ὁ ὄρθοδοξος θεολόγος Γ. Φλωρόφσκυ, ἥταν τό μονοπάτι τοῦ Θεοῦ στήν ιστορία». Ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ ἐλευθερώνει τόν ἀνθρωπο ἀπό τή δουλεία τοῦ κόσμου. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιωάν. 8, 32).

Ἡ φιλανθρωπία τῆς ἀποκάλυψεως καὶ ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας της. Φυσική καὶ ὑπερφυσική ἀποκάλυψη

Ἡ θεία ἀποκάλυψη ἀποτελεῖ ἔχει ωριστή ἐκδήλωση τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στόν ἀνθρωπο. «Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τόν μιόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεός εἰς τόν κόσμον ἵνα ζήσαμεν δι' αὐτοῦ». (Α' Ιωάν., 4, 9).

Ο χαρακτήρας τῆς ἀποκάλυψεως είναι θεανθρώπινος. Υπάρχει ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτεται καὶ ὁ ἀνθρωπος στόν ὅποιο πραγματοποιεῖται ἡ ἀποκάλυψη. Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ φανερώνεται στόν ἀνθρωπο, γιά νά γίνει καὶ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θεία ἀποκάλυψη βρίσκει τήν τέλεια ἐκφρασή της στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Ό Θεός ἔρχεται πρώτος νά συναντήσει τόν ἀνθρωπο. Γιά τό σκοπο αὐτό γίνεται καὶ τέλειος ἀνθρωπος, γιά νά συνδέσει τόν ἀνθρωπο μέ τό Θεό. Ἐτσι ὁ πεσμένος ἀνθρωπος ἀνορθώνεται καὶ παίρνει μεγάλη άξια μέ τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ.

Σέ εύρυτερη ἔννοια ἡ μία ἀποκάλυψη μπορεῖ νά διακριθεῖ σέ φυσική καὶ ὑπερφυσική. Φυσική ἀποκάλυψη είναι ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ μέ τή φύση καὶ τά δημιουργήματά του. Παρατηρώντας ὁ ἀνθρωπος τήν ἀρμονία καὶ τήν τάξη τοῦ σύμπαντος, τή σκοπιμότητα τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ κόσμου καὶ τή δική του ψυχοσωματική ζωή ὁδηγεῖται στό Θεό, ὁ

όποιος τά δημιούργησε καί τά συντηρεῖ στή ζωή. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δέ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τό στέρεωμα». (Ψαλμ. 18, 2).

‘Υπερφυσική ἀποκάλυψη είναι ἡ ἄμεση φανέρωση τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο μέδιαφορες ύπερφυσικές ἐνέργειες στήν Π. Διαθήκη, προπάντων δέ με τήν ιστορική ἐνανθρώπιση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός φανέρωσε στούς ἀνθρώπους τό δρόμο πού ὅδηγει στή λύτρωση καὶ σωτηρία.

‘Η φυσική ἀποκάλυψη δέν είναι πλήρης καὶ τέλεια. Μᾶς βοηθεῖ ὅμως νά κατανοήσουμε τήν ύπερφυσική, πού είναι ἡ τέλεια καὶ ὀλοκληρωμένη. ‘Η ύπερφυσική ἀποκάλυψη δέν ἔχει προηγούμενο οὔτε καὶ θά ἔχει συνέχεια. “Ἐγινε μιά γιά πάντα καὶ γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. ‘Ο χαρακτήρας τῆς είναι ἀπόλυτος καὶ καθολικός. Αὐτό ὅμως δέν ἀναρεῖ τό γεγονός ὅτι κάθε ἀνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νά προσοικειωθεῖ ύποκειμενικά αύτή τήν Ἀποκάλυψη.

‘Ερωτήσεις

1. Γιατί ἔπρεπε ὁ ἵδιος ὁ Θεός νά ἀποκαλύψει τήν ἀλήθεια;
2. Πῶς ἡ φυσική ἀποκάλυψη ὅδηγει τόν ἀνθρωπο στό Θεό;
3. Γιατί ἡ ύπερφυσική ἀποκάλυψη είναι τέλεια καὶ ὀλοκληρωμένη;
4. Πῶς ἡ θεία ἀποκάλυψη μπορεῖ νά γίνει κτῆμα τοῦ κάθε ἀνθρώπου;

ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΘΡΗ-
ΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Κοινά σημεία

Ο Χριστιανισμός, ως θρησκεία πού φανέρωσε στούς άνθρωπους όιδιος ό Θεός, περιέχει όλη τήν Ἀποκάλυψη, τό πλήρωμα τῆς Ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ. Τά έξωχριστιανικά θρησκεύματα, άκομη καί ἐκεῖνα πού δέν στηρίζονται στήν ίδεα ἐνός προσωπικοῦ Θεοῦ, ἔχουν μία σχετική πνευματικότητα, κάποια στοιχεῖα ἀπό τή θεία ἀλήθεια. "Οπως γράφει ο Καθηγητής Λεων. Φιλιππίδης, οι έξωχριστιανικές θρησκείες «φέρουν ἵχνη τοῦ Πνεύματος, τά ἵχνη τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τούς πρώτους ἀνθρώπους».

Κοινά σημεία σέ ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ νοσταλγία τοῦ Θεοῦ καί ἡ λαχτάρα γιά λύτρωση καί σωτηρία. "Όλα τά θρησκεύματα ἐπιδιώκουν νά ἀπαλλάξουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τή θλίψη καί νά τόν φέρουν κοντά στό Θεό. Γιά νά τό ἐπιτύχουν τελοῦν διάφορες λατρευτικές ἐκδηλώσεις, ἔχουν ειδικά πρόσωπα γιά τό σκοπό αὐτό καί χρησιμοποιοῦν ιερά σκεύη καί ἀντικείμενα.

Περισσότερα κοινά στοιχεῖα συναντάμε στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Σ' αὐτές ό "Ἐνας Θεός δεσπόζει στήν πίστη καί τή λατρεία τῶν πιστῶν. Ἡ δογματική διδασκαλία είναι συγκροτημένη καί σταθερή, ἡ λατρεία πιό πνευματική καί οἱ ήθικοί κανόνες ἔχουν καθαρότερες καί ύψηλότερες ίδεες.

Ούσιαστικές διαφορές

Ἡ ἱστορία τῶν θρησκευμάτων καί ἡ Συγκριτική θρησκειολογία ἐπειτα ἀπό συστηματική καί ἀντικειμενική μελέτη τῶν θρησκειῶν ἔχουν καταλήξει στό συμπέρασμα ότι ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καί στά ἄλλα θρησκεύματα ὑπάρχουν μεγάλες καί ούσιώδεις διαφορές. Οι κυριότερες ἀπό αὐτές είναι οἱ ἔξης:

1) **Ο ίδρυτης.** Στό Χριστιανισμό ίδρυτής είναι ό ίδιος ό Θεός στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ό Θεός πού γίνεται ἄνθρωπος γιά νά ἀνεβάσει τόν ἄνθρωπο στό Θεό. Στά έξωχριστιανικά θρησκεύματα ἔχουμε συνήθως ἀπρόσωπη παράδοση ίδρυτη ἡ κάποιον ἄνθρωπο, χωρίς θεῖο κύ-

ρος. Είναι δηλαδή οι θρησκείες αύτές άνθρωπινα κατασκευάσματα. Κανένα αλλο θρήσκευμα δέν έχει νά παρουσιάσει Θεάνθρωπο ιδρυτή. Μπορεῖ βέβαια όρισμένα άπό αύτά νά κάνουν λόγο γιά θείες ένσαρκώσεις. Σ' αύτές ομως δέν ύπάρχει ένανθρώπηση Θεοῦ, ένωση δηλαδή θείας καιί άνθρωπινης φύσεως, άλλα μιά άπλη μεταμόρφωση. 'Ο Θεός έδω δέ γίνεται άνθρωπος άλλα «ύποδύεται» τή μορφή όρισμένου άνθρωπου. Γι' αύτό καιί έπαναλαμβάνονται οι μεταμορφώσεις. "Επειτα ή ήθική προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ δέν συγκρίνεται μέ τούς ιδρυτές τῶν άλλων θρησκειῶν. Κανένας ιδρυτής θρησκείας δέν τόλμησε νά ύποβάλει στούς άκροατές του τό έρωτημα πού ύπεβαλε ό Χριστός: "Τίς έξ ύμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας;" (Ιωάν. 8, 46).

2) **Η λύτρωση.** Στά άλλα θρησκεύματα δέν ύπάρχει λυτρωτής. 'Η λύτρωση σ' αύτά άποτελεῖ άναζήτηση καιί νοσταλγία τῆς ψυχῆς πού δέν έκπληρώνεται. 'Υπόσχονται λύτρωση, χωρίς νά είναι σέ θέση νά τήν προσφέρουν. Στό Χριστιανισμό ή λύτρωση τοῦ άνθρωπου πραγματοποιείται στό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ό όποιος είναι ό Μοναδικός Λυτρωτής, γιατί ένώνει στόν έαυτό Του τό Θεό καιί τόν άνθρωπο. "Ετσι συνδέεται καιί πάλι ό άνθρωπος μέ τό Θεό καιί σώζεται.

3) **Η διδασκαλία.** Στίς έξωχριστιανικές θρησκείες οι άνθρωποι δέν γνωρίζουν τόν άληθινό Θεό. Τόν νοσταλγοῦν καιί άναζητοῦν νά τόν γνωρίσουν. Γι' αύτό καιί ή διδασκαλία αύτῶν τῶν θρησκειῶν είναι συχνά άκαθόριστη καιί άσαφής. Μόνο στή Χριστιανική θρησκεία παρουσιάζεται ό Θεός σέ μιά τόσο ύψηλή πνευματική έννοια. Αύτή ή πνευματικότητα τοῦ Θεοῦ ύπάρχει βέβαια καιί στόν Ιουδαϊσμό, άλλα δέν είναι πλήρης καιί τέλεια. Στό Χριστιανισμό ύπάρχει ή άληθινή θεογνωσία, ή πραγματική γνώση τοῦ Θεοῦ.

4) **Η ήθική.** Κέντρο καιί βάση τῆς χριστιανικής ήθικης είναι ή "καινή έντολή" τῆς Αγάπης. Αγάπη στό Θεό καιί άγάπη στόν άνθρωπο. Χωρίς καμιά διάκριση νά άγαπάμε όλους τούς άνθρωπους, άκόμη καιί τούς έχθρούς μας. Τό παράδειγμα τό έδωσε ό ίδιος ό Χριστός, ό όποιος συγχώρησε τούς σταυρωτές Του. Στίς έξωχριστιανικές θρησκείες δέν ύπάρχει ή άγάπη ούτε ώς λέξη. 'Ο Βουδισμός π.χ. άντι γιά άγάπη έχει τήν άδρανή συμπάθεια. Στόν Ιουδαϊσμό ή άγάπη έχει διαφορετική έννοια καιί έκδηλώνεται μόνο σέ μερικούς.

5) **Οι άγιοι.** Στά άλλα θρησκεύματα δέν θά συναντήσουμε άγίους. Μπορεῖ νά έχουν καιί άνθρωπους μέ άρετές καιί καλωσύνη, άγίους ομως δέν έχουν νά παρουσιάσουν. Στό Χριστιανισμό ένα πλήθος άνθρωπων

έμπνεύστηκαν άπό τό θεϊκό μεγαλεῖο τοῦ Χριστοῦ καί ἔφτασαν σέ μεγάλο βαθμό πνευματικότητας.

6) **Ἡ λατρεία.** Οὐσιαστική διαφορά ύπάρχει καί στό θέμα τῆς λατρείας. Ἐδῶ ή λατρεία είναι πνευματική, ἡ ψυχή ἐπικοινωνεῖ μέ τό Θεό. Ἔξω ἀπό τό Χριστιανισμό ή λατρεία τοῦ Θεοῦ είναι ύλική καί πραγματοποιεῖται μέ ἑξωτερικούς τύπους, ὅπως είναι οἱ θυσίες τῶν ζώων κ.ἄ.

7) Σημειώνουμε τέλος ὅτι ύπάρχουν καί ἄλλες οὐσιαστικές διαφορές, ὅπως είναι ἡ τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ μεγάλη ἀξία πού ἔχει γιά τό Χριστιανισμό ὁ ἀνθρωπος, ἡ διδασκαλία γιά τή μέλλουσα ζωή κ.ἄ.

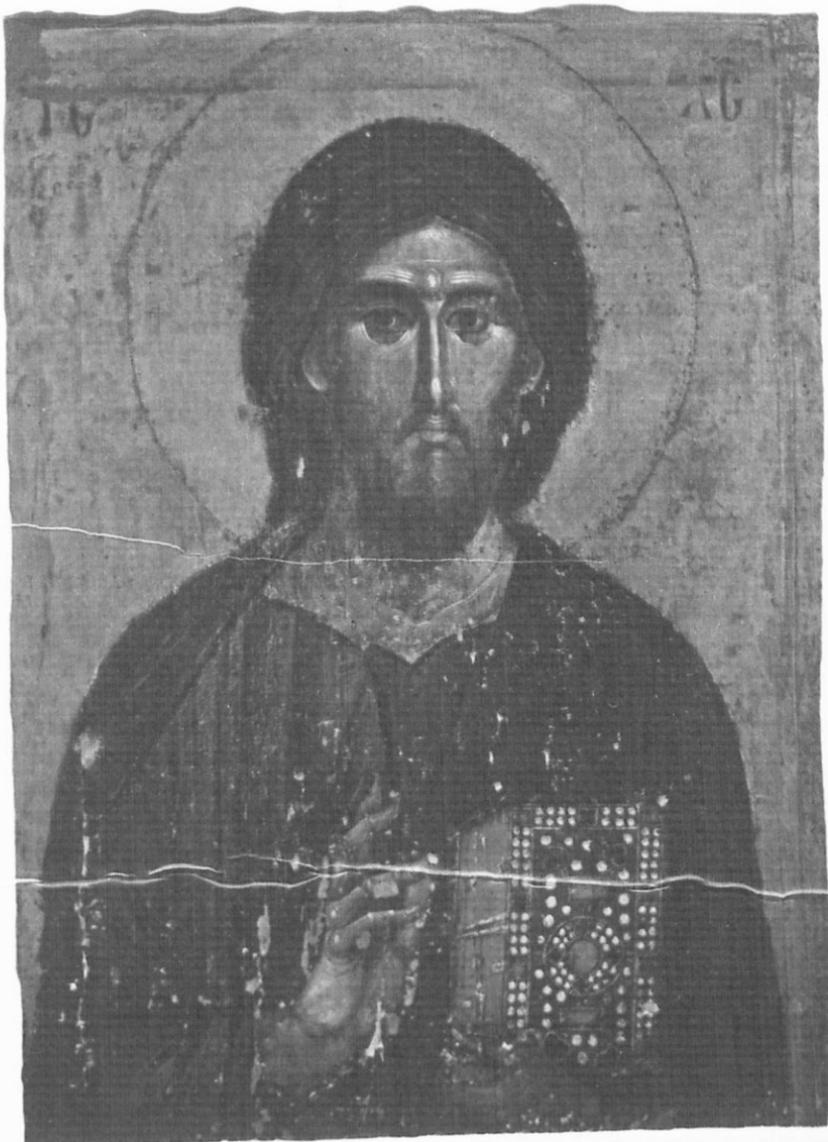
Γενικά στίς ἄλλες θρησκείες ἔχουμε συνήθως πλάνες καί μύθους, ύπάρχουν ὅμως καί μερικά σπέρματα τῆς θείας ἀλήθειας. Στό Χριστιανισμό ἔχουμε ὅλη τήν Ἀλήθεια. Στίς ἔξωχριστιανικές θρησκείες οἱ ἀνθρωποι μιλούν γιά τό Θεό, στό Χριστιανισμό μιλάει ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

Ἡ ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ

Ἄπο τή σύγκριση τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα διαπιστώνεται ή οὐσιαστική ύπεροχή του. Ὁ ἀμερόληπτος καί ἀντικειμενικός μελετητής βλέπει καθαρά πόσο ύστερούν τά διάφορα θρησκεύματα. Ἡ μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγνωρίζεται ἀκόμη καί ἀπό ἀνθρώπους πού δέν ύπηρξαν ὄπαδοι του ἡ καί τόν πολέμησαν κάποτε.

Ἡ ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ βρίσκεται στή μοναδική προσωπικότητα τοῦ ἰδρυτή. Κατά κοινή ὁμολογία ὁ Χριστός ύπηρξε ὁ ἀπαράμιλλος Διδάσκαλος τῶν αἰώνων, ὁ Θεάνθρωπος πού συνέδεσε τόν ἀνθρωπο μέ τό Θεό. Φανέρωσε τήν ἀξία τοῦ ἀνθρώπου καί τόν αἰώνιο προορισμό του. Οἱ ἴδιοι οἱ ἔχθροι Του ὁμολογοῦσαν: «Οὐδέποτε σύτως εἰδομεν» (Μάρκ. 2, 12) καί «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἀνθρωπος ὡς οὔτος ὁ ἀνθρωπος» (Ἰωάν. 7, 46). Ἡ πραότητα, ἡ ταπείνωση, ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζουν τήν ὄλοκληρωμένη προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ φιλόσοφος Κάντ γράφει ὅτι ὁ Χριστός ύπηρξε «τό ἰδεώδες τῆς ἡθικῆς τελειότητας, τό πρότυπο τοῦ ἡθικοῦ φρονήματος καί ὅλης τῆς ἡθικῆς καθαρότητας».

Καμιά θρησκεία δέν ἔχει νά παρουσιάσει τό πνευματικό βάθος καί τήν ούσια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ διδασκαλία του είναι καθαρή καί σαφής καί ἀνταποκρίνεται στίς ἡθικές καί λογικές ἀξιώσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Ο Χριστός, Ιερά Μονή Χιλανδαρίου στο "Άγιον Όρος".

Η ιστορία τῶν θρησκευμάτων ύποστηρίζει μέ επιχειρήματα τήν ἀνωτερότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ «ύπερ πᾶσαν ἐξωχριστιανικήν θρησκευτικότητα». Κορυφαίοι Ἐλληνες καὶ ξένοι θρησκειολόγοι τονίζουν κατηγορηματικά τή μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ύπογραμμίζουν ὅτι τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δέν ἔχει ἀνάλογο στήν παγκόσμια ιστορία. Συγκεκριμένα ὁ Μάξ Μύλλερ, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς Ἰστορίας τῶν θρησκευμάτων, γράφει ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὐτή ἔχει ἀποδείξει «τήν ἐξέχουσαν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ πάντων τῶν θρησκευμάτων».

Ἐρωτήσεις

1. Τί ἐπιδιώκουν ὅλα τά θρησκεύματα;
2. Ποιά είναι κατά τή γνώμη σου ἡ μεγαλύτερη διαφορά ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καὶ τά ἄλλα θρησκεύματα;
3. Ποιές είναι οἱ ύποχρεώσεις τῶν χριστιανῶν, ἀφοῦ ἀνήκουν στήν Ἀληθινή θρησκεία;

Κείμενα

1. α) «Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γάρ ὅνομά ἔστιν ἔτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν φῷ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (πραξ. 4, 12).

β) «Θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Ἄ' Κορ. 3, 11).

2. Ὁ κορυφαῖος ἐπιστήμονας τοῦ 20οῦ αἰώνα "Αλμπερτ Ἀϊνστάϊν, ὅταν ρωτήθηκε ἂν ἔχει ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση: «Εἶμαι ιουδαῖος, ἀλλ' ἡ ἀκτινοβολούσα εἰκὼν τοῦ Ναζωραίου μοῦ ἔκαμεν ἴσχυράν ἐντύπωσιν. Κανεὶς πνευματικῶς εὐθὺς δὲν ἡμπορεῖ νά ἐπιζητῇ τήν καταστροφὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ». "Οταν τὸν ἔρωτησαν ἂν παραδέχεται τήν ιστορικὴ ὑπαρξη τοῦ Χριστοῦ ἀπάντησε: «Ἀναμφιβόλως. Κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νά διαβάσῃ τὸ Εὐαγγέλιον χωρὶς νά ἀποκτήσῃ τὸ αἰσθήμα τῆς πραγματικότητος τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ δύναμις τῆς προσωπικότητός του ἀναβλύζει ἀπὸ κάθε λέξι» (Ἄπο τὸ βιβλίο «Ἡ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ», Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθῆναι).

Μάθημα 14ο

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

‘Η έξαπλωση καί ή διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ

‘Από τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀρχίζουν οἱ Ἀπόστολοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Πιστοί στὴν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «πορευεύντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη» (Ματθ., 28, 19) φέρουν τό ἄγγελμα τῆς σωτηρίας «ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1, 8).

‘Από τὴν Παλαιστίνη ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται μὲ τὸν Ἀπ. Παῦλο στὴν Κύπρο, τὴ Μ. Ἀσία, τὴν Ἑλλάδα καί σ’ ὅλο τὸν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο. Στὴ συνέχεια ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται δεκτός στὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἀρμενία, τὴν Περσία, τὴν Ἀραβία καὶ τὴν Αιθιοπία. Χριστιανικές Ἐκκλησίες ιδρύονται σὲ πολλές χῶρες τῆς Δύσεως, ὥπως στὴν Ἰταλία, Β. Ἀφρική, Ἰσπανία, Βρεττανία καὶ Ἰρλανδία. Παρά τὴ σκληρή ἀντίδραση τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, μέσα σὲ τρεῖς αἰώνες ὁ Χριστιανισμός εἶχε κυριαρχήσει στὸ μεσογειακό χῶρο. Στὴν ἐπικράτηση τῆς νέας θρησκείας βοήθησαν πολύ καὶ οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἐργάτες, ἔμποροι, δοῦλοι, αἰχμάλωτοι κ.τ.λ.

Σπουδαῖο ἔργο στὴ διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἔχει πραγματοποιήσει τὸ Βυζάντιο. Ἡ πιό λαμπρή περίοδος τῆς Βυζαντινῆς ιεραποστολῆς είναι ὁ 9ος καὶ ὁ 10ος αἰώνας. Μέ τῇ δραστηριότητα τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπό τὴ Θεσσαλονίκη, τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου, οἱ χριστιανικές ἀλήθειες διδάσκονται στούς λαούς τῆς Βαλκανικῆς. Σέρβοι, Κροάτες, Μοραβοί, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Πολωνοί, Ούγγροι γίνονται χριστιανοί καὶ ἐκπολιτίζονται. Ἀργότερα θὰ ξεκινήσει ἀπό τὴν Κων/πολη μιά ὁμάδα ἀπό Ἑλληνες κληρικούς καὶ λαϊκούς καὶ θὰ διαδώσει τὸ Χριστιανισμό στὴ Ρωσία. Τὴν ἴδια ἐποχή τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀκούγεται καὶ στὶς Σκανδιναβικές χῶρες Δανία, Σουηδία καὶ Νορβηγία.

‘Από τοὺς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως Καθολικοί μοναχοί ἀνέπτυξαν ιεραποστολική δράση στὶς νέες χῶρες. Τότε διαδόθηκε ὁ Χριστιανισμός στὶς Ἰνδίες, τὴν Ἰαπωνία, τίς Φιλιππίνες, τὸ Μεξικό, τὴ Βραζιλία κ.τ.λ. Ἀργότερα στὶς Ἡνωμένες Πολιτείες καὶ τὸν Καναδά. Τὸν περασμένο αἰώνα χριστιανοί ιεραπόστολοι φέρουν τὴν χριστιανική ἀλήθεια

στήν Αύστραλία, τήν Ωκεανία και σέ περιοχές της Αφρικής.

Η έξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο ἀποτελεῖ ἔνα θαυμαστό ιστορικό γεγονός. Χωρίς ύλικά μέσα, δίχως κοσμική δύναμη, μέδιαγμούς και μαρτύρια, τό κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως ἀκούστηκε σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τό γεγονός αὐτό πρέπει νά ἀποδοθεῖ στή θεϊκή προέλευση τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας και στή μεγάλη πίστη τῶν χριστιανῶν. Τό τονίζει χαρακτηριστικά ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ἄυτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν» (Α' Ἰωάνν. 5, 4).

Στατιστικά δεδομένα. Τό κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (33 μ.Χ.) είχε ώς ἀποτέλεσμα νά πιστέψουν και νά βαπτιστοῦν τρεῖς χιλιάδες ιουδαίοι. Λίγα χρόνια ἀργότερα γύρω στό 100 μ.Χ., οι τρεῖς χιλιάδες είχαν γίνει πέντε ἑκατομ. και ἡ αὔξηση συνεχίζεται. Κατά τό 1.000 μ.Χ. τά πέντε ἑκατομμύρια τῶν πιστῶν ἔφτασαν τά πενήντα. Σύμφωνα μέ στατιστικά στοιχεῖα, τό 1950 ὑπῆρχαν στόν κόσμο 770 ἑκατομμύρια χριστιανοί. Σήμερα ὁ Χριστιανισμός ἀριθμεῖ περίπου 900 ἑκατομμύρια σ' ὅλη τή γῆ. Ὁ εὐαγγελισμός τῶν ἀνθρώπων πού βρίσκονται μακριά ἀπό τό Χριστό συνεχίζεται και στήν ἐποχὴ μας. Χριστιανοί ιεραπόστολοι στήν Ἀσία και τήν Αφρική διδάσκουν τή χριστιανική 'Αλήθεια και προσελκύουν κάθε μέρα νέα μέλη στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα.

Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία κράτησε ἐπιφυλακτική στάση ἀπέναντι στίς ἄλλες θρησκείες. Και ἡταν ἐπόμενο νά συμβεῖ αὐτό, ἀφοῦ βρισκόταν στά πρῶτα της βήματα και είχε νά ἀντιμετωπίσει τόν πόλεμο τῆς εἰδωλολατρίας. Πρῶτοι ὅμως οι Απολογητές ἀνοιξαντανά διάλογο μέ τίς θρησκείες τῆς ἐποχῆς τους και είδαν μέ συμπάθεια πολλές ιδέες τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ ιούστινος ἐλέγει ὅτι οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα γιά τό Θεό δέν ἡταν πολύ διαφορετικές ἀπό ἐκείνες πού ὁ Χριστιανισμός διδάσκει. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐβλεπε στή θρησκευτική ζωή τῆς ἀνθρωπότητας τό χέρι τοῦ Θεοῦ πού τήν ὁδηγούσε σ' Αὐτόν. Τόν 70 αιώνα, ὅταν ἐμφανίστηκε τό Ἰσλάμ, οι χριστιανοί πήραν ἀπέναντι του δυναμική θέση. Τά νεώτερα χρόνια ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται σέ συχνότερη ἐπικοινωνία μέ τά ἄλλα θρησκεύματα και ἡ ιδέα ἐνός διαλόγου προβάλλει πάντοτε.

Πάνω στό θέμα τοῦ διαλόγου ύπάρχουν διάφορες ἀπόψεις. Γενικά ὁ Χριστιανισμός δέν ἀρνήθηκε ὅτι ύπάρχουν και στίς ἄλλες θρησκείες

κάποιες «άκτινες θείας ἀλήθειας». Είναι δυνατόν νά διακρίνομε καί σ' αύτές ἔχη τῆς θείας Πρόνοιας. Ὁ Θεός δέν ἐγκατέλειψε κανένα ἔθνος σέ καμιά ἐποχή χωρίς κάποια ἀποκάλυψη (Πράξ. 14,17). Ὁ Ἀπ. Παῦλος εἶχε τονίσει στούς Ἀθηναίους ὅτι ο Ἀγνωστος Θεός πού λάτρευαν δέν είναι παρά ὁ ἑνας καί ἀληθινός Θεός πού φανέρωσε στόν κόσμο ὁ Χριστός.

Στήν ἐποχή μας, πού είναι τόσο εύκολη ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων καί τά κράτη ἀναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις πολιτιστικές, οἱ χριστιανοί θά συναντηθοῦν πολλές φορές μέ τούς ὄπαδούς ἔξωχριστιανικῶν θρησκευμάτων. Ὁ διάλογος παρουσιάζεται τότε ἀναπόφευκτος ἀλλά καὶ ἀναγκαῖος. Οἱ χριστιανοί πρέπει νά δίνουν τήν ἀληθινή μαρτυρία τῆς πίστεως καί νά ζοῦν «κατά Χριστόν». Γι' αὐτό χρειάζεται νά γνωρίζουμε καλά τίς χριστιανικές ἀλήθειες, γιά νά μποροῦμε καί νά τίς προβάλλουμε καί νά τίς ύπερασπιζόμαστε. Παράλληλα είναι ἀνάγκη νά πλησιάσουμε τούς ἄλλους μέ κατανόηση καί ἀγάπη. Χωρίς νά ὑποτιμοῦμε τίς οὐσιώδεις διαφορές πού ύπάρχουν ἀνάμεσα στή μόνη ἀληθινή Θρησκεία καί τά ἄλλα θρησκεύματα, θά βροῦμε τά κοινά σημεῖα, γιά νά κάνουμε τόν καλόπιστο διάλογο πού θά τούς βοηθήσει νά

Ἡ Ὁρθοδοξία στήν Ἀπω Ἀνατολή. Βάπτιση στόν Ὁρθόδοξο Ναό Ἀγίου Νικολάου στή Σεούλ.

άναγνωρίσουν τήν πλάνη τους καί νά γνωρίσουν τήν Ἀλήθεια.

Ἡ ὄρθόδοξη ἱεραποστολή στὸν κόσμο σήμερα

Ἡ ἱστορία τῆς ὄρθόδοξης ἱεραποστολῆς ἀρχίζει ἀπό τὴν ἀποστολική ἐποχή, ἀλλά φτάνει σὲ μεγάλη ἀκμή κατά τή βυζαντινή ἐποχή. «Ἀπό τὸν δο αἰώνα Ἑλληνες ἱεραπόστολοι κήρυτταν τὸ Χριστιανισμό ἀπό τὰ παράλια τῆς Κριμαίας ὡς τὸν "Ἄνω Νεῖλο, στούς πληθυσμούς τῆς Νουβίας καὶ ὡς τίς ὁάσεις τῆς Σαχάρας" (Ντήλ, Γάλλος βυζαντινολόγος).

Σήμερα ἡ ὄρθόδοξη Ἐκκλησία πραγματοποιεῖ τό μεγάλο χρέος τῆς ἱεραποστολῆς σὲ διάφορες περιοχές τῆς γῆς: 1) Στή «χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἥλιου», τήν Ἰαπωνία, ύπάρχει ὄρθόδοξη Ἐκκλησία μέ 'Αρχιεπίσκοπο, ιάπωνες ἱερεῖς, ναούς, σχολεῖα κ.τ.λ. 2) Στήν Κορέα, τή «χώρα τῆς πρωινῆς γαλήνης», γίνεται τά τελευταῖα χρόνια μιά ἀξιόλογη ἱεραποστολική προσπάθεια ἀπό Ἑλληνες κληρικούς. 3) Σπουδαῖο ἱεραποστολικό ἔργο πραγματοποιοῦν οἱ ὄρθόδοξοι τῆς Ἀμερικῆς στήν Ἀλάσκα. Πολλοί Ἔσκιμωοι καὶ Ἐρυθρόδερμοι ἔχουν προσέλθει στήν Ὁρθοδοξία. Σήμερα στήν Ἀλάσκα ύπάρχουν 100 ναοί μέ ἱερεῖς ιθαγενεῖς. 4) Πυρήνες ὄρθοδόξων δροῦν καὶ στήν Κίνα, παρά τά ἐμπόδια πού συναντοῦν ἀπό τό καθεστώς τῆς χώρας αὐτῆς. Ἡ ὄρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κίνας εἶναι αὐτόνομη καὶ διοικεῖται ἀπό Κινέζους ἐπισκόπους. 5) Ἐκεῖ ὅμως πού ἡ Ὁρθοδοξία δίνει μιά ζωντανή ἱεραποστολική παρουσία εἶναι ἡ Ἀφρική καὶ συγκεκριμένα ἡ Οὐγκάντα, τό Ζαΐρ καὶ ἡ Κένυα. Ὁ Ἑλληνας ἱεραπόστολος ἀρχιμ. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος πού πέθανε πρόσφατα ἐργάστηκε τά τελευταῖα 20 χρόνια τῆς ζωῆς του στίς χῶρες αὐτές. Καὶ σήμερα βρίσκονται ἐκεῖ Ἑλληνες ἱεραπόστολοι πού δροῦν μέ μεγάλη ἐπιτυχία. Πολλοί ἀφρικανοί ιθαγενεῖς πού σπούδασαν Θεολογία στήν Ἐλλάδα ἔγιναν ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ ἐργάζονται ἱεραποστολικά στή χώρα τους μέ ζῆλο θαυμαστό.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐλλάδος ἔχει ἀρχίσει πρίν ἀπό μερικά χρόνια μιά ὄργανωμένη προσπάθεια γιά τήν ἑξατερική ἱεραποστολή: Ἰδρυσε 'Ἐπιτροπή ἑξατερικῆς ἱεραποστολῆς στήν Ἀποστολική Διακονία. Ἐξάλλου χριστιανικά σωματεῖα καὶ σύλλογοι ἐνισχύουν τό ἔργο τῶν ἱεραποστόλων. Κτίζουν ναούς, στέλνουν ἱερά σκεύη, τυπώνουν στίς ξένες γλώσσες λειτουργικά βιβλία κ.ἄ. Πρωτοποριακό ἔργο ἱεραποστολῆς ἔχει νά παρουσιάσει τό ἱεραποστολικό Κέντρο «Πορευθέντες...» τό ὄποιο, ἄν καὶ ἴδιωτική καὶ νεανική πρωτοβουλία, παρουσιάσει θαυμαστή δραστηριότητα καὶ ἐνέπνευσε πολλούς νέους ἀνθρώπους νά ἀφοισιωθοῦν στήν ἱεραποστολή.

1. Ποῦ όφείλεται ή ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ σύντομο χρονικό διάστημα;
2. Σ' ἔνα διάλογο μέ όπαδούς ἐξωχριστιανικῶν θρησκευμάτων ποιά πρέπει νά είναι ή στάση τοῦ χριστιανοῦ;
3. Ποιές δυσκολίες συναντοῦν οἱ ιεραπόστολοι στό ἔργο τους;
4. Πῶς μποροῦμε καί μεῖς νά βοηθήσουμε τήν ἐξωτερική ιεραποστολή τῆς Ἔκκλησίας; Ποιούς Ἐλληνες ιεραποστόλους γνωρίζεις;

Μέρος Δεύτερο

Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Μάθημα 15ο

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

‘Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (Πραξ. 17, 27) καὶ οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας.

‘Από τά πανάρχαια χρόνια ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά διευκρινίσει τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ που ἔχει ἔμφυτη μέσα του, ἀποδίδοντας στό Θεό ἰδιότητες ὑπερφυσικές και ἵκανότητες ὑπεράνθρωπες. Είναι βεβαιωμένο ἀπό τήν Ἰστορία, ὅτι ἡ πρωταρχική γνώμη τοῦ ἀνθρώπου γιά τό Θεό είναι πώς ὁ Θεός είναι “Ἐνας, δημιουργός καὶ κτίστης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς καὶ ὅλων ὅσα ὑπάρχουν πάνω στή γῆ. Μέ τό πέρασμα τῶν αἰώνων ἡ ἀρχική αὐτή πίστη τοῦ ἀνθρώπου ξέπιεσε, καὶ ὁ ἄνθρωπος προσκολλήθηκε στά φαινόμενα καὶ τίς δυνάμεις τῆς φύσεως, που σιγά-σιγά τίς θεοποίησε καὶ ἀφοσιώθηκε στή λατρεία τους μὲ φανατισμό. ‘Η ἀνθρώπινη ψυχὴ ὅμως δέν ἔπαψε οὕτε στιγμή νά ἀναζητεῖ τόν ἀληθινό της προορισμό καὶ νά φέρεται πρός τή σωστή ιδέα γιά τό Θεό. “Ἐτσι δημιουργήθηκε ἔνα εἰδος θεολογίας που

προσπαθεῖ νά διατυπώσει τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ,ξεκινώντας ἀπό τίς δυνατότητες πού ἔχει ἡ ἀνθρώπινη διάνοια νά ἐπινοεῖ, νά φαντάζεται, νά συνδυάζει καί νά ἐκφράζεται γιά τό Θεό. Μοιάζει αὐτή ἡ ἀναζήτηση πού γίνεται ἔξω ἀπό τήν ἀποκάλυψη μέ «ψηλάφισμα» μέσα στό σκοτάδι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς,πού προσπαθεῖ νά ξαναβρεῖ τό Θεό της. Ἡταν ὅμως ποτέ δυνατόν ὃ ἄνθρωπος, μόνος του καί ἀβοήθητος, νά φτάσει στήν ιδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, χωρίς τή βοήθεια Αὔτοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς ὅχι. Μεγάλα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητας πλησίασαν ἀρκετά τήν ιδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἄλλα τά πιό μεγάλα καί ἀποτελεσματικά βήματα τά ἔκαμε ὃ ἄνθρωπος βοηθούμενος ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος πού ἦταν καί βαθύς μελετητής τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐπισήμανε αὐτή τήν προσπάθεια τῶν φιλοσόφων καί μιλώντας στούς Ἀθηναίους ἔλεγε «...ἄνδρες Ἀθηναῖοι... ὁ Θεός πού δημιούργησε τόν κόσμο καί ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν... Αὔτος ἔκαμε ἀπό ἔνα αἷμα ὅλα τά ἔθνη... Αὔτος τούς ἐφύτευσε καί τόν πόθον νά ἀναζητοῦν τόν Θεόν,μήπως καί κατόρθωναν νά τόν ψηλαφίσουν καί νά τόν εὑρουν,ἄν καί Αὔτος ὑπάρχει πολύ κοντά σέ κάθε ἔναν ἀπό ἐμάς». (Πράξεων 17, 24-27).

‘Ο ἐρχομός τοῦ Θεοῦ στήν ίστορία. ‘Ο ἐρχόμενος Θεός τῆς Ἅγιας Γραφῆς

“Υστερα ἀπό αὐτά ἔξηγεῖται τό φαινόμενο πού παρατηρεῖται μέσα στήν ίστορία καί μάλιστα σέ ὅλους τούς λαούς τῆς γῆς, χωρίς καμιά σχεδόν ἔξαιρεση. Δέν ὑπάρχει δηλαδή λαός πού νά μήν λατρεύει κάποιο θεό καί δέν ὑπάρχει πολιτισμός πού νά μή είναι βαθειά ἐπηρεασμένος ἀπό τή θρησκεία τοῦ λαοῦ πού τόν δημιούργησε. Ὕπάρχουν ἀρχαῖοι πολιτισμοί πού δέν ἔχουν νά παρουσιάσουν καμιά σχεδόν πολιτιστική ἀνάπτυξη, ἔχουν ὅμως θεούς, ναούς, θυσίες, τελετές, ιερεῖς καί ὅλα τά στοιχεία μιᾶς ἀναπτυγμένης θρησκείας. Οι ἀρχαῖοι λαοί τῆς Ἀφρικῆς π.χ. μπορεῖ νά μήν ἔχουν σπίτια νά κατοικήσουν, κάστρα γιά νά προστατευτοῦν σέ ὥρα πολέμου, χρήματα γιά τό ἐμπόριο τους· ἔχουν ὅμως ναούς, βωμούς καί ἀφιερώματα στούς θεούς των, πού προκαλοῦν καί σήμερα τό θαυμασμό. Ο Πλούταρχος (46-126 μ.Χ.) εἰδε τό φαινόμενο αὐτό μέσα στήν ίστορία καί γράφει: «εὔροις δ' ἄν ἐπιών καί πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μή δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καί γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καί ἀθέου, μή χρωμένης εύχαῖς, μηδὲ ὄρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἔστιν, οὐδ' ἔσται γεγονώς θεατῆς».

‘Υπάρχουν άρχαιοι λαοί στοὺς ὅποιους ἡ θρησκευτικὴ διάθεση καὶ ἐπίδοση εἶναι τόσο ἔντονη ὥστε νὰ νομίζει κανεὶς πῶς ἡ θρησκεία τους ρυθμίζει ὅλες τὶς ἑκδηλώσεις τῆς ζωῆς τους. Πρῶτοι ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς λαούς εἶναι οἱ ἄρχαιοι Ἑλληνες καὶ οἱ Ἰσραηλίτες. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δέν εἶναι μόνον τὸ θρησκευτικό βιβλίο τῶν Ἰσραηλίτῶν, εἶναι συγχρόνως καὶ τὸ πιό αὐθεντικό καὶ ἐπίσημο βιβλίο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ Κυβερνήτης τοῦ λαοῦ. Στήν Π.Δ. προσδιορίζονται μὲν κάθε δυνατή ἀκρίβεια οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲν τό Θεό, τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, ἀλλά καὶ ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ πρός τούς ἄλλους λαούς.

‘Ο Θεός ὅμως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει μία βασικὴ διαφορά ἀπό τούς ἄλλους θεούς τῆς ἱστορίας. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοί «ἐπινοοῦνται» (κατασκευάζονται) ἀπό τούς ἀνθρώπους, ὁ Θεός τῆς Π.Δ. «ἀποκαλύπτεται», παρουσιάζεται ὁ ἴδιος καὶ ἐρμηνεύει τὸν ἐαυτό Του στούς ἀνθρώπους. «ἔγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου». Εἶναι δηλαδή ἡ περιοχή τῆς Παλαιστίνης ἀφ' ἐνός καὶ ὁ πνευματικός χῶρος τῆς Π. Διαθήκης ἀφ' ἐτέρου ὁ τόπος πού ἀκούγονται καθαρά «τὰ βήματα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται». Ἡ φράση «ἰδού ἔρχομαι» εἶναι τόσο πολύ συνηθισμένη, πού ὁ λαός πάντοτε περιμένει τὸν ἔρχομό καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ σέ κάθε περίσταση τῆς ζωῆς του. Μέσα στὸ χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ παίρνει διαστάσεις ἐκπληκτικές καὶ ἀμέτρητες. Ἐδῶ ἡ τέλεση τοῦ ὑπερφυσικοῦ θαύματος συναγωνίζεται τὸ θεῖο Λόγο, γιά νά στερεώσουν μέσα στήν ἀνθρώπινη ψυχὴ τὴν πίστη ὅτι ὁ Θεός ἡλθε, «ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ» καὶ ἀργότερα «ἥγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» καὶ ὑστερα ἀπό λίγο «οὐτός ἐστιν ὁ οὐίός μου ὁ ἀγαπητός ἐν φήμῃ οὐρανοῖς». Ὁ ἀπ. Παῦλος βλέπει τίς ἐνέργειες αὐτές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ γράφει στούς Γαλάτες: «“Οτε δέ ἡλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἔξαπέστειλεν ὁ Θεός τὸν οὐίόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα τούς ὑπό νόμον ἔξαγοράσῃ, ἵνα τὴν οὐίοθεσίαν ἀπολαύμενον» (Γαλ. 4.4–5).

‘Η ἀποκάλυψη ὡς γεγονός καὶ ὡς μήνυμα. Καὶ ἐνῶ στήν Π.Δ. ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἔχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, νά προετοιμάσει δηλαδή τούς ἀνθρώπους γιά τὴν «ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη», στήν Καινή Διαθήκη ἡ ἀποκάλυψη αὐτή γίνεται πραγματικότητα, ἀποκορύφωμα τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία Του καὶ τὸ ἔργο Του, ἡ σταυρική Του θυσία καὶ ἡ «ἐκ νεκρῶν» ἀνάστασή Του. Τό ἀμέτρητο βάθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἀνθρωπὸν εἶναι ὅχι μόνο γνωστό ἀλλά καὶ ἀποδεδειγμένο. Τρία ὀλόκληρα χρόνια «ὁ οὐίός τοῦ Θεοῦ τοῦ

Θεοτόκος. 12ος αιώνας, μέ μεταγενέστερες έπιζωγραφήσεις, 95×59
έκ. Συλλογή Φανερωμένης, Λευκωσία, Κύπρος.

ζῶντος» συναναστρέφεται μέ τούς ἀνθρώπους καλώντας στή νέα «ἐν Χριστῷ» ζωὴ καὶ ἀποδεικνύοντας καθημερινά ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδὲνι ἡ σωτηρία» παρά μόνο διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό μεγάλο κάλεσμα τοῦ Λυτρωτῆ ἔχει αὐτῇ ἀκριβῶς τή μεγάλη σημασία, ὅτι δηλαδή ὁ Θεός εἶναι μαζί μας, πολύ κοντά μας, μᾶς καλεῖ, τὸν ἀκοῦμε καὶ τὸν ψηλαφίζουμε καὶ φωτίζει μὲ τή θεία διδασκαλία Του ὥχι μόνο τὸν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ ἀλλά καὶ τό αἰώνιο μέλλον του. Μέ ἄλλα λόγια τό ἔργο τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ δέν τελειώνει μὲ τήν ἐλευση τοῦ Χριστοῦ στή γῆ. Εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητη καὶ σπουδαία τό νά θελήσει ὁ ἀνθρωπος νά ἀποδεχθεί τό μήνυμα πού φέρνει ἡ θεία παρουσία καὶ νά κάμει ὅ,τι ἔχαρταται ἀπό αὐτόν γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ στή ζωὴ του.

‘Ο ἀνθρωπος ἀποδέκτης καὶ συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως

‘Η προσωπική καὶ ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου στή θεία ἀποκάλυψη εἶναι ὄρος ἀπαραίτητος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ἀποκαλύψεως. ‘Ο Θεός στή Βασιλεία Του δέν θέλει δούλους· «ὅστις θέλει ὅπίσω μου ἀκολουθεῖν» λέγει ὁ Κύριος. Καί ὁ ἀπ. Παῦλος, θέλοντας νά τονίσει τή μεγάλη σημασία τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ν’ ἀνταποκριθεί στήν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ, γράφει στούς Γαλάτες: «‘Υμεῖς ἐπ’ ἐλευθερία ἐκλήθητε, ἀδελφοί» (Γαλ. 5, 13). Πάντοτε ὁ Θεός μέ πολλά λόγια καὶ πιό πολλά ἔργα ἀπέδειξε στόν ἀνθρωπο τήν ἀγάπη Του. ‘Απομένει στόν ἀνθρωπο ἡ τελευταία πράξη γιά τήν ὄλοκλήρωση τῆς σωτηρίας, ἡ ἀποδοχή τῆς θείας ἐνεργείας. Γ’ αὐτό καὶ εἶναι ἐπείγουσα καὶ ἀπαραίτητη ἡ σπουδή τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀπό ὅλους τούς ἀνθρώπους καὶ ίδιαίτερα ἀπό τούς μαθητές πού μποροῦν νά διαβάσουν καὶ νά ἐρευνήσουν τά ιστορικά στάδια τῆς ἀποκαλύψεως. Τότε θά διαπιστωθεῖ πώς ὁ Θεός στέκεται ἔξω ἀπό τήν πόρτα τῆς ψυχῆς του κάθε ἀνθρώπου ζητώντας τήν τελευταία πράξη ἀπό τόν ἀνθρωπο γιά τήν ὄλοκλήρωση τοῦ ἔργου Του: νά ἀνοίξει ἡ πόρτα τῆς ψυχῆς καὶ νά ἀποδεχθεί τή λυτρωτική οὐσία τῆς ἀποκαλύψεώς Του. «‘Ιδού ἔστηκα ἐπὶ τήν θύραν καὶ κρούω· ἔάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τήν θύραν καὶ εἰσελεύσομαι πρός αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ’ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ’ ἐμοῦ» (‘Αποκ. 3, 20). ‘Ετσι ὁ ἀνθρωπος γίνεται συνεργός τῆς θείας βουλῆς καὶ διαδραματίζει τόν πιό ἀποφασιστικό ρόλο γιά τήν σωτηρία του. ‘Η πράξη ὅμως αὐτή τῆς ἀποδοχῆς εἶναι πράξη μεγάλης ἀρετῆς καὶ μεγάλης ἀγάπης πρός τό Θεό. Εἶναι ἵσως τό πιό μεγάλο λάθος πού μπορεῖ νά κάμει ὁ ἀνθρωπος, νά γυρίσει τήν πλάτη του στή θεία ἀποκάλυψη πού μέ τόσους τρόπους καὶ προπαντός μέ τόση ἀγάπη στέκε-

ται μπροστά σέ κάθε ψυχή, ἀποκαλύπτοντας τά πάντα και ἐρμηνεύοντας τή δική Του ἀγάπη, «δείχνοντας τάς χεῖρας και τήν πλευράν».

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀπό τὸν ἄνθρωπο εἰναι καθολικό φαινόμενο μέσα στήν παγκόσμια ἱστορία;
2. Ἀρκεῖ μόνον ἡ θεία ἐνέργεια γιά τή σωτηρία τοῦ ἄνθρωπου;
3. Μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε γεγονότα πού μαρτυροῦν ὅτι ύπάρχει «θεία ἀποκάλυψη»;

Μάθημα 16ο

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τὸν ἄνθρωπο

‘Ο ἄνθρωπος πάντοτε ἥθελε νά ψηλαφίσει τῆς φύσεως τά μυστικά και τῆς ψυχῆς του τά ἀπόκρυφα βάθη. ‘Ο οὐρανός ἦταν γιά πολλούς αἰώνες ἀπλησίαστος, ἀφήνοντας στόν ἄνθρωπο μικρή μόνο γεύση ἀπό τή μεγαλοπρέπεια τῆς ἀρχιτεκτονικής του δομῆς. ‘Η περιέργεια ἀπό τό ἔνα μέρος, και ἡ ἀγωνία ἀπό τό ἄλλο ἔβαλαν τόν ἄνθρωπο σέ πολλές

σκέψεις γιά τήν άναζήτηση τοῦ ἀληθινοῦ πού κρύβεται πίσω ἀπό τὰ φαινόμενα. Ἡ άναζήτηση αὐτὴ ἀπό τὸν ἄνθρωπο εἶναι τόσο ἔντονη, πού δὲν εἶναι ὑπερβολή ἂν ποῦμε ὅτι εἶναι ἔμφυτη σ' αὐτὸν. Κατευθύνει τίς πιό εὐγενικές του σκέψεις καὶ τίς πιο τίμιες πράξεις του, μὲ σκοπό τῇ διαπίστωση μᾶς ἀλήθειας, τήν κατάκτηση τοῦ ἀπόλυτου. Στήν προσπάθειά του αὐτή διατυπώνει θεωρίες, πού ἀργότερα τίς διορθώνει μέ ἄλλες πιό ὄρθες ἀνεβαίνοντας συνεχῶς τῇ σκάλα τῶν ἀναζητήσεών του.

Στίς θρησκείες τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀλλά καὶ γενικότερα στά λείψαντα τῶν πολιτισμῶν τους βρίσκουμε ἔντονη καὶ ἐπίμονη τήν ἀγωνία πάνω στήν προσπάθειά του αὐτῆ. Καί ἄλλα πράγματα, φυσικά, ἀπασχόλησαν τοὺς ἄνθρωπους ἐκείνους, ὅμως αὐτὴ ἡ προσπάθειά τους παρουσιάζεται σάν ἡ πιό ζωηρή πού ὁδήγησε τίς σκέψεις τους στά δύσκολα μονοπάτια πού πλησιάζουν στό ἀπόλυτο. Στή θέση αὐτοῦ τοῦ ἀπόλυτου γρήγορα οἱ ἄνθρωποι τοποθέτησαν τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ. Βέβαιο εἶναι ἀπό τήν Ἰστορία ὅτι ὅσο πιό γρήγορα οἱ ἄνθρωποι προχώρησαν στόν πολιτισμό, τόσο καὶ ἡ ιδέα τοῦ Θεοῦ παρουσιάζεται πιό ἔξευγενισμένη. Ποιόν θεό ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀνέβασαν στό ὕψος τοῦ ἀπόλυτου καὶ πῶς ἥθελαν τό θεό ἡ τούς θεούς, γιά νά ίκανοποιήσουν τίς βαθιές ἀνησυχίες τῆς ψυχῆς τους;

Βέβαια πολλοί θεοί καὶ θεές ἐπινοήθηκαν. Γιατί ὅμως δέν ίκανοποίησαν τόν ἄνθρωπο;

Ο μεγάλος δάσκαλος καὶ σοφός τῆς ἀρχαιότητας Σωκράτης δέν ἤταν καθόλου εύχαριστημένος ἀπό τό πάνθεο τῶν Ἑλλήνων. Λέγεται πώς μέ δική του προτροπή λατρεύονταν στήν Ἀθήνα «ὁ ἄγνωστος Θεός». Μπροστά στό βωμό τοῦ «ἄγνωστου Θεοῦ» στάθηκε μέ πολύ δέος καὶ μεγάλη ἐκπληξη ὁ Ἀπ. Παῦλος ὅταν ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα (Πράξ. 17, 23). Ποιά ὅμως ἤταν ἡ πρώτη ιδέα τοῦ ἄνθρωπου γιά τό Θεό; καὶ ἤταν ποτέ δυνατό νά φθάσει ὁ ἄνθρωπος μόνος του, χωρίς κάποια βοήθεια, στήν ἀληθινή γνώση τοῦ Θεοῦ;

Σχετικά μέ τό ἐρώτημα τοῦτο διαβάζουμε στή Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Π. Τρεμπέλα (Τόμος 1ος σ. 74) ὅτι «εἰς πολλάς περιπτώσεις συναντῶμεν μεταξύ ἀρχαιοτέρων φυλῶν καὶ ἔθνων διαιγεστέρας θρησκευτικάς ἀντιλήψεις καὶ ὄρθοτέρας ιδέας περί Θεοῦ, κόσμου καὶ ἀθανασίας παρ' ὅσον εἰς νεωτέρους λαούς. Τό φαινόμενον τοῦτο παραμένει πρόβλημα ἀνεξήγητον, ἐάν δεχθώμεν τήν ἐξελικτικήν θεωρίαν, ἐνῷ διαιγάζεται καὶ ἔξηγείται πλήρως, ἐάν θεωρήσωμεν τόν Μονοθεϊσμόν ώς τήν ἀρχικήν μορφήν τῆς θρησκείας καὶ ώς τόν καρπόν ἀρχεγόνου θείας Ἀποκαλύψεως. Τό τελευταίον

τούτο δεχόμενοι ύποστηρίζομεν συγχρόνως, ότι ούχι ή πλάνη, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἐλησμονήθη καὶ ἐθολώθη κατά τήν ἐπακολουθήσασαν εἰς τήν ἀρχέγονον πτῶσιν διαφθοράν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅτι ὁ Μονοθεϊσμός, ὁ ἀρχικῶς ὑπό τοῦ Θεοῦ διδαχθεῖς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, ἀποκατεστάθη καὶ πάλιν εἰς ὑψηλοτέραν τιμὴν διά νέας Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρός τὸν ἀνθρωπὸν».

Οἱ ἀνθρωποὶ φαντάζονται καὶ πλάθουν τὸ Θεό. ‘Ο θεός τῶν φιλοσόφων

Οἱ ἀνθρωποὶ ἀπό τὰ πιο ἀρχαῖα χρόνια ἐπινόησαν θεούς πού ἦταν πέρα ἀπό τήν κρίση τους, ἀλλά καὶ πέρα ἀπό τὸ λογικό τους. Τοῦτο ἦταν πολύ φυσικό, γιατί ὁ ὀδύναμος καὶ ἀπροστάτευτος ἀνθρωπος ὑποκύπτοντας στίς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ στερημένος ἀπό τεχνικά καὶ ἐπιστημονικά μέσα γιά τήν προστασία του φανταζόταν πελώριους θεούς, μέ πολλά χέρια καὶ μεγάλη δύναμη καὶ ἔτρεχε νά βρεθεῖ τελικά κάτω ἀπό τήν προστασία αὐτῶν τῶν θεῶν, γιά νά δαμάσει τά στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ὅ,τι ἄλλο κακό τὸν ἐνοχλοῦσε. Θεοί πού προστατεύουν ἀπό πλημμύρες, ἀλλά καὶ θεοί πού στέλνουν τή βροχή. Θεός ὁ ἥλιος πού διώχνει τά σκοτάδια τῆς νύχτας, ἀλλά καὶ θεοί πού κατοικοῦν μέσα στά σκοτάδια. Θεοί πού κάνουν καλό στούς καλούς, ἀλλά καὶ θεοί πού τιμωροῦν καὶ ἔξοντώνουν τούς κακούς. Σ' αὐτούς τούς θεούς οἱ ἀνθρωποὶ ἔδωσαν ύπερφυσικές δυνάμεις καὶ τρέχουν κοντά τους γιά νά πετύχουν κάτι συγκεκριμένο στή ζωή τους. Ἐκεῖνο πού δέν μποροῦν νά κάνουν οἱ ἀνθρωποὶ, φαντάζονται πώς μποροῦν νά τό κάνουν οἱ διάφοροι θεοί, τούς όποιους παριστάνουν δυνατούς καὶ φοβερούς, ίκανούς νά καλύπτουν τά κενά τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Στή μορφοποίηση τοῦ Θεοῦ οἱ ἀνθρωποὶ ἀκολουθοῦν καὶ μιά ἄλλη πορεία. Ἡ φαντασία βέβαια πλάθει τό Θεό, τό χέρι ὅμως ἀπλώνει γιά νά τόν ψηλαφίσει, τά μάτια θέλουν νά δοῦν καὶ προπαντός ἡ καρδιά νά νιώσει καὶ νά σκιρτήσει.

“Ἐτοι καθορίζεται ὁ τόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ, κατασκευάζεται ἡ λαξεύεται ὄμοιώμα Θεοῦ. Διαλέγεται μέρος ψηλό καὶ ἀπόμακρο, πού νά μήν είναι εὔκολο στόν καθένα νά πλησιάσει. Τά ταμπού διαφόρων θρησκειῶν αὐτή τήν ἐνδόμυχη διάθεση τοῦ ἀνθρώπου ἔξυπηρετοῦν. Σ' αὐτόν τό Θεό πλέον πού ἔχει κάνει μερικά βήματα πρός τόν ἀνθρωπο, τρέχουν οἱ ἀνθρωποὶ νά ύποταχθοῦν προσφέροντας τίς ἀναρίθμητες λατρείες τους. Οἱ θυσίες, οἱ λατρευτικές πράξεις καὶ τά λόγια πού ἀπευθύνονται ἔχουν ἔνα βαθύ χαρακτηριστικό σκοπό· νά ἔξευμενί-

σουν καί εύχαριστήσουν τό Θεό ἡ τούς θεούς καί σέ άνταπόδοση νά
ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τήν εύμενεια καί τήν προστασία τους, ιδιαί-
τερα ὅταν ᔁχουν φταιέι σέ κάτι σοβαρό.

Στήν ἀρχαίᾳ Ἑλλάδα καί μάλιστα στήν ἐποχή τῶν φιλοσόφων ἡ ἰδέα
τοῦ Θεοῦ είναι πολὺ πιό καθαρή ἀπό ἄλλους λαούς καί ἄλλες ἐποχές,
ὅπως καί σέ ἄλλα μαθήματα εἰδαμε.

“Ολοὶ οἱ φιλόσοφοι πού διατύπωσαν γνώμες γιά τό Θεό, ἔγραψαν
ἀπόψεις σαφεῖς καί καθαρές πού προκαλοῦν τήν ἐκπληξη γιά τό πλη-
σίασμα πρός τήν ἀλήθεια. Κορυφαία καί μεγαλόπρεπη μέσα σέ ὅλη τή
σοφία τῆς ἀρχαιότητας ἔχει ἡ γνώμη τοῦ μεγάλου Σωκράτη πού
μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ μέ τούτα τά λόγια: «Οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι κι ἂν κάνουν
δέν θά μπορέσουν ποτέ νά φτάσουν στήν ἰδέα τοῦ Θεοῦ. Μιά μόνη
λύση βλέπω σέ τούτη τή μεγάλη ἀγωνία τοῦ ἄνθρωπου, πού είμαι βέ-
βαιος πώς ἀπό τόν οὐρανό ὁ ἀληθινός θεός τή βλέπει κι' αὐτός κάποτε
θά στείλει ὥπωσδήποτε ἀπέσταλμένο του ἀπό τόν οὐρανό νά μᾶς μιλή-
σει γιά ὅλα τούτα, δείχνοντας ἔτσι τήν ἅπειρη ἀγάπη του γιά μᾶς». Ἡ
σκέψη τοῦ Σωκράτη, ὥπως μᾶς τήν διέσωσε ὁ Πλάτων στά βιβλία του,
γιά ἔνα μόνο πράγμα ἐνδιαφέρεται: γιά τήν ἀλήθεια. “Υστερα θέλει ἡ
καθαρή καί ἀμόλευτη συνείδηση νά ὀδηγεῖ σταθερά τόν ἄνθρωπο στήν
πραγματοποίηση τοῦ ἰδανικοῦ καί τήν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. Δέ διστάζει
νά ἐκφράσει καί τή γνώμη ὅτι «ἡ συνείδηση είναι ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ
μέσα μας». Γιά τούτες τίς τολμηρές του προφητείες ὁ Σωκράτης ὄνο-
μάστηκε «πρό Χριστοῦ χριστιανός». Είναι ἀπόλυτα βέβαιο πώς ὁ Σω-
κράτης δέν είχε ἀκούσει τίποτε γιά τίς μεσσιανικές προφητείες τῆς Π.
Διαθήκης οὕτε γιά τό Θεό τῆς Παλ. Διαθήκης, στήν ὥποια ἡ ἰδέα τοῦ
Θεοῦ είναι διαφορετική ἀπό ὅλες τίς ἄλλες ἰδέες.

‘Η βιβλική ἀντίληψη γιά τό Θεό. ‘Ο προσωπικός Θεός

‘Ο Θεός τῆς Π. Διαθήκης ᔁχει ἔνα ἀνεπανάληπτο στήν ιστορία χα-
ρακτηριστικό: Είναι ὁ “Ἐνας”. Ἡ θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης είναι μο-
νονθεϊσμός. Ἡ ἰδέα αὐτή τοῦ Θεοῦ διαποτίζει τήν κάθε λεπτομέρεια
τῆς Βίβλου. «Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου»· ὑπάρχει καί μία κατηγορη-
ματική πληροφόρηση ἀπό τόν ἴδιο τό Θεό: δέν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοί
ἐκτός ἀπό μένα: «οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Ἡ ιστορική
ἀξία τοῦ Μωϋσῆ συγκεντρώνεται στό κορυφαίο τούτο κατόρθωμα:
ἔδειξε τόν ἔνα καί μοναδικό Θεό, ἐβεβαίωσε τό λαό ὅτι ὁ Θεός Αὔτος
είναι ἡ μοναδική ἀλήθεια καί σ' Αὔτόν ὁ λαός χρωστά ἀπόλυτη ὑπακοή
σέ κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς. Γιατί; Αὔτος είναι ὁ Δημιουργός Θεός
τῶν πάντων. Οὐρανός καί γῆ καί ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, σ' Αὔτόν ἀνήκουν.

‘Ο κόσμος ὅλος δημιουργεῖται ἀπό τό μηδέν καί εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καί προπαντός τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Μέσα στή διδασκαλία τῶν Προφητῶν τονίζεται καὶ παρουσιάζεται στό λαό καὶ ἡ μεγάλη ἰδιότητα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ: ἡ δικαιοσύνη Του. Εἶναι γεμάτη ἡ προφητική διδασκαλία ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Τιμωρός κάθε ἀδικίας καὶ ύπερασπιστής κάθε πράξης πού συμφωνεῖ μέ τό νόμο Του. Τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς τοῦ Θεοῦ προέκταση εἶναι ἡ μεσσιανική προφητεία. Μέσα σ' αὐτήν ὁ Θεός διαβεβαιώνει τό λαό του ὅτι τό πλησίασμα ἀνάμεσα στό Θεό καὶ τόν ἄνθρωπο θά πραγματοποιηθεῖ «ἐν χρόνῳ» μέ σκοπό νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔνας μόνο Θεός ὑπάρχει. Μέ τό λυτρωτικό του ἔργο θά ἀποκαταστήσει τίς σχέσεις μεταξύ Θεοῦ καὶ ἄνθρωπου διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί οι θεοί πού ἐπινόησαν οι ἄνθρωποι δέν ἴκανοποίησαν τίς ἀνάγκες τῆς ἄνθρωπινης Ψυχῆς;
2. Πώς μπορείτε νά χαρακτηρίσετε τή θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης;
3. Πώς μπορείτε νά ἀποδείξετε ὅτι ἡ ἵδεα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔμφυτη στόν ἄνθρωπο;

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

«Πιστεύω εἰς ἑνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα»

Τό έμφυτο θρησκευτικό βίωμα του ἀνθρώπου, πού ἀπό τά πανάρχαια χρόνια ὅπως εἴδαμε κατευθύνει τήν ἀδιάκοπη πορεία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πρός τό Θεό, δέν ήταν δυνατό νά λαθέψει καί νά μήν ὀδηγήσει κάποτε τόν ἄνθρωπο μπροστά στόν προαιώνιο πόθο του πού ήταν ὁ ἑνας Θεός Πατέρας καί Παντοκράτορας. "Οπως ή πυξίδα, μέσα σέ όποιαδήποτε μεγάλη φουρτούνα, δέ σταματάει οὔτε στιγμή νά δείχνει μιά σταθερή πορεία, ἔτσι καί ή ἀσίγαστη αὐτή ἐλεξη τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν ἀλήθεια, πρός τό Θεό, καθώς οί αἰῶνες κυλοῦσαν καί ἔφθανε «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου», δέ σταματάει οὔτε στιγμή νά ὀδηγεῖ σωστά τήν ἀνθρώπινη ἀγωνία στά χέρια τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ. Ἐκεῖνος, μέσα στούς σκοτεινούς αἰῶνες πού πέρασαν ἔστησε τά φωτεινά Του σημάδια, γιά νά κάμει φανερή τήν παρουσία Του: «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου», «ἐγώ εἰμι ὁ ὣν», «οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Μποροῦμε ἐπομένως νά ποῦμε ὅτι οἱ ἐνέργειες αὐτές τοῦ Θεοῦ, πρίν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ, ἀποτελοῦν τήν προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε ἑνα μοναδικό σκοπό: νά προετοιμάσει τήν ἀνθρώπινη ψυχή γιά τήν ὄριστική, τή μεγάλη, τήν «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» Ἀποκάλυψη.

«Οτε δὲ ἡλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἔξαπέστειλεν ὁ Θεός τὸν υἱὸν Αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός... ἵνα τήν υἱοθεσίαν ἀπολαύσωμεν. Ὅτι δὲ ἔστε υἱοί, ἔξεπέστειλεν ὁ Θεός τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κρᾶζον: ἀββᾶ, ὁ πατήρ» (Γαλ. 4,4-6). Ἀπό τότε πού «ἔφόρεσε» τήν ἀνθρώπινη σάρκα καί συναναστράφηκε μαζί μας, καί Τόν ψηλαφίσαμε καί Τόν εἴδαμε καί Τόν πιστέψαμε δέν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά δείχνει τόν Πατέρα καί τό ἔργο τοῦ Πατέρα καί τό πανάγιο Πνεῦμα τοῦ Πατέρα, πού θά ὀδηγήσει τήν ταλαιπωρημένη ἀνθρώπινη ψυχή μέ θεία ἀσφάλεια «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν».

Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ. Ἐνώ ὅμως ὁ Πανάγιαθος Θεός, Πατέρας καί Δημιουργός πάντων ἔδειξε τόση ἀπέραντη ἀγάπη πρός τόν ἄνθρωπο καί τής ἀγάπης αὐτῆς τά ἀποτελέσματα δοκιμάζει πλουσιοπά-

ροχα τό άνθρωπινο γένος, ἐν τούτοις τό μυστήριο τῆς θείας ύπάρξεως καὶ ούσιας παραμένει «ἀκατάληπτον» «ἀπερινόητον» καὶ «ἀνέκφραστον» γιά τό περιορισμένο λογικό τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως εἶναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα σέ ἔνα ποτήρι ὁ ὡκεανός ὅλος, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα στό ἀνθρωπινο λογικό ὁ ἄπειρος, ὁ αἰώνιος καὶ ἀνεξιχνίαστος Θεός. Ἡ πλήρης καὶ τέλεια γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τή σχετική καὶ περιορισμένη διάνοια τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις ὅμως τό ἀνθρωπινο λογικό εἶναι ἀρκετό καὶ ίκανό νά συλλάβει καὶ νά κατανοήσει τόση ἀπό τή γνώση τῆς θείας ούσιας, ὅση θά ἦταν ἀπαραίτητη γιά μιά ἀνώτερη θρησκευτική συμπεριφορά, πού νά ἀποδείχνει τήν ἀμεση ἔξαρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν «ἀκατάληπτο» καὶ «αἰώνιο» Θεό. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό, ὁ Θεός εἶναι «πνεῦμα» καὶ εἶναι «ἀκατάληπτος» καὶ «ἀνεξιχνίαστος» καὶ ἀπό τά τελείως πνευματικά του δημιουργήματα, πού εἶναι οἱ ἄγγελοι. Πολύ δυσκολότερο θά εἶναι γιά τόν ἀνθρώπο, πού μετέχει καὶ τής ύλικῆς κτίσεως, μέ τό σῶμα του, νά προχωρήσει πιο πέρα στήν κατανόηση καὶ τή γνώση τοῦ Θεοῦ ἀπό ἑκεῖ πού θά μπορούσε νά φθάσει. «Οσα εἶναι ἀπαραίτητα γιά τήν προσέγγιση τοῦ Θεοῦ τά ἔθεσε στή διάθεσή μας ἡ ἄπειρη ἀγάπη Του. «Οσα ὅμως ἀπό ἑκείνα πού ἀπαιτεῖ τό λογικό γιά τήν ίκανοποίηση τῆς περιέργειας καὶ μόνο τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι ἀπαραίτητα, αὐτά ὁ Θεός τά ἀπέκρυψε. Ἐδῶ ἀκριβώς βρίσκεται ἡ διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στή γνώση τοῦ Θεοῦ, πού ἔχουμε σήμερα καὶ σέ ἑκείνη, πού θά ἀποκαλύψει ὁ Θεός, ἄλλοτε, σέ κάποιους ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλους καιρούς πού τούς «ἔθεσεν ἐν τῇ ιδίᾳ αὐτοῦ ἔξουσίᾳ» (Πρ. 1, 7).

Ἡ ἀλήθεια γιά τό μυστήριο τῆς Ἀγ. Τριάδας καὶ ἡ σημασία της

Ἡ ἀλήθεια γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ βασική διδασκαλία ἡ ὅποια δέ διδάχθηκε ἀπό κανέναν ἀνθρώπο καὶ οὔτε θά ἦταν ποτέ δυνατόν νά ἐπινοηθεῖ ἀπό κανέναν ἀπολύτως, ἀν δέν τή διατύπωνε σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της αὐτός ὁ Θεός. Είναι, ἐπομένως, ἡ γνώση πού ἔχομε γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψη τοῦ Ιδίου τοῦ Θεοῦ πού μέ κάθε ἀπλότητα καὶ σαφήνεια μᾶς τή διατύπωσε. Δέ μένει καμία ἀμφιβολία γιά παρανόηση ἡ παρερμηνεία, ἀλλά καὶ δέν ύπάρχει καμία δυνατότητα γιά τή λογική διερεύνηση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δόγματος τής τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι Ἔνας. Μία ούσια. Μία φύση· αἰώνια, ἀκτιστη, ἄναρχη, ἄπειρη καὶ ἀνεξιχνίαστη. Αὐτή ὅμως ἡ θεία ούσια «κατοικεῖ», ύπάρχει «ἀσυγχύτως καὶ ἀδιακρίτως» ὀλόκληρη στά τρία Πρόσωπα τής Ἀγίας Τριάδος: τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Καὶ ὁ μέν Πατήρ εἶναι ἀγέννητος. Ὁ Υἱός «γεννᾶται»

«προαιωνίως καὶ αἰδίως» «ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός». Τό δέ "Αγιο Πνεύμα «έκπορεύεται προαιωνίως» «ἐκ τοῦ Πατρός». Μόνον αὐτά τά ιδιώματα δέν είναι κοινά μεταξύ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Αγίας Τριάδας.

Πρό Χριστοῦ ύπάρχουν σαφεῖς ύπαινιγμοί γιά τήν Αγία Τριάδα. Γιατί μόνον ύπαινιγμοί; Διότι μέσα στόν εἰδωλολατρικό κόσμο, πού άθρούβα καὶ μυστικά ἡ προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσε, θά ήταν ἐπικίνδυνο νά διατυπωθοῦν σαφεῖς χαρακτηρισμοί γιά τήν τριαδικότητα τῆς Θείας Ούσίας. Μιά τέτοια ἐνέργεια ἵσως ὀδηγοῦσε σέ κάποια πολυθεϊστική ἐκτροπή μέσα στόν κόσμο τῆς Π. Διαθήκης. Στήν Καινὴ Διαθήκη ἔχουμε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τήν παρουσίαση τῆς Αγίας Τριάδας. Ο Εὐαγγελιστής Λουκᾶς γράφει γιά τή μητέρα τοῦ Χριστοῦ: «Πνεῦμα "Αγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ... καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον κληθήσεται uiōς Θεοῦ (Λουκᾶ 1, 35). Ο Εὐαγγελιστής Ματθαῖος περιγράφοντας τή βάπτιση τοῦ Κυρίου μιλάει μέ τόσες λεπτομέρειες γιά τόν Πατέρα, τόν Υἱό καὶ τό Πνεῦμα τό "Άγιο . Ο ἴδιος ὁ Κύριος σέ μιά στιγμή πού ήθελε νά διαβεβαιώσει τούς μαθητές του γιά τή μεγάλη Του ἀγάπη πρός αὐτούς λέγει: «Ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ύμῖν, ἵνα μένη μεθ' ύμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιωάννου 15, 26). Ο ἴδιος πάλι ὁ Κύριος πρίν ἀποχωρισθεὶ τούς μαθητές Του, ἀναθέτοντας σ' αὐτούς τή συνέχιση τοῦ λυτρωτικοῦ Του ἔργου, μέ τούτα τά λόγια τούς προτρέπει: «Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Αγίου Πνεύματος» (Ματθαίου 28, 19). Σέ πολλά χωρία τῆς Κ. Διαθήκης ὁ Κύριος μιλάει μέ τόση ἀπλότητα ἀλλά καὶ σαφήνεια, γιά τόν «Πατέρα του» γιά τό «ἔργον τοῦ πέμψαντος Πατρός» γιά τήν «ἀγάπη τοῦ Πατρός» καὶ ὅτι τελικά «πορεύεται πρός τόν Πατέρα Του».

Καί ἐνῷ μέν είναι ἀνερμήνευτο καὶ ἀπερινόητο τό πῶς συμβαίνει ὁ "Ενας Θεός νά ἔχει τρεῖς ύποστάσεις καὶ ἀκόμα πῶς ἡ Τριάς συνθέτει «Μονάδα» τόν ἔνα Θεό, ἐν τούτοις είναι τόσο γνωστό καὶ βέβαιο ὅτι αὐτῆς τῆς ἀνέκφραστης ἐνότητας καρπός είναι ἡ ἀνεξερεύνητη ἐπίσης ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τή Δημιουργία Του καὶ μάλιστα πρός τόν "Ανθρωπο. Ἀποκορύφωμα δέ τῆς ἀγάπης αὐτῆς είναι ἡ «ἐν Χριστῷ Ιησοῦ» ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή δουλεία καὶ τήν ἀλλοτρίωση τῆς ἀμαρτίας. Μέσα στά ἀνεξιχνίαστα βάθη τῆς Αγίας Τριάδας καὶ στήν ἀνερμήνευτη συνοχή τῶν τριῶν ύποστάσεων τῆς Θείας Ούσίας συντελεῖται προαιώνια ἡ λυτρωτική πράξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τό ἀγαπημένο Του πλάσμα τόν ἀνθρωπο.

Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ. (Σαφής ύπαινιγμός γιά τὴν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ στήν Π. Διαθήκη Γεν. 18, 1-2).

Ἡ ύπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ

Ἡ ἐλεύθερη καὶ ἀβίαστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ νά δημιουργήσει τὸν κόσμο ἔκ τοῦ μηδενός, τὸν ὃποιο κάλεσε ἀπό τὴν ἀνυπαρεξίᾳ «εἰς τὸ εἶναι», ὁδηγεῖ στή διατύπωση αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀλήθειας. "Οτι δηλαδή

ένω ὁ Δημιουργός Θεός τοῦ παντός βρίσκεται ἐπάνω καὶ ἔξω ἀπό τὸν κόσμο πού δημιούργησε. ὅμως ἡ Πανσοφία Του καὶ ἡ Παντοδυναμία Του κυρίως δέ ἡ Πρόνοια καὶ ἡ ἀπειρη ἀγάπη Του συνέχουν καὶ διακρατοῦν τὸν κόσμο Του καὶ ὁδηγοῦν τὴν δημιουργία Του στὴν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ πού ἔχει ἀπό τὸν Παντοδύναμο Θεό. Καὶ ἡ μὲν ἄψυχη κτίση ἀκολουθεῖ μὲν ἀκρίβεια τούς νόμους τοῦ σοφοῦ Δημιουργοῦ της, ὁ δέ λογικός ἄνθρωπος πιστεύοντας στὴν μεγάλη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα φέρεται ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα στὴν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ του νά φθάσει τό Θεό. "Ετοι συμβαίνει αὐτό τό θαυμαστό καὶ ἀνερμήνευτο, ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ βρίσκεται ἔξω ἀπό αὐτὸν, συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ Μέγας καὶ Πάνσοφος Κυβερνήτης τοῦ παντός.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι ἡ βασική καὶ ἀμετακίνητη πίστη τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας γιά τό Θεό;
2. Ό Θεός εἶναι «άκατάληπτος». Γιατί;
3. Ποιά εἶναι ἡ βαθύτερη σημασία τῆς Τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἄνθρωπο;

Μάθημα 18ο

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τό φαινόμενο τῆς ἀθεΐας (αἴτια-ούσια)

‘Αθεία είναι τό φαινόμενο ἔκεινο, κατά τό ὅποιο ὄρισμένοι ἄνθρωποι ἀρνοῦνται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ καὶ θέλουν νά ζοῦν σάν νά μήν ὑπάρχει Θεός. Ό Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς λέγει ὅτι ἀθεος είναι «ό μήν νομίζων είναι Θεόν». Ή ἀθεία ἄλλοτε παρουσιάζεται θεωρητικά, ώς ἰδεολογία καὶ ἄλλοτε ἐμφανίζεται στήν πράξη ώς ἔνας τρόπος ζωῆς.

Ἡ ἀθεία δέν είναι φαινόμενο μόνο τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ πρώτη ἄρνηση τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀπό τούς πρωτοπλάστους, οἱ ὅποιοι μέ τήν ἀνυπακοή τους στό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔδειξαν σημεῖα ἀνταρσίας καὶ ἐπιθυμίας νά ζήσουν χωρίς Θεό, ὅπως τούς ὑποσχέθηκε ξεγελώντάς τους ὁ διάβολος. «Καὶ ἔσεσθε ώς Θεοί...» (Γεν. 3, 5). Στήν ἀρχαιότητα είχε κάνει τήν ἐμφάνισή της στούς κύκλους τῶν Σοφιστῶν καὶ σέ μερικούς προσωκρατικούς φιλοσόφους. Τά νεώτερα χρόνια καὶ κυρίως ἀπό τήν Ἀναγέννηση καὶ μετά παρατηρεῖται μεγαλύτερη ἀθεϊστική κίνηση.

Πολλά είναι τά αἴτια πού ὀδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στήν ἀθεία. Τά περισσότερα βέβαια είναι ὑποκειμενικά. Διάφοροι ἐσωτερικοί παράγοντες ἡ τό κοινωνικό περιβάλλον ὥθουν τόν ἄνθρωπο μακριά ἀπό τό Θεό. Τό κυριότερο αἴτιο είναι ὁ ἐγωϊσμός. Πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀποκτήσει κάποιες ἐπιστημονικές γνώσεις ἡ καταλάβει ἔνα ἀξιώμα, νομίζει πώς δέν είναι ἀπαραίτητη ἡ πίστη στό Θεό. Στήν περίπτωση αὐτή θεωρεῖ τήν πίστη σάν «ἔνα παιδιάστικο στάδιο τῆς ἄνθρωπης συνειδήσεως». “Ἄλλο αἴτιο τῆς ἀθεΐας είναι ἡ ἀμαρτία. Ἡ ἄτακτη καὶ ἀνήθικη ζωὴ ὀδηγεῖ συχνά τόν ἄνθρωπο στήν ἄρνηση τοῦ Θεοῦ, γιά νά δικαιολογηθεῖ μ' αὐτό τόν τρόπο στή συνείδησή του. Ό λόγος τοῦ Κυρίου είναι χαρακτηριστικός: «Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τό φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή ἐλεγχθῇ τά ἔργα αὐτού» (Ιωάν. 3, 20). Αἴτιο τῆς ἀθεΐας είναι ἐπίσης καὶ ἡ ἀσυνέπεια πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στά λόγια καὶ τά ἔργα πολλών ἀτόμων πού θρησκεύουν. Τό γεγονός αὐτό σκανδαλίζει τούς ἄνθρωπους πού δέν ἔχουν σταθερή πίστη καὶ τούς ὀδηγεῖ στήν ἀπιστία.

Μορφές τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ

Ἡ ἀθεία ὑπάρχει σ' ὅλες τίς ἐποχές καὶ ἐπομένως δέν είναι κάτι τό

νέο. Κάθε φορά άλλάζει μορφή και φαίνεται καινούρια και σύγχρονη, ένω πρόκειται γιά τό ίδιο παλαιό φαινόμενο. "Ισως στήν έποχή μας νά έμφανιζεται σέ πιο έντονη μορφή. 'Έκεινο πού κυρίως χαρακτηρίζει τό σύγχρονο άθεισμό είναι τό γεγονός ότι συνδέεται και μέ κάποιο κοινωνικό ή πολιτικό σύστημα.

Μορφές τοῦ σύγχρονου άθεισμοῦ είναι: 1) **Ο ύλισμός**. Βασίζεται στη φιλοσοφική άντιληψη, ότι μόνο ή υλη ύπαρχει και τίποτε άλλο. Πνεῦμα, ψυχή, πνευματικός κόσμος, Θεός είναι άνυπαρκτα γιά τούς ύλιστές. Τά πάντα έξελίσσονται και ύπαρχουν σύμφωνα μέ τούς νόμους τῆς κινήσεως τῆς υλης. 'Εκπρόσωποι τοῦ ύλισμοῦ είναι ό Μπύχνερ, ό Χαϊκελ κ.ά.) 2) **Ο μηδενισμός**, ό όποιος ύποστηρίζει ότι δέν ύπαρχει τίποτε, έκτος από αύτά πού βλέπουμε. Γιά τούς όπαδούς του τά πάντα είναι μηδέν. Ζούμε γιά τό μηδέν, λένε, και καταλήγουμε στό μηδέν. 3) **Ο ύπαρξιστικός άθεισμός**, ό όποιος άρνειται κάθε σχέση τῆς άνθρωπινης ύπαρξεως μέ τό Θεό. 'Υποστηρίζει ότι πάνω από τόν άνθρωπο δέν ύπαρχει κανένα απόλυτο σύν. 'Ο ύπαρξιστικός άθεισμός θεοποιεί τήν έλευθερία τοῦ άνθρωπου και τοποθετεῖ τόν άνθρωπο στή θέση τοῦ Θεοῦ. 'Εκπρόσωποι αύτοῦ τοῦ ύπαρξισμοῦ είναι ό Σάρτρ, ό Καμύ κ.ά. 4) **Η θρησκευτική άδιαφορία**. 'Υπάρχουν άνθρωποι πού, χωρίς νά ύποστηρίζουν ότι είναι άθεοι, έχουν στη ζωή τους σάν μοναδικό ένδιαφέρον και φροντίδα νά απολαμβάνουν τά ύλικά άγαθά. 'Η περίπτωση αύτή είναι μιά σιωπηλή άρνηση τοῦ Θεοῦ.

Τέλος θά μπορούσαμε νά πούμε, ότι μορφές άθεισμοῦ είναι και ή φιλοσοφία τοῦ Νίτσε, ή θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ ή ιστορικοῦ ύλισμοῦ τοῦ Μάρκ, ή θεωρία τοῦ πανσεξουαλισμοῦ τοῦ Φρόύντ κ.ά.

Σχέσεις άθείας, έπιστήμης και Διαφωτισμοῦ

'Η άθεία προσπάθησε νά στηρίξει τίς θέσεις της στά δεδομένα τῆς έπιστήμης. 'Ισχυρίστηκε ότι ή σημερινή έπιστήμη δέν άνακάλυψε τό Θεό ούτε οί άστροναύτες τόν συνάντησαν στό διάστημα! 'Υποστήριξαν άκομη ότι ή έπιστήμη έλυσε όλα τά προβλήματα και κατά συνέπεια δέν μᾶς χρειάζεται ό Θεός.

Οι άπόψεις αύτές έλέγχονται ώς άβάσιμες και άντιθετες μέ τήν πραγματικότητα. 'Αντικειμενική έρευνα αποδεικνύει, ότι οι κορυφαίοι έκπρόσωποι τών έπιστημών, παλαιότεροι και σύγχρονοι, κάτοχοι διεθνῶν βραβείων, έφευρέτες κ.τ.λ. πιστεύουν στό Θεό και τονίζουν, ότι δέν ύπαρχει άντιθεση μεταξύ πίστεως και έπιστήμης. 'Ο Αϊνστάϊν έχει πει: «Ποτέ δέν βρήκα τίποτε στήν έπιστήμη μου, πού νά μπορῶ νά άντιτάξω στή θρησκεία». Και ό μεγάλος ψυχίατρος Κάρλ Γιούγκ όμο-

λογοῦσε: «"Ολα όσα έμαθα μέχρι τώρα μέ όδήγησαν βῆμα πρός βῆμα στήν άδιάσειστη πεποίθηση ότι ύπάρχει Θεός. Τό σπουδαιότερο πράγμα πού άπεκτησα ποτέ ήταν ή γνώση της ύπαρξεως τοῦ Θεοῦ". Ή αποψη τοῦ άθεισμοῦ, ότι όσο προάγεται ή έπιστήμη τόσο καὶ ύποχωρεῖ ή πίστη, δέν στηρίζεται στήν πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό εἶναι αύτό πού ἔλεγε ό Βάκων: «Μόνο ή ήμιμάθεια ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό, ἐνῶ ή ἀληθινή ἐπιστήμη ὁδηγεῖ πρός αὐτόν». Άλλα καὶ ή ἀντίληψη, ότι ή ἐπιστήμη ἔλυσε ὅλα τά προβλήματα, δέν είναι σωστή. Παρά τίς τόσες ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, σήμερα ύπάρχουν ἄλυτα πιό πολλά προβλήματα ἀπ' όσα ἔχουν λυθεῖ.

Διαφωτισμός ἐπικράτησε νά λέγεται ή πνευματική κίνηση, ή όποια ἦκμασε κατά τόν 170 καὶ 180 αἰώνα καὶ είχε σάν σκοπό νά παραμερίσει κάθε αὐθεντία καὶ νά λύσει τά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου μέ τό λογικό. Ἐκπρόσωποι τοῦ Διαφωτισμοῦ θεωροῦνται οἱ ἐγκυκλοπαιδιστές καὶ ὁ Βολταίρος. Ο 'Διαφωτισμός ἐπιδίωξε νά διαμορφώσει μιά νέα «Φυσική Θρησκεία». Οι όπαδοι του δέν ήταν ὅλοι ἄθεοι. Πολλοί δέχονταν τήν ύπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥρισμένοι μέ ἀκραίες θέσεις ἔφτασαν στόν ύλισμό καὶ τήν ἀθεΐα. Παρά τά θετικά στοιχεία πού ἔφερε ὁ Διαφωτισμός (ύποστήριξε τά δικαιώματα τοῦ πολίτη καὶ τήν παιδεία), παρουσίασε καὶ πολλές μονομέρειες, ὥπως τή θεοποίηση τοῦ λογικοῦ, τήν παραμέληση τοῦ συναισθήματος καὶ τής βουλήσεως κ.ἄ. Γι' αύτό καὶ ἀντέδρασαν καὶ φιλόσοφοι, οι όποιοι ἐπηρεάστηκαν ἀπό τό Διαφωτισμό (Κάντ, Ρουσσώ). Συγκεκριμένα ό Κάντ, μέ τήν «Κριτική τοῦ καθαροῦ λόγου», ἔδειξε ότι καὶ στή λογική ύπάρχουν ὅρια.

Κριτική τής ἀθεΐας

Κατά τή γνώμη μερικῶν φιλοσόφων δέν ύπάρχει καθαρή μορφή ἀθεΐας οὔτε ύπτηρξαν γνήσιοι ἄθεοι. Οι πραγματικοί ἄθεοι είναι λίγοι καὶ ἀποτελοῦν μιά ἔξαιρεση στόν κανόνα. Η ἀθεΐα λοιπόν είναι σχετική, ἀλλά καὶ ἐπιφανειακή. 'Ανθρωποι πού παρουσιάζονταν ώς ἄθεοι, ἤρθε κάποια ὥρα πού πίστεψαν.

Η ἀθεΐα, ἐνῶ θέλει νά στηρίζεται μόνο στή λογική, τήν όποια καὶ θεοποιεῖ, ἔρχεται σέ ἀντίθεση μέ τή λογική. Π.χ. ζητᾶ ἀποδείξεις γιά τήν ύπαρξη τοῦ Θεοῦ, τή στιγμή πού καὶ σ' αύτά τά Μαθηματικά καὶ τή Φυσική ύπάρχουν πράγματα πού δέν ἀποδεικνύονται, ἀλλά τά δέχεται ώς ἀξιώματα. Παράλογο είναι, τό ότι ή ἀθεΐα ἀπορρίπτει κάθε ίδέα γιά τό Θεό. Η ἀθεΐα ἐπιμένει στήν ἀνάγκη ἀποδείξεων γιά τήν ύπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ή ἵδια δέν θεωρεῖ ύποχρέωσή της νά στηρίξει σέ ἀποδείξεις τήν ἄρνηση τής ύπαρξεως τοῦ Θεοῦ. 'Αντίθετα δέ ἔχει θεοποιήσει τήν

τεχνική, τή λογική, τή μαγεία κ.ά. Ισχυρίζεται άκομη, ότι ό Θεός είναι δημιούργημα τής φαντασίας του άνθρωπου και σάν τέτοιο πρέπει νά καταργηθεῖ. Γιά νά καταργηθεῖ όμως τό δημιούργημα, θά πρέπει νά καταργηθεῖ ό δημιουργός του, ό άνθρωπος! "Οσο λοιπόν ύπάρχουν άνθρωποι, θά ύπάρχει και ή πίστη στό Θεό.

Ή ως ἔνα σημεῖο ἀπομάκρυνση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό ἔφερε τό ψυχικό κενό καὶ τήν ύπαρξιακή ἀγωνία. Ἀποτέλεσμα τό ἄγχος καὶ ή ἀπελπισία. Ή ἀρνηση ἐπειτα τοῦ Θεοῦ ὁδήγησε στήν ἀρνηση τής ἀγάπης, μέ ἐπακόλουθο τή μοναξιά καὶ τήν αὐτοκτονία. Ός φυσιολογική διέξοδος παρουσιάστηκε τό ἔγκλημα καὶ ή ἀναρχία. «'Αλλά λοιπόν», λέει ό γέρο Καραμαζώφ στό μυθιστόρημα τοῦ Ντοστογιέφσκυ, «έάν δέν ύπάρχει Θεός, τό πᾶν ἐπιτρέπεται...».

Ο άνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει χωρίς Θεό. Ο Γάλλος λογοτέχνης Πεγκύ ἔλεγε: «'Αληθινά χρειάζεται νά ἔξαναγκάσει κανείς τόν ἑαυτό του, γιά νά μή πιστεύει...». "Αν λοιπόν ἀρνηθεῖ τό Θεό, είναι ἀναγκασμένος νά βάλει στή θέση Του κάποιο εἰδωλο. Γιά μᾶς τούς "Ελληνες, πού ή ίστορία καὶ ή ζωή μας είναι ποτισμένη ἀπό τήν Ὁρθόδοξη πίστη, ό ἀθεϊσμός είναι κάτι πού δέν ταιριάζει στήν ψυχοσύνθεσή μας, είναι ξένο σῶμα στόν ὄργανισμό μας.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ή ἀμαρτία είναι ἔνα ἀπό τά αἴτια τοῦ ἀθεϊσμοῦ;
- 2) Ποιά παράλογα σημεῖα ἐμφανίζει ή ἀθεῖα;
3. Τί ἀποτελέσματα ἔχει ή ἀθεῖα στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου καὶ στήν κοινωνία;

Κείμενα

ΤΡΕΙΣ ΦΩΝΕΣ

ΠΡΩΤΗ ΦΩΝΗ

Υἱούς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα,
αὔτοὶ δὲ με ἡθέπησαν.
ΗΣΑΪΑΣ, α', 2

Δέ θά σέ ποῦμε πιά Πατέρα,
δέ θά σέ ποῦμε Πλάστη πιά·

ποθοῦμε λευτεριᾶς ἀγέρα,
κοντά σέ σένα εἰν' ἡ σκλαβιά.

Θεέ, τραβήξου ἀπό μπροστά μας,
σκιάχτρο τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς.
Γιά σέ τά χείλη τά δικά μας
δέν ἔχουν λόγια προσευχῆς.

Θεέ, τραβήξου τά φτερά μας,
γεμάτα δύναμη τρανή,
φτάνουν νά βροῦμε τή χαρά μας
καὶ τῆς ἀλήθειας τή φωνή.

Φύγε, Θεέ! ποιός τόπε; πλάνη
πώς κυβερνᾶς τόν κόσμο ἐσύ·
ϋλη καὶ δύναμη μᾶς φτάνει
γιά μιά ζωή γλυκιά, χρυσή.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΩΝΗ

‘Οξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα,
σύντριψα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς
αὐτῶν καὶ ὅδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.
ΨΑΛΜ. ιγ’, 3

Ἐπέρασ’ ὁ ξολοθρεμός κι’ ὁ χαλασμός κι’ ἡ μπόρα,
φωτιά καὶ ξεθεμέλιωμα καὶ σίδερο στή γῆ·
καὶ τώρα π’ ἄπλωσε ἡ νυχτιά τῆς νέκρας τή σιγή,
Χάρου κρεβάτι ὀλόκληρη μοιάζει ἡ μακάβρια χώρα.
Λειψό φεγγάρι, ἄστρα χλωμά κι’ ἀχνά καὶ βουρκωμένα,
– κοιμητηριοῦ τρεμόσβηστα κεριά – θαμποφωτίζουν
τῶν σκοτωμένων τ’ ἄταφα κορμιά, π’ ἀργοσαπίζουν
στούς κάμπους καὶ στίς λαγκαδιές καὶ στίς πλαγιές σπαρμένα.
Μά πάνω στό ματόβρεχτο καὶ νοτισμένο χῶμα
ἀνατριχιάζει καὶ ξυπνᾶ κι’ ὄρθωνται δειλά
μέσ’ στούς νεκρούς κάποιος νεκρός, στά πτώματα ἔνα πτῶμα,
καὶ παίρνει σκέψη καὶ ζωή καὶ γλώσσα καὶ λαλιά:

“Ω Σατανά, πού τόσο σέ λατρέψαμε,
μ’ ὅ,τι κακό κρύβει ἡ κακή ψυχή σου
μᾶς χτύπησες καὶ ξέβρασες ἀπάνω μας
τίς φλόγες καὶ τή φρίκη τῆς ἀβύσσου.

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι:
ἔδωκε φωνήν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος... Σχολά-
σατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός.
ΨΑΛΜ. με', 7-11

Μά ξάφνου μέσ' σπήν ταραχή πού δόνας γῆ κι' ἀέρα,
πύρινη στήλη φάνηκε πέρα μακρυά νά χύνη
γλυκό ἔνα φῶς, ἀλλοτινό, ξένο στή γήινη σφαίρα,
φῶς ἵλαρό δόξας θεϊκής, γεμάτο ἀπαλοσύνη.
Κι' ἀπό τή στήλη κι' ἀπ' τό φῶς κάποια φωνή ἐκατέβη,
τρανή φωνή πού ἀντίχησε κι' ἀκούστη πέρα ὡς πέρα.
Κι' ἤταν σάν σάλπιγγα ούρανοῦ κι' ἤταν σάν μουσική,
κι' ἔλεε γλυκά κι' ἔλεε ἡχηρά φωνή ἀρχαγγελική:

«Οσοι θνητοί, ὅσοι ζωντανοί, παιδιά τῆς γῆς,
ἄς πάψῃ πιά τό ματοκύλισμά σας.
Υἱοί ἀνθρώπων! Τάδε λέγει Κύριος
ὁ Πλαστουργός κι' ὁ Δυνατός κι' ὁ Βασιλιάς σας:

— Φτωχά παιδιά μου, αίματωμένα, ὁ πόνος σας
δικός μου πόνος καὶ δική μου θλίψη.
“Οχι, ποτέ δέ θά μπορέση ὁ θάνατος
ὅλομεμιᾶς, θεϊκοί βλαστοί, νά σᾶς συντρίψη.

Ἐλεύθερους κι' ἀθάνατους σᾶς ἔπλασα,
τοῦ λογισμοῦ σᾶς χάρισα τίς δάδες,
σᾶς γέννησα, σᾶς ἔθρεψα, σᾶς τράνεψα,
σᾶς ἔβαλα τῆς πλάσης μου ἀφεντάδες.

Μά φτάνει! Τώρα στής ζωῆς σας τήν πηγή
ξαναγυρίστε τήν ἀστείρευτη κι' αιώνια.
Χρόνια ἡ καρδιά μου σᾶς προσμέν· ἡ πατρική,
ὅλο στοργή γιά σᾶς κι' ἀγάπη καὶ συμπόνια».

(Γ. Βερίτη, "Απαντα σελ. 72-76)

Ο ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

‘Η κρίση τής μεταφυσικής και ή έκκοσμίκευση τής θρησκείας

‘Η λέξη «μεταφυσική» άναγει τήν άρχη της στό ἔργο τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Ἀριστοτέλη «Μετά τά Φυσικά» και ἀναφέρεται στήν περιοχή τής φιλοσοφίας πού ἐκτείνεται πέρα ἀπό τήν ἐμπειρία τοῦ ἀνθρώπου και πιό συγκεκριμένα σέ θέματα τής θρησκείας πού ξεπερνᾶνε τά σδρια τῆς λογικῆς.

Δυστυχῶς σήμερα ή Μεταφυσική διέρχεται κάποια κρίση. ‘Ο ἄνθρωπος, θαμπωμένος ἀπό τά ἐπιστημονικά ἐπιτεύγματα, ἔχει πιστέψει πώς μόνος του ἐντελῶς, χωρίς καμά βοήθεια, μπορεῖ νά ἐπιτύχει τήν πνευματική και ἡθική τελείωσή του. “Οπως ἡταν ἐπόμενο, ή αὐτοπεποίθηση αὐτή τόν ἔκανε περισσότερο ἐγώιστή, σέ σημεῖο μάλιστα πού νά τολμάει ν’ ἀποστρακίσει τή Θεία Ἀποκάλυψη. ‘Εκεῖνο πού τόν ἐνδιαφέρει πιό ἄμεσα είναι ή ἐπίγεια ζωή και ὅχι ή ζωή πέρα ἀπό τόν τάφο. “Ἐτοι περιορίζεται μόνο στόν αἰσθητό κόσμο και σιγά σιγά διαμορφώνει ύλόφρονα ἀντίληψη γιά τόν ἄνθρωπο. ‘Αλλ’ αὐτό είναι πλάνη. ‘Ο καθηγητής τής Φιλοσοφίας και Ἀκαδημαϊκός Ἡ. Θεοδωρακόπουλος λέει πώς ή πεποίθηση αὐτή δημιούργησε τά ύλιστικά φιλοσοφικά συστήματα, τά ὅποια, ἐνώ δέν είναι καθαρή φιλοσοφία, ἐντούτοις «ἔχουν μεγάλη διάδοση στό πλατύτερο κοινό και προσδιορίζουν σήμερα πολλά κοινωνικά και πολιτικά ρεύματα. Είναι βέβαιο ὅτι κάποτε στό μέλλον οἱ ἄνθρωποι θά ἀπορήσουν πῶς ἡταν δυνατό στόν αἰώνα, ὅπου ή ἐπιστήμη ἔθραυσε τά δεσμά τής ύλιστικής δεισιδαιμονίας, τόσον πολλοί ἄνθρωποι να πιστεύουν ὅτι μέ τό λεγόμενο ύλισμό βρῆκαν τήν ἀλήθεια τής ζωῆς» (Η φιλοσοφία τής ςλης, ἐφημ. «Βραδυνή», 18-7-1968).

“Ομως τό θρησκευτικό συναίσθημα είναι φυτεμένο στήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη ἀπό τό Δημιουργό. Σ’ ὅποιαδήποτε κατάσταση και ἃν περιέλθει ὁ ἄνθρωπος δέν θά πάψει νά πιστεύει σέ κάτι. Γι’ αὐτό, ἀδιαφορεῖ γιά τή μετά θάνατο ζωή, ἔξακολουθεῖ νά ἔχει μιά κάποια θρησκεία. Βέβαια γιά τόν αὐτόνομο ἄνθρωπο, δηλαδή τόν ἄνθρωπο πού δέ θέλει τήν

αύθεντία τοῦ Θεοῦ, ἡ θρησκεία μετασχηματίζεται, ἐκκοσμικεύεται, σύμφωνα μέ τίς προσωπικές του ἀντιλήψεως. Δέν είναι πιά ἡ θρησκεία τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ὅπως τήν ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλά ἡ θρησκεία πού φτιάχνει ὁ ἄνθρωπος ὅπως τόν βολεύει, μακριά ἀπό τήν Ἔκκλησία, χωρίς μυστηριακή ζωή, χωρίς τό πνεῦμα τῆς θυσίας γιά τούς ἄλλους, μέ ἀπολαύσεις καὶ διασκεδάσεις, μέ μηδενιστικές τάσεις, μέ ἀδικίες καὶ συμβιβασμούς, δίχως τόν πόθο τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς σωτηρίας.

‘Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό στούς ούρανούς. Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στή θρησκεία προσδιορίζει κατά κάποιο τρόπο καὶ τή θέση του ἀπέναντι στό Θεό. Ἐάν θρησκεύει σωστά, πιστεύει πραγματικά στό Θεό· ἐάν είναι ἀδιάφορος θρησκευτικά, κατά κανόνα ἔχει συγκεχυμένες ιδέες γύρω ἀπό τό Θεό. Πάντως ἡ ἀλήθεια πώς ὁ Θεός είναι παντοῦ καὶ ἐνδιαφέρεται γιά τά πλάσματά του φαίνεται ὅτι στενοχωρεῖ τόν ἄνθρωπο τῆς αὐτονομίας. “Ἐνας τέτοιος Θεός ἐπάνω στή γῇ είναι σάν κατάσκοπος, πού παρακολουθεῖ καὶ δεσμεύει τίς ύπάρχεις μέ τίς ἐντολές του. Ἀνάλογη ἡταν ἡ στάση τοῦ δαιμονιζόμενου Γεργεσηνοῦ ἀπέναντι στόν Κύριο. «Τί ἐμοί καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ‘Υψίστου;» τοῦ εἶπε. «Δέομαί σου, μή μέ βασανίσῃς» (Λουκ., 8, 28). Γι’ αὐτό ὁ αὐτόνομος ἄνθρωπος νομίζει πώς δέν τοῦ χρειάζεται ὁ Θεός καὶ προσπαθεῖ νά τόν ἀπομακρύνει. «Θεέ ἀπόστα ἀπ’ ἐμοῦ, ὁδούς σου εἰδέναι ού βούλομαι» (Ιωβ, 21, 14). Κατ’ αὐτόν τόν τρόπο τόν ἔξορίζει στόν ούρανο.

Ἡ ἀντιμετώπιση αύτή ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τῆς πανθεϊστικῆς ἀντιλήψεως, πώς ὁ Θεός είναι μιά ἀπρόσωπη δύναμη πού ἀδιαφορεῖ γιά τόν κόσμο. Αύτό φυσικά ἀνταποκρίνεται καλύτερα στήν ιδεολογία τοῦ αὐτόνομου ἀνθρώπου. Ο ἄνθρωπος τῆς αὐτονομίας πιστεύει πώς είναι ἐλεύθερος καὶ ίκανός νά κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Ξεχνάει ὅτι ἡ ἐλευθερία αύτή τίς περισσότερες φορές καταντάει ἀσυδοσία, πού ἀντιτίθεται στίς ήθικές ἐπιταγές καὶ χαλκεύει τά δεσμά τῆς δουλείας. “Ἐτσι περνάει στή χωρίς Θεό ζωή. Καὶ τά ἀποτελέσματα είναι γνωστά: Συνήθως ύποδουλώνεται στήν ἀμαρτία καὶ, ἀντί νά ἐπιτύχει τήν ήθική τελείωση, ζεῖ μέσα στήν ἀντινομία τοῦ κακοῦ, πού κάνει τή ζωή δυστυχισμένη.

‘Ο αὐτόνομος ἄνθρωπος καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἄθεου ούμανισμοῦ

Μέ τόν παραμερισμό τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πίστεψε πώς θά ἡταν

δυνατό, στηριζόμενος άποκλειστικά στίς δυνάμεις του, νά γίνει πιό καλός, πιό όλοκληρωμένος, περισσότερο ἄνθρωπος. «Γένοιο οίος ἐσσί», δηλαδή νά γίνεις αύτός πού είσαι, ἔλεγαν οι ἀρχαῖοι πρόγονοι μας. Ἔτσι δημιουργήθηκε στούς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως μιά κίνηση πού ἀπέβλεπε στήν ἀνύψωση καί τόν ἔξευγενισμό τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἵδιο τόν ἄνθρωπο, μέ βάση τίς κλασικές σπουδές. Ἡ κίνηση αύτή ὄνομάστηκε ἄνθρωπισμός ή οὐμανισμός. Μετά τήν Ἀναγέννηση πήρε διάφορες μορφές, ἀνάλογα πάντοτε μέ τίς πεποιθήσεις τῶν νεοεμφανιζομένων ἄνθρωπιστῶν. Πάντως. ἂν ἔξαιρέσουμε τόν ἐλληνοχριστιανικό ἄνθρωπισμό πού ἀρχίζει μέ τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καί συνεχίζεται κατά κάποιο τρόπο ἀπό τούς μεγάλους ἄνθρωπιστές (Ἐρασμο, Λίβινγκστον, Γαϊγκερ), κάθε ἄλλος ἄνθρωπισμός ὑποστηρίζει πώς ὁ ἄνθρωπος είναι αὐτόνομος καί αὐτάρκης, ίκανός νά πραγματοποιήσει μέ τίς δικές του δυνάμεις τό θαῦμα τῆς ήθικής τελειώσεως. Ὁ Θεός στήν προκειμένη περίπτωση ἡ παραμερίζεται ἡ ἀπορρίπτεται.

Ο ἄθεος ούμανισμός είναι ἡ χειρότερη μορφή τοῦ ἄνθρωπισμοῦ. Καί τοῦτο, γιατί ἀρνεῖται ἐντελῶς τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ. Αύτό σημαίνει καί ἄρνηση τοῦ ἄνθρωπου σάν προσώπου, ἀφοῦ, ὅπως ξέρομε, ὁ ἄνθρωπος είναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἀρα ὁ ούμανισμός πού ἀπορρίπτει τό Θεό βλέπει τόν ἄνθρωπο σάν μηχανή. Παράδειγμα ὁ Νίτσε πού θυσιάζει τόν ἄνθρωπο γιά τόν ύπεράνθρωπο του, ὁ Μαρξισμός πού καταπνίγει τήν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μέ τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, τό Ούμανιστικό Μανιφέστο Β' τοῦ Π. Κούρτζ (1973) πού τά βάζει μέ τίς ἐπικρατοῦσες θρησκείες κτλ. «Ολοι αύτοί οι «ἄνθρωπισμοί», ἀντί νά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο, τόν τραυματίζουν θανάσιμα, μιά καί ἀγνωίζονται νά ἔξαλείψουν τό ἔμφυτο θρησκευτικό συναίσθημα. Καί, ὅταν πετύχουν νά ξεριζώσουν ἀπό τήν ψυχή τό Θεό, τότε σκοτώνουν τόν ἄνθρωπο. Τό κενό πού δημιουργεῖται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό είναι δυσαναπλήρωτο. Ἡ ζωή γίνεται τραγική. Ὁ ἄνθρωπος παραπαίει. Δέν ξέρει ἀπό ποῦ ἔρχεται, τί θέλει καί ποῦ πηγαίνει. Τά πάθη κυριαρχοῦν. Ὁ μηδενισμός ὄργιάζει. Ὁ κόσμος ὑποφέρει. Ὁ πολιτισμός διέρχεται σοβαρή κρίση. Παράδειγμα ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευση, ἡ καταπάτηση τῶν ἄνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἡ ἀναρχία καί ἡ δυστυχία.

Τά πράγματα ὅμως θά ἡταν διαφορετικά, ἀν ὁ ἄνθρωπος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ ἄνθρωπισμοῦ, πού συνδυάζει τήν ἐλληνική σοφία μέ τή χριστιανική ἀρετή καί κάνει τόν ἄνθρωπο πραγματικό ἄνθρωπο.

1. Είναι μειωτική ή οχι γιά τόν ἄνθρωπο ή ἔξορία τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό;
2. Είναι δυνατό νά φτάσει μόνος του ό ἄνθρωπος στήν ἡθική τελείωση;
3. Γιατί ό ἄθεος ούμανισμός δυσκολεύει τή ζωή ἀντί νά πήν καλυτερέψει;

Κείμενα

1. «Ἄνθρωπός ἐστι τὸ περισπούδαστον τοῦ Θεοῦ ζῶον· καν δοῦλος ἦ, οὐκ ἐστι μοι εὔκαταφρόντος· καν εἰς ἦ, ἄνθρωπός ἐστι, δι' ὃν οὐρανὸς ἐτανύσθη καὶ ἥλιος φαίνει καὶ σελήνη τρέχει καὶ ἀήρ ἐξεχύθη καὶ πηγαὶ βρύουσι καὶ θάλαττα ἡπλώθη καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν καὶ νόμος ἐδόθη· καὶ τί δὴ πάντα λέγειν; δι' ὃν ό μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγένετο. Ὁ Δεσπότης μου ἐσφάγη καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξέχεεν ὑπὲρ ἀνθρώπου· κάγὼ καταφρονῆσαι ἔχω; καὶ ποίαν ἔχω συγγνώμην;» (Ι. Χριστότομος, Migne, P.G. 48, 1029).

2. «Ἡ φιλοσοφία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ τὸ χαρακτήρα ὅ,τι μπορεῖ νὰ κάνει ὁ Χριστιανισμός... Είναι ἡθική φυσική καὶ οχι ἡθική ἐξ Ἀποκαλύψεως» (Ρ. Λίβινγκστον, Ἐλληνικὰ ιδανικὰ καὶ σύγχρονη ζωή, Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθῆναι, σελ. 82).

3. «Κι' εἶπ' ὁ Χριστὸς στὸ πλάσμα του: – Τί θές, παιδί τ' ἀνθρώπου; Φῶς καὶ χαρά; Γλυκούς καρπούς εὐλόγημένου κόπου; Ἐλα κοντά μου. Τί ποθεῖς; Ψυχῆς γλυκιὰ γαλήνη;... Κι' εἶπεν αὐτός: «Οσα ποθῶ μακρυὰ 'πὸ σὲ θὰ τāβρω. Καὶ τράβηξε κάποιο στρατὶ καὶ κάποιο μονοπάτι, καὶ διάλεξε μέσ' στής τρελῆς χαρᾶς του τὸ μεθύσι, καὶ τοῦ φαινόταν πῶς ἔκει λουλούδιζαν κι' οι βάτοι...
... Μὰ μέρα μὲ τὴ μέρα...

Μαῦρο σκοτάδι πλάκωσε καὶ τοῦφραξε τὸ δρόμο.

Μέσα του, ὄλογυρά του,
ὅλα γεμάτα ἀπελπισιά καὶ παγνιά θανάτου,
κι' ὄλα γεμάτα τρόμο...
Μὰ μέσα στὸ στροβίλισμα καὶ στήν ἀνεμοζάλη,
σὰ μακρινὸς ἀντίλαος, ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάθη
ἀναδευτῆκαν τοῦ Χριστοῦ κεῖνα τά λόγια πάλι,
ἀρμονικά, γλυκά, ἀπαλά. Καὶ τάκουσε κι' ἐστάθη...» (Ἀπό τό ποίημα «Ο γυρισμός» τοῦ Γ. Βερίτη, «Ἀπαντά», Ἀθῆναι 1958, σελ. 68).

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες της πίστεως στήν εποχή μας. Είναι γενικά παραδεκτό ότι σήμερα ό ανθρωπος ζει μέσα σε μιά σύγχυση. Παρ' όλη τήν πρόοδο, πού παρατηρείται στόν τεχνικό πολιτισμό, άντιμετωπίζει καθημερινά ένα σωρό προβλήματα, πού τόν άναγκαζουν νά χτυπάει διάφορες πόρτες, ίδιαίτερα της φιλοσοφίας και της επιστήμης, πιστεύοντας ότι κάπου θά βρει διέξοδο. "Ομως τό αγχος έπιτείνεται περισσότερο. Γιατί άραγε; Γιατί ό ανθρωπος κάνει ένα σοβαρό λάθος· παραμερίζει τη Θρησκευτική πίστη.

'Άλλα τί είναι πίστη; Πίστη σημαίνει έμπιστοσύνη, πεποίθηση, βεβαιότητα πού στηρίζεται σε άξιόπιστες μαρτυρίες. Στήν έργασία, στό σχολείο, στήν επιστήμη, παντού κατέχει τήν πρώτη θέση. "Αν δέν πιστέψει ό ανθρωπος, είναι άδύνατο νά προχωρήσει. 'Άλλα πρέπει νά ύπογραμμισθεί πώς αυτή ή πίστη, ένω παίζει πρωταρχικό ρόλο σε όλους τούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, δέν μπορεί νά τόν βιοθήσει ν' άνακαλύψει μιά κάποια δίοδο σε όλα τά άδιέξοδα. "Ετοι έξακολουθούν νά παραμένουν πολλά προβλήματα άλυτα και ίδιαίτερα τά λεγόμενα μεγάλα προβλήματα της ζωής, όπως: Πώς έγινε ο κόσμος, ποιός είναι ό προορισμός τού ανθρώπου, γιατί ό πόνος στή ζωή, τί ύπάρχει πέρα από τόν τάφο κ.τ.λ. Βέβαια οι φιλόσοφοι και οι επιστήμονες έρχονται νά δώσουν κάποιες άπαντήσεις, άλλα ή πολυγνωμία και ή άσυμφωνία τους δημιουργούν τήν έντυπωση πώς άδυνατούν νά δώσουν μιά ίκανοποιητική άπαντηση. "Ετοι ό ανθρωπος ύποχρεώνεται από τά πράγματα νά ξαναστραφει πρός άλλη κατεύθυνση, πρός τή θρησκεία, τήν όποια ίδεολογικά είχε παραμερίσει.

Θρησκείες, όπως ξέρουμε, ύπαρχουν πολλές. 'Άλλ' είναι παράξενο πώς, ένω μεταξύ τους ύπαρχουν μεγάλες διαφορές, στίς άπαντήσεις τους έπάνω στά μεγάλα προβλήματα παρατηρείται όμοιωνα. Διακηρύσσουν, έπι παραδείγματι, πώς τό σύμπαν δημιουργήθηκε από τό Θεό, πώς προορισμός τού ανθρώπου είναι νά φτάσει τό τέλειο, πώς ό πόνος είναι τιμωρία ή παιδαγωγία, πώς ή ζωή συνυπερίλεται και πέρα από τόν τάφο. "Οπως φαίνεται, έδω τόν πρώτο λόγο τόν έχει ή θρησκευτική πίστη, ή πεποίθηση δηλαδή πού στηρίζεται όχι στή γνώση και τή λογική άποδειξη, άλλα στό θρησκευτικό βίωμα και τήν έσωτερική πείρα. Και ή

πίστη αύτή είναι καθολική. Τήν καθολικότητά της τήν άντλει άπό τή θεόσδοτη ήθική συνείδηση, πού ύπάρχει στόν κάθε ἄνθρωπο. Είναι άκόμα και ἐνεργός. Ἐκτός άπό τίς ἀπαντήσεις στά μεγάλα προβλήματα, θά μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά δύο σημαντικά κεφάλαια τῆς ζωῆς, τήν ἀλήθεια και τήν ἀγάπη, πού είναι καρποί της. Αύτές οι δύο βασικές ἀρχές προσανατολίζουν τόν ἄνθρωπο και τόν βοηθοῦν νά βρει τόν δρόμο τῆς δικαιοσύνης, τῆς λυτρώσεως και τῆς εύτυχίας.

‘Η χριστιανική πίστη και τό νόημα τοῦ ὄρθοδοξου δόγματος. Ή πίστη μέσα στό Χριστιανισμό είναι κάτι τό διαφορετικό. Τόν ὄρισμό μᾶς τόν δίνει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἐστι δέ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἐφρ. 11, 1). Μέ ἄλλα λόγια, πίστη είναι ή ἀκλόνητη πεποίθηση στήν πραγματική και βέβαιη ὑπαρξη ἀγαθῶν πού ἐλπίζουμε κάποτε νά ἀποκτήσουμε, ὅπως η μέλλουσα ζωή· ἀκόμα, πίστη είναι ή ἀπόδειξη και βέβαιότητα γιά πράγματα ἀόρατα, ὅπως ὁ Τριαδικός Θεός, πού είναι σάν νά τόν βλέπομε μέ τά μάτια μας. **Χριστιανική πίστη** λοιπόν είναι ή ἀπόλυτη βεβαιότητα γιά ὅσα διδάσκει η Ἐκκλησία μας, βεβαιότητα πού στηρίζεται στήν ἀξιοπιστία τοῦ Θεοῦ. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἐρχόμαστε σέ ἐπικοινωνία μέ τόν πνευματικό κόσμο και γινόμαστε γνῶστες τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Αύτές οι ἀλήθειες είναι τά δόγματα.

‘Αλλά τί ἀκριβώς είναι τό **δόγμα**; Δόγμα στούς ἐθνικούς σημαίνει νόμος και διαταγή, στήν Ἀγία Γραφή διάταγμα η ἐντολή η ἀπόφαση. Στήν ἐκκλησιαστική ὄρθοδοξη γλώσσα δόγματα λέγονται οι ἀλήθειες ἑκεῖνες πού ἀναφέρονται σέ ζητήματα πίστεως, είναι καταχωρισμένες στήν Ἀγία Γραφή και τήν Ἱερά Παράδοση, ἀναπτύχθηκαν ἀπό τούς μεγάλους Πατέρες τής Ἐκκλησίας μας και ἐπικυρώθηκαν ἀπό τίς ἐφτά Οἰκουμενικές Συνόδους. Περιττό νά ὑπογραμμισθεῖ πώς τά δόγματα ἀναφέρονται κυρίως στόν πνευματικό κόσμο και γι' αύτό ξεπερνοῦν τήν ἀντιληπτική ίκανότητα τοῦ νοῦ. Άλλα δέν είναι ἀντίθετα πρός τή λογική· Απόδειξη πώς η λογική είναι ὅργανο τής διατυπώσεως τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. Ο Λαϊμπνιτς λέει σχετικά: «Τά μυστήρια ξεπερνοῦν τό λογικό μας, γιατί περιέχουν ἀλήθειες πού δέν μπορεῖ νά τίς συλλάβει. Δέν είναι ὅμως ἀντίθετα πρός τό λογικό μας ούτε σέ καμιά ἀλήθεια ἀπό ἐκεῖνες, στίς ὅποιες μπορεῖ τό λογικό νά μᾶς ὀδηγήσει».

Πίστη και γνώση. Ή **πίστη**, και μάλιστα ή θρησκευτική πίστη, συντελεῖ πολύ στή διεύρυνση τής γνώσεως. Εκείνος πού πιστεύει είναι βέβαιος γιά ὅντα και καταστάσεις, πού ἀγνοεῖ ἐντελῶς ὡ ἀπιστος. Ξέρει γιά τόν πνευματικό κόσμο τί είναι και ποιός είναι ο σκοπός του.

Ἐπίσης γνωρίζει πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅχι μονάχα ύλικό ὄν, ἀλλά καὶ πνευματικό, πράγμα πού βοηθάει στή σωστή θεώρηση τῆς ύπαρξεώς του. Ἀκόμα, ὁ πιστός χριστιανός έρει ποῦ πρέπει νά πατήσει καὶ πῶς νά βαδίσει, γιά νά καταστεῖ μέτοχος στή θεία Ἀποκάλυψη, καὶ νά φτάσει στή θέωση. Κατά συνέπεια ἡ χριστιανική πίστη εἶναι «τό ύπερέχον τῆς γνώσεως» (Φιλιπ. 3, 8).

Ἡ γνώση εἶναι ἔννοια στενότερη ἀπό τήν πίστη. Βέβαια εἶναι ἀλήθεια πώς κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Δίχως ὅμως τά φτερά τῆς πίστεως δέν μπορεῖ νά πετάξει στούς οὐρανούς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. «Ἔτσι ἀναγκάζεται νά περιορισθεῖ στά ὅρια τῆς λογικῆς καὶ συγκεκριμένα στή φιλοσοφία καὶ στήν ἐπιστήμη. Ἀλλά καὶ ἐδῶ ύπαρχει κάτι τό θεόσδοτο. Ὁ Θεος ἔδωσε στόν ἄνθρωπο πνεῦμα «σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης» (Ἑξ. 31, 3).

Ἀκριβώς γι' αύτό ὁ χριστιανός ὀφείλει νά παίρνει ἀπέναντι στή γνώση τήν πρέπουσα θέση. Οὔτε νά τήν ύποτιμάει οὕτε νά τήν ύπερτιμάει. Ἡ γνώση στό χῶρο τῆς τεχνικῆς ἔχει κάνει θαύματα· ἀλλά στό χῶρο τῆς μεταφυσικῆς εἶναι ἀδύνατο νά εἰσδύσει. Τά ἐδάφη εἶναι ξένα. Εἶναι περιοχή κυρίως τῆς πίστεως. «Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αύτό ἀποδείχθηκαν περισσότερο ρεαλιστές, πράγμα πού ὠφέλησε καὶ τούς ἴδιους καὶ τήν κοινωνία γενικότερα. «Οὔτε ἡ γνώσις ἄνευ πίστεως, οὕθ' ἡ πίστις ἄνευ γνώσεως», λέει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρέας (ΒΕΠΕΣ, τόμ. 8, σελ. 110, στίχ. 9).

Στοιχεία ἄσχετα πρός τή χριστιανική πίστη. Εἶναι παρατηρημένο πώς, ὅταν ἔκασθενίσει ἡ χριστιανική πίστη, εἰσβάλλουν στόν ἄνθρωπο διάφορα ύποκατάστατα, πού συνήθως ὠθοῦν σέ πρωτόγονες, γελοίες, ἀλλά καὶ ἐπικίνδυνες ἐνέργειες. Πρόκειται γιά τή δεισιδαιμονία, τό φαντασμό καὶ τήν ἰδεολογία.

Δεισιδαιμονία εἶναι ἡ ἀποδοχή σκέψεως πού ἔξερχεται ἀπό ὅσα παραδέχεται ἡ θρησκεία καὶ ἀρνεῖται νά στηριχθεῖ στήν ἐπιστημονική ἐξήγηση τῶν φυσικῶν νόμων. Εἶναι ἀλόγιστη πίστη, πού σάν ἀντικείμενο ἀσχολίας ἔχει τά διάφορα δαιμονικά καὶ κανιβαλικά ἔθιμα, τά ὅνειρα, τή σπλαγχνοσκοπία, τήν ἀστρολογία, τίς μαγείες καὶ τά ὅμοια. Ὁ Πλούταρχος ἀποκαλεῖ τή δεισιδαιμονία «πάθος ἐκ ψευδοῦς λόγου γεγενημένον».

Φανατισμός εἶναι ὁ ύπερμετρος ζῆλος γιά τή θρησκεία ἡ γιά τό κόμμα ἡ γιά κοινωνικές ἰδέες, ζῆλος πού συνήθως μετατρέπεται σέ ἔχθρα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων. Δυστυχώς τό κακό πού κάνει εἶναι μεγάλο, γιατί παραμερίζει ἐντελῶς τήν ἀγάπη πρός τόν πλησίον.

Ίδε ο λογία είναι ή προσήλωση σέ κάποια ίδεα ή σέ κάποια άρχη η σέ ένα σύνολο ίδεων. Συνήθως άναφέρεται στήν περιοχή της φιλοσοφίας ή της πολιτικής, άλλα κατά κανόνα παραθεωρεῖ τήν άλήθεια, άπομονώνεται άπο τήν πραγματικότητα καί καταντάει ούτοπια.

Η δεισιδαιμονία, ό φανατισμός καί ή ιδεολογία, όπουδήποτε έμφανισθούν, νοθεύουν τήν άλήθεια καί παρασύρουν στήν πλάνη. Κατά συνέπεια κάθε ανθρωπος, πού ένδιαφέρεται νά ζήσει μακριά άπο τό ψέμα καί τήν άπατη, πρέπει νά άγκαλιάσει τή χριστιανική πίστη· γιατί ή χριστιανική πίστη, καταυγαζόμενη άπο τό φῶς τής άλήθειας, φωτίζει τό νοῦ, έμποδίζει τά ύποκατάστατα νά εισβάλουν στήν καρδιά καί κατευθύνει τή βούληση στό δρόμο πού όδηγει στή λύτρωση καί τή σωτηρία.

Ἐρωτήσεις

1. Είναι άναγκαία ή χριστιανική πίστη καί γιά ποιούς λόγους;
2. Γιατί δεχόμαστε τό δόγμα, ένω άδυνατούμε νά τό καταλάβουμε;
3. "Αν σοῦ ἔλεγαν νά διαλέξεις ἀνάμεσα στήν πίστη καί στή γνώση, τί θά προτιμούσες καί γιατί;
4. Πώς είναι δυνατό νά προφυλάξει κανένας τήν πίστη του άπο τή δεισιδαιμονία, τό φανατισμό καί τήν ιδεολογία, πού είναι ύποκατάστατα τής θρησκείας;

Κείμενα

1. «Ἄπαντων πραγμάτων ή πίστις προηγεῖται... Ποίαν δὲ τέχνην η ἐπιστήμην δύναται τις μαθεῖν, ἐὰν μὴ πρῶτον ἐπιδῷ ἔαυτὸν καί πιστεύσῃ τῷ διδασκάλῳ;» (Θεοφίλου Ἀντιοχείας, Migne, P.G. 6, 1036).

2. «Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ή Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ὡς ἐδογμάτισαν, ή Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ή Χάρις ὡς ἔλαμψε, τό ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ή Σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν... Αὕτη ή πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ή πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ή πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ή πίστις τήν Οἰκουμένην ἐστήριξε» (Συνοδικό τής Κυριακής τής Ὁρθοδοξίας).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τό πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιστῆμης. Ὅ, τι εἴπαμε γιά τήν πίστη καὶ τή γνώση ισχύει καὶ γιά τή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστημονική ἔρευνα. Ὁμως ἐδῶ ύπαρχει ἔνα πρόβλημα εἶναι ἡ ὑποτιθέμενη σύγκρουση ἀνάμεσα στή θρησκεία καὶ τήν ἐπιστήμη. Μά ύφισταται σύγκρουση ἡ μήπως πρόκειται γιά κάποια προσωπική διαφωνία;

Ἐάν ἔξετάσουμε τό ζήτημα σοβαρά, θά διαπιστώσουμε πώς ὁ Χριστιανισμός δέ συγκρούεται μέ τήν ἐπιστήμη. Τόσοι αἰώνες κύλησαν ἀφότου ὁ Ἰησοῦς ἐγκαθίδρουσε τήν Ἐκκλησία Του στή γῆ καὶ ἐκατομμύρια πιστῶν ἐντάχθηκαν κάτω ἀπό τή σημαία Του, χωρίς ν' ἀμφιβάλλουν γιά τή διδασκαλία Του.

Μιά μικρή ἐντούτοις μερίδα ἀπό τήν πρώτη κιόλας στιγμή ἐξέφρασε ἀντιρρήσεις σ' ὄρισμένα ζητήματα, ἐπαληθεύοντας ἔτοι τήν πρόβλεψη τοῦ Συμεών, πώς ὁ Χριστός, καὶ στό πρόσωπό Του φυσικά ὁ Χριστιανισμός, θά ἡταν **σημεῖο ἀντιλεγόμενο** (Λουκ. 2, 34). Ὑπῆρξαν λοιπόν στό παρελθόν καὶ ύπάρχουν καὶ τώρα ὄρισμένοι, πού ύποστηρίζουν ὅτι ύφισταται σύγκρουση ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστήμη. Καὶ τή σύγκρουση αὐτή τήν ἐπεκτείνουν ἀπό τά θρησκευτικά καὶ ἐπιστημονικά θέματα καὶ σ' ὅλοκληρη τήν ἡθική καὶ κοινωνική ζωή. Ἐξαιτίας τής ἀρνητικής θέσεως τής μειοψηφίας αὐτής τῶν «ἀντιφρονούντων», ἀπό τήν πλευρά τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξεγείρονται μερικοί ζηλωτές, πού διαμαρτύρονται γιά τήν παραποίηση τής ἀλήθειας ἀπό τούς «ἐπιστήμονες». Δυστυχῶς ἐσφαλμένα δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση ὅτι ύφισταται πρόβλημα σχέσεων ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τήν ἐπιστήμη. Καὶ αὐτό δίχως νά ληφθεῖ ύπόψη πώς ὅσοι διαφωνοῦν δέν ἐκπροσωποῦν παρά μονάχα τόν ἑαυτό τους.

Τά αἴτια τῶν παρεξηγήσεων. Ἄλλα, ἂν δέν ύπάρχουν διαφορές μεταξύ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τής ἐπιστήμης, τότε πού ὄφείλεται ἡ παρεξήγηση πού προαναφέρθηκε; Ὁπωδήποτε αἴτια ύπαρχουν. Πέρα ἀπό τήν προκατάληψη καὶ τό συμφέρον, πού μπορεῖ κανένας νά ἐπιστημάνει, εἶναι τρεῖς οἱ βασικοί λόγοι, πού δημιουργοῦν τήν παρεξήγηση:

‘Η θέση ἀπέναντι στήν ἀλήθεια, ἡ ύπερβαση τῶν ὄρίων τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ φοβία μερικῶν ὀλιγόψυχων πιστῶν.

1. ‘Η ἀλήθεια εἶναι μία, ἀλλ’ ἔχει δύο ὅψεις, τή θρησκευτική καὶ τήν ἐπιστημονική, ὅπως π.χ. ἡ ἀλήθεια γιά τό Θεό· γιά τή λογική, ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπλή Μονάδα: γιά τή χριστιανική πίστη, ὁ Θεός εἶναι Μονάδα τριαδική. “Ἄν κανένας βλέπει μόνο τή μιά ὅψη, εἶναι ἐπόμενον ἀγνοεῖ τήν ἄλλη. Αὐτό ἀκριβῶς ὅδηγει στή σύγκρουση.

2. ‘Υπέρβαση τῶν ὄρίων τῆς ἐπιστήμης κάνουν οἱ ἐπιστήμονες ἐκεῖνοι πού δέν περιορίζονται μονάχα στόν αἰσθητό κόσμο, ἀλλά ἀσχολοῦνται καὶ μέ τόν ὑπερβατικό, μὲ μεθόδους μάλιστα πού ταιριάζουν στήν ἐπιστήμη. “Ομως τούτο τό ἐνδιαφέρον, ἐνῶ δικαιολογεῖται σάν περιέργεια ἡ σάν ἀτομική ἀναζήτηση ἐνός «πιστοῦ», δέν ἔχει θέση στήν ἐπιστήμη, πού στηρίζεται ἀποκλειστικά στό πείραμα, στήν παρατήρηση καὶ τό μαθηματικό λογισμό. Βέβαια ἔνας ἐπιστήμονας εἶναι φυσικό νά ἔχει μεταφυσικές ἀνησυχίες· ἀλλά στήν περίπτωση αὐτή ἡ γνώμη του δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν συμπέρασμα τῆς ἐπιστήμης.

3. ‘Η φοβία μήπως οἱ ἐπιστημονικές ἀνακαλύψεις κλονίσουν τό κύρος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀδικαιολόγητη καὶ δείχνει ὀλιγοπιστία. Οἱ ἀλήθειες τής πίστεως, ἐφόσον πηγάζουν ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη, δέν εἶναι δυνατό νά κλονισθοῦν. ‘Η χριστιανική πίστη δέν κινδυνεύει ἀπό τήν ἐπιστημονική ἔρευνα· ἀντίθετα ὠφελεῖται, γιατί ὅσο περισσότερο προχωρεῖ ἡ ἔρευνα στήν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας τόσο ἔρχεται ὁ ἀνθρωπος κοντά στό Θεό.

Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης. ‘Ο Χριστιανισμός ἐνδιαφέρεται κυρίως γιά τήν πνευματική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου, γιατί πιστεύει πώς ἔτσι μονάχα μποροῦν νά λυθοῦν ὅλα τά προβλήματα τῆς ζωῆς. ‘Η ἐπιστήμη ἐνδιαφέρεται προπάντων γιά τήν ύλική πρόοδο, γιατί παραδέχεται πώς ἡ ἐπάρκεια τῶν ἀγαθῶν δημιουργεῖ τίς κατάλληλες προϋποθέσεις γιά μιά ζωή πιό ἀνετη. Πάντως ὥσπες καὶ ἄν ἔχουν τά πράγματα, μία εἶναι ἡ ἀλήθεια, πώς ἄν ἐναρμονισθοῦν σωστά, τά ἀποτελέσματα θά εἶναι καλύτερα.

‘Ο Χριστιανισμός, ώς θρησκεία τής ἀλήθειας καὶ τής ἀγάπης, δίνει λύση σε ὅλα τά μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. Αὐτό εἶναι πολύ σημαντικό, γιατί βοηθάει τόν ἀνθρωπο νά προσανατολίζεται σωστά στή ζωή καὶ νά ξέρει ἀπό ποῦ ἔρχεται, τί γυρεύει καὶ ποῦ πηγαίνει. Παράλληλα ὅμως ὑποδεικνύει καὶ τίς ἀρχές πού ὄφειλει νά ἐφαρμόσει ὁ ἀνθρωπος στή ζωή του, γιά νά προσαρμοσθεῖ καὶ ἐναρμονισθεῖ καλύτερα στήν κοινωνία. Οἱ ἀρχές αὐτές, προερχόμενες ἀπό τή θεία ἀποκάλυψη,

όδηγούν πάντα στήν άρετή. "Ετσι ό ανθρωπος ἀνεβαίνει μέ σιγουριά τή σκάλα τῆς προόδου. Μέ τή βοήθεια μάλιστα τοῦ Θεοῦ ἐπισημαίνει τά ἐλαττώματά του, ἀπελευθερώνει τόν ἑαυτό του ἀπό τά πάθη καὶ γίνεται ἔνας ἡθικά ὄλοκληρωμένος ἄνθρωπος.

Η ἐπιστήμη βοηθάει τόν ἄνθρωπο κυρίως στόν ύλικό τομέα. Μέ τήν ἔρευνα ἀνοίγει τό δρόμο πρός τήν ἀλήθεια καὶ ἀνακαλύπτει τίς σχέσεις πού διέπουν τά ὅντα καὶ τά φαινόμενα. Αύτό συντελεῖ πολύ στή λύση τῶν προβλημάτων πού σχετίζονται μέ τίς ύλικές ἀνάγκες τοῦ ἄνθρωπου. "Ομως ἡ ἐπιστήμη μόνη της εἶναι ἀνεπαρκής. «Δέν μπορεῖ νά μᾶς δώσει ὅ, τι δέν περιέχει, ὅπως τήν καλοσύνη, τήν αὐταπάρνηση καὶ τήν ἐθελοθυσία» (Κ. Μαλτέζος, Ἀκαδημαϊκός καὶ Καθηγητής τῆς Μηχανικῆς καὶ τῆς Φυσικῆς στό Πανεπιστήμιο καὶ στό Πολυτεχνεῖο Ἀθηνῶν). Μιά κοινωνία, γιά νά ἐπιζήσει καὶ εύτυχήσει δέν πρέπει μονάχα νά λύσει τά ύλικά της προβλήματα, ἀλλά χρειάζεται καὶ τή σωστή ἡθική καλλιέργεια τῶν μελῶν της, ἕτσι ώστε νά διέπουν τίς μεταξύ τους σχέσεις ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμός. 'Αλλ' αύτό εἶναι ἔργο τῆς θρησκείας.

Ο Χριστιανισμός λοιπόν καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐάν συνεργασθοῦν, θά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο νά γίνει καλύτερος καὶ νά λύσει τά προβλήματα τῆς ζωῆς του. "Ετσι φυσικά θά εἶναι περισσότερο εύτυχισμένος.

Λοιπόν, «τίς σοφός καὶ ἐπιστήμων ἐν ύμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τά ἔργα αύτοῦ». Δηλαδή, ποιὸς μεταξύ σας εἶναι ἀληθινά σοφός ἄνθρωπος, φωτισμένος ἀπό τό Θεό; "Ἄς τό δείξει ὅχι μονάχα μέ τά λόγια του, ἀλλά καὶ μέ τά ἐνάρετα ἔργα τῆς καλῆς του ζωῆς (Ιακ. 3, 13).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν εἶναι δυνατό νά συγκρούεται ἡ ἐπιστήμη μέ τό Χριστιανισμό;
2. Ποῦ ὀφείλεται ἡ παρεξήγηση ὅσον ἀφορᾶ τή συμφωνία θρησκείας καὶ ἐπιστήμης; Μπορεῖς νά βρεῖς μόνος σου ἄλλα αἴτια;
3. Πῶς εἶναι δυνατό ὁ Χριστιανισμός μαζί μέ τήν ἐπιστήμη νά συντελέσουν στή δημιουργία μᾶς καλύτερης κοινωνίας;
4. Ξέρεις τίποτα γιά τή θρησκευτικότητα κανενός ἐπιστήμονα ἀπό αὐτούς πού περιλαμβάνονται στόν παρακάτω πίνακα;

ΟΝΟΜΑΤΑ ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

1. Ἰσ. Νεύτων, 1643-1727, πατέρας τῆς φυσικῆς καί τῆς οὐράνιας μηχανικῆς.
2. Γ. Β. Λάιμπνιτς, 1646-1717, ὁ πολυμαθέστερος ἄνδρας μετά τὸν Ἀριστοτέλη.
3. Ἄ. Ἀμπέρ, 1775-1836, πασίγνωστος μαθηματικός, φυσικός καί φιλόσοφος.
4. Κ. Γκάους, 1777-1855, ὁ μεγαλύτερος μαθηματικός ὅλων τῶν αἰώνων.
5. Λ. Παστέρ, 1822-1895, χημικός καί βιολόγος, ἡ δόξα τῆς Γαλλίας.
6. Τζ. Μάξγουελ, 1831-1879, σπάνια μεγαλοφυία στό χῶρο τῆς φυσικῆς.
7. Μάξ Πλάνκ, 1858-1947, θεμελιωτής τῆς σύγχρονης φυσικῆς, βραβεῖο Νόμπελ.
8. Ἀλ. Καρρέλ, 1873-1944, διάσημος χειροῦργος καί βιολόγος, βραβεῖο Νόμπελ.
9. Κ. Γιούκ, 1875-1961, διακεκριμένος ψυχίατρος καί ψυχολόγος, κορυφή στήν ψυχολογία τοῦ βάθους.
10. Ἀρθ. Κόμπτον, 1892-1962, μεγάλος καί γνωστός φυσικός, βραβεῖο Νόμπελ.
11. Β. Χάιζεμπεργκ, 1901-1976, ἀτομικός φυσικός καί φιλόσοφος, βραβεῖο Νόμπελ.
12. Β. Μπράουν, 1912-1977, μηχανικός, πατέρας τῶν πυραύλων, εἰδικός στίς διαστημικές πτήσεις.
13. Κ. Βάϊτσαίκερ, 1912, διακεκριμένος φυσικός, μαθηματικός καί ἀστρονόμος.
14. Γκρ. Σμίθ, 1923, ραδιαστρονόμος, Δ/ντής τοῦ ἀστεροσκοπείου Γκρήνουϊτς.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή καί ώφελιμη ἡ συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ καί πολιτισμοῦ.

Ο Χριστιανισμός είναι φορέας ψυστων πνευματικῶν καί πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Αὐτό ἀκριβώς ἡταν ἐκεῖνο πού συνέτεινε στήν ώθηση καί ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ μέσα στὸ χριστιανικό χῶρο. Γι' αὐτό πολύ σωστά εἶπαν πώς ὁ **Χριστιανισμός είναι ἡ ψυχή τοῦ πολιτισμοῦ.**

Λίγο πρίν ἔρθει ὁ Χριστός στὸν κόσμο ὁ πολιτισμός εἶχε γνωρίσει τήν πιό μεγάλη παρακμή του. Ο χρυσός αἰώνας τοῦ Περικλῆ είχε πάψει ἀπό καιρό ν' ἀκτινοβολεῖ. Οἱ συγγραφεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσχολοῦνταν μέ τὰ «μυίας καί ψιττακοῦ καί κώνωπος ἐγκώμια». Τά περίφημα ἀγάλματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδία γκρεμίζονταν καί ἀποκεφαλίζονταν. Τό καθεστώς τῆς δουσλείας περιέσφιγγε ὅλο καί περισσότερο τούς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ παράφρων Καλλιγούλας θεωροῦσε τούς βασιλεῖς ὡς θεούς καί τό λαό ὡς ζῶα καί ἐπιθυμοῦσε νά είχαν ὅλοι οἱ ὑπῆκοοι του ἔνα κεφάλι, γιά νά μπορέσει νά τούς τό κόφει διαμιᾶς. Γι' αὐτό ὁ Σατωμπριάν ἔλεγε πώς, «ἄν ὁ Χριστός ἐρχόταν λίγο ἀργότερα στή γῆ, δέ θά ἔβρισκε παρά μόνο τό πτώμα τῆς κοινωνίας».

Ἄλλα μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου «ό λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἰδὲ φῶς μέγα» (Ματθ. 4, 16). Σέ πολύ σύντομο χρόνο ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσε τόν κόσμο καί εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τοῦ **χρυσοῦ αἰώνα τῆς Ἐκκλησίας**. Καὶ συνεχίστηκε ἡ ἀνάπτυξη αὐτή πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, πρῶτα στό Βυζάντιο, ὕστερα στήν Εὐρώπη καί στή συνέχεια σ' ὅλη τή γῆ.

Ἡ χριστιανική πίστη ὑπῆρξε ἡ πιό μεγάλη ἡμερωτική, προοδευτική καί **ἐκπολιτιστική δύναμη**. Ὡς θρησκεία προσφέρει ὥχι μονάχα τή λύτρωση, ἀλλά καί τή σωτηρία. Καὶ ὡς ἡθική κατέχει τήν πρώτη θέση. Ἐξάλλου ἡ χριστιανική τέχνη ἔχει νά παρουσιάσει μεγάλα ὄνόματα, ὅπως τό Ρωμανό τό Μελαδό, τόν Πανοσέληνο τόν Ἐλ Γκρέκο, τό Λεονάρδο Ντά Βίντοι, τό Ραφαήλ, τό Ντοστογιέβσκι, τόν Πώλ Κλωντέλ κ.ἄ. Ἐπίσης ἡ ἐπιστήμη ἔχει νά ἐπιδείξει ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῆς καί πολλούς κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἀπό τή μιά μεριά ἀναλώνονταν στήν ἔρευνα καί ἀπό τήν ἄλλη ὑπηρετοῦσαν μέ εὐλάβεια στό θυσιαστήριο τοῦ Ὅψιστου, ὅπως ὁ φυσικομαθηματικός Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ ἀστρονόμος Κοπέρνικος, ὁ βιολόγος Μέντελ, ὁ κοσμολόγος Λεμαίτρη, ὁ παιδαγωγός

Κομμένιος, ό λεξικογράφος Λίντελ – συντάκτης μαζί με τό Σκώτ τού περίφημου λεξικού τής ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας – κ.τ.λ.

‘Η συνύπαρξη λοιπόν Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ εἶναι ὥχι μονάχα **δυνατή**, ἀλλά καὶ **ἀφέλιμη**. Ο ἄνθρωπος, κάτω ἀπό τήν ἐμπνευσμένη καθοδήγηση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μαθαίνει νά iεραρχεῖ τίς ἀξίες καὶ γίνεται πιο συνειδητός καὶ πιο δραστήριος. Αὐτό ἀκριβῶς ἔκανε τόν Γκαίτε νά ἀποφανθεῖ πώς «ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργικός μονάχα ἐφόσον εἶναι θρησκευτικός».

Οι ἀκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιασθοῦν καὶ ἀπό τίς δυό πλευρές. Μερικές φορές εἶναι δυνατό νά παρουσιασθοῦν ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ στό πολιτισμό **ἀντιθέσεις**, λόγω τῶν ἀκραίων θέσεων ὄρισμένων ἀτόμων.

Καμιά φορά στόν πολιτιστικό χῶρο ἔχομε ἐκδηλώσεις πού προσβάλλουν τή θρησκεία. Στό θέατρο ἐπί παραδείγματι, μπορεῖ μιά σκηνή νά διακωμωδεῖ πρόσωπα iερά τῆς πίστεώς μας. Στήν τεχνολογία ἐπίσης εἶναι δυνατό μερικοί θαυμαστές τῆς νά παραμερίζουν τό Θεό καὶ νά θεοποιοῦν τή μηχανή.

‘Αλλά καὶ ἀπό τό μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ μπορεῖ νά ἐμφανισθοῦν ἀνάλογες περιπτώσεις. Εἶναι ἐνδεχόμενο νά ὑπάρξουν πιστοί, οἱ ὅποιοι παίρνουν ἔχθρική στάση ἀπέναντι σέ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, μέ τή δικαιολογία πώς οἱ ἐκδηλώσεις αὐτές ὑποσκάπτουν τά θεμέλια τῆς ἡθικῆς καὶ διαφθείρουν τήν κοινωνία.

Κάτι τέτοια ἔκαναν πολλούς, ὅπως τό Ρουσσώ, τόν Τολστοΐ, καὶ τόν Κάρλ Μπάρθ, νά νομίζουν πώς ὁ Χριστιανισμός διάκειται ἐχθρικά ἀπέναντι στόν πολιτισμό. ‘Αλλ’ αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ο Χριστιανισμός, ώς θρησκεία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, παίρνει θέση **κριτική** καὶ ὥχι ἔχθρική. ‘Αν ὑποτεθεῖ ὅμως πώς σέ μερικές πολιτιστικές ἐκδηλώσεις κυριαρχεῖ τό κακό, τότε ὁ Χριστιανισμός ἔχει ὑποχρέωση νά ἀντιδράσει. ‘Υπάρχουν ἔργα «τέχνης», πού διαφθείρουν, ὅπως συμβαίνει μέ τίς κινηματογραφικές ταινίες τού σέξ καὶ τῆς βίας ἢ τά τραγούδια πού ἔξυμνοῦν τά πάθη καὶ τό ἔγκλημα. “Ολα ὅσα κάνουν κακό, ἐπειδή ἔξαγριώνουν τήν ψυχή, ὁ Χριστιανισμός τά ἀπορρίπτει.

‘Ο πολιτισμός ἔχει σχέση μέ τό **καλό** καὶ τήν **πρόοδο** καὶ ὥχι μέ τό κακό καὶ τήν ὄπισθοδρόμηση. Σκοπός του εἶναι νά πραγματώνει τίς ἀξίες τοῦ εύάρεστου, τῆς ύγειας, τῆς ἀλήθειας, τοῦ ὠραίου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀγίου. ‘Αν μερικά ἔργα εἶναι συνυφασμένα μέ τό κακό, τότε αὐτά δέν μπορεῖ νά θεωροῦνται ἔργα πολιτισμοῦ γιατί, ἀντί νά προάγουν ψυχικά τόν ἄνθρωπο, τροφοδοτοῦν τά ζωώδη ἔνστικτά του

καί τόν όδηγούν στήν έξαγρίωση. Γι' αύτό ἀληθινός πολιτισμός είναι ἐκείνος τοῦ όποιου ψυχή είναι ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς.

Γιά ἔνα χριστιανικό πολιτισμό. Γενικά ὁ πολιτισμός παρουσιάζεται ως πνευματικός καὶ ώς τεχνικός. Ὁ τεχνικός πολιτισμός στίς ήμέρες μᾶς καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα καὶ γνώρισε μεγάλη ἀνάπτυξη. Ἀντίθετα, ὁ πνευματικός πολιτισμός παραμελήθηκε πολύ καὶ γι' αύτό κατάντησε ἀτροφικός καὶ ἀναιμικός. Ἡ ἀνίσομερής ὅμως αὐτή ἀνάπτυξη εἶχε ώς ἀποτέλεσμα τὴ διατάραξη τῆς κοινωνικῆς ισορροπίας, μέθιβερές ἐπιπτώσεις σ' ὄλοκληρο τὸν κόσμο. Αὐτός είναι ὁ λόγος πού σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα πληρώνει πολλά δεινα, ὥπως είναι ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ πείνα καὶ οἱ ἐπιδημίες στήν Ἀσίᾳ καὶ τήν Ἀφρική, ἡ καθημερινή ἀπειλή ἐνός πυρηνικοῦ πολέμου καὶ ἡ καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σὲ ὅλη τήν ψφήλιο.

Ἄλλα πῶς θά ἔξελθει ὁ κόσμος ἀπό αὐτή τήν ἐμπλοκή; Ἀσφαλῶς είναι κάτι τό πολύ δύσκολο. Ὁ Χριστιανισμός ὅμως, πού ἐνδιαφέρεται γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, μπορεῖ νά βοηθήσει πολύ τὸν κόσμο. Ως θρησκεία είναι «ἡ κράτιστη καὶ ύπερτατη ἀξία». Κατά συνέπεια ἔχει τῇ δύναμῃ νά ἐμποτίζει καὶ νά κατευθύνει ὅλες τίς βιολογικές, θεωρητικές, καλλιτεχνικές καὶ ἡθικές ἀξίες, μέ τήν προϋπόθεση βέβαια πώς θά θελήσει νά ἀποδεχθεῖ ὁ ἀνθρωπος τίς χριστιανικές ὑποδείξεις.

Τό παρελθόν ἔχει νά παρουσιάσει πολλά καὶ λαμπρά ἐπιτεύγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ βιζαντινή τέχνη, μέ πρωτο καὶ καλύτερο ἔργο τῆς τό ἀπαράμιλλο ἀριστούργημα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινούπολεως, είναι κατά τὸν Ντήλ «μυσταγωγός τῆς οἰκουμένης». Ἡ μουσική ἐπίσης μέ τὰ κλασικά τῆς ἔργα, ὥπως τό «Μεσσία» τοῦ Χαΐντελ, τήν Ἐνάτη Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν, τόν «Πάρσιφαλ» τοῦ Βάγνερ καὶ τό «Μέγα ρωσικό Πάσχα» τοῦ Κόρσακωφ, είναι γιά τό Μπάχ ἡ «γλυκόχηη ἀρμονία πού τιμᾶ τό Θεό».

Ο Χριστιανισμός λοιπόν ὥθετι τὸν ἀνθρωπο ὥχι μονάχα νά ἀπολαμβάνει τά πολιτιστικά ἀγαθά, ἀλλά καὶ νά συμμετέχει παραγωγικά ώς ἐργάτης τοῦ πολιτισμοῦ. Μά, γιά νά είναι θετικά τά ἀποτελέσματα, ἀπαιτεῖται πάνω ἀπό ὅλα ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Τότε μονάχα θά γίνει ὁ ἀνθρωπος «ἄρτιος», ὄλοκληρωμένος, καὶ θά μάθει νά σέβεται τό συνάνθρωπό του. Ἀπό ἐκεῖ καὶ πέρα ὅ,τι γίνεται θά ἀποβλέπει πάντα στό καλό. «Ἔτσι ὁ τεχνικός πολιτισμός, συνδυασμένος μέ τόν πνευματικό, δέ θά είναι ἀπειλή, ἀλλά εὐλογία Θεοῦ. Ἐπομένως σήμερα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, μᾶς χρειάζεται ἔνας τέτοιος πολιτισμός, δηλαδή ἔνας καθαρά χριστιανικός πολιτισμός.

1. Πώς βλέπεις τήν άλληλεπίδραση στήν συνύπαρξη τής χριστιανικής πίστεως και τοῦ πολιτισμοῦ; Είναι θετική ή άρνητική και γιατί;
2. Σέ ποιούς λόγους άποδίδεις τίς άκραίες θέσεις πού παίρνουν όρισμένοι μέσα στόν πολιτιστικό χώρο σε βάρος τοῦ Χριστιανισμοῦ;
3. Δικαιολογεῖς τίς διαμαρτυρίες τῶν χριστιανῶν γιά όρισμένα ἔργα «τέχνης», πού βλάπτουν ήθικά τόν ἄνθρωπο;
4. Ποιά γνωρίσματα κατά τή γνώμη σου πρέπει νά έχει ο χριστιανικός πολιτισμός;

Κείμενα

1. «Τίς ἔδωκεν ἡμῖν ριζῶν καὶ βοτάνων διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ποιοτήτων μάθησιν; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ύγειας ιατρικὴν συνεστήσατο; Τίς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ύδατων πηγὰς ἰωμένας; Οὐτος (ὁ Θεός) ἐξεύρε πᾶσαν ὄδὸν ἐπιστήμης» (Γρηγόριος, Νύσσης, *Migne*, P.G. 46, 464).

2. «Τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὃν τῷ ίδιῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὑρίσκεται. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει· ὅμοιώς δὲ καὶ ἡ ύγεια· ἀλλὰ τάναντία τοὺς πολλοὺς ἥπερ ταῦτα ὄνησε (ἀφέλησαν). Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἰρηται, ἐστὶ καλή». (Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, *Migne*, P.G. 90, 1017).

Μάθημα 23ο

Ο ΚΟΣΜΟΣ

Τό μεγαλεῖο τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἡ ἀνθρώπινη σκέψη δέν μπορεῖ νά συλλάβει ἀπό ποῦ ξεκινάει καί ποῦ φτάνει τό σύμπαν. Ἡ ραδιοστρονομία λέει πώς ἔκτείνεται σέ χῶρο ἀκτίνας 10-15 δισεκατομμύρια ἑτῶν φωτός. Καταπληκτικός πράγματι ἀριθμός, ὅταν λάβουμε ὑπόψη μας πώς τό ἔτος φωτός είναι περίου 10 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα. Ἀλλά τό καταπληκτικότερο είναι ὅτι τό σύμπαν ἀπαρτίζεται ἀπό μερικά τρισεκατομμύρια γαλαξίες, καθένας ἀπ' τούς ὅποιους περιλαμβάνει 100-200 δισεκατομμύρια ἀστέρια!

Μά δέν είναι μονάχα ὁ **μακρόκοσμος** πού ἐκπλήσσει· είναι καί ὁ **μικρόκοσμος**, τά πολύ-πολύ μικρά σωματίδια, πού μᾶς είναι γνωστά ὡς ἄτομα. Κάθε ἄτομο, μέ τόν πυρήνα του καί τά ἀεικίνητα ἡλεκτρόνια γύρω ἀπ' αὐτόν, μοιάζει με πλανητικό σύστημα. Τό πιό σπουδαῖο ὅμως είναι ἡ ἐνέργεια πού περικλείουν. Οι εἰδίκοι λένε πώς ἀπό μιά σταγόνα νεροῦ μέ τή διάσπαση τῶν ἀτόμων της ἐλευθερώνεται ποσό ἐνέργειας ίκανό νά κινήσει 4 λεωφορεῖα μέρα καί νύχτα ἐπί ἕνα χρόνο!

Μπροστά στόν κόσμο πού μᾶς περιβάλλει δέν μποροῦμε παρά νά σταθοῦμε μέ δέος, νά στοχαστοῦμε τήν πανσοφία καί τήν παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ καί ν' ἀναφωνήσουμε μαζί μέ τό Δαβίδ: «Μέγας Κύριος καί αἰνετὸς σφόδρα καί τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας (= ὅριο)» (Ψάλ. 144,3).

Ο κόσμος ὡς Δημιουργία. «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τήν γῆν». Είναι ἡ πρώτη φράση τῆς Ἱεραπόλιτικής Γραφῆς, πού ἀναφέρεται στή Δημιουργία τοῦ σύμπαντος. Ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο. Καί τόν δημιούργησε **πνευματικό** καί **ύλικό**. Ἡ λέξη «οὐρανός» αὐτή τή σημασία ἔχει· ἐννοεῖ τόν ἀόρατο ἀγγελικό κόσμο καί τό ὄρατο ύλικό σύμπαν. Κίνητρο ἡ ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ.

Είναι γνωστό ἀπό τήν Ἱεραπόλιτική Γραφή πώς ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο ἀπό τό **μηδέν μονάχα μέ τό λόγο Του σέ ἔξι δημιουργικές ἡμέρες**. Τό «μηδέν» σημαίνει πώς δέν ὑπῆρχε προηγουμένως τίποτα. Ὁ «λόγος» φανερώνει τήν ἀίδια προϋπαρξη, ἀλλά καί τή θέληση καί τήν ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ· καί οἱ «ἔξι δημιουργικές ἡμέρες» τήν «ἐν χρόνῳ» δημιουργία τοῦ σύμπαντος καί ίδιαίτερα τή διαμόρφωση τῆς γῆς. Οἱ «ἡμέρες» τῆς κοσμογονίας είναι «δημιουργικές», δηλαδή χρο-

νικά διαστήματα άκαθόριστης διάρκειας. "Ετοι ή βιβλική διήγηση δέ θίγεται από όποιεςδήποτε έπιστημονικές θεωρίες πού άναφέρονται στό θέμα." Αλλωστε καί στήν Ἐπιστήμη συμβολικά όνομάζονται «γεωλογικοί αιώνες». "Όλα τοῦτα γράφονται από τό Μωσῆ μέ πολλή παραστατικότητα καί σαφήνεια στό πρώτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως. Καί ούσιαστικά συμφωνοῦν απόλυτα μέ σέση δέχεται ή ἐπιστήμη, ἄν καί ύπάρχουν διάφορες απόψεις ἐπιστημόνων πού προσπαθοῦν νά ἔηγήσουν τό πῶς ἔγινε ό κόσμος. Δικαιολογημένα ό μεγάλος Ἀμπέρ ἐλέγε: «Ο Μωσῆς ή είχε τόση βαθιά πολυμάθεια στίς ἐπιστήμες όση είναι τοῦ αιώνα μας ή ήταν θεόπνευστος».

Βέβαια ύπάρχουν ἐπιστήμονες πού ταλαντεύονται ἀνάμεσα στίς τρεις θεωρίες, τῆς «μεγάλης ἐκρήξεως», τῆς «σταθερῆς καταστάσεως» καί τοῦ «παλλομένου σύμπαντος». "Ομως σήμερα ύποστηρίζεται κυρίως ή θεωρία τῆς «μεγάλης ἐκρήξεως», πού συγκεντρώνει καί τίς περισσότερες ἐνδείξεις καί συμφωνεῖ γενικά καί μέ τή χριστιανική ἀποκάλυψη (Βλέπε Δ.Δ. Κωτσάκη, Καθ. Πανεπ. Ἀθηνῶν, Νέοι ὄριζοντες τῆς ἀστρονομίας, Ἀθῆναι 1977, σελ. 316). Καί ο Λεμαίτρ, ό εἰσηγητής τῆς θεωρίας αὐτῆς, λέει ότι «μέσα στή δημιουργία ό νοοῦς τοῦ ἀνθρώπου διαβλέπει τά ἵχνη τοῦ Θεοῦ καί ή καρδιά του διαισθάνεται πώς ζεῖ σέ μιά θεία ἀτμόσφαιρα...» Καί καταλήγει μέ τό γραφικό χωρίο: «...Πάντα δ' αὐτοῦ ἐγένετο καί χωρίς αύτοῦ ἐγένετο ουδὲ ἐν ὁ γέγονεν» (Ἰω. 1,3).

Θεωρίες γύρω απ' τήν ςλη καί τόν κόσμο. Υπάρχει μιά γνωστή σέ όλους θεωρία, πού πιστεύει στήν αύθυπαρξία καί αιώνιότητα τῆς ςλης, δηλ. ό ςλισμός. 'Ο ςλισμός ἄρχισε τόν 5ον αιώνα π.Χ. μέ τό Λεύκιππο καί τό Δημόκριτο, πού ἐλέγαν ότι τό σύμπαν είναι ςλικό, αιώνιο, ἅπειρο καί ἄφθαρτο· ἐμφανίστηκε πάλι τό 18ο αιώνα μ.Χ. μέ τούς Λαμετρί, Ντιντερό καί Χόλμπαχ, πού ύποστηρίζαν τή μηχανοκρατία, τήν ἀπόρροια τῆς σκέψεως ἀπό τήν ςλη καί τήν «ἄφ' ἔαυτῆς» κίνηση τῆς ςλης· καί συνεχίστηκε τόν 19ο αιώνα μέ τούς Μαλεσσώτ, Μπύχνερ καί Φόυερμπαχ, πού ἐπαναλαμβάνοντας τά ἴδια περίπου, ισχυρίστηκαν πώς τόν κόσμο τόν ἀποτελοῦν ή δύναμη καί ή ςλη καί πώς ό ἀνθρωπος είναι ό,τι τρώει. Παράλληλα ἔχομε τόν **ιστορικό ςλισμό** μέ τό **διαλεκτικό ςλισμό** τών Μάρκ καί Ἐγγελς, πού στηρίζονται στό δόγμα πώς «ούσια τῆς ςλης είναι ή κίνηση» καί διακηρύσσουν ότι ή διανόηση, ή σκέψη καί ό πνευματικός βίος είναι ἀντανάκλαση τών οίκονομικών συνθηκών. Τέλος είναι ό **ςλιστικός μονισμός** τοῦ Χαϊκελ, πού ύποστηρίζει πώς ή φύση ἀποτελεῖ ἔνα ένιασιο σύνολο, τό **Μόνο**, πού ύπάρχει καί κατευθύνει τά πάντα· καί ό **ένεργητικός μονισμός** τοῦ "Οστβαλντ,

πού λέει πώς ή ύλη πρέπει ν' αντικατασταθεί μέ τήν ἐνέργεια, διότι ή
ἐνέργεια είναι ή μόνη πραγματικότητα.

Σήμερα οἱ ὄπαδοι τοῦ ὑλισμοῦ ἀγωνίζονται νά στηρίξουν τίς θεω-
ρίες τους κυρίως πάνω στό ἀξίωμα τῆς ἀφθαροίας τῆς ὑλης τοῦ Λα-
βουαζιέ. Ἀλλά, πέρα ἀπό τό ὅτι ὁ Λαβουαζιέ ἦταν πιστός ἀνθρωπος, τό
ἀξίωμα αὐτό μέ τῇ διάσπαση τοῦ ἀτόμου ἐπαφε νά ἔχει καθολική ἰσχύ.
Ἀκόμα ἔχει ἀποδειχτεῖ πώς στό μικρόκοσμο δέν ισχύει ή ἀρχή τῆς αἰ-
τιοκρατίας, ἀλλά ή ἀρχή τῆς ἀβεβαιότητας. Λοιπόν «τί είναι ύλη», ρω-
τάει ὁ κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ φυσικός Στρύντιγγερ, καί ἀπαν-
τάει ὁ ἴδιος: «Οἱ ἀντιλήψεις μας γύρω ἀπ' τήν ὑλη είναι πολύ λιγότερο
ὑλιστικές, παρ' ὅσον ἦταν τό πρώτο μισό τοῦ 19ου αἰώνα». Καί ὁ θεω-
ρητικός φυσικός καί ἀστρονόμος καθηγητής Ἔντινγκτον σημειώνει
πώς ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος σκέφτεται «μέ τή δύναμη ἐκείνης τῆς
φύσεως πού μένει καί θά μένει ἀπό τή Φυσική ἀνεξερεύνητη... Εἴμαστε
περισσότερο βέβαιοι πώς ὑπάρχει πνεῦμα, παρά πώς ὑπάρχει ύλη».

«Ολα ὄσα προαναφέρθηκαν δέ σημαίνουν πώς ὁ χριστιανισμός ἀρ-
νεῖται τήν ύλη: διότι καὶ αὐτή είναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. «Ἐργα τῶν
δακτύλων Σού είσιν οἱ οὐρανοί» (Ψαλ. 101, 26). Δέν πρέπει ὅμως νά
θεοποιεῖται ή ύλη, γιατί δέν είναι αἰώνια, ἀλλά φθείρεται καί ἀλλάζει.
Ἄς ἀναλογιστούμε πώς ἄρχισε ὁ κόσμος καί ποῦ ἔφτασε. Σέ 20 περί-
που δισεκατομμύρια ἔτη ὑπολογίζεται ή ἡλικία τοῦ σύμπαντος: σέ 5
περίπου δισεκατομμύρια ἔτη ή ἡλικία τῆς γῆς. Καί ἄρχισε ή γῆ μας σάν
πύρινη σφαίρα, ἔγινε ύδρογειος καί γέμισε ἀπό ζωή κάτω ἀπό τή σκέπη
καί τήν πνοή τῆς Θείας Πρόνοιας.

Η θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο. Μέσα σ' αύτόν τόν ἀπέ-
ραντο κόσμο ἔχει φυσικά τή θέση του καί ὁ ἀνθρωπος. Δημιουργήθηκε
τελευταῖος ἀπό ὅλα τά πλάσματα καί είναι ἀντιπροσωπευτικό ὃν τοῦ
πνευματικοῦ καί τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, γιατί είναι ύλική καί πνευματική
ὕπαρξη. Κανένα ἄλλο ἀπό τά γνωστά ὄντα δέ διαθέτει τά προσόντα καί
τίς ικανότητές του. Στή γῆ δάμασε τά ζῶα, ἀνακάλυψε τούς νόμους
τῆς φύσεως, δημιούργησε πολιτισμούς καί κυριάρχησε σέ ὅλα τά γεω-
γραφικά μήκη καί πλάτη. Στό διάστημα κάνει περιπάτους καί ἔρευνες.
Ηδη ἔστειλε ἐρευνητικές διαστημικές βολίδες σέ πλανήτες. Πάτησε
ἐπανειλημμένα τό πόδι του στή σελήνη. Καί αἰσιοδοξεῖ πώς θά πάει
ἀκόμα πιο φηλά. «Ομως παρ' ὅλα αὐτά δέν ξέχασε τό Δημιουργό του.
Χαρακτηριστικό είναι τό γεγονός τῆς διαστημικής προσευχῆς τοῦ
ἀστροναύτη Κούπερ μέσα ἀπ' τό διαστημόπλοιο «Πίστη 7» πρός τόν
Παντοκράτορα Θεό: «Κύριε, Σ' εὐχαριστῶ ιδιαίτερα πού μοῦ ἐπέτρε-
ψες νά πραγματοποιήσω αύτή τήν ἀποστολή. Σ' εὐχαριστῶ γιά τό προ-

νόμιο νά βρίσκομαι σ' αύτή τή θέση στό θαυμαστό Σου σύμπαν και νά βλέπω τά ύπεροχα ἔργα τῆς δημιουργίας Σου...»

Ἐρωτήσεις

1. Στό μακρόκοσμο και στό μικρόκοσμο βλέπεις καθαρά τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ;
2. Υπάρχει σκοπιμότητα στόν κόσμο και ποιά είναι αὐτή;
3. Πώς ἐξηγεῖς τήν προέλευση τῶν φυσικῶν νόμων;
4. Ή τάση πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέσα του νά κυριαρχήσει στόν κόσμο ἔχει καμία σχέση μέ τήν ξεχωριστή θέση του ἀνάμεσα στά ἄλλα δημιουργήματα;

Κείμενα

1. «Μέγας εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα Σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὅμνον τῶν θαυμασίων Σου» (ἀπό τὴν εὔχὴ τοῦ Ἀγιασμοῦ τῶν Φώτων).

2. «Αίνείτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αίνείτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις. Αίνείτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αίνείτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Αίνείτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη, αίνείτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς. Αίνείτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ ὅδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Αίνεστάσαν τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἴπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν» (Ψαλ. 148, 1-5).

3. «Ἐὰν ἔπρεπε νὰ συνοψίσω σὲ σαράντα γραμμές τὰ πιὸ αὐθεντικὰ δεδομένα τῆς γεωγονίας, θὰ ἀντέγραφα τὸ κείμενο τῆς Γενέσεως, δηλαδὴ τὴν ιστορία τῆς Δημιουργίας, ὥπως τὴν ἔγραψε ὁ Μωυσῆς». (Ἄλ. Λαππαράν, Γάλλος καθηγητής τῆς γεωλογίας, μόνιμος γραμμateύς τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν).

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση και κατάσταση. Στό θέμα τής προελεύσεως του ἀνθρώπου ἡ θεία ἀποκάλυψη είναι σαφής και κατηγορηματική· ὁ ἄνθρωπος προέρχεται ἀπό τό Θεό. Ἀλλά, ἐνῶ γιά ὅλα τά ἄλλα ὄντα, εἴτε ἔχουν ζωὴν εἴτε ὄχι, ὁ Δημιουργός «εἶπε καὶ ἐγενήθησαν», γιά τόν ἄνθρωπο συνήργησε ως Τριαδικός Θεός, πράγμα πού δείχνει τή μεγάλη σημασία πού ἔδωσε στό νέο πλάσμα Του. Ἔτσι ἔφερε στόν κόσμο τό τελειότερο ἀπό ὅλα τά δημιουργήματά Του.

Είναι ἀλήθεια πώς τήν καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου πολλοί τή βλέπουν μέ σκεπτικισμό. Ἐχοντας ὑπόψη τίς διάφορες «θεωρίες τῆς ἐξελίξεως» τῶν Λαμάρκ, Ντάρβιν και Ντέ Βρίς, θέλουν νά πιστεύουν πώς ὁ ἄνθρωπος προῆλθε ἀπό τόν πίθηκο. Ἔτσι παραμερίζουν ἐντελῶς τό Θεό, ἀνεξάρτητα ἀπό τό ὅτι οι πρωτεργάτες τής θεωρίας τῆς ἐξελίξεως πίστευαν στό Θεό. Ἀλλά, και ἀκόμα ἄν δεχτοῦμε πώς ὁ ἄνθρωπος πραγματικά προῆλθε ἀπό κάποιο ζῶο, πρέπει ὁπωσδήποτε νά παραδεχτοῦμε μιά ἐξέλιξη πού ἔγινε βάσει τῶν φυσικῶν νόμων· ἐπομένως μιά ἐξέλιξη πού προόρισε και κατεύθυνε ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός. Ἀλλοιώς είναι ἀδύνατο νά δικαιολογήσουμε τίς μεγάλες διαφορές πού παρατηροῦμε ἀνάμεσα στά ζῶα και στόν ἀνθρωπο, ἵδιαίτερα στό πνευματικό μέρος. Μιά τέτοια ἐξέλιξη, κατευθυνόμενη ἀπό τό Θεό, ὑποστηρίζουν οι περισσότεροι ἀπό τούς εἰδικούς ἐπιστήμονες, μεταξύ τῶν ὅποιών ὁ Γάλλος ζωολόγος Σαίντ-Ιλαίρ, ὁ Ρωσος βιολόγος Βαβίλωφ και ὁ Ἀγγλος Καθηγητής τῆς φυσικῆς Τζών Φλέμιγκ, ὁ ὅποιος μάλιστα λέει πώς στήν ὑπόθεση τῆς ἐξελίξεως «χρειαζόμαστε μιά κατευθυντήρια δάνοια, κι αὐτή δέν μπορεῖ νά είναι ἄλλη ἀπό τή διάνοια τοῦ Δημιουργοῦ». Ἐπομένως, και στήν ὑπόθεση αὐτή, θά καταλήγαμε ἀναγκαστικά στό Δημιουργό.

Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, και φυσικά τοῦ ἀνθρώπου, είναι ἀποτέλεσμα τῆς **Διάνοιας** τοῦ Πανάγαθου και Πάνσοφου και Παντοδύναμου Θεοῦ, πού ἀγαπάει, σκέφτεται και δημιουργεῖ μ' ἔναν ἀπλό λόγο ἥ με κάποιο σοφό σχέδιο, ὅπως ἔγινε μέ τόν ἀνθρωπο. «Καί εἶπεν ὁ Θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν και καθ' ὄμοιώσιν... Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τόν ἀνθρωπον χοῦν ἀπό τῆς γῆς και ἐνεφύσθησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς και ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχήν ζῶσαν» (Γέν. 1,26 - 27). Οι φράσεις αὐτές, ἀφοῦ ὁ Θεός είναι πνεῦμα,

είναι χωρίς άλλο άνθρωπομορφικές· μᾶς άπακαλύπτουν όμως μιά βασική άληθεια, ότι ο Θεός δημιούργησε τόν άνθρωπο από σῶμα και ψυχή, άφοῦ τοῦ ἔδωσε ὄρισμένες ξέχωρες ιδιότητες, πού τόν διαφοροποιοῦν καὶ τόν καθιστοῦν ἀνώτερο από τά ἄλλα πλάσματα τῆς γῆς, ἐπιδεκτικό μάλιστα προόδου καὶ τελειότητας.

Οἱ δύο πρῶτοι ἀνθρώποι, πού φέρνουν τά συμβολικά ὄνόματα **Ἄδαμ** (= χωμάτινος) καὶ **Εὕα** (= ζωῆ), στήν ἀρχῇ ζοῦσαν μιά ζωή παραδείσια. Οἱ σκέψεις τους, οἱ ἐνέργειές τους καὶ γενικά τό εἶναι τους ἡταν προσαρμοσμένα ἀπόλυτα στό θεῖο θέλημα. Ἡ ἐπικοινωνία τους μέ τό Θεό ἡταν πλήρης· ἡ κυριότητά τους στή φύση θαυμαστή· τό κακό τελείως ἄγνωστο· καὶ ἡ κατάκτηση τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας στίς δυνατότητές τους. "Ομως τό μεγαλεῖο αὐτό, πού εἶναι γνωστό ώς «**ἀρχέγονη δικαιοσύνη**», θρυμματίστηκε καὶ διαλύθηκε ἀπό τό μισόκαλο διάβολο, πού πέτυχε νά κλονίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Πρωτοπλάστων πρός τό Δημιουργό καὶ νά στρέψει τό ἐνδιαφέρον τους πρός τόν ἑαυτό τους. "Ἐτσι παραμέρισαν τό Θεό καὶ συντάχτηκαν μέ τό κακό, πού τούς περιόρισε τά προπτωτικά ἀγαθά. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο νεκρώθηκαν πνευματικά, γνώρισαν τό θάνατο, σκοτίστηκε τό λογικό τους, ἔξασθενισε ἡ βούλησή τους καὶ ἐγκαθιδρύθηκε στήν καρδιά τους μιά μόνιμη ἀμαρτητική κατάσταση, πού δυστυχῶς ἀπό τότε κληροδοτεῖται σέ ὅλους τούς ἀπογόνους ώς **προπατορικό ἀμάρτημα**, κι αὐτό γιατί στό πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ἀμάρτησαν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι.

"Ανδρας καὶ γυναίκα. "Ἐνα ἄλλο σημεῖο πού πρέπει νά προσέξουμε είναι πώς ὁ Θεός δέ δημιούργησε μόνον ἔναν πρώτον ἀνθρώπο, ἀλλά δύο, «**ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς**» (Γέν. 1,27). Βέβαια πρώτα ἔπλασε τόν ἄνδρα καὶ μετά τή γυναίκα. Πάντως ἡ Ἅγια Γραφή ἀποκλείει τήν ἐμφάνιση ἐνός τρίτου ἀνθρώπου, πού νά μήν προῆλθε ἀπό τούς Πρωτόπλαστους.

Πολύ παραστατικός είναι ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας τῆς γυναικας, ὅπως μᾶς τόν παρουσιάζει ἡ Ἅγια Γραφή: «**Καὶ είπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλὸν είναι τὸν ἄνθρωπον (= ἄνδρα) μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν.. Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεός ἕκστασιν τῷ Ἀδάμ καὶ ὑπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ...** Καὶ ψικόδόμησεν ὁ Θεός τήν πλευράν, ἦν ἔλαβεν ἀπό τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα» (Γεν. 2, 18-22). Πρέπει νά ξαναπούμε πώς ὀλες αὐτές οἱ ἐκφράσεις είναι ἀνθρωπομορφικές, πού στήν προκειμένη περίπτωση θέλουν νά μᾶς παρουσιάσουν κατά τρόπο ἐποπτικό ἀπό τή μιά μεριά τή στενή συγγένεια ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καὶ τή γυναικα κι ἀπό τήν ἄλλη τήν ἀλληλεξάρτηση καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσή τους.

Πραγματικά, ή φράση «ποιήσωμεν βοηθὸν κατ' αὐτόν», ένω μέ τήν πρώτη ματιά μᾶς δίνει τήν ἐντύπωση πώς ή γυναίκα πλάστηκε γιά βοηθός τοῦ ἄνδρα, ἄν καλοεξετάσουμε, βλέπουμε πώς μᾶς ἀποκαλύπτει κάτι περισσότερο, ὅτι δηλαδή ὁ ρόλος τῆς γυναικας είναι **ἰσότιμος** καὶ ἀνάλογος τοῦ ρόλου τοῦ ἄνδρα. Ἡ λέξη **βοηθός** δέν ἔχει ἀπλῶς τή σημασία τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλά τῆς συνδρομῆς πού ἀναλώνεται στή φλόγα τῆς ἀγάπης. Ἀλλά καὶ ἡ φράση «**κατ' αὐτόν**» σημαίνει πώς ἡ γυναικα δημιουργήθηκε ὅμοια καὶ ἵση κατὰ πάντα μέ τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ καὶ σ' αὐτὴν δόθηκε τό «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Καμά λοιπόν διάκριση ὑπεροχῆς ἡ ἐλλείψεως ἀνάμεσα στούς δύο, πού τιμήθηκαν ιδιαίτερα ἀπό τό θεῖο Δημιουργό νά γίνουν συνδημιουργοί Του στό ιερό ἔργο τῆς διαιωνίσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Η ενότητα τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μιά καὶ ὄλοι οἱ ἀνθρωποι βιολογικά ἀναγόμαστε στό πρῶτο ζευγάρι, ἔξυπακούεται πώς στίς φλέβες μας τρέχει τό ἴδιο αἷμα. «Ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἴματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πραξ. 17, 26), εἶπε πάνω στόν Ἀρειο Πάγο πρός τούς Ἀθηναίους ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. Ἐπομένως είναι κοινή ἡ καταγωγή μας. Προπάτορές μας ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὕα. «Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδάμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωῆ, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων» (Γεν. 3, 20). Καί ὁ Ἀδάμ ἐκτός ἀπό τὸν Καίν καὶ Ἀβελ, πού τούς ξέρουμε μέ τά ὄνόματά τους «ἐγέννησεν υἱούς καὶ θυγατέρας» (Γεν. 5,4), δηλαδή ἀπέκτησε καὶ ἄλλα παιδιά, χωρίς νά ξέρουμε τόν ἀριθμό ἡ τά ὄνόματά τους. Ἐτοι ξεκίνησε τό ἀνθρώπινο γένος, πού σήμερα ἀριθμεῖ δισεκατομμύρια ψυχές.

Είναι ἀλήθεια πώς ὑπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κυρίως ὡς πρός τό χρῶμα, τή γλώσσα καὶ τή θρησκεία. «Ομως οἱ ἀνθρωπολογικές ἐπιστῆμες (ἀνθρωπολογία, βιολογία, ψυχολογία, θρησκειολογία, ἔθνολογία) πιστεύουν ὅτι ὑπῆρξε ἐποχή κατά τήν ὥποια οἱ ἀνθρωποι ἦταν συγκεντρωμένοι στό ἴδιο μέρος, μιλοῦσαν τήν ἴδια γλώσσα καὶ είχαν τήν ἴδια πίστη. Ἐπομένως οἱ διαφοροποιήσεις ἔγιναν μέ τή διασπορά καὶ φυσικά ὑπό τήν ἐπίδραση πολλῶν παραγόντων, ιδιαίτερα κλιματολογικῶν.

Πάντως, ὅπως καὶ ἄν ἔχει ἡ ὑπόθεση, μιά είναι ἡ ἀλήθεια, πώς ὄλοι ἔμεις οἱ ἀνθρωποι ἔχομε κοινή καταγωγή καὶ εἴμαστε πνευματούλικές ὑπάρξεις. Στόν πλανήτη μας εἴμαστε ὄντα ἀνώτερα ἀπό κάθε ἄλλο, γιατί πλαστήκαμε «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ». Καὶ οσο καὶ ἄν μᾶς πείραξε ἡ ἀμαρτία, δέν παύουμε νά διατηροῦμε μέσα

ΠΙΝΑΚΑΣ

συσχετισμοῦ τῶν «δημιουργικῶν ἡμερῶν» τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ τῶν
«γεωλογικῶν αἰώνων» τῆς Ἐπιστήμης.

ΔΗΜ. ΗΜΕΡ.	ΤΙ ΛΕΓΕΙ Η ΑΓ. ΓΡΑΦΗ	ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΑΙΩΝΕΣ	ΤΙ ΠΑΡΑΔΕΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ
1η	Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. 1,1.).	Κοσμικὸς 14.500 ἔκ. ἔτη.	Δημιουργία τοῦ σύμπαντος.
2η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος (Γεν. 1,6).	Ἀρχαικὸς ἢ Ἄζωϊκὸς 1000 ἔκ. ἔτη.	Συχματισμός τῆς γῆς. φυτά.
3η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστσάτω ἡ γῆ βιοτάνη χόρτου (Γεν. 1,11).	Προτερο- ζωικός ἢ Ἀρχαιοζω- ικός 2.900 ἔκ. ἔτη.	Παγετώνες. Ἀλλαγές κλιμάτων. Τά πρώτα

<p>Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς (Γεν. 1,14. ἔννοει τὴν ἐμφάνιση τῶν ἀστερῶν ἀφοῦ προηγουμένων διαλύθηκαν τὰ πυκνά σύννεφα).</p>	<p>Παλαιοζωϊκός ḥ Πρωτογενής γενής 400 ἑκατ. ἔτη.</p>	<p>Μεγάλα φυτά. Λεπτόδοδεντρα (Ἡ ἀνάπτυξη τῶν φυτῶν καὶ ἡ ἐμφάνιση τῶν δέντρων προϋποθέτουν μεγάλη ηλιοφανεια).</p>
<p>Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κήπη τὰ μεγάλα καὶ πάσαν ψυχὴν ζώων ἐρετῶν (Γεν. 1, 21).</p>	<p>Μεσοζωϊκός ḥ Δευτερογενής 135 ἑκ. ἔτη.</p>	<p>Θηλαστικά, δεινόσαυροι, πτηνά, ὄστεϊχθύες.</p>
<p>Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ... τετράποδα.. καὶ θηρία.. καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον.. ἀρσεν καὶ θῆλυ ἐποιησεν αὐτούς (Γεν. 1,24-27).</p>	<p>6η</p>	<p>Καινοζωϊκός (Παρούσα ζωή) 65 ἑκατ. ἔτη.</p>

μας ασβεστη τή σπίθα της πίστεως πώς **όλοι έχομε τόν ίδιο πατέρα, τό Θεό.**

Ἐρωτήσεις

1. *Tί είναι έκεινο πού κάνει τόν ἄνθρωπο νά διαφέρει ἀπό τό ζώο;*
2. *Πώς βλέπεις τό ἔτερο φύλο; ἀνώτερο, κατώτερο ή ίσο και γιατί;*
3. *Ποιές ύποχρεώσεις μᾶς ἐπιβάλλει ἀπέναντι στούς ἄλλους ή συναίσθηση πώς ή καταγωγή μᾶς είναι κοινή;*

Κείμενο

«*Kai tón braχýn toúton kai tríptichon kai tosoútw tōn álógywn élát-tova katá tήn toū sámatoç iochún, úψηlótēron pánwv époí̄sē, loγikíjv ψuχjήn aútō̄ xarisoámēnoç, òper̄ éostí mális̄ta tím̄s̄ tekm̄jriov. Diá gár̄ toútu kai pólēiç fókodóm̄s̄ kai thálattan éteume kai gήn ékallápw̄s̄e kai téx̄nas muřias éx̄eūre kai tōn ágriwtérov̄ álógyw̄ pereīgén̄t̄o kai tō d̄j̄ pánwv mēgīst̄oñ kai pr̄w̄toñ tōn poīhs̄añta aútōñ épégn̄ Théón kai pr̄oç̄ ár̄etj̄n̄ éx̄eiraphygm̄th̄ kai égn̄w t̄i mēn̄ kalañ, t̄i d̄é oú̄ toioútōn. Théô̄ p̄roseúx̄etai tōn órōmēnōn mónoç̄ ápokalúpw̄s̄eñ ápélaūs̄e, kai toútō mónoç̄ páliv̄ δ̄ī aútōñ ȳñ, δ̄ī aútōñ oú̄rañóç̄, δ̄ī aútōñ ñlios̄ kai ástéreç̄ δ̄ī aútōñ sełkññs̄ d̄r̄om̄oi kai ñr̄ð̄n̄ kai t̄rop̄w̄n̄ diaphoraī δ̄ī aútōñ ñm̄éra kai δ̄ī aútōñ nú̄x̄ δ̄ī aútōñ ápós̄toloñ kai proph̄taī épém̄f̄th̄s̄an, δ̄ī aútōñ ágḡeloī p̄ollák̄iç̄ ápēstal̄hs̄an. T̄i d̄ē t̄á pollañ l̄égein; Oú̄dē gár̄ duñatōn ápanta épēl̄th̄eñ. Dī aútōñ ó muñoyen̄j̄s̄ Yíos̄ toū Théouñ án̄thr̄w̄p̄os̄ ḡégon̄e kai éstaup̄w̄th̄ kai étaph̄ kai t̄á f̄rikw̄d̄h̄ th̄aum̄ata ékeīna metá t̄h̄n̄ án̄st̄as̄in δ̄ī aútōñ ḡégon̄e ». (Iw̄. Xr̄isoist̄om̄ou, ápō tō l̄ógo st̄ón 480 w̄pal̄m̄. Migne P. G. 55, 220-221).*

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως δείχτηκε στό προηγούμενο μάθημα, ἔχει ιδιαίτερη βαρύτητα ἡ φράση «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὄμοιώσιν»· γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀπό τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεώς του ξεχώρισε ἀνάμεσα στά ἄλλα ὄντα καὶ κατέλαβε τήν πρώτη θέση. Ἀλλά τί ἀκριβῶς είναι τό «κατ' εἰκόνα» καὶ τί τό «καθ' ὄμοιώσιν»;

‘Ο εἰκονισμός τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. «Καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν» (Γεν. 1, 27). Είναι χαρακτηριστικό τό ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή ἐπιμένει στό «**κατ'** εἰκόνα». Ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ὄμοιο μέ τόν ἐαυτό Του. Τί σημαίνει ἄραγε αὐτό; Ἀναφέρεται στό σῶμα ἡ στήν ψυχὴ ἡ καὶ στά δύο; Γιά ν' ἀπαντήσουμε στά ἐρωτήματα αὐτά, πρέπει νά πάρουμε τά πράγματα μέ τή σειρά. “Ἄν τό ἐρμηνεύσουμε κατά λέξην, τότε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά είναι ἡ φωτογραφία τοῦ Θεοῦ. “Ομως ὁ Θεός δέν είναι ύλικο δύν, ἀλλά πνευματικό. «Πνεῦμα ὁ Θεός», είπε ὁ Κύριος στή Σαμαρείτιδα (Ἰω. 4, 24). Ἐπομένως ὁ εἰκονισμός τοῦ Δημιουργοῦ ἀναφέρεται στήν ψυχὴ καὶ ὅχι στό σῶμα. Ἀλλ' αὐτή ἡ ἀποτύπωση, ἐφόσον ὁ Θεός είναι ἄπειρος καὶ ὁ ἄνθρωπος πεπερασμένος, περιορίζεται χωρίς ἄλλο στήν ἔννοια τῆς ὄμοιότητας.

Οι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀναλύοντας τό «κατ' εἰκόνα», λένε πώς πρόκειται γιά πνευματικές ιδιότητες, πού ἔχει ὁ Δημιουργός καὶ τίς ἔδωσε καὶ στόν ἄνθρωπο. Είναι δέ αὐτές οι ιδιότητες τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, καὶ τό «έξουσιαστικό» στοιχεῖο. Ἡ κοσμογονία τῆς Γενέσεως συνδυάζει τό «κατ' εἰκόνα» μέ τήν κυριαρχία στή φύση. «... Καί ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς» (Γεν. 1, 26). Τέτοια ἐρμηνεία δίνουν καὶ πολλοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό ὄμως ἔχει τή σημασία πώς ἐκφραστ καὶ ἐκδήλωση τῆς θείας εἰκόνας είναι ἡ ἔξουσία τοῦ ἄνθρωπου στή φύση. Τό «κατ' εἰκόνα» λοιπόν θά μπορούσε νά περιοριστεῖ κυρίως στή **νοητική** καὶ **ἡθική φύση** τοῦ ἄνθρω-

που. Ό Ιωάννης ό Δαμασκηνός τό περιορίζει στό λογικό και στό αύτεξούσιο. Πάντως μέ τό λογικό, τήν έλευθερη βούληση και τήν άγάπη πρέπει νά συνυπολογιστούν καί ή συνείδηση, οι ήθικες όρμες και γενικά οι δημιουργικές δυνάμεις τής ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Τό σῶμα, κατά τήν ώραία ἔκφραση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, είναι **ναός** τής ψυχῆς. Μέ αλλα λόγια πλάστηκε ἔτσι, ώστε νά ἔχυτηρετεί τήν ψυχή και ν' ἀνταποκρίνεται στίς πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβώς ὅπως συμβαίνει μέ τόν ιερόν ναό, πού ὅλη η κατασκευή του προσαρμόζεται στόν πνευματικό σκοπό και στίς λατρευτικές ἀνάγκες τῶν πιστῶν. Μά, πέρα ἀπό αὐτό, είναι καί ή **ἀλληλεπίδραση** πού παρατηρεῖται ἀνάμεσα στό σῶμα και στήν ψυχή.

Ἡ ἔννοια καὶ ή σημασία τοῦ προσώπου. Τά κύρια στοιχεῖα τοῦ «κατ' εἰκόνα» πού ἀναφέραμε, δηλ. τό λογικό, ή ἔλευθερη θέληση και ή ἀγάπη προσδίδουν στόν ἀνθρωπό, συγκριτικά μέ τά ἄλλα ὄντα κάτι τό ξεχωριστό. Πρόκειται γιά τό **πρόσωπο**. Ό ἀνθρωπος είναι πρόσωπο, ἐνῶ τό ζῶο δέν είναι.

'Αλλά **τί είναι πρόσωπο;** Στή φιλοσοφία ή λέξη «πρόσωπο» ἔχει διάφορες σημασίες, πού λίγο-πολύ συγκλίνουν στά τρία κύρια γνωρίσματα τοῦ κατ' εἰκόνα». Γιά τό Θωμᾶ τόν Ἀκυνάτο είναι ή ἀτομική ὑπόσταση πού ἔχει φύση λογική. Γιά τόν Κάντιο είναι τό ὑπόκειμενο, τοῦ ὅποιου οι πράξεις είναι ἐπιδεκτικές καταλογισμού. Όπωσδήποτε τό πρόσωπο είναι ἔνα ὑποκείμενο πού σκέφτεται σωστά, κινεῖται ἔλευθερα, ἐνεργεῖ συνειδητά, ἐπικοινωνεῖ μέ τά ἄλλα λογικά ὄντα και θέτει πνευματικούς σκοπούς, τούς ὅποιους και πραγματώνει.

'Από τά παραπάνω φαίνεται πώς ή σημασία τοῦ προσώπου είναι μεγάλη. Πρώτα-πρώτα ό ἀνθρωπος ως πρόσωπο δέν παύει νά φέρνει μέσα του τή θεία πνοή πού τόν ἀνεβάζει σε ξεχωριστή θέση. Ό προπτωτικός μάλιστα ἀνθρωπος ήταν ἀνώτερος, ἀφοῦ, ὅπως είναι γνωστό, είχε ἐπί πλέον τά χαρίσματα τής **ἀρχέγονης δικαιοσύνης**, δηλαδή τήν κυριαρχία στή φύση, τήν αὐτογνωσία και τή γνώση τοῦ κόσμου και τοῦ Θεοῦ, τήν ἀπάθεια τοῦ σώματος και τή δυνατότητα τής ἀφθαρσίας και τής ἀθανασίας. "Επειτα πρέπει νά λάβουμε ὑπόψη μας και τό ὅτι ή ιδιότητα τοῦ προσώπου παρέχει στόν ἀνθρωπο τήν εύχερεια νά ἐπικοινωνεῖ μέ τά ἄλλα πρόσωπα. Καί πρώτα τήν ἐπικοινωνία μέ τό κατ' ἔξοχήν πρόσωπο, τό Θεό, πρός τόν ὅποιο στρέφεται ό ἀνθρωπος, γιά ν' ἀναπέμψει δοξιολογία ή νά ἔκφρασει τήν εύγνωμοσύνη του ή νά προσανατολίσει τό είναι του ή νά ζητήσει τή θεία ἀρωγή Του. "Υστερα τήν ἐπικοινωνία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, πού είναι και αύτοί πρόσωπα και ἀπό τούς ὅποιους ἔλκεται και δημιουργεῖ κοινωνικές σχέσεις, πού

έχουν σάν άποτέλεσμα τήν άλληλοσυμπλήρωση και άλληλοενίσχυση καθώς και τήν πνευματική και ύλική εύημερία της κοινωνίας.

Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ὥχι μονάχα «κατ' εἰκόνα» ἀλλά καὶ «**καθ' ὁμοίωσιν**». Τό «καθ' ὁμοίωσιν» εἶναι ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τό «κατ' εἰκόνα», ἀναφέρεται στόν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Κατά συνέπεια, προκειμένου νά δούμε ποιός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νά διευκρινίσουμε τήν ἔννοια τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν».

Τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, μαζί καὶ τά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης διακαιοσύνης πού ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, δέ δόθηκαν σέ τέλειο βαθμό. Ἡ εύθύτητα ἐπί παραδείγματι πού εἶχαν οἱ Πρωτόπλαστοι στόν παράδεισο δέν ἦταν πλήρης ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνη· καὶ ἡ θέλησή τους, πού στρεφόταν βέβαια πρός τό ἀγαθό, δέν εἶχε ἐμπεδωθεῖ, ὥστε ν' ἀποκλείεται ἡ παρέκκλιση πρός τό κακό. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος ἦταν εὐθύς καὶ ἄκακος, ἀλλά ὥχι δίκαιος καὶ ἅγιος. Γι' αὐτό ὁ Πανάγαθος Δημιουργός μαζί μέ τό «κατ' εἰκόνα» ἔβαλε στήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καὶ τό «καθ' ὁμοίωσιν», μέ ἄλλα λόγια τή συνείδηση τοῦ προορισμοῦ του, πού ἔγκειται στήν κατάκτηση τοῦ τελείου. Ἡ ἐντολή πού ἔδωσε ὁ Θεός «ἀπό δέ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλόν καὶ πονηρόν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ» (Γέν. 2, 17) σέ τοῦτο ἀκριβῶς ἀπέβλεπε. Δηλαδή ἔπρεπε ὁ ἄνθρωπος νά δραστηριοποιηθεῖ ἀπό μόνος του, γιατί τότε μόνο ἡ ἀρετή θά εἶχε ἀξία. «Τό καθ' ὁμοίωσιν ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν», λέει ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης (Λόγ. I, Migne 44, 273). Ἐνεργάντας λοιπόν ὁ προπτωτικός ἀνθρωπός σύμφωνα μέ τήν τετράγωνη λογική του, τήν καθαρή καρδιά του καὶ τήν ἐλεύθερη βούλησή του, θά μποροῦσε, βοηθούμενος καὶ ἀπό τή θεία χάρη, νά φτάσει στήν ἔξομοίωση μέ τό Θεό.

Ο Μ. Βασίλειος λέει ὅτι «τό κατ' εἰκόνα εἶναι τό καθ' ὁμοίωσιν δυνάμει» καὶ «τό καθ' ὁμοίωσιν τό κατ' εἰκόνα ἐνεργείᾳ». Θέλει μ' αὐτό νά πεῖ πώς ἂν ὁ ἄνθρωπος, πού δημιουργήθηκε ἔτσι ὥστε νά ἔξομοιωθεῖ μέ τό Θεό, πρόσεχε τά πνευματικά προσόντα πού τοῦ δόθηκαν καὶ τ' ἀνέπτυσσε κανονικά, θά ἕφτανε ὅπωσδήποτε μιά μέρα στήν τελειότητα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο θά πετύχαινε τή **θέωση**, πού στήν πραγματικότητα εἶναι ὁ προορισμός του. Βέβαια μέ τά χριστιανικά δεδομένα τελικός σταθμός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ «ἐν Χριστῷ» πνευματική ζωή, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά μπορέσει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἐλλείψεις, νά προστηλωθεῖ στό ἀγαθό καὶ νά βρίσκεται σέ διαρκή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό. Συμπερασματικά θά λέγαμε πώς γιά τόν προπτωτικό ἀνθρωπο, ὅπως καὶ γιά τό μεταπτωτικό, **προορισμός εἶναι ἡ πραγμάτωση τοῦ**

«καθ' ὄμοιώσιν» ἢ καλύτερα ἡ ἐξομοίωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, «κατά τὸ δυνατόν ἀνθρώπου φύσει», δηλαδή ὅσο αὐτό είναι δυνατό στή φύση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς μπορεῖ ὁ ἀνθρωπός νὰ ἀναπτύξει σωστότερα τὰ χαρίσματα τοῦ «κατ' εἰκόνα», ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸ Θεό;
2. Πῶς θά ἔπρεπε νά είναι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ὥστε νά συμφωνοῦν μέ τήν ύπόστασή τους ὡς πρόσωπα;
3. Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου στήν προπτωτική κατάσταση ἦταν ἡ πραγματοποίηση τοῦ «καθ' ὄμοιώσιν». Ὁ σημερινός ἀνθρωπός ποιόν προορισμό πρέπει νά ἔχει;

Κείμενα

1. Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν δῆλοι καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δέ καθ' ὄμοιώσιν τήν τῆς ἀρετῆς κατά τὸ δυνατόν ὄμοιώσιν... Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεός τόν ἀνθρωπὸν ἄκακον... βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον... Ἐποίησε δέ αὐτόν φύσει ἀναμάρτητον καὶ θελήσει αὐτεξούσιον... ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ φύσει τό ἀμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δέ μᾶλλον» (Ιωάννης Δαμασκηνός, 11, 29).

2. «Ἴνα τοῖς ἀνθρώποις ἑνικήν τήν τριλαμπῆ Σου δηλώσῃς Θεότητα, πλάσας πρὶν τὸν ἀνθρωπὸν κατὰ τὴν Σὴν εἰκόνα διεμόρφωσας, νοῦν αὐτῷ καὶ λόγον καὶ πνεῦμα δοὺς ὡς Φιλάνθρωπος» (Μεσονυκτ., τριαδ. κανόνας α΄ ἥχου).

Μάθημα 26ο

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Η ήθική πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Είναι γνωστό πώς οἱ Πρωτόπλαστοι δέν ἔμειναν στήν ἀρχική θέση πού τούς ἔβαλε ὁ Δημιουργός. "Εκαναν κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας, ἀμάρτησαν καὶ ἐπεσαν. Η πτώση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν είναι μιά συγκινητική ἱστορία, πού ὡστόσο περιλαμβάνει τραγικά γεγονότα· τήν παρότρυνση τοῦ διαβόλου, τόν κλονισμό τῆς ἐμπιστοσύνης πρός τό Θεό, τή στροφή πρός τό ἐγώ καὶ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς. "Ετοι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στό Θεό καὶ τόν ἀνθρωπο διαταράχτηκαν, ἡ τροφοδοσία ἀπό τό «ξύλον τῆς ζωῆς» σταμάτησε καὶ ἡ θεία χάρη λιγόστεψε. Μερικά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης δικαιοσύνης χάθηκαν, ὅπως ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος καὶ ἄλλα περιορίστηκαν, ὅπως ἡ κυριαρχία στή φύση. Τό «κατ' εἰκόνα» ἀμαυρώθηκε καὶ ἡ ροπή πρός τό κακό ἔγινε μόνιμη κατάσταση.

Τό παράλογο είναι τό πρῶτο χαρακτηριστικό πού θά μποροῦσε νά διακρίνει κανένας στό μεταπτωτικό ἀνθρωπο. Οἱ Πρωτόπλαστοι πίστεψαν ὅτι μποροῦσαν νά φτάσουν στό τέλειο μέ τήν παράβαση καὶ ὥξι μέ τήν τήρηση τῆς θείας ἐντολῆς. 'Αλλ' αὐτό ἦταν ἀντίθετο μέ τή φυσική καταβολή τους καὶ ἄρα ἀφύσικο. Γι' αὐτό καὶ ἡ ὑπαρξή τους κλονίστηκε συθέμελα, τό μυαλό τους θόλωσε καὶ ὁ νοῦς τους ἄρχισε νά παραλογίζεται

Η ἀγωνία είναι τό δεύτερο θλιβερό ἐπακόλουθο τῆς πτώσεως. 'Ο Αδάμ καὶ ἡ Εὕα μετά τήν παράβαση ἔτρεξαν νά κρυφτοῦν, γιατί, λέει, «ῆκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ». Τούς ἔτυπτε ἡ συνείδηση καὶ δέν μποροῦσαν νά ήσυχάσουν. Η ψυχή τους είχε κατακλυστεῖ ἀπό τό φόβο καὶ τήν ἀγωνία. 'Αναμφισβήτητα, ἡ ἀμαρτία δημιούργησε τίς σοβαρές αὐτές διαταραχές.

Ο θάνατος είναι τό τρίτο ἀπό τά ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως. Οἱ Πρωτόπλαστοι, μόλις διέκοψαν τίς σχέσεις τους μέ τό Θεό, ἔχασαν τήν πηγή πού τούς ζωογονοῦσε καὶ νεκρώθηκαν πνευματικά. Αὐτό κατ' ἀρχήν φαίνεται ἀσήμαντο· είναι ὅμως σημαντικότατο, διότι, ὅταν ὁ ἀνθρωπος κόβει τίς σχέσεις του μέ τό Δημιουργό, πού είναι ἡ πηγή τῆς ζωῆς, παραδίνει τόν ἔαυτό του στή φθορά τοῦ ἡθικοῦ κακοῦ, τό ὅποιο προσβάλλει τήν ψυχή. 'Αλλ' ἡ ψυχή ἐπιδρᾶ τόσο πολύ στό σώμα, πού, ἀνάλογα μέ τό ποιόν της, ἡ τό τονώνει καὶ τό ζωογονεῖ ἡ τό μαραίνει καὶ τό σκοτώνει. "Ετοι ἀπό τό ἡθικό κακό ἔχομε τό φυσικό καὶ κατά συνέπεια καὶ τό θάνατο. 'Ο θάνατος, πνευματικός καὶ σωματικός, είναι

ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας. «Εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διηλθεν, ἐφ' ῥ (= διότι) πάντες ἡμαρτον», διακηρύσσει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν (Ρωμ. 5,12).

Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως. Ἐφ' ὅσον τό ἀνθρώπινο γένος προέρχεται ἀπό τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὕα, είναι φυσικό νά ἔχει κληρονομήσει κάθε καταβολή, καλή ἢ κακή, τῶν Προπατόρων. Τοῦτο σημαίνει πώς καὶ ἡ ἀμαρτητική κατάσταση, πού είναι γνωστή ως προπατορικό ἀμάρτημα, πέρασε σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους. «Τίς καθαρός ἀπὸ τοῦ ρύπου;» ρωτάει οἱ Ἰώβ· καὶ ἀπαντάει ὁ Ἱδιος· «οὐδείς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς» (14,4). Γι' αὐτό, ἐξάλλου, «ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρά ἐκ νεότητος αὐτοῦ» (Γέν. 8,21). Καί τό παράξενο είναι πώς πολλές φορές ὁ ἀνθρωπος κάνει ἐκείνο πού δέ θέλει, μέ τραγικές συνέπειες καὶ γιά τόν ἵδιο καὶ γιά τούς ἄλλους.

Εἴχαμε πεῖ πώς ὁ Δημιουργός ἔδωσε στούς πρώτους ἀνθρώπους τό «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδή τούς κατέστησε κυρίαρχους στή γῆ καὶ κληρονόμους στόν οὐρανό. Ἔπομένως οἱ ἀνθρωποι αὐτοί, λογικά ἐνεργώντας, ἐπρεπε ν' ἀφήσουν τό είναι τους νά ξεχειλίσσει ἀπό εὐγνωμοσύνη πρός τό δωρεοδότη Κύριο. «Ομως συνέβη τό ἀντίθετο· παραλογίστηκαν καὶ ὅρθωσαν τό ἀνάστημά τους ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Στή συνέχεια μέ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς συμπλήρωσαν τήν ὑβρί τους. Ἀπό τότε ἡ τακτική αὐτή δέν ἔπαιψε νά ἐπαναλαμβάνεται μέσα στούς αἰώνες.

Ο ἀνθρωπος λοιπόν μέ τίς παρανομίες του καὶ τίς ἀμαρτίες του ούσιαστικά δέν κάνει τίποτα ἄλλο παρά νά ὑβρίζει τό Δημιουργό του. Είναι γνωστό πιά πώς ἐπιχείρησε νά κατακτήσει τή θέωση κατά τρόπο ἀντικανονικό. Μέ τό ἵδιο πνεῦμα κατά τή μυθολογία ἐνήργησε καὶ ὁ Προμηθέας, πού πήρε τή φωτιά κρυφά ἀπό τό Δία καὶ τήν ἔδωσε στούς ἀνθρώπους. Ἄλλ' ύστερα πλήρωσε ἀκριβά. Αύτή ἀκριβῶς τήν τακτική τοῦ προμηθεϊσμοῦ, δηλαδή τής ἐναντιώσεως καὶ τής παρανομίας ἀπένναντι στό θεῖο, τή συναντάμε λίγο-πολύ σέ ὅλες τίς γενιές.

Η ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφότου ὁ ἀνθρωπος διέκοψε τίς σχέσεις του μέ τό Θεό, νοιώθει σάν ξένος· κατά κανόνα δέ θέλει ν' ἀναγνωρίσει τό Δημιουργό του, ἀποκρούει τή θεία χάρη καὶ ἀπορρίπτει τό νόμο τοῦ Θεοῦ. Καί ὅμως ὁ Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2,4).

Ἄλλ' ἡ ἀποξένωση ἀπό τό Θεό είχε ως συνέπεια καὶ τήν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἑαυτό του. Ο ἀνθρωπος δέν είναι πιά ὅπως βγήκε ἀπό τά χέρια τοῦ Δημιουργοῦ. Κατά τήν ἔκφραση τοῦ ίε-

ροῦ ψαλμωδοῦ, «έξομοιώθηκε μέ τά ζῶα» (Ψάλμ. 48, 13). "Ετσι ἐ-
ξηγοῦνται πολλές ἐνέργειές του, ὅπως ὁ νόμος τῆς ζούγκλας, πού ἐπι-
κρατεῖ ἀκόμα καί σέ «πολιτισμένους» λαούς.

"Ενα παράθυρο στόν ούρανό. Ή κατάσταση λοιπόν πού δημιουρ-
γήθηκε γενικά μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου είναι ἀφόρητη." Ενα πλέγ-
μα ἐνοχῆς συνέχει τή συνείδηση. «Θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπί πᾶσαν
ψυχῆν» (Ρωμ. 2,9). **Άγωνία** καὶ **ἄγχος** γεμίζουν τήν ὑπαρξη. "Εως πού
ὅμως θά τραβήξει τοῦτο τό κατρακύλισμα; Ό ἄνθρωπος ἀσφυκτιά,
κοντεύει νά ἔκραγει. Είναι ἀνάγκη ἐπομένως νά ἐπανέλθει στό φυσιο-
λογικό του ρυθμό. Πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δίχτυα τοῦ κακοῦ, νά
ξαναβρεῖ τόν προσανατολισμό του καί νά πάρει τό δρόμο τῆς ἐπιστρο-
φῆς, ὅπως ὁ ἄσωτος τῆς παραβολῆς (Λουκ. 15,11-32).

Είναι ἐλπιδοφόρο τό γεγονός πώς ή νοσταλγία τῆς λυτρώσεως
συνέχει τίς περισσότερες ἀνθρώπινες καρδιές. Ό ἄνθρωπος, ὅσο καί
ἄν ύποδουλώθηκε στήν ἀμαρτία, δέν ἐπαψε νά διατηρεῖ μέσα του τή
σπίθα τῆς θείας πνοής. Είναι στιγμές πού ή συνείδησή του ἔξεγείρεται
καί στρέφεται νοσταλγικά πρός τόν ούρανό. "Υπάρχει ἐκεῖ πάνω ἔνα
παράθυρο, πού ἄνοιξε μέ τό πρωτευαγγέλιο ή ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ.
Ό Θεός ώς πατέρας δέν μπορεῖ παρά νά σπεύσει σέ βοήθεια. Είναι
ό μόνος πού συγχωρεῖ, λυτρώνει καί σώζει, γιατί: «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ
οὐδενὶ ή σωτηρίᾳ» (Πρ. 4,12).

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀντιλαμβάνεσαι τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποῦ ὀφείλεται τό ἄγχος πού ἔχει σήμερα ὁ ἄνθρωπος;
3. Πῶς βλέπεις τήν ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό;
4. Ἀπό ποῦ πρέπει νά ἀναμένει τή βελτίσση του ὁ ἄνθρωπος;

Κείμενα

1. «Νοῦς γάρ ἀποστὰς τοῦ Θεοῦ ή κτηνώδης γίνεται ή δαιμονιώ-
δης, καὶ τῶν ὅρων ἀποστὰς τῆς φύσεως ἐπιθυμεῖ τῶν ἀλλοτρίων» (Μ.
Βασίλειος. Ὁμιλ. εἰς Ψαλμ. 51).

2. «Ἐκάθισεν Ἀδάμ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου καὶ τήν ιδίαν γύ-
μνωσιν θρηνῶν ὡδύρετο· Οἶμοι, τόν ἀπάτη πονηρῆ πεισθέντα καὶ κλα-

πέντα καὶ δόξης μακρυνθέντα! Οἵμοι, τὸν ἀπλότητι γυμνόν, νῦν δὲ ἡ πορημένον! Ἀλλ' ὁ Παράδεισε, οὐκέτι σου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσω, οὐκέτι ὄψομαι τὸν Κύριον καὶ Θεόν μου καὶ Πλάστην· εἰς γῆν γὰρ ἀπελεύσομαι, ἐξ ἣς καὶ προσελήφθην. Ἐλεήμον, Οἰκτίρμον, βοῶ σοι, ἐλέητοςόν με τὸν παραπεσόντα» (*Ὕμνος τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου*).

Μάθημα 27ο

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Ἡ ἀπελπιστικὴ κατάσταση, στήν ὅποια βρέθηκε ὁ ἄνθρωπος μετά τήν πτώση, ἡταν ἐπόμενον νά ὁδηγήσει στήν ἀναζήτηση κάποιας βοήθειας. Ἔτσι ἡ ἑλπίδα γρήγορα στράφηκε πρός τήν ἀγάπην καὶ τήν συγκατάβαση τοῦ Πλάστη. Ἄλλωστε ὑπῆρχε ἔμμεση ὑπόσχεση πώς θά συντριβόταν τό κεφάλι τοῦ διαβόλου, πού φυσικά ἦταν ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς. Εἶχε πεῖ ὁ Δημιουργός, ὅταν καταριόταν τό φίδι: «Ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει τήν κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν» (Γέν. 3, 15). Στὰ λόγια αὗτά, πού ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενο πρωτευαγγέλιο, περικλειόταν συνοπτικά τό δράμα, ἀλλά καὶ ἡ ἑλπίδα τοῦ ἄνθρωπου γιά λύτρωση. Ἀπό τότε ἡ ἑλπίδα αὐτή πέρασε σ' ὅλους σχεδόν τούς λαούς.

Οι μεσσιανικές προσδοκίες καί τό «πλήρωμα τοῦ χρόνου». Οι Έβραιοι διατήρησαν τήν ἐλπίδα τῆς λυτρώσεως πολύ ἔντονα. Στά προφητικά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, πού γράφτηκαν ἑκατοντάδες χρόνια πρίν ἔρθει ὁ Χριστός, βρίσκονται καταχωρισμένες πολλές σχετικές προφητείες. 'Ο πατριάρχης Ἰακώβ προφήτεψε πώς ὁ Μεσσίας θά προερχόταν ἀπ' τήν γενιά τοῦ Ἰούδα (Γέν. 49, 10). 'Ο προφήτης Δανιήλ προσδιόρισε μέ ακρίβεια τό χρόνο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως (Δαν. 9, 25-27). 'Ο Μιχαίας ἀποκάλυψε ώς τόπο γεννήσεως τοῦ Κυρίου τή Βηθλεέμ (5, 1). 'Ο Ἡσαΐας προείπε τή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τήν Παναγία, (7, 14), προφήτεψε τό πλήθος τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ (35, 5-6) καί μάλιστα τά ἄγια πάθη Του, (53, 1 κ.έ.). 'Ο Δαβίδ προφήτεψε στούς ψαλμούς του τήν προδοσία τοῦ Ἰούδα (40, 10), τό πότισμα τοῦ Ἰησοῦ μέ ξύδι ἀπ' τούς σταυρωτές (68, 22), τό μοίρασμα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Κυρίου ἀπ' τούς Ρωμαίους στρατιώτες (21, 18), τή μετάβαση τοῦ Θεανθρώπου στόν "Αδη, καθώς καί τήν ἔνδοξη ἀνάστασή Του (15, 10).

Προσδοκίες γιά τήν ἐλευση θείου Λυτρωτῆ ύπαρχουν καί σ' ἄλλους λαούς. **Οι Κινέζοι** περίμεναν τόν Κιούν-τσαού, τόν «ποιμένα καί ἅρχοντα», πού θά ἐρχόταν νά συμφιλιώσει τόν ούρανό μέ τή γῆ, ἐγκαθιδρύοντας στόν κόσμο τήν ἀσφάλεια καί τήν εἰρήνη. **Οι Ρωμαῖοι** νοσταλγούσαν τή χρυσή ἐποχή πού είχε χαθεῖ: ὁ Βιργίλιος μάλιστα στήν 4η Ἐκλογή του κάνει λόγο γιά τό θείο Παιδί, πού θά ἐπανέφερε σύντομα τή χρυσή ἐκείνη περίοδο. **Οι Αμερικανοί** τῶν προκολομβιανῶν χρόνων πίστευαν ὅτι ὁ Πουροῦ θά ἔστελνε τό Γιό του ἀπ' τόν ούρανό νά σκοτώσει τό τρομερό φίδι, πού ἦταν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Παρόμοιες παραδόσεις είχαν οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσες, οἱ Αιγύπτιοι καί οἱ Σκανδιναυοί.

'Αλλ' ἐκείνοι πού καλλιεργούσαν ιδιαίτερα στά κείμενά τους τήν προσδοκία τοῦ Λυτρωτῆ ἦταν **οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες**. Σχετικά θ' ἀναφέρουμε μιά περίπτωση ἀπ' τά ὄσα ὁ Αἰσχύλος περιλαμβάνει στήν τραγωδία του «Προμηθεύς Δεσμώτης»: 'Ἐνῶ ὁ Προμηθέας καρτερεῖ δεμένος στό βράχο τοῦ Καύκασου τό Λυτρωτή, πού θά τόν ἐλευθέρωνε ἀπό τά βάσανα ξαφνικά ἐμφανίζεται ὁ Ἐρμῆς καί προφητεύει πιώς δέν πρέπει νά περιμένει τό τέλος τῶν δεινῶν του, πρίν τόν διαδεχτεῖ στό μαρτύριο κάποιος θεός, πού θά κατεβεῖ ἀκόμα καί στά κατασκότεινα τάρταρα τοῦ "Αδη": «Τοιοῦδε μόχθου τέρμα μή τι προσδόκα, πρίν ἄν θεῶν τις διάδοχος τῶν σῶν πόνων φανῇ, θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολειν "Αδην, κνεφαῖα τ' ἀμφὶ ταρτάρου βάθη"» (στ. 1026).

Αύτά ὅλα ὅμως δέ δείχνουν μονάχα τήν «προσδοκία τῶν ἐθνῶν» καί τίς προφητείες πού ύπηρχαν γύρω ἀπό τό Μεσσία: δείχνουν καί τήν **προετοιμασία γιά τήν ύποδοχή τοῦ θείου Λυτρωτῆ**. "Επρεπε νά ὠριμά-

‘Ο προφήτης Ἡσαΐας. Μωσαϊκό ἐξαιρετικῆς τέχνης. (Από τὸν ἱερὸν Ναὸν τῆς Παναγίας στὸ Παλέρμο.)

σει ἀρκετά ἡ ίδεα τῆς προσμονῆς, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νά φτάσουν στό σημεῖο ὅχι ἀπλῶς νά δεχτοῦν, ἀλλά κυριολεκτικά ν' ἀγκαλιάσουν τό Σωτήρα τους. Καὶ αὐτό ἔγινε τὴν ἐποχή τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Τότε οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀηδιάσει ἀπό τὴν πληθώρα τῶν θεῶν καὶ ἀπό τὴν ἀνθητικότητα τῆς ζωῆς. Τό καθεστώς τῆς δουλείας ἐπαιρνε ὅλο καὶ μεγαλύτερες διαστάσεις. Ἡ ἀδικία πλεόναζε. Ἡ πορνεία ἔβρισκε προστασία κάτω ἀπό τή στέγη τῶν ναῶν. Τό ἔγκλημα ὄργιαζε. Ο ἄνθρωπος ὑπέφερε καὶ ξεσποῦσε σέ ίκετήρια κραυγή: «Ἐλα, πολύτιμε Γιέ τοῦ Θεοῦ, μεγάλε Γιέ τοῦ Ὑψίστου... Ρίξε τό βλέμμα σου στήν ἀνθρωπότητα, πού κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς δυστυχίας» (Βιργίλιος, Αἰνειάδα 4η Ἐκλογή). Αὐτό εἶναι τό ὠρίμασμα, «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» – ὅπως τό ὄνομάζει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. «Ἔτσι, «ὅτε ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα τούς ὑπό νόμον ἐξαγοράσῃ» (Γαλ. 4, 4-5).

Ἡ δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως. Ὁ Θεός ἔστειλε στή γῆ τό Μονογενή Υἱό Του, γιά νά σώσει τούς ἄνθρωπους. Ἄλλα γιατί νά ἔρθει ὁ Θεός στή γῆ; Δέν μποροῦσε μονάχα μέ τό λόγο Του νά λυτρώσει τό ἀνθρώπινο γένος; Καὶ βέβαια μποροῦσε. «Ομως, ἂν ἔκανε κάτι τέτοιο, θά καταργοῦσε τήν ἐλευθερία πού ὁ Ἰδιος ἔδωσε στόν ἄνθρωπο. Ἐξάλλου ἡ σωτηρία τοῦ ἄνθρωπου, ἂν ἦταν ἀποτέλεσμα ἀναγκαστικῆς νομοτέλειας, ούσιαστικά δέ θά είχε ήθική ἀξία. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Θεός συνέλαβε ἑνα τέτοιο σχέδιο, ὥστε καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄνθρωπου νά διατηρηθεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος νά σωθεῖ.

Καὶ ὁ **τρόπος** πού ἐπέλεξε ὁ Κύριος γιά τή θεία ἐνσάρκωσή Του είναι σοφός, γιατί ὡς Λυτρωτής συνδύασε ἄριστα τό ὑπερφυσικό στοιχεῖο μέ τό φυσικό, ὅπως φαίνεται στόν εύαγγελισμό τῆς Θεοτόκου. «Οταν ἡ Παναγία ρώτησε τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, πού τῆς είχε φέρει τό μήνυμα πώς θά γεννήσει τό Χριστό, «πώς ἔσται μοι τούτο, ἐπεί ἄνδρα ού γινώσκω», ἔλαβε τήν ἀπάντηση ὅτι «Πνεῦμα "Ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπί σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι» (Λουκ. 1, 34-35). Κατ' αὐτόν τόν τρόπο λύθηκε τό πρόβλημα καὶ ἤρθε στή γῆ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὡς πραγματικός Θεός καὶ πραγματικός ἄνθρωπος. Ἔτσι «ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» (Ιω. 1, 14).

Ὁ Θεάνθρωπος Κύριος. Λυτρωτής λοιπόν τοῦ κόσμου είναι ὁ Χριστός. Ὡς Θεός γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα «πρό πάντων τῶν αἰώνων». Ὡς ἄνθρωπος γεννήθηκε «ἐκ Πνεύματος Ἅγιου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» σέ ὄρισμένο χρόνο.

Μέ τήν ἔνωση τῶν δύο φύσεων στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἔχομε

καὶ τὴν ἀντίδοσην τῶν ιδιωμάτων δηλαδή τῇ μετάδοση ιδιαιτερων γνωρισμάτων ἀπό τή μιά φύση στήν ἄλλη μόνο πού ἡ θεία φύση είναι αὐτή πού μεταδίδει, ἐνώ ἡ ἀνθρώπινη αὐτή πού παιρνει. Παράδειγμα ἡ γνώση, πού μέ τήν ύποστατική ἔνωση ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν πλάνη καὶ εύρυνεται καὶ στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ χωρίς ὅμως ἡ γνώση αὐτή νά μεταβάλλεται σέ παγγνωσία, προσόν πού προσιδιάζει μονάχα στή θεία φύση. Ἐπίσης ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Κυρίου: Ὡς ἀνθρωπος ὁ Χριστός ἦταν ὅμοιος κατά πάντα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, «χωρίς ἀμαρτίας» είχε τά λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη (πείνα, δίψα, κόπο, πόνο), ἀλλά δέν είχε ἀμαρτίες, γιατί ἡ θεία φύση κατέστησε ἀναμάρτητη τήν ἀνθρώπινη. Στήν ἀντίδοση τῶν ιδιωμάτων ὀφείλεται ἀκόμα ἡ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νά ἐπωμίζεται τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χωρίς μέ αὐτό νά γίνεται ἀμαρτωλός.

Αύτός είναι ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτῆς. Σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τῆς Ἔκκλησίας μας είναι ἔνα Πρόσωπο μέ δύο φύσεις, τή θεία καὶ τήν ἀνθρώπινη, ἀδιαίρετα, ἄτρεπτα καὶ ἀσύγχυτα ἐνωμένες. Ἐχει ἐπίσης δύο θελήσεις, θεία καὶ ἀνθρώπινη: μόνο πού ἡ ἀνθρώπινη θέληση ύποτάσσεται στή θεία. Ἔτσι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος είναι τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος.

Συνοψίζοντας, θά μπορούσαμε νά πούμε πώς Λυτρωτής καὶ Σωτῆρας, πού περίμεναν οἱ ἀνθρώποι, είναι ὁ ἕδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πού γεννήθηκε ἀπό τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο ώς τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος, γεμάτος ἀπό ἀπειρη ἀγάπη πρός τούς ἀμαρτωλούς, ὁ μόνος «δυνάμενος σῶσαι» (Ιακ. 4, 12).

Ἐρωτήσεις

1. Μπορεῖ νά γίνει συσχετισμός ἀνάμεσα στίς προφητείες τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ στίς προσδοκίες τῶν εἰδωλολατρῶν γιά τό θεῖο Λυτρωτή;
2. Ἐχεις ύπόψη σου κανένα περιστατικό ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ πάνω στή γη, στό ὅποιο νά φαίνεται πώς οι δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη, συνεργάζονται ἀρμονικά;
3. Πῶς δικαιολογούνται τά λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη τοῦ Κυρίου, τή στιγμή πού ὁ ἕδιος ἦταν Θεός;
4. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέει πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «ἐνηνθρώπησεν, ἵν' ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν». Είναι δυνατόν νά γίνει τοῦτο πραγματικότητα καὶ πῶς:

Κείμενα

1. «Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων... γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλ. 2, 6.7.8).

2. «Ομολογεῖν ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ δύο φύσεις καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως· καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία, ἀλλ' ἐπόμενον τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἡ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανοθενεῖ θελήματι» (ἀπόφασις τῆς Στ΄ Οἰκ. Συνόδου).

Μάθημα 28ο

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό έρωτημα-πρόκληση. Είναι ἔνα άπλο έρωτημα, πού ἔκανε ὁ Χριστός στούς μαθητές Του: «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;» (Ματθ. 16,13). Αύτό δείχνει πώς ὁ Κύριος ἐνδιαφερόταν ιδιαίτερα γιά τή γνώμη τοῦ κόσμου γύρω ἀπό τό Πρόσωπό Του. Τοῦτο δέν πρέπει νά θεωρεῖται ἐγωιστικό, γιατί ἡ θέση πού παίρνει κανένας ἀπέναντι στόν Ἰησοῦ σχετίζεται στενά μέ τό ζήτημα τῆς λυτρώσεως καὶ ἐπομένως ἐνδιαφέρει ἅμεσα τόν ἄνθρωπο.

‘Ο λαός τῆς Παλαιοτίνης ἔβλεπε γενικά τὸν Ἰησοῦ σάν προφήτη. Ἡ ἀρετὴ Του, ἡ διδασκαλία Του καὶ τὰ θαύματά Του τούς ἔκαναν νά πιστεύουν πώς αὐτός ἦταν ὁ Μεσσίας. Βέβαια ἡ πίστη τους ἦταν συγκεχυμένη. Οἱ πιό πολλοί περίμεναν τὸ Μεσσία σάν κοσμικό ἥγέτη. Πάντως θεωρούσαν τὸν Κύριο σοφό, τὸν ἀποκαλοῦσαν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ καὶ μερικές φορές τοῦ ἀπέδιδαν βασιλικές τιμές, ὥπως συνέβη κατά τὴν θριαμβευτική Του εἰσοδο στὰ Ἱεροσόλυμα, λίγο πρίν ἀπό τὰ ἄγια πάθη Του.

Οἱ μαθητές ἐξάλλου εἶχαν πιστέψει ἀπό τὴν ἀρχή πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἀνάμενόμενος **Μεσσίας**. Δέν εἶχαν ὅμως καὶ αὐτοὶ ξεκαθαρισμένες ἰδέες. Γι' αὐτό πολλές φορές παρουσίασαν σημεῖα δυσπιστίας. “Υστερα βέβαια τὰ πράγματα ἀλλαζαν: μόλις Τόν γνώρισαν καλά, Τόν θεωρούσαν πιά Δάσκαλο σταλμένο ἀπό τὸ Θεό. Ἔφτασαν μάλιστα, ὅταν εἶδαν νά δαμάζει τὴν ἀγριεμένη φύση, νά παραδεχτοῦν καὶ τὴν θεότητά Του, πράγμα πού τούς ἔγινε πεποίθηση ἀκράδαντη μετά τὴν Ἀνάσταση.

Εἶναι ἀλήθεια πώς δέν ἔλειπαν οἱ ἀντίθετες περιπτώσεις. Οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, τυφλωμένοι ἀπό τὸ φθόνο, ἀποκαλοῦσαν τὸν Ἰησοῦ **Βεσελζεβούλ** καὶ δέ δίσταζαν νά προγραμματίζουν τὴν σταύρωσή Του. Μά καὶ ὁ ἔνας ἀπό τοὺς δύο ληστές καὶ οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, πού χρησιμοποιήθηκαν σάν δῆμιοι, τὴν ἴδια θέση πήραν. “Ομως ὁ ἐκατόνταρχος, πού ἦταν ύπευθυνος ἀξιωματικός γιά τὴν ἐκτέλεση, ἀκούοντας τὸ «τετέλεσται» τοῦ Ἰησοῦ καὶ βλέποντας τῇ γῇ νά σείεται, πίστεψε πώς «ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἦν οὗτος».

Αύτά πίστευαν καὶ ἔλεγαν οἱ ἄνθρωποι γιά τὸν Ἰησοῦ Χριστό. “Ἀλλοι θετικά, μέ κίνητρο τὴν ἀγνή προαιρεση, καὶ ἄλλοι ἀρνητικά, παρακινούμενοι ἀπό τὸ μίσος ἡ τὴν πλάνη. Ἀπό τότε ἡ στάση αὐτή ἀπέναντι στὸ Χριστό γνώρισε πολλές προεκτάσεις. Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού στέκονται μέ σκεπτικισμό μπροστά στὸν Ἰησοῦ.

Πῶς εἶδαν τὸ Χριστό οἱ γενιές τῶν ἀνθρώπων. Μέ τὴν Πεντηκοστή ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν πιστῶν στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνισχύθηκε ἰδιαίτερα. Οἱ **Ἀπόστολοι** μάλιστα ἀνέλαβαν τὸ ιεραποστολικό τους ἔργο μέ ζῆλο. Δίδαξαν τίς χριστιανικές ἀλήθειες, ἔδρυσαν κατά τόπους ἐκκλησίες καὶ συνέγραψαν τὰ ιερά βιβλία. Γι' αὐτούς ὁ Χριστός ἦταν «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (Ἀποκ. 22,13), τό πᾶν. Δέν ἀμφέβαλλαν πιά οὕτε γιά τὴν ἀνθρώπινη οὕτε γιά τῇ θείᾳ ὑπόστασή Του. Υπῆρχαν «αὐτόπται», «αὐτήκοοι», «έωρακότες», «θεασάμενοι» καὶ «μάρτυρες». Κατά συνέπεια μονάχα αὐτοί μποροῦσαν νά παρουσιάσουν τὴν ἀλήθεια ὥπως ἦταν, ὥπως γράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «“Ο ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς

ήμων, ὁ ἔθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν... μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν... (Α' Ἰωάν. 1,1-2).

Πληροφορίες γιά τόν Ἰησοῦ ἔχομε καὶ ἀπό μή χριστιανούς συγγραφεῖς. Οἱ Ιουδαῖοι ἱστορικός **Ιώσηπος** (37-95 μ.Χ.), πού σχετίζοταν μέ τίς οἰκογένειες τῶν ἀρχιερέων "Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἀναφέρει στὴν «Ἰουδαϊκή Ἀρχαιολογία» του πῶς ὁ Χριστός ἦταν σοφός ἄνδρας, μέ καταπληκτική θαυματουργική δύναμη (XVIII 3,3). Οἱ Ρωμαῖοι ἱστορικὸς **Τάκιτος** (55-120 μ.Χ.) στά «Χρονικά» του γράφει πῶς ὁ Νέρωνας, γιά νά κατασιγάσει τήν κοινή γνώμη, πού εἶχε ἐξεγερθεῖ ἐξαιτίας τῆς φωτιᾶς πού ἔκαψε μέρος τῆς Ρώμης, ὑπέδειξε σάν ἐνοχους τούς χριστιανούς, ἀρχηγός τῶν ὅποιων ἦταν ὁ Χριστός, πού σταυρώθηκε, ὅταν αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Τιβέριος (XV 38,44). Τόν Ἰησοῦ ἀναφέρουν ἐπίσης τό Ταλμούδ, ὁ Σουετώνιος, ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος καὶ ἄλλοι.

Ἄπο τό 2ο αἰώνα ἔχομε τά **ἀπόκρυφα εὐαγγέλια**, πού γράφτηκαν κυρίως ἀπό αἱρετικούς καὶ περιέχουν γύρω ἀπό τή ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου πολλές καὶ διάφορες φανταστικές ἀφηγήσεις. Μά καὶ οἱ **ἐθνικοί** ἀπό τή δική τους σκοπιά διακωμαδοῦσαν μέ τά συγγράμματά τους τό ιερό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλα ὄλους αὐτούς τούς ἀντιμετώπιζαν οἱ ἀντιαιρετικοί συγγραφεῖς καὶ οἱ ἀπολογητές ἡ τούς ἀπέκρουες ἡ **Ἐκκλησία** μέ τίς συνόδους, τά σύμβολα καὶ τόν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

"Ομως οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ, εἴτε μέ τόν ἔναν εἴτε μέ τόν ἄλλο τρόπο, συνεχίστηκαν ὡς τήν ἐποχή μας. Δυστυχῶς ὑπῆρξαν ὄρισμένοι, κυρίως ἀπό τό 180 αἰώνα καὶ ἐδῶ, πού διαστρέβλωσαν μέ τήν προκατάληψή τους τήν ἀλήθεια. **Μαθητές τοῦ Ἐγέλου** ὑποστήριζαν πῶς ὁ Ἰησοῦς εἶναι προσωποποίηση τοῦ θείου. Οἱ Γάλλος **Ντυπουΐ** ἐλεγε πῶς ὁ Χριστός μέ τούς δώδεκα μαθητές εἶναι σύμβολο τοῦ ἥλιου μέ τά δώδεκα ζώδια. Τά ἵδια περίου ισχυρίζονταν καὶ ἄλλοι, παρομοιάζοντας τόν Κύριο μέ τόν Ἀπόλλωνα ἡ μέ ἄλλα μυθικά πρόσωπα. Οἱ Γερμανός **Μπρούνο Μπάουερ** καὶ ὁ Γάλλος **Πώλ-Λουΐ Κουσού** ὑποστήριζαν πῶς ὁ Ἰησοῦς δέν μπορούσε νά είναι ὑπαρκτό πρόσωπο. Τέλος ὁ σοσιαλιστής **Κάουτσκυ** δεχόταν τό Χριστό σάν ἱστορικό πρόσωπο, ἀλλά τόν ἥθελε ἡγέτη μιᾶς δῆθεν κινήσεως τῶν καταπιεζόμενων μαζῶν. Κοντά σ' αὐτά πρέπει νά προστεθοῦν καὶ οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ τῶν **Στράους**, **Ρενάν** καὶ ἄλλων ὄμοιδεατῶν, πού παραχαράζουν τά γεγονότα καὶ ἀλλοιώνουν τήν πραγματικότητα.

"Ολα αὐτά ὅμως εἶναι κακόβουλες θεωρίες πού διαστρεβλώνουν τήν ἀλήθεια σέ βαθμό ἀπαράδεκτο. Οἱ ισχυρισμοί ὅτι ὁ Ἰησοῦς συμβολίζει φυσικά φαινόμενα ἡ ὅτι ἀποτελεῖ προσωποποίηση τοῦ Θείου ἡ ὅτι είναι μυθικό πρόσωπο, κρίνονται τό λιγότερο ὡς ἀφελεῖς. Ἀντίθετα, ὁ

Ίησοῦς εἶναι ιστορικό Πρόσωπο. Ή έμφανισή Του στή γῆ συνδέεται μέ γνωστά όνόματα τῆς ιστορίας, όπως τοῦ Ὀκταβιανοῦ, τοῦ Τιβερίου, τοῦ Ἡρώδη, τοῦ Πιλάτου και ἄλλων. Ἀλλ' οὐτε ἡγέτης κινήσεως τῶν καταπιεζόμενων μαζῶν ὑπῆρξε ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἦταν «ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἐλλησι δέ μωρία» (Α' Κορ. 1,23). Πρέπει ἐπὶ τέλους νά καταλάβουμε πώς ὁ Κύριος δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλος ἀπό Ἐκείνον πού περιγράφουν τά βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.

Χριστός ὁ νέος Ἀδάμ. Ο Ἀπόστολος Παύλος και οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας παραλληλίζουν τό Χριστό μέ τόν Ἀδάμ, τόν προπάτορά μας. Ο Ἀδάμ πλάστηκε ἀπό τό Θεό «κατ' εἰκόνα και καθ' ὅμοιώσιν». ὁ Ίησοῦς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Θεός, πού πῆρε τήν ἀνθρώπινη φύση. Ο ἄνθρωπος στόν παράδεισο δέν είχε ἀμαρτίες, ἀλλ' οὐτε και τήν ἡθική τελείωση· ἐνῶ ὁ Χριστός ἦταν ἀναμάρτητος και κατά πάντα τέλειος. Ο παλαιός Ἀδάμ ἔπεσε στήν ἀμαρτία και μαζί του παρέσυρε ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος· ὁ νέος Ἀδάμ ἤρθε στή γῆ, γιά νά σηκώσει πάνω Του τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. «Ωσπερ γάρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὐτω και ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (Α' Κορ. 15,22).

Ἡ «ἐν Χριστῷ» ὅμως **ζωοποίηση**, δηλ. ἡ πνευματική ἀναγέννηση, ἐξαρτᾶται ἀπό τή θέση πού παίρνει ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι στόν Ίησοῦ. Ο Πιλάτος στή διαδικασία γιά τήν ἐπικύρωση τῆς θανατικῆς ποινῆς παρουσίασε τό Χριστό ἐξουθενωμένο μπροστά στούς Ἐβραίους λέγοντας: «Ἴδε ὁ ἀνθρωπος». Μά ὁ ἀχάριστος ὄχλος ζητούσε ἐπίμονα νά Τόν σταυρώσει. Υπάρχουν λοιπόν πολλοί πού ἐθελοτυφλοῦν μπροστά στό Πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ἡ Ἑκκλησία, ἡ ιστορία και ἡ συνείδηση δέ θά σταματήσουν νά ὑπηρετοῦν μέ συνέπεια τήν ἀλήθεια και νά προβάλλουν τή ζωή τοῦ Χριστοῦ ὅπως τήν παρουσιάζουν τά ίερά μας κείμενα.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς βλέπεις τήν παρουσία τοῦ Ίησοῦ στή γῆ;
2. Στό περιβάλλον σου «τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Χριστόν»;
Και σύ ποιά θέση παίρνεις ἀπέναντι τους;
3. Ποιές πληροφορίες γιά τόν Ίησοῦ θεωρεῖς σπουδαιότερες, τῶν χριστιανῶν ἢ τῶν μή χριστιανῶν συγγραφέων, και γιατί;
4. Τί κοινά σημεῖα και τί διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στόν Ἀδάμ και τό Χριστό;

1. «Πορευθέντες οἱ μαθηταὶ... ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἴματα αὐτῶν καὶ ἐπεκάθισεν (ὁ Ἰησοῦς) ἐπάνω αὐτῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὅχλος ἐστρωσαν ἐπάνω τὰ ἴματα ἐν τῇ ὁδῷ, ἀλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὅχλοι οἱ προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὅχλοι ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας» (Ματθ. 21,6-11).

2. «Ὦσοπερ γάρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτιώλοι κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί» (Ρωμ. 5,19).

Μάθημα 29^ο

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Ἡ ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου.

Κάθε συγγραφέας ὃποιουδήποτε βιβλίου ἀφήνει νά φανοῦν μέσα στό σύγγραμμά του ἂν ὅχι ὄλα, τά περισσότερα ιδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα του καὶ γενικότερα τῆς προσωπικότητάς του. Τούτο συμβαίνει καὶ μέ στους τούς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας

Η Αγία Γραφή.

Γραφής. Έκείνο πού άνακαλύπτει όλην γνώστης της Βίβλου από τήν πρώτη στιγμή μέσα στά ιερά κείμενα είναι ή ιερότητα και η εύσεβεια, τό δέος και η προσοχή μέτρη τήν όποια όλη συγγραφέας άποφασίζει νά καταγράψει τίς ιερές γραμμές τού κειμένου του. Η ταπεινοφροσύνη από τό ένα μέρος άλλα και η συναίσθηση της ευθύνης από τό άλλο κάνουν τούς συγγραφεῖς νά παρουσιάζουν τήν «μεγάλην βουλήν» τού Θεού μέτρη άνεπιτήδευτη εύγενεια άλλα και θαυμαστή άκριβεια και σαφήνεια. «Οταν πρόκειται νά μιλήσουν γιά τόν έαυτό τους και νά γράψουν τό σημαντικό τους πλεονάζει ένας άγαπημένος χαρακτηρισμός «δοῦλος Θεοῦ» ή «δοῦλος Κυρίου». Ο μέγας Μωϋσῆς θεωρεῖ τόν έαυτόν του άκατάλληλο γιά τό μεγάλο έργο πού τού άναθέτει όλην γνώστης της Βίβλου.

Θεός και μέτρη εύλαβεια παρουσιάζει τίς ταπεινές του άντιρρησίες. Ο Άπ. Παύλος απορεί πώς όλην γνώστης τόν άγαπησε τόσο πολύ και τόν άνεδειξε «σκεύος έκλογης». Του, ένων αύτός πιστεύει γιά τόν έαυτό του ότι είναι ό πιο άχρηστος από όλους τούς άμαρτωλούς, «ών πρώτος είμι έγώ», διότι «έδίωξα τήν Εκκλησίαν τού Χριστού». Ο εύαγγελιστής Ιωάννης δέ θέλει νά παρουσιάζεται τό σημαντικό του στήν ιερή ιστορία τού Ιησού Χριστού πού καταγράφει στό Εύαγγελιο του και άποκρύβει τό σημαντικό του μέτρη θαυμαστή έπιμέλεια και προσοχή γράφοντας γιά τόν έαυτό του «ό μαθητής όν ήγάπα ό Ιησούς», «ό μαθητής έκεινος», «ό άλλος μαθητής», «ό άναπεσών εἰς τό στήθος τού Ιησού» κ.τ.λ. Έκτός όμως από τά κείμενά τους είναι και η ζωή τους πού μαρτυρεῖ και πληροφορεῖ γιά τήν ιερότητα της ζωής τους και τήν άκεραιότητα τού χαρακτήρα τους. Στίς μεγάλες στιγμές της ζωής τους ή «βουλή τού Θεού» ήταν όλην γνώστης της Βίβλου.

Η πρόθυμη αποδοχή της προσταγής τού Θεού χαρακτηρίζει όλες τίς πράξεις τους. «Οταν ό Άπ. Παύλος θέλησε νά περιγράψει τήν ταπεινοφροσύνη και αύτοθυσία τού Μωϋσή μπροστά στό θέλημα τού

Θεοῦ, μέ τούτα τά λόγια τήν περιέγραψε: «Πίστει Μωϋσῆς μέγας γενόμενος ἡρώνησατο λέγεσθαι υἱός θυγατρός Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν». ('Εβρ. 11, 24).

Από αὐτήν ἀκριβώς τή συμπεριφορά τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου ἐξηγεῖται ἀπό τό ἓνα μέρος ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ ἀπό τό ἄλλο ἡ διατήρηση τοῦ προσωπικοῦ τους χαρακτήρα.

Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καὶ ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς

Λέγοντας θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἐννοοῦμε τήν καθοδήγηση καὶ τήν ιδιαίτερη χειραγώγηση καὶ ἐμπνευση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πρός τούς ιερεῖς συγγραφεῖς τῆς Βίβλου, γιά νά καταγράψουν μέ κάθε ἀκρίβεια καὶ ἀπλότητα τίς μεγάλες ἀλήθειες πού ὁ Θεός θέλησε νά παρουσιάσει στούς ἀνθρώπους. Πῶς ὅμως συνέλαβαν καὶ κατέγραψαν αὐτές τίς ἀλήθειες, πού ἂν τίς κρίνει κανείς μέ το κοινό λογικό τίς βρίσκει ἀνεξήγητες; Ο Ἡσαΐας π.χ. γράφει τόσους αἰῶνες π.χ. «Ιδού ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ». ('Ησ. 7, 14). Πῶς τὸ γνωρίζει τοῦτο ὁ Ἡσαΐας; Τοῦτο δέν γράφεται μέ σσες γνώσεις καὶ ἐμπειρίες κοσμικές καὶ ἂν ἔχει ὁ συγγραφέας. Είναι ἀδύνατο λογικά νά φθάσει ὁ συγγραφέας στήν διατύπωση τέτοιων ἀληθειῶν χωρίς τήν ὀλοφάνερη ἐμπνευση τοῦ θείου παράγοντα. "Αν μάλιστα σκεφθοῦμε ὅτι εἶναι τόσες πολλές αὐτές οι «ἐμπνεύσεις» σέ διαφορετικά πρόσωπα καὶ σέ διαφορετικούς καιρούς, πού ἀπέχουν αἰῶνες μεταξύ τους καὶ ζοῦν τά πρόσωπα αὐτά, κάτω ἀπό διαφορετικές συνθήκες, ἄγνωστα μεταξύ τους, γράφουν ὅμως γιά τό ἵδιο πράγμα ἡ διαφορετικές ἀπόψεις τοῦ ἰδίου πράγματος, τότε όπωσδήποτε βρίσκομαστε μπροστά σέ μιά ἀνεξήγητη, ιστορική ὅμως, πραγματικότητα πού μαρτυρεῖ τόσο καθαρά τή θεοπνευστία τῶν ιερῶν κειμένων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. «Οἱ προφῆται κατ' ἔκστασιν τῶν ἐν αὐτοῖς λογισμῶν, κινήσαντος αὐτούς τοῦ θείου Πνεύματος, ἡ ἐνηργοῦντο ἔξεφώνησαν, συγχρησαμένου τοῦ πνεύματος, ὡς εἰ καὶ αὐλητής αὐλόν ἐμπνεύσαι» ('Αθηναγόρας ὁ Ἀθηναῖος, Πρεσβεία 9).

Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό παρατηρεῖται στά ιερά κείμενα καὶ τοῦτο τό ἀξιοπρόσεκτο. Ἡ θεοπνευστία εἶναι ἀναμφισβήτητη, ὁ προσωπικός ὅμως χαρακτήρας τῶν συγγραφέων μένει ἀνεπηρέαστος καὶ ἀπαραβίαστος. Συμβαίνει δηλαδή νά συμπίπτει ἡ ἀλήθεια καὶ τό περιεχόμενο τῶν γραφομένων ἀπό τούς συγγραφεῖς, νά διαφέρει ὅμως τό ὑφος καὶ ὁ ξεχωριστός τρόπος μέ τόν ὅποιο ἐκφράζεται ὁ κάθε συγγραφέας. Μέ

ἄλλα λόγια οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς διατηροῦν τὸν προσωπικό τους χαρακτήρα, ἐκφράζονται μὲν τὸ δικό τους ὑφος ἐνῶ ἐμπνέονται καὶ ὁδηγοῦνται ἀπό τὸ αὐτό Πανάγιο Πνεῦμα στὴ διατύπωση καὶ ἀποκάλυψη τῆς μιᾶς ἀγίας καὶ σωτήριας ἀλήθειας πού ὁ Θεός θέλει νὰ παρουσιάσει στοὺς ἀνθρώπους.

Ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τὴν ἰερότητα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν μαρτυρημένη θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀρχαιολογική σκαπάνη, πού ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀλήθεια πού κρύβουν μέσα τους τὰ ἱερά κείμενα. Ἔτσι τοποθεσίες, τάφοι, ναοί, ἐπιγραφές, χειρόγραφα καὶ τόσα ἄλλα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια οἱ ἀρχαιολογικές ἔρευνες, ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθεια πού κρύβεται μέσα στὴν Ἀγία Γραφή. Πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ἐκεῖνοι πού ἀμφισβήτησαν τὴν ἀλήθεια τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἐπειδὴ δέν εἶχαν τὰ ἀρχαιολογικά τεκμήρια, ἐσώπασαν μόλις ἡ ἀρχαιολογική ἐπιστήμη παρουσίασε τό ἔνα μετά τὸ ἄλλο τὰ ἀρχαιολογικά πειστήρια τῆς ἀξιοπιστίας τῶν Γραφῶν. Στοιχεῖα πού ἤταν θαμμένα μέσα στὴ γῆ, ἀλλά καὶ στὰ βάθη τῶν αἰώνων, καθὼς ἔρχονται στὸ φῶς, ἐπιβεβαιώνουν τή μοναδική παρουσία πού εἶχαν ώς τότε μέσα στὴν Ἀγία Γραφή.

Ἡ πορεία τοῦ Ἀβραάμ πρός τὴν Παλαιστίνη ἀπό τὴν ἄγνωστη Μεσοποταμία. Ἡ μετακίνησή του πρός τὴν Αἴγυπτο. Ἡ ἔξοδος ἀπό τὴν Αἴγυπτο τῶν Ἰσραηλίτων, ἡ ἐγκατάστασή τους στὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. "Ολη ἡ ἴστορία τῶν Ἰσραηλίτων στὴν Παλαιστίνη μέχρι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἔλευση τοῦ Κυρίου. Ἡ διασπορά τῶν μαθητῶν. Οἱ πορείες τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ ἡ μέχρι σήμερα ιστορική ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅλα αὐτά ἀποκαλύπτονται ἀπό τὰ ἀδιάφευστα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔρχονται νά ἐπιβεβαιώσουν μέ καταπληκτική καὶ ἀξιοθαύμαστη ἀκρίβεια τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀποδεικνύεται ἡ ἰερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
2. Πῶς οἱ ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
3. Πῶς οἱ προφῆτες ἀποδεικνύουν τή θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Ἡ μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τά ίε ρά Εὐαγγέλια περιέχουν τίς πιο πολλές καὶ πιό σπουδαίες πληροφορίες γύρω ἀπό τή ζωή τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε στή Βηθλεέμ, ὅταν βασίλευε στήν Ιουδαία ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας καὶ κυβερνούσε τή Ρωμαϊκή αὐτοκρατορία ὁ Ὀκταβιανός Αὐγουστος. Μεγάλωσε ὅμως στή Ναζαρέτ τής Γαλιλαίας, ἀσχολούμενος μέ τήν ξυλουργική. Στά τριάντα Του χρόνια ἅρχισε τό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως. Μέ δώδεκα Μαθητές «περιῆγε τάς πόλεις πάσας καὶ τάς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τό εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πάσαν νόσον» (Ματθ. 9,35). Ἄλλ' ἡ δράση Του προκάλεσε τό φθόνο τῶν ἀρχιερέων, οἱ ὄποιοι γι' αὐτό καὶ Τόν συνέλαβαν καὶ Τόν σταύρωσαν, ὅταν διοικητής στά Ιεροσόλυμα ἦταν ὁ Πιλάτος καὶ κίσαρας στή Ρώμη ὁ Τιβέριος. Τρεις ἡμέρες μετά τό θάνατο Του ἀναστήθηκε καὶ σαράντα μέρες κατόπιν ἀναλήφθηκε στούς ούρανούς.

Ἄλλα καὶ στά ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπάρχουν στοιχεῖα σχετικά μέ τή ζωή τοῦ Ἰησοῦ. Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁ Πέτρος παρουσιάζει τό Χριστό ὡς «ἄνδρα ἀπό Θεοῦ ἀποδειγμένον», μέ ύπερφυσικές δυνάμεις καὶ καταπληκτικά σημεῖα καὶ θαύματα (Πράξ. 2,22). Ὁ ἕδιος στήν Α' Ἐπιστολή του ἐπιβεβαιώνει τήν πληροφορία πώς ὁ Κύριος «τάς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπί Εύλον» (Α' Πέτρου 2,24).

Ο Ἀπόστολος Παῦλος, πού ἀπό τρομερός διώκτης τῶν χριστιανῶν ἔγινε ύπέρμαχος ζηλωτής τοῦ Χριστιανισμοῦ, στίς περίφημες ἐπιστολές του περιλαμβάνει τόσες λεπτομέρειες γύρω ἀπό τό Χριστό, πού, ἂν τίς βάζαμε στή σειρά, θά εἰχαμε ἔνα ἀκόμα εὐαγγέλιο. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται στή θεία ἐνανθρώπηση καὶ ύπογραμμίζει ἴδιαίτερα πώς ὁ Ἰησοῦς ἀνῆκε στό ιουδαϊκό ἔθνος, καταγόμενος ἀπό τή γενιά τοῦ Δαβίδ. Λέει ἐπίσης πώς, ἂν καὶ ἦταν Θεάνθρωπος ὁ Ἰησοῦς, δέχτηκε νά ύποταχθεῖ στό μωσαϊκό νόμο. «Ἐτσι ἐπιδόθηκε στήν ιεραποστολική Του δράσῃ μιά δράση γεμάτη αὐτοπάρνηση, ἀνεξικακία καὶ ἀγάπη, πού δυστυχῶς ἀνταμείφθηκε μέ τό ἀντίτιμο τῆς σταυρώσεως. Ἄλλ' ὁ Κύριος νίκησε τό θάνατο καὶ «ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου». Ἀπό τότε ἔνας είναι ὁ «μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», ὁ «ἄν-

Θρωπος Χριστός Ἰησοῦς» (Α΄ Τιμ. 2,5), «ὁ ὃν ἐπὶ πάντων Θεὸς» (Ρωμ. 9,5).

Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ λοιπόν ξεπροβάλλει μέσα από τίς σελίδες τῶν ιερῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καὶ εἶναι μιὰ εἰκόνα μεγαλειώδης. Ἀπό τὴν ἀρχὴν τό τέλος ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται κατά πάντα τέλειος. Τέτοιο ἰδανικό πρόσωπο δέν ἔχει ἐμφανισθεῖ ἄλλο στήν ίστορία. Οἱ σκέψεις Του, ὁ λόγος Του, ἡ συμπεριφορά Του, ὅλα εἶναι θεῖα.

Ἡ βεβαιότητα τῆς Ἑκκλησίας. Γιά τήν Ἑκκλησίαν ἡ ιστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦταν καὶ εἶναι κάτι τό ύπερβέβαιο. "Ἄς δοῦμε μερικές σχετικές περιπτώσεις:

1. Συνεχιστές τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ύπηρξαν οἱ Ἀπόστολοι. Αὐτοί, ὅπως ξέρομε, ἐγκατέλειψαν τίς οἰκογένειές τους καὶ τίς ἐργασίες τους καὶ πήραν τό δύσκολο δρόμο τῆς ιεραποστολῆς. Ἁταν αὐτόπτερες μάρτυρες τῆς ἀλήθειας. Καὶ γιά τήν ἀλήθειαν ἔδωσαν ἀκόμα καὶ τήζωή τους. "Ετοι μετέφεραν τό Χριστιανισμό σέ ὅλο τόν τότε γνωστό κόσμο.

2. Μέ τήν ἔξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅμως ἔχουμε από τό τέλος κιόλας τοῦ 1ου αιώνα τήν ἐμφάνιση τῶν αἱρετικῶν καὶ μάλιστα τῶν δοκητῶν. Αὐτοί ἔλεγαν πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἀνώτερο πνεῦμα, πού παρουσιάσθηκε μέ σῶμα φαινομενικό καὶ σχεδόν πραγματικό. Ἡ Ἑκκλησία ἀντέδρασε σ' αὐτή τήν κακοδοξία. Ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὁ Τερτυλιανός καὶ ὁ Ἀγιος Ειρηναῖος ἀναίρεσαν μέ τά συγγράμματά τους τό δοκητισμό καὶ διακήρυξαν πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν πραγματικός ἄνθρωπος, γιατί πήρε σάρκα καὶ ὄστά, γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος, ύπερστη τήν περιτομή, περιβλήθηκε τά ἀδιάβλητα πάθη, μισθήθηκε, βασανίσθηκε καὶ σταυρώθηκε.

3. Ἀλλά τόν Δ' αιώνα ὁ ἐπίσκοπος Λαοδικείας Ἀπολινάριος, ἀκολουθώντας τήν πλατωνική θεωρία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπό σῶμα, ψυχή καὶ πνεῦμα, ύποστηριξε πώς ὁ Χριστός δέν εἶχε ὄλοκληρη τήν ἀνθρώπινη φύση. Τούτο, λέσει, συνέβαινε, γιατί ναί μέν εἶχε σῶμα καὶ ἄλογη ψυχή, δέν εἶχε ὅμως λογική ψυχή, ἐπειδή τή θέση τής τήν εἶχε καταλάβει ἡ Θεότητα. Τήν κακοδοξία αὐτή τήν ἀναίρεσαν μέ τά συγγράμματά τους οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας Μ. Ἀθανάσιος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας· καὶ ἐπί πλέον τήν καταδίκασε ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ὁποία καὶ ἀποφάνθηκε πώς ὁ Χριστός εἶχε λογική ψυχή καὶ ἐπομένως ἥταν τέλειος ἄνθρωπος. "Ετοι ἔκλεισε τό θέμα, ἐνώ συγχρόνως ἀποδείχτηκε ἡ ἀδιάσειστη θέση τῆς Ἑκκλησίας στήν ιστορικότητα τοῦ

Χριστοῦ. Τό ίδιο ἔγινε καὶ ἀργότερα, ὅταν διάφορες πλάνες καὶ αἱρέσεις γύρω ἀπό τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἀντιμετωπίστηκαν ἀπό τὴν Ἑκκλησία ἀποτελεσματικά, γιατὶ πίστευε ἀκράδαντα ὅτι ὁ Χριστός εἶναι «ὁ πάντων ποιητὴς καὶ Θεὸς καὶ Σωτῆρ» ('Ισιδωρος Πηλουσιώτης, Ἔπιστολαι 1,460).

Ἡ πίστη στό Χριστό καί τό μέλλον τοῦ κόσμου. Ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω συνάγεται πῶς ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἵστορία ἀναντίρρητη. Δέν πρέπει ὅμως νά μᾶς διαφεύγει πῶς ὁ Χριστός εἶναι ὁ Σωτήρας μας. Αὐτὴ ἡ πίστη εἶναι πού συντελεῖ στήν καλυτέρευση τῆς ζωῆς μας.

"Ἄν ρίξουμε μιά ματιά στό παρελθόν, θά δοῦμε πόσο αὔτη ἡ πίστη στόν Ἰησοῦ ὠφέλησε τήν ἀνθρώποτητα. Κατά γενική ὄμολογία σήμερα ὁ κόσμος εἶναι πιό καλός ἀπό ὅ,τι ἦταν πρίν ἔρθει ὁ Χριστός. Ἡ δουλεία ἔξαφανίστηκε. Ἡ ἰσότητα ἔχει κερδίσει τήν παγκόσμια ὑποστήριξη. Διυό χιλιάδες τώρα χρόνια ὁ κόσμος, παρά τήν πληθώρα τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, υἱοθέτησε γενικά τίς ήθικές ἀρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἔγινε πράγματι καλύτερος.

Ἡ διαπίστωση αὕτη μᾶς κάνει νά ἐλπίζουμε σέ καλύτερες ἡμέρες. "Ἄν ἡ ἀνθρωπότητα στραφεῖ πραγματικά στό Χριστό, θά βρεῖ ὀπωσδῆποτε τό σωστό προσανατολισμό. Τότε ἡ ἀγάπη θά ἐπηρεάζει πιό πολύ τίς ἀνθρώπινες καρδιές, τό ἄγχος θά σταματήσει, ἡ δυστυχία θά περιορισθεῖ, τό πολιτιστικό ἐπίπεδο θ' ἀνεβεῖ καὶ ὁ κόσμος θά ζει καλύτερα. «Ἐγώ εἰμι ἡ Θύρα», λέει ὁ Κύριος, «δι' ἐμοῦ, ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εύρήσει» ('Ιω. 10,9).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι ἀξιόπιστη μαρτυρία γιά τή ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου;
2. Γιατί οἱ δοκητές δέν ἔχουν δίκαιο, ὅταν ὑποστηρίζουν τή φαινομενική ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ;
3. Ὁταν διαβάζεις τό 2ο κείμενο, τί συμπέρασμα βγάζεις γιά τή ζωὴ τοῦ Χριστοῦ;
4. Πῶς βλέπεις νά διαγράφεται τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας χωρίς Χριστό καὶ πῶς μέ τό Χριστό;

1. «Ο ών γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται...· καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει γάρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα» (Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Migne P.G. 36, 633).

2. «Καὶ γενομένου σαββάτου ἥρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν. Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο καὶ ἔλεγον· Πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ οἰδός Μαρίας;» (Μάρκ. 6,1-3)... Ἀποροῦντι οἱ Ναζαρινοὶ πῶς ὁ γνωστός των συμπολίτης, ὁ ὅποιος δὲν ἐξεπαιδεύθη πουθενά, ὁ τέκτων, ὁ ξυλουργὸς τοῦ χωριοῦ, παρουσιάζεται τώρα σοφώτατος. Πόθεν τὰ λόγια ταῦτα τὰ θαυμαστά; Ἐρωτοῦν. Ποῦ τὴν εύρηκε τὴν τοιαύτην σοφίαν ὁ τέκτων, ὁ οἰδός τῆς Μαρίας; Ἐάν ὁ Χριστός είχε ἀπομακρυνθῆ καὶ ἐλάχιστον χρόνον ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, διὰ νὰ σπουδάσῃ ἀλλοῦ, θὰ τὸ ἤξειραν πολὺ καλά οἱ συγχωριανοὶ του καὶ δὲν θὰ ἐξεπλήσσοντο, ὅταν τὸν ἄκουσαν νὰ διδάσκῃ ὡς πεπαιδευμένος σοφός. Μίαν ήμέραν νὰ φύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ χωριό του θὰ γίνη γνωστὸν εἰς ὅλο τὸ χωριό. Θὰ ἐθεώρουν πολὺ φυσικὸν ὅτι, ἀφοῦ ἐσπούδασεν, ἔπρεπε καὶ νὰ διδάσκῃ σὰν σοφὸς ραββίνος. Εἶναι λοιπὸν μωρὰ ἡ ἴδεα, ἀπὸ φευδολόγους ἡ ἀπὸ μή ἀναγνώσαντας ποτὲ τὰ εὐαγγέλια προερχομένη, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσπούδασεν ἀλλοῦ» (Άρχιμ. Σεραφείμ Παπακώστα, 'Ο Κύριος ὡς Νέος, ἔκδ. 2α, «Ζωή», Αθῆναι 1952, σελ. 101-102).

Μάθημα 31^ο

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία και θαύματα. Ὁ Χριστός ἐπί τρία χρόνια περιόδευε στήν Παλαιστίνη, κήρυξε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ και παρουσίαζε στὸν κόσμο τήν ἀλήθεια. Ὁ λόγος Του ἦταν κάτι τό ύπεροχο. Μιλοῦσε «ώς ἔξουσίαν ἔχων και οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς» (Ματθ. 7, 29). Χιλιάδες ἄνθρωποι καθηλώνονταν ὥρες ὀλόκληρες στό ὑπαίθρο, για νά Τόν ἀκούσουν. Δίδασκε, νομιθετοῦσε, προφήτευε. Καλοῦσε τούς ἀνθρώπους νά μετανοήσουν και νά προσέλθουν στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ώστε νά σώσουν τήν ψυχή τους, πού ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία. Συνιστοῦσε τήν πίστη στό Θεό, τήν ταπεινοφροσύνη, τή δικαιοσύνη, τήν ἐγκράτεια, τήν πραότητα, τήν ἀνεξικακία και ιδιαίτερα τήν ἀγάπη. Καί παρουσίαζε τή διδασκαλία του μέ τόση χάρη, πού ἔκανε τούς ἀκροατές Του νά ὅμοιογοιν πώς «ούδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος» (Ιω. 7, 46). Ὁ Χριστός, ἀποκαλύπτοντας στούς ἀνθρώπους τήν ἀλήθεια γιά τό Θεό, τόν κόσμο και τόν ἀνθρώπο μποροῦσε δικαιολογημένα νά διακηρύξει: «Ἐγώ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα» (Ιωάν. 12, 46).

Ἄλλα ὁ Κύριος, παράλληλα μέ τή διδασκαλία, ἔκανε και **θαύματα**. Γ' αὐτό οι πονεμένοι και δυστυχισμένοι ἔτρεχαν συνεχῶς κοντά Του. «Καί προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τούς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις και βασάνοις συνεχομένους, και δαιμονιζομένους και σεληνιαζομένους και παραλυτικούς, και ἐθεράπευσεν αὐτοὺς» (Ματθ. 4, 24). Κατ' αὐτό τόν τρόπο τυφλοί ἀνέβλεπαν, χωλοί περπατοῦσαν, λεπροί καθαρίζονταν, κωφοί ἀποκτοῦσαν τήν ἀκοή τους και νεκροί ἀνασταίνονταν. «Ολα αὐτά γίνονταν μέ ἔναν ἀπλό λόγο· και φυσικά μπροστά στά μάτια ὅλων. Οι Φαρισαῖοι ὅμως ἀπό ἀντίδραση ἀπέδιδαν τά θαύματα στή σύμπραξη τοῦ Βεελζεβούλ, δηλ. τοῦ ἄρχοντα τῶν δαιμονίων. Ἀντίθετα ὁ ἀπλός λαός, πού εἶχε εὐεργετηθεῖ ἀπό τόν Ἰησοῦ, διακήρυξε πώς «ἐπεσκέψατο ὁ Θεός τὸν λαὸν αὐτοῦ» (Λουκ. 7, 16).

Ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλα ὁ Κύριος προχώρησε πολύ πιό πέρα ἀπό τούς λόγους και τά θαύματα. Ἀνέβηκε στό σταυρό και **θυσιάστηκε** γιά τίς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων.

Συνήθιζαν τότε οι ἀνθρώποι νά προσφέρουν ζωοθυσίες, ἐπειδή πίστευαν πώς οι ἀμαρτίες τους μεταβιβάζονταν στά θυσιαζόμενα ζῶα και ἔτοι ἔξαλείφονταν. Ἄλλα «ἀδύνατον αἷμα ταύρων και τράγων ἀφαι-

Μονεμβασία. Εικόνα τῆς Σταυρώσεως,
14ου αιώνα.

ρεῖν ἀμαρτίας» (Ἐβρ. 10, 4). Ἐφόςον ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτησε κανονικά ἔπρεπε νά πληρώσει ό ἕδιος μέ τή ζωή του. Μιά τέτοια θυσία ὅμως θά ήταν ἄχρηστη, ἀφοῦ ό ἄνθρωπος θά εἶχε πεθάνει. Τί ἔπρεπε ἐπομένως νά γίνει; Ἀπλούστατα ἔπρεπε νά βρεθεῖ μιά ἄλλη λύση. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ή σοφία τοῦ Θεοῦ ἐπέλεξε τή θυσία τοῦ ἀναμάρτητου Ἰησοῦ.

“Οταν πέθανε ό Ἰησοῦς, ή Θεότητα ἐνωμένη μέ τήν ψυχή Του **κατήλθε στόν “Αδη** καὶ κήρυξε τήν ἀλήθεια σέ ὄλες τίς ψυχές τῶν νεκρῶν πού βρίσκονταν ἔκει· ἐνῶ τό σῶμα κρεμόταν καταματωμένο στό σταυρό, μέχρις ὅτου τό βράδυ τῆς Ἡδίας μέρας δυό κρυφοί Μαθητές, ό Ἰωσήφ καὶ ό Νικόδημος, πῆγαν, τό κατέβασαν καὶ τό ἔθαψαν.

‘Η σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο, γιατί ήταν θυσία ἀντιπροσωπευτική καὶ ἔξιλαστήρια. Ἡταν θυσία ἀντιπροσωπευτική, γιατί ό Ἰησοῦς περιλάμβανε στήν ἄνθρωπινη φύση Του ὄλους τούς ἄνθρωπους καὶ σήκωνε πάνω Του ὄλες τίς ἀμαρτίες. Ἡταν καὶ θυσία ἔξιλαστήρια, γιατί μέ τό αἷμα πού χύθηκε στό

σταυρό διαγράφτηκε ή υβρη, πού είχε δημιουργήσει ή άνυπακοή του ἀνθρώπου στό Θεό, και ἀπαλείφθηκε ή ἐνοχή, πού βαραινε σάν κατάρα τήν ἀνθρώπινη ψυχή.

“Ομως ή θυσία τοῦ Κυρίου δέ σταμάτησε στό Γολγοθᾶ. Ἀπό τότε ἐπαναλαμβάνεται συχνά μέσα στήν Ἑκκλησία μέ τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον». «Οποιος πιστεύει εἰλικρινά καὶ προσέρχεται ἐπάξια στή θεία Κοινωνία λυτρώνεται καὶ σώζεται.

‘Η Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ή ἀνάπλαση τοῦ κόσμου. Τρεῖς ἡμέρες μετά τό θάνατο πάνω στό σταυρό ὁ Χριστός «ἡγέρθη ἀπό τῶν νεκρῶν» (Ματθ. 28, 7), γεγονός πού δείχνει καθαρά τή θεανδρική ὑπόστασή Του. Μετά τήν ἀνάστασή του ὁ Χριστός παρουσιάστηκε στή Μαρία τή Μαγδαληνή, στίς Μυροφόρες, στόν Πέτρο, σέ δυό Μαθητές πού πήγαιναν στήν Ἐμμαούς, στούς δέκα Μαθητές πού ἦταν κλεισμένοι στό ὑπερῶ - χωρίς τό Θωμᾶ, στούς ἔντεκα Μαθητές - μαζί μέ τό Θωμᾶ, στούς ἐφτά Μαθητές πού ψάρευαν στή λίμνη τῆς Γεννησαρέτ, στούς Μαθητές πάνω στό δρος τῆς Γαλιλαίας, σέ πεντακόσιους «ἀδελφούς», στόν ἀδελφόθεο Ἰάκωβο, σέ δλους ξανά τούς Μαθητές στό δρος τῶν Ἐλαιῶν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη καὶ στόν Ἀπόστολο Παῦλο.

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἄλλαξε τόν κόσμο. Ὁ Χριστός ἀποδείχθηκε πιά κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, πού ἔφερε στόν κόσμο τό φῶς καὶ τή χαρά. Μέ τή θεία Του χάρη βοήθησε τόν ἄνθρωπον ὑπόλαγει ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καὶ νά ἐπιδοθεῖ στήν πνευματική ἀναγέννηση καὶ προκοπή. “Ηδη μέ τό βάπτισμα, πού καθόρισε ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος, πεθαίνει ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀναγεννιέται ὁ ἄνθρωπος τῆς χάριτος. «Οσοι είς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. 3, 27). “Ἐτσι ὁ κόσμος στό σύνολό του γίνεται διαφορετικός, ἀναπλάθεται. Δέν είναι πιά ὁ παλιός κόσμος, ἀλλά ἔνας ἄλλος, νέος, πού ἀποστρέφεται τό κακό καὶ θέλγεται ἀπό τό καλό, είναι ή «καινή κτίσις».

‘Η ἐκπλήρωση τῆς θείας οἰκονομίας. Θεία οἰκονομία είναι ή παρέμβαση τοῦ Θεοῦ στήν πορεία τῆς ζωῆς, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά ἐπιθυμήσει καὶ νά βρει τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία του. «Ἀνάκλησίς ἐστιν ἀπό τῆς ἐκπτώσεως», λέει ὁ Μ. Βασίλειος, «καὶ ἐπάνοδος εἰς οἰκείωσιν Θεοῦ» (Migne, P.G. 32, 128). Ἐπομένως, ἂν λάβουμε ὑπόψη τή ζωή τοῦ Χριστοῦ, μπορούμε νά πούμε πώς μέ τή θεία ἐνανθρώπηση, τή διδασκαλία, τά θαύματα, τή σταυρική θυσία, τήν Ἀνάσταση καὶ τήν Ἀνάληψη, ή θεία οἰκονομία ἔχει ἐκπληρωθεῖ.

Ἐν τούτοις χρειάζεται νά γίνει άκόμα κάτι, ὅχι ὅμως ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος πού ἐπιθυμεῖ τή λύτρωση, πρέπει, ἀφοῦ πρῶτα συναισθανθεῖ τήν ἀμαρτωλότητά του, νά πάρει σάν ἄλλος ἄσωτος τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στό Θεό. Μέ τή μελέτη τῆς Ἅγ. Γραφῆς, τήν ἐφαρμογή τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης καί τή συμμετοχή στά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας μιά μέρα θά φθάσει στόν ἔξαγιασμό καί στή θέωση.

Ο Θεός μᾶς ἀγαπάει καί θέλει ὥπωσδήποτε νά μᾶς σώσει. Πρέπει ὅμως νά θέλουμε κι ἐμεῖς νά σωθοῦμε. Πάντως, ἀν πράγματι ἐπιθυμοῦμε τή σωτηρία, δέν ἔχουμε παρά ν' ἀνταποκριθοῦμε στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ν' ἀποδεχθοῦμε ἀνεπιφύλακτα τό ἄγιο θέλημά Του καί νά συνδέσουμε τήν ψυχή μας διαπαντός μέ τή θεία χάρη Του.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί σχετίζονται τά θαύματα τοῦ Κυρίου μέ τή λύτρωση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ό Χριστός πέθανε πάνω στό σταυρό ὡς ἄνθρωπος ἢ ὡς Θεός ἢ ὡς Θεάνθρωπος; Νά δικαιολογήσεις τήν ἀπάντησή σου.
3. Γιατί δέν μπορεῖ νά ύπάρξει χριστιανός χωρίς τήν πίστη στήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ;
4. Τί χρειάζεται γιά νά σωθεῖ ἔνας ἄνθρωπος, πέρα ἀπό τίς προϋποθέσεις πού δημιούργησε ἢ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «΄Υποθέτομε πώς ἔχομε ἔνα ρολόι μέ σιδηρένιο ἐκκρεμές, πού λειτουργεῖ πολύ καλά. Ἡ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ, ὅπως ξέρομε, καθορίζεται ἀπό τούς νόμους τῆς κινήσεως καί τῆς βαρύτητας. "Ἄς ύποθέσουμε τώρα πώς ξαφνικά ἡ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ σέ διάστημα μιᾶς ἢ δύο ὥρων ἐπιβραδύνθηκε, ὑστερα ὅμως ἀποκαταστάθηκε καί ἔγινε κανονική ἀπό τήν ἔξεπιτήδες προσθήκη π.χ. κάτω ἀπό τό ρολόι ισχυροῦ μαγνήτη, πού μετά πάλι τόν ἀφάίρεσαν. Ἡ ἐπιτάχυνση καί ἐπιβράδυνση ἐδώ ἔγινε ὅχι μέ τήν ἀναστολή τῶν νόμων τῆς κινήσεως ἢ τῆς βαρύτητας, ἀλλά μέ τήν πρόσκαιρη ἐπέμβαση στή λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ ξέχωρης δυνάμεως, πού δέν ἔθιξε καθόλου τούς νόμους τῆς κινήσεως καί τῆς βαρύτητας... Λέγοντας αὐτά ἔχω ὑπόψη τό ζήτημα τοῦ

δυνατοῦ τῶν θαυμάτων. Ἐάν παραδεχθεῖτε τὴν ὑπαρξην προσωπικοῦ Θεοῦ, μαζὶ μέ αὐτό θά παραδεχθεῖτε ἀμέσως καὶ τὸ δυνατό τοῦ θαύματος. Ἐάν οἱ φυσικοὶ νόμοι ἔχουν τὴν ἀρχήν τῆς ὑπάρξεώς τους στὴ βούληση τοῦ Θεοῦ, Ἐκεῖνος πού θέλησε νά δώσει τούς νόμους αὐτούς, μπορεῖ νά θελήσει καὶ τὴν ἀναστολή τους καὶ τὴν κατάπαυση τῆς ἐνέργειάς τους» (Στώξ, διάσημος φυσικός. E. Hettinger, *Apologétique*, σελ. 311).

2. «Κατελθών διά τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν Ἀδην, ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ πάντα, ἔλυσε τάς ὡδίνας τοῦ θανάτου· καὶ ἀναστάς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδοποιήσας πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν μκρατεῖσθαι υπὸ τῆς φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα ἢ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πάσῃ πρωτεύων» (Εὔχῃ τῆς θείας λειτουργίας τοῦ M. Βασιλείου).

Μάθημα 32^ο

«ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

‘Η «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν Πεντηκοστή. Στό χῶρο τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού ἐκτείνεται ἀπό τή δημιουργία τοῦ κόσμου ὡς τὴν ἰδρυση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ είναι ὄλοφάνερη. “Ομως, παρ’ ὅλο πού τά Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδας είναι ὁ “Ἐνας Θεός, ὁ Πατέρας παρουσιάζεται περισσότερο στήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ Υἱός πιὸ πολύ στήν Καινή Διαθήκη καὶ τό “Ἄγιο Πνεύμα ἐμφανίζεται κυρίως μετά τὴν Πεντηκοστή.

‘Η ἀπουσία αύτή τοῦ Παρακλήτου, δηλ. τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὡς τήν Πεντηκοστή δέν εἶναι πραγματική ἀλλά φαινομενική, γιατί, ὅπως λέει ὁ Μ. Ἀθανάσιος «ό Πατήρ δι’ Υἱοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τά πάντα» (Ἐπιστ. πρὸς Σεραπ. Α’ 28). Ἐπομένως σὲ κάθε δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πρέπει μέ τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν νά συνυπολογίζεται καὶ τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα’. Ἐκτός ἀπό αὐτό ύπαρχουν χωρία στήν ‘Ἀγία Γραφή πού ἀναφέρονται μόνο στό τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδας.

Στήν **Παλαιά Διαθήκη** γίνεται λόγος εἰδικά γιά τό «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ». Ὁ Μωυσῆς στήν κοσμογονία λέει πώς, ὅταν διαμορφωνόνταν ἡ γῆ, «Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» (Γεν. 1, 2). Ὁ Δαβὶδ ἔξαλλου, αἰσθανόμενος νά κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας, παρακαλοῦσε τό Θεό νά τόν στηρίξει «Πνεύματι ἡγεμονικῷ» (Ψαλμ. 50, 14). Καὶ ὁ προφήτης Ἰωάννης προφητεύει τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ στούς Ἀποστόλους κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (3, 1-2).

Στά **ιερὰ Εύαγγέλια** τά σημεῖα πού ἀναφέρονται στόν Παράκλητο εἶναι περισσότερα. Στόν Εύαγγελισμό τῆς Θεοτόκου ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀπεκάλυψε στήν Παναγία πώς ἡ θεία ἐνσάρκωση θά πραγματοποιόταν μέ τήν ἐπέλευση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Λουκ. 1, 35). Κατά τή βάπτιση τοῦ Ἰησοῦ παρουσιάστηκε τό Πνεῦμα τό ‘Ἄγιο «ώσει περιστερά» (Ματθ. 3, 16). Στή διδασκαλία Του ὁ Χριστὸς είχε ἐπανειλημμένα ύποσχεθεῖ στούς Μαθητές Του ὅτι θά παρακαλοῦσε τόν Πατέρα νά τούς στείλει καὶ ἄλλον Παράκλητο, «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιω. 14, 16, 15, 26, 16, 13). Καὶ μετά τήν Ἀνάστασή Του, ὅταν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη τούς ἔστελνε νά κηρύξουν τή νέα πίστη, τούς ἔδωσε ἐντολή νά βαπτίζουν τούς πιστούς «εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19).

“Οπως φαίνεται λοιπόν ἡ ‘ἀπουσία’ τοῦ Παρακλήτου ὡς τήν Πεντηκοστή δέν ἀναφέρεται στήν υπαρξή Του, ἀλλά στήν παρουσία Του ὡς ξεχωριστοῦ Προσώπου στό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως.

Τό Πρόσωπο καὶ τό ἔργο τοῦ Παρακλήτου. Τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα ἔκανε αἰσθητή τήν **παρουσία** Του δέκα μέρες μετά τήν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Οι Ἰουδαῖοι είχαν τή μεγάλη γιορτή τῆς Πεντηκοστῆς καὶ οἱ Μαθητές ἦταν πάλι κλεισμένοι στό γνωστό ύπερω. Τότε, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ εὐάγγελιστής Λουκᾶς, «ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσε τόν οἰκον οὐ ἤσαν καθήμενοι· καὶ ὥφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισε τε ἐφ’ ἔνα ἔκαστον καὶ ἐπλήσθησαν ἄπαντες Πνεύματος Ἀγίου καὶ ἥρ-

ξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθώς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πρ. 2, 2-4).

Οι Μαθητές ἡταν μέ τὸν Κύριο τρία περίπου χρόνια, ἀλλά πολλά ἀπό ἐκεῖνα πού ἔβλεπαν καὶ ἀκουαν δὲν μποροῦσαν νά τά καταλάβουν. Ὁμως ὕστερα ἀπό τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, οἱ ἀγράμματοι φαράδες τῆς Γαλιλαίας ἔγιναν Ἀπόστολοι τῆς Οἰκουμένης, μὲ ἀγιότητα βίου καὶ μὲ καταπληκτικές θαυματουργικές ἰκανότητες, προσόντα πού τούς βοήθησαν νά ἐπιβληθοῦν στά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια σέ Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικούς καὶ νά συντελέσουν ἔτσι στήν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἄπο τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα παρέμεινε πιά στήν Ἐκκλησίᾳ, γιά νά τή φωτίζει, τήν καθοδηγεῖ καὶ τήν κατευθύνει στήν ἀλήθεια. Μέ ἄλλα λόγια, τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἅγιας Τριάδας ἀνέλαβε τή συνέχιση τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως. Μέ ὅργανα τούς χαρισματούχους πιστούς καὶ μέσα τά ιερά μυστήρια διεργάζεται ἀπό τότε τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία κάθε καλοπροαίρετης ψυχῆς. Ἐτοι ἐκεῖνο πού γινόταν ἀπό τὸν Κύριο στήν Παλαιστίνη μέ τό λόγο, τά θαύματα καὶ τή σταυρική θυσία, ἐπιτελεῖται τώρα ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα σέ ὅλο τὸν κόσμο μέ τό φωτισμό, τήν καθοδήγηση καὶ τόν ἔξαγνισμό τῶν πιστῶν.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στήν Ἐκκλησίᾳ. Κάθε ἐκδήλωση τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τή σφραγίδα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος. Τό κήρυγμα, οἱ ιεροτελεστίες, ἡ διαποίμανση τοῦ λαοῦ, ὅλα, ὅταν στηρίζονται στό ὄρθροδιξο συλλογικό φρόνημα, κατευθύνονται ἀπό τὸν Παράκλητο. Γι' αὐτό ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ἀρχισε μέ τή φράση «ἔδοξε τῷ Ἅγιῳ Πεύματι καὶ ἡμῖν» (Πρ. 15, 28). Καὶ στά **ιερά μυστήρια** είναι καταφανής ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, ὅπως στό βάπτισμα ἡ ἀπάλειψη τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, στό χρίσμα ἡ ἐνίσχυση τῆς νέας ζωῆς, στήν ἔξομολόγηση ἡ ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν, στή θεία Κοινωνία ἡ ἔνωση μέ τό Χριστό, στό εύχελαιο ἡ ἴαση τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς κ.τ.λ. Ὁμως τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνέει ὅπου θέλει. Γι' αὐτό ἐνεργεῖ καὶ χωρίς τά ιερά μυστήρια, ὅπως στήν προσευχή, στό κήρυγμα, στή μελέτη τῆς Ἅγιας Γραφῆς, στήν κατανόηση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, στήν παραδοχή τοῦ Χριστοῦ ὡς Λυτρωτῆ καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου. Ἐτοι «ούδείς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μή ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ» (Α' Κορ. 12, 3).

Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκδηλώνεται κυρίως μέ τά **χαρίσματα** πού παρέχει στούς πιστούς. Είναι πράγματι «θησαυρός τῶν ἀγαθῶν». Φωτίζει τόν ἄνθρωπο στή γνώση γύρω ἀπό τό Θεό καὶ τόν πλοουτίζει μέ ἔξαίρε-

‘Η Πεντηκοστή. (Ι. Μονή Σταυρονικήτα τοῦ Ἀγίου “Ορους”).

τους πνευματικούς καρπούς. «Ο δέ καρπός τοῦ Πνεύματος», λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἐστίν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης ἐγκράτεια» (Γαλ. 5,22-23). Ἐκόμα, σε ὄρισμένους πιστούς, πού ἔχουν ίδιαιτερη κλήση ἀπό τὸ Θεό νά ύπηρετήσουν τούς ἄλλους στὶς λατρευτικές τους ἀνάγκες, παρέχει εἰδικό χάρισμα, δηλαδὴ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱεροσύνης, καὶ τούς καθιστᾶ συνεργάτες Του ἰκανούς νά διοικοῦν τὴν Ἑκκλησία, νά κηρύσσουν τό θεῖο λόγο καὶ νά τελοῦν τά ιερά μυστήρια, συντελώντας ἔτσι τά μέγιστα στό θεάρεστο καὶ ύπεροχο ἔργο τῆς λυτρώσεως καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων.

“Ἄς σημειωθεῖ πώς ἀπό τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐδῶ ἡ ιστορία ἐπηρεάσθηκε πολὺ ἀπό τὴν παρουσία τοῦ Παρακλήτου στὴ γῆ. Τοῦτο φαίνεται κυρίως ἀπό τὴ θαυμαστή ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ ὅλόκληρη τὴν ὑφήλιο καὶ ἀπό τὴν πηγαία πνευματικότητα τῶν Ἅγιων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἑκκλησίας μας. Γενικά δέ θά ἦταν ὑπερβολή, ἂν λέγαμε πώς ἡ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου ἀπό τὴν κατάσταση τῆς ἀγριότητας στὴν κατάσταση τῆς ἐξημερώσεως ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας καὶ τῆς διεργασίας τοῦ Ἅγιου Πνεύματος μέσα στὴν Ἑκκλησία: γιατί, ὅπως λέει ἔνας ὕμνος τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, «πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, βρύει προφητείας, ιερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς Θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἑκκλησίας».

Ἐρωτήσεις

1. Ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ λέξη «Παράκλητος», τί σημαίνει καὶ γιατί ἀποδίδεται στό Ἅγιο Πνεῦμα;
2. Σέ τί ὄφείλεται ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς;
3. Ποιό ἔργο ἐπιτελεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα μέσα στὴν Ἑκκλησία;
4. Πῶς είναι δυνατό νά ἔρθει ὁ ἀνθρωπός σέ ἐπικοινωνία μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα;

Κείμενα

1. «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου

σου καὶ τὸ πνεῦμα σου τὸ ἄγιον μὴ ἀντανέλης (= ἀφαιρέσεις) ἀπ' ἐμοῦ.
΄Απόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ
στήριξόν με» (Ψαλμ. 50, 12-14).

2. «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, οὐ Θεός ἡμῶν, οὐ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκώς
τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ
ἡμῖν συμπαρών, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέ-
χων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὅδὸν ἐν ἥ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου
τοῖς ἐμοῖς παράσχου διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ
μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ
πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνιον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμο-
νικῷ τὸ τῆς διανοίας μου στήριξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ πρός τὸ συμφέρον ὁδηγούμενος,
καταξιωθῶ ποιεῖν τάς ἐντολάς σου» (Εὐχὴ γονυκλισίας ἀπό τὸν ἑσπε-
ρινὸν τῆς Πεντηκοστῆς).

3. «Τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ δι' Υἱοῦ ἐν-
δημῆσαν τοῖς ἀγραμάτοις μαθηταῖς, τοὺς σὲ Θεὸν ἐπιγνόντας σῶσον,
ἀγίασον πάντας» (Από τὴν ύμνολογία τῆς Πεντηκοστῆς).

Μάθημα 33°

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η NEA KOINΩΝΙΑ

Τί είναι ή Έκκλησία. Ή λέξη «έκκλησία» προέρχεται από τή λέξη
«ἔκκλητος», πού σημαίνει τὸν πολίτη πού ἔχει ἐκλεγεῖ, γιά νά δικάσει ἢ
ν' ἀποφασίσει γιά κάποιο ζήτημα σάν διαιτητής. Στούς ἀρχαίους "Ελλη-

νες ή ἐκκλησία ἔχει τή σημασία τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν καὶ στήν Παλαιά Διαθήκη τή σημασία τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ὄχλου. Στήν Καινή Διαθήκη ὅμως ἐκκλησία σημαίνει τή νέα κοινωνία τῶν ὄπαδῶν τοῦ Χριστοῦ.

Στή θρησκεία μας ή λέξη **Ἐκκλησία** είναι πολυσύνθετη ἔννοια, πού δύσκολα μπορεῖ νά ὄρισθει. "Οπως είναι γνωστό, ιδρύθηκε ἀπό τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ὅταν συγκέντρωσε τοὺς δώδεκα Μαθητές, ἀλλά ἐπισημοποιήθηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέ τή «σφραγίδα» τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Κατά συνέπεια ή Ἐκκλησία δέν είναι ἓνα σωματεῖο ή ἔνας ἀπλός ὄργανισμός, ἀλλά μιά **Θεανθρώπινη κοινωνία**, πού ἔχει μέσα της τό θεῖο, ἀλλά καὶ τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Τό θεῖο γεμίζει ὀλόκληρη τήν ὑπαρξή της. Πρόκειται γιά τόν **Τριαδικό Θεό**, δηλαδή τόν Πατέρα πού θέλησε τήν ἰδρυσή της, τόν Υἱό πού τήν πραγματοποίησε καὶ τό Πνεύμα τό Ἀγιο πού τήν ἐνεργοποίησε. Ἀλλά στόν ιερό της χώρῳ συγκαταλέγονται καὶ οἱ **ἄγγελοι**, πού μεταφέρουν τά μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ στή γῆ. Ἰδιαίτερα ὅμως ή Ἐκκλησία περιλαμβάνει τούς πιστούς ὅλων τῶν αἰώνων, εἴτε ἔχουν πεθάνει εἴτε είναι ζωντανοί. Οι νεκροί βρίσκονται στόν οὐρανό ὡς ψυχές καὶ περιμένουν τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Οι ζωντανοί ἀγνοούνται ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καὶ νά ζήσουν σύμφωνα μέ τήν ὄρθοδοξη διδασκαλία, ἔτσι ὡστε, βοηθούμενοι καὶ ἀπό τή θεία χάρη, νά μπορέσουν νά σωθοῦν. Καὶ, ἐνώ τό κύριο μέλημα είναι ή σωτηρία, μέ τή λατρευτική ζωή τους, «εἰκονίζοντες» τά χερούβειμ, αἰνοῦν καὶ δοξολογοῦν τόν Τριαδικό Θεό. Δέν είναι λοιπόν κάτι ἀπλό ή Ἐκκλησία. Κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο είναι «**σῶμα Χριστοῦ**» καὶ κατά τόν ιερό Αὔγουστίνο είναι ὁ Χριστός παρατεινόμενος στούς αἰώνες.

Πολύ συνοπτικά θά λέγαμε ὅτι ή Ἐκκλησία είναι θεανθρώπινη κοινωνία, πού ἔχει τόν Ἰησοῦ Χριστό ὡς κεφαλή καὶ τούς ὄρθοδόξους πιστούς ὅλων τῶν αἰώνων ὡς μέλη, καὶ ἀποβλέπει στή λύτρωση καὶ τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καὶ στή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς μυστήριο. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστός είναι ἡ κεφαλή τής Ἐκκλησίας καὶ οἱ πιστοί τά μέλη της, είναι «ἡλίου φαεινότερον» πώς ἔχομε ἓνα σῶμα μέ δύο φύσεις, τή θεία καὶ τήν ἀνθρώπινη. "Αν ληφθεῖ ὑπόψη, σύμφωνα μέ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, πώς στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε τόν Τριαδικό Θεό καὶ πώς οἱ πιστοί δέν είναι μονάχα ὅσοι βρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καὶ ὅσοι «ἐκοιμήθησαν ἐν Κυρίῳ», καταλήγομε στό συμπέρασμα ὅτι ή Ἐκκλησία στό σύνολό της είναι ἓνα πραγματικό **μυστήριο**: γιατί ἔχομε στό ἴδιο σῶμα τό ἅπειρο καὶ τό πεπερασμένο ἐνωμένα μεταξύ τους, χωρίς ὅμως τό ἔνα νά ἐξαφανίζει

τό ἄλλο. Τό θεῖο ὅμως, μέ τήν ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδρᾶ ὑεργετικά στό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, δημιουργώντας ὅλες ἔκεινες τί προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά τὸν ἀγιασμό καὶ τή θέωση.

Μυστηριώδης είναι καὶ ἡ συνύπαρξη τοῦ **φθαρτοῦ** καὶ τοῦ **ἄφθαρτού** στήν Ἐκκλησίᾳ, τόσο στό ἵδιο της τὸ σῶμα ὅσο καὶ στά μέσα πού χρησιμοποιεῖ. Οἱ πιστοί, ὡς ἄνθρωποι, ἔχουν τὸ σῶμα πού είναι φθαρτό, γιατί πεθαίνει καὶ διαλύεται.. Μά ἔχουν καὶ τήν ψυχὴ πού είναι ἄφθαρτη, γιατί ὡς πνεῦμα δέν πεθαίνει. Ἀλλά τό φθαρτό καὶ τό ἄφθαρτο συνυπάρχουν καὶ στά ιερά μυστήρια, τά κύρια ἀγιαστικά μέσα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνέχουν καὶ αὐτά ὑλικό καὶ πνευματικό μέρος, ὅπως συμβαίνει στό Βάπτισμα πού ἔχομε τό νερό, τή θεία χάρη καὶ τήν ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου, ἥ στή θεία Εὐχαριστία πού ἔχομε τό ψωμί καὶ τό κρασί, τά όποια μεταβάλλονται σέ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ καὶ ἐνώνουν τόν ἀνθρωπο μέ τό Θεό. Περιττό νά ύπογραμμισθεὶ πώς σέ ὅλες τίς μυστηριακές θαυματουργικές διεργασίες τό σπουδαιότερο ρόλο παίζει ἡ θεία χάρη.

Ἡ θεία χάρη είναι ἡ ιδιαίτερη ἀγάπη καὶ εὕνοια τοῦ Θεοῦ πρός τόν ἀνθρωπο, πού ἐκδηλώνεται σάν ἀγιαστική δύναμη, ἥ όποια διοχετεύεται μέ τά ιερά μυστήρια στούς πιστούς, γιά νά μπορέσουν ἔτσι νά βροῦν τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία. "Ἄς σημειωθεὶ ὅτι παρέχεται γενικά σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους. Γιά νά σωθεὶ ὅμως ὁ ἀνθρωπος, πρέπει νά τό θέλει ὁ ἵδιος. Τοῦτο σημαίνει πώς, ἀν ἀποδέχεται τή θεία χάρη, πρέπει νά παρουσιάσει ἔργα θεάρεστα, τά όποια φυσικά θά είναι προσωπικά του ἐπιτεύγματα. Ἡ ὀρθόδοξη αὐτή διδασκαλία είναι ἀντίθετη στόν ἀπό λ υ το προορισμό, πού ἰσχυρίζεται πώς ὁ ἀνθρωπος σώζεται μόνο μέ τή θεία χάρη, καὶ στόν πε λα για νισμό, πού λέει πώς ὁ ἀνθρωπος σώζεται μόνο μέ τά καλά του ἔργα. Τό σωστό ὅμως είναι πώς ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου είναι ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τής θείας χάριτος καὶ τής ἀνθρώπινης θελήσεως. Ἡ θεία χάρη προηγείται, γιατί ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἀνθρωποι: «Πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι» (Α' Τιμ. 2,4). "Οσοι λοιπόν ἐπιθυμοῦν τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία δέν ἔχουν παρά ν' ἀνταποκριθοῦν στήν κλήση τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀποδοχή τής θείας χάριτος καὶ τήν ἐπιτέλεση ἔργων ἀγαθῶν.

Ἡ ἀποστολή τής Ἐκκλησίας. Σκοπός τής Ἐκκλησίας είναι ὁ καταρτισμός τῶν πιστῶν «εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομήν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» ('Εφ. 4, 12). Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά τή συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. "Οπως ὁ Χριστός ἐπιτέλεσε τό ἔργο Του μέ τή θεία διδασκαλία Του, τή σταυρική θυσία Του

καὶ τῇ βασιλική ἐξουσίᾳ Του, ἔτοι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τό ἔργο της μὲ τό κήρυγμα, τόν ἀγιασμό καὶ τήν ποιμαντική διακονία. Τό κήρυγμα ἀναφέρεται στήν παρουσίασθ τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως· ὁ ἀγιασμός στήν πνευματική ἀναγέννηση· καὶ ἡ ποιμαντική διακονία στήν καθοδήγηση τῶν πιστῶν. "Ολα αὐτά ἐπιτελοῦνται ἀπό τούς χαρισματούχους πιστούς καὶ κυρίως ἀπό τόν ιερό κλῆρο, μέ βάση πάντοτε τήν Ἀγία Γραφή καὶ τήν Ἱερά Παράδοση.

Είναι γεγονός πώς μέ τό διδακτικό, τό ἀγιαστικό καὶ τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τό «κατεστημένο» τῆς ἀμαρτίας ὑποχωρεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μέ τό Θεό. Ἀπό τή στιγμή αὐτή μιά νέα δημιουργία συντελεῖται, ἔνας **νέος ἄνθρωπος** ἀναγεννιέται. «"Ωστε εἰ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις"» δηλαδή, ὅποιος είναι ἐνωμένος μέ τό Χριστό ἔχει γίνει καινούρια ὑπαρξη, «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. 5, 17). Πράγματι ἡ Ἐκκλησία ἀναθερμαίνει καὶ ἀναζωογονεῖ τά μέλη της μέ τίς αιώνιες ἀρχές τῆς ἀλήθειας καὶ τή ζωοπάροχη πνοή τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας γίνεται **ἄνθρωπος τῆς χάριτος**. "Ἐτοι ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει. Ἡ κακία πού φώλιαζε στήν καρδιά του ἀπομακρύνεται. Ἀντί τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τοῦ μίσους, ἐγκαθίσταται μέσα του ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη. Μόνο τό καλό σκέφτεται καὶ μόνο τό καλό κάνει. Σάν ύπόδειγμα ἔχει τόν Κύριο. Προσπαθεῖ νά ζήσει ὅπως Ἐκεῖνος. Νιώθει πιά νέος, γιατί πράγματι είναι νέος στήν ψυχή.

Είχε δίκιο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅταν ὑπενθύμιζε στούς Κορινθίους ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἥταν κάτι τό καινούριο. Μέ τό ἀναγεννητικό καὶ ἀναδημιουργικό ἔργο της παραμέρισε κάθε παλιό καὶ δημιούργησε μιά νέα κατάσταση. «Τά ἀρχαία παρῆλθεν, ίδού γέγονε καινά τά πάντα» (Β' Κορ. 5, 17). Πράγματι ἡ Ἐκκλησία, ἀγιασμένη ἀπό τή διαρκή παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, είναι μιά **νέα κοινωνία**, δυναμική, προοδευτική καὶ δημιουργική.

Ἐρωτήσεις

- Γιατί ἡ Ἐκκλησία είναι θεανθρώπινη κοινωνία καὶ ὅχι ἕνα σωματεῖο ἢ ἔνας ἀπλός ὄργανισμός;
- Γιατί ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου στό ζήτημα τῆς προσωπικῆς του σωτηρίας, τή στιγμή πού ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι;
- Μέ ποιούς συγκεκριμένους τρόπους πραγματοποιεῖ ἡ Ἐκκλησία τήν ἀποστολή της;
- Πώς ἀνανεώνεται ὁ ἄνθρωπος μέσα στήν Ἐκκλησία;

«Τίς γάρ τοιούτος λιμήν, οίος ἡ Ἐκκλησία; Τίς τοιούτος παράδεισος, ώς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὕα ύποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὥρθουσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπός τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ' ἅμπελος εὔθηνοῦσα. Ἔαν δὲ ἀκανθῶν εὔρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γάρ ἀπορίᾳ φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται· ἔαν δὲ λύκον εὔρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαιρεσίν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄν ἀμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μείζονα προσειπών. Ἡ μὲν γάρ κιβωτός παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ ἐφύλαττε ζῶα, ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἱόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἴέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἴέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· ἐἰσῆλθε τις ἴέραξ ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερά· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλά τῆς κακίας ἐλαυνομένης» (I. Χρυσόστομος, Migne, P.G. 49,335-337).

Μάθημα 34^ο

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐμμονή στήν παράδοση καί δημιουργική ἀνανέωση

“Οταν λέμε **Παράδοση** ἐννοοῦμε τὴν προφορική διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, πού παραδόθηκε στήν πρώτη Ἐκκλησία καί καταγράφτηκε ἀργότερα στίς Οἰκουμενικές Συνόδους καί τά συγγράμματα τῶν

Πατέρων. Ή Ἀποστολική αύτή Παράδοση είναι ισόκυρη μέ τήν Ἀγία Γραφή καὶ ἔχει χαρακτήρα ἀλάθητο, γιατί ἀποτελεῖ μέρος τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Ή Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία είναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Παραδόσεως. Κρατεῖ καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερα τήν Ἀποστολική διδασκαλία, χωρίς καμία παραχώρηση καὶ ἀλλοίωση. Γι' αὐτό καὶ πολύ σωστά θεωρεῖται καὶ είναι ἡ Μία Καθολική καὶ Ἀποστολική Ἐκκλησία.

Ἐκτός ἀπό τήν Ἱερή Παράδοση πού προέρχεται ἀπό τούς Ἀποστόλους ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀνθρώπινες παραδόσεις πού διαμορφώθηκαν στήν Ἐκκλησία κατά τή διάρκεια τῶν αἰώνων. Οἱ παραδόσεις αὐτές είναι διάφορες μεταβολές σέ θέματα λατρείας κυρίως καὶ ἔγιναν γιά νά βοηθηθεῖ ὁ ἄνθρωπος περισσότερο. Είναι χαρακτηριστικοί οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώσω» (Α' Κορινθ. 9,22). Ή ἀνανέωση ὅμως αὐτή δέν σημαίνει ἀλλοίωση ἡ μεταβολή τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Ὁ Χριστός είναι «χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τούς αἰῶνας» (Ἐβρ. 13,8).

Ἡ Παράδοση δέν είναι ἔνα σύνολο τύπων, οὕτε μιά σχολαστική καὶ τυποποιημένη χριστιανική ζωή. Είναι μιά ζωντανή πνευματικότητα, δυνατή καὶ ἀκμαία. Η Ὁρθόδοξη Παράδοση είναι ζωή δημιουργική, πνευματική κίνηση καὶ δράση συνεχής. Η Παράδοση γιά τήν Ἐκκλησία ἀποτελεῖ μία δύναμις τῆς πνευματικῆς πείρας, ἡ συνέχεια τῆς πνευματικῆς ὁδοῦ» (Β. Μπερντιάεφ). Η Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία παραμένει σταθερή στήν πίστη πού τῆς παρέδωσαν οἱ Ἀπόστολοι. Καὶ αὐτή ἀκριβῶς ἡ ἐμμονή στήν Παράδοση διαφύλαξε τήν Ἐκκλησία.

Παρεξηγήσεις καὶ ύπερβολές

Μερικοί χριστιανοί βλέπουν μέ ἀνησυχία κάθε προσπάθεια γιά ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησίας. Είναι ἐπιφυλακτικοί σέ ὁποιαδήποτε μεταβολή. "Ἄλλοι πάλι θεωροῦν τήν ἐμμονή στήν Παράδοση σάν μιά ἀπόδειξη ἀρχαϊσμοῦ καὶ τυπολατρίας. Ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ύστερει σέ δημιουργικότητα. Γιά τό λόγο αὐτό ζητοῦν μεταρρυθμίσεις, ἐκσυγχρονισμό, ἀλλαγές κ.τ.λ.

Ἡ ἀνανέωση ὅμως τῆς Ἐκκλησίας δέν είναι καὶ τόσο εὐκολο πράγμα. Χρειάζεται ὄρισμένες προϋποθέσεις. Διαφορετικά είναι δυνατόν νά ὁδηγήσει σέ παρεξηγήσεις καὶ ύπερβολές. Τά νεώτερα χρόνια ἔγιναν μερικές ἀνανεωτικές προσπάθειες, ἀλλά δέν βοήθησαν τήν Ἐκκλησία στήν ἀνανέωσή τους. Στήν προσπάθεια νά καταπολεμηθοῦν τά ύλιστικά συστήματα ἐφτασαν σέ μονομέρειες καὶ ύπερβολές. Ἐταύτιζαν τή χριστιανική πίστη μέ τόν ἰδεαλισμό καὶ τίς φιλοσοφικές ἀξίες ἡ θεωροῦσαν τήν καλή πίστη στό Χριστό σάν μιά κοσμοθεωρία. "Άλλοι

πάλι άκολούθησαν μορφές χριστιανικής ζωής που είχαν για βάση τους άποκλειστικά τό συναίσθημα, τονίζοντας τή λαϊκή εύσεβεια, τό στοιχείο τού μυστικισμοῦ κ.α. ἀγνοώντας τήν ὄρθοδοξή Θεολογία, χωρίς τήν όποια οὕτε ζωή χριστιανική μπορεῖ πραγματικά νά ύπαρξει.

Θεολογικά καί ἐκκλησιαστικά πλαίσια γιά Παράδοση καί ἀνανέωση

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἑκκλησία μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐκφράζει τήν ὄρθη πίστη καί συνεχίζει τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων. Στίς ἀλήθειες τῆς πίστεως καμιά ἀναθεώρηση δέν ἔγινε καί οὕτε είναι δυνατόν νά γίνει. «Ο οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δέ λόγοι μου ού μή παρέλθωσι» είπε ὁ Κύριος (Μτθ. 24, 35).

Ἡ Ἑκκλησία ὅμως ὡς θεανθρώπινος ὀργανισμός ἔχει καί τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἐκτός ἀπό τό θεϊκό. Ἀποτελεῖ καί κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ όποια ἔχει τήν ἑξέλιξη «ὡς ἀναγκαῖον καί ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τοῦ ἱστορικοῦ τῆς βίου». Γιά τό λόγο αὐτό ἡ Ἑκκλησία δέν ἀπομακρύνεται ἀπό τόν κόσμο. Ἔρχεται πρός τόν κόσμο, γιά νά συμπαρασταθεῖ στά πνευματικά καί ἡθικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί νά τόν βοηθήσει νά λυτρωθεῖ καί νά σωθεῖ.

Ἡ Ἑκκλησιαστική Ἰστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Ἑκκλησία, γιά νά πραγματοποιήσει τό σκοπό της, δέ δίστασε νά προβεῖ σέ ὄρισμένες μεταβολές, που ἀποτελοῦν ἐνέργειες γιά τήν ἀνανέωσή της. Ἔτσι δέ-χτηκε τήν ἑλληνική φιλοσοφία γιά νά διατυπώσει τά δόγματά της, ἀντικατέστησε ἑօρτές τῶν εἰδωλολατρῶν μέ χριστιανικές, ἔκανε ἀλλαγές σέ μερικά μυστήρια (βάπτισμα, χρίσμα) κ.α. Ἡ λατρεία τῆς Ἑκκλησίας δέν ὑπῆρξε ποτέ στατική, ἀλλά διαμορφώθηκε βαθμιαία. Στούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους ἡ κάθε τοπική Ἑκκλησία ἐξέφραζε τήν πίστη στή δική της γλώσσα καί μέ τό δικό της λειτουργικό τύπο.

Κάθε ἀνανεωτική προσπάθεια γιά νά ἔχει ἐπιτυχία χρειάζεται σωστή θεολογική τοποθέτηση καί ἐκκλησιαστική βάση. Θά πρέπει νά ξεκινάει μέ ὄρισμένες προϋποθέσεις: 1) Ἡ ἀνανέωση πρέπει νά γίνεται ἀπό τήν Ἑκκλησία καί μέσα στό χώρο τῆς Ἑκκλησίας. 2) Κριτήριο γιά κάθε ἀνανέωση πρέπει νά είναι ὁ σκοπός τῆς Ἑκκλησίας, που δέν μπορεῖ νά είναι ἄλλος ἀπό τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. 3) Κάθε ἀνανεωτική κίνηση πρέπει νά γίνεται στό πλαίσιο μᾶς πραγματικῆς ἐπιστροφῆς στίς πηγές, στή ζωή καί στό παράδειγμα τῆς πρώτης Ἑκκλησίας. 4) Νά λαμβάνονται ύπόψη οἱ ἀνάγκες καί οἱ συνθῆκες τῆς ἐποχῆς. Οι προϋποθέσεις αὐτές είναι δυνατόν νά δημιουργήσουν μιά πνευματική ἀναγέννηση. Ἔτσι ἡ Ἑκκλησία θά παραμένει πάντοτε νέα καί δημιουργική.

Η Παράδοση και ή άνανέωση στήν 'Εκκλησία σήμερα

Στό χώρο τής 'Εκκλησίας έχει άρχισει σήμερα νά ωριμάζει ή ίδεα γιά μιά έκκλησιαστική άνανέωση. "Ολοι άναγνωρίζουν ότι δέν πρέπει ή 'Εκκλησία νά περιμένει τήν έπιστροφή τών άνθρωπων σ' αύτή, άλλα ή ίδια νά προστρέξει και νά βοηθήσει τό σύγχρονο άνθρωπο. Σ' ένα κόσμο τραγικό και δυστυχισμένο μέσα στίς άνεσεις του, είναι άναγκη ή 'Εκκλησία νά πλησιάσει τόν πονεμένο άνθρωπο τής έποχής μας και νά τού προσφέρει τή λύτρωση πού άποζητά. Γιά τό λόγο αύτό θά πρέπει νά βρει νέους λειτουργικούς και ποιμαντικούς τρόπους έκφράσεως, γιά νά μπορέσει νά συνδιαλεχθεί μέ τό σημερινό άνθρωπο και μάλιστα τό νέο.

Γιά νά ξεκινήσει λοιπόν ένας διάλογος τής 'Εκκλησίας μέ τόν κόσμο προτείνουν άνάμεσα στά άλλα και τή συντόμευση τής θείας Λειτουργίας, τή μετάφραση όρισμένων ύμνων, τόν περιορισμό τών ήμερων τής νηστείας, τή μεταβολή στήν άμφιεση τών κληρικῶν. κ.ἄ. Οι άνανεωτικές αύτές τάσεις έχουν συμπεριληφθεί ώς θέματα γιά τήν Πανορθόδοξο Σύνοδο πού έτοιμάζεται νά συνέλθει άργότερα. Γενικά σμως ή άνανέωση τής 'Εκκλησίας δέν γίνεται άπό τή μία στιγμή στήν άλλη, μέ έξωτερικές άποφάσεις, άλλα μέ τήν άνανέωση τής ζωῆς τών πιστών μέσα στήν 'Εκκλησία.

Έρωτήσεις

1. Γιατί δέν μπορεῖ νά υπάρξει καμιά μεταβολή στήν Αποστολική Παράδοση τής 'Εκκλησίας;
2. Ποιές άνανεωτικές άλλαγές άναφέρει ή 'Εκκλησιαστική Ιστορία;
3. Ποιές προϋποθέσεις άπαιτούνται γιά μιά έπιτυχημένη έκκλησιαστική άνανέωση;
4. Πώς κρίνεις τίς ίδεες πού προτείνονται σήμερα γιά τήν άνανέωση τής 'Εκκλησίας;

Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

΄Η προσωρινότητα τοῦ κόσμου. Ό κόσμος στόν όποιο ζούμε είναι προσωρινός. Τόσο ή θεία Ἀποκάλυψη ὅσο καὶ ή Ἐπιστήμη λένε πώς μιά μέρα τό σύμπαν θά πάψει νά είναι αύτό πού είναι· θά ἀνακαινισθεῖ καὶ θά ἀλλάξει ἐντελῶς.

΄Ο Δαβίδ μέ τό προφητικό του χάρισμα είχε συλλάβει τήν ἀλλαγή αὐτή τοῦ κόσμου καὶ είχε προφητεύσει πώς οἱ ούρανοί «παλαιωθήσονται... καὶ ἀλλαγήσονται» (Ψαλμ. 101,27). Ό Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἔξαλλου, ἀναφερόμενος στά μέλλοντα νά συμβοῦν, ἀποκάλυψε πώς ὁ ούρανός καὶ ή γῆ κάποτε θά παρέλθουν (Ματθ. 24, 35). Ό Ἀπόστολος Παῦλος ἐπίσης, σέ συστάσεις του πρός τούς Κορινθίους γιά τή ματαιότητα καὶ τήν προσωρινότητα τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, σημειώνει πώς ή ἔξωτερική μορφή τοῦ κόσμου φεύγει ἀσυγκράτητα. «Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α΄ Κορ. 7,31).

Τά ἵδια περίπου μέ ἄλλα λόγια λέει καὶ ή Ἐπιστήμη. Κοσμολόγοι ἀστρονόμοι καὶ φυσικοί κάνουν λόγο γιά τό **«Θερμικό Θάνατο»** τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, σύμφωνα μέ τόν όποιο, ἐφόσον τό σύμπαν είναι κλειστό, μιά μέρα δέν θά ὑπάρχει ἀνώτερη ἐνέργεια, ἀλλά μονάχα κατώτερη πού θά διαδίδεται παντοῦ ὄμοιόμορφα καὶ ισοβάθμια, ὅπότε στή φύση δέ θά είναι δυνατή καμμία μεταβολή. **΄Άλλοι ὑποστηρίζουν τήν **«κατάρρευση τοῦ σύμπαντος»**,** κατά τήν όποια τά ἀστέρια κάποτε θά συγκρουσθοῦν, ή ἀστρική ὥλη θά μεταβληθεῖ σέ ἀέριο, ή θερμοκρασία θά ἀνέλθει σέ ἐκατομμύρια βαθμούς καὶ ὕστερα θά συγχωνευθοῦν ὅλα σέ μιά τεράστια **«μελανή ὁπή»**, δηλαδή σέ ἔνα σῶμα πού θά ἡταν ἀδύνατο νά τό δεῖ ό ἄνθρωπος, πού θά είναι καὶ ή τελική κατάσταση τοῦ σύμπαντος (Δ. Κωτσάκη, Νέοι ὄριζοντες στήν Ἀστρονομία. Ἀθῆναι 1977, σελ. 321-323).

΄Ο Ἀπόστολος Πέτρος, φωτισμένος ἀπό τό **“Ἄγιο πνεῦμα, ἔγραφε μπροστά ἀπό δυό χιλιάδες περίπου χρόνια:** «Οἱ ούρανοί ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσονται καὶ ή γῆ καὶ τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται». **΄Άλλα στή συνέχεια διαβλέπει καὶ τήν ἀναδημιουργία, γι’ αὐτό λέει πώς περιμένομε «καινούς ούρανούς καὶ καινήν**

γῆν», σύμφωνα μέ τήν ύπόσχεση πού ἔδωσε ὁ Θεός (Β' Πέτρ. 3, 10.12.13).

Τό τέλος καὶ ἡ τελείωση. Τό τέλος λοιπόν τοῦ κόσμου δέν εἶναι ἡ ἔξαφάνιση ἀλλά ἡ ἀλλαγή καὶ ἀναδημιουργία. Τοῦτο συμβιβάζεται κατά πάντα μέ τήν τελείωση καὶ τῇ δόξῃ τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο τό τέλος τῆς ἔδω ζωῆς εἶναι ἡ στιγμή τοῦ θανάτου· εἶναι ὅμως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἄλλης ζωῆς, «καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἄπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τοῦτο κρίσις» ('Εβρ. 9,27). Τό σῶμα ὡς ὑλικό στοιχεῖο διαλύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ περνάει σέ μιά μέση κατάσταση, τή λεγόμενη **μερική κρίση**, ὅπου, ἀνάλογα μέ τήν πίστη καὶ τά ἔργα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, προγεύεται τή χαρά ἡ τήν ὁδύνη. Σέ τούτη τήν κατάσταση θά παραμείνει ὡς τήν **τελική κρίση** πού θά γίνει μέ τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου.

'Η πίστη στήν ύπαρξη τῆς ἄλλης ζωῆς ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο. 'Ο χριστιανός δέ δέρνεται πιά ἀπό τήν ἀμφιβολία γιά ὅ,τι συμβαίνει πέρα ἀπό τόν τάφο. Πιστεύει καὶ διακηρύσσει ὅτι προσδοκᾶ τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ τή μέλλουσα ζωή. Καὶ ἡ προσδοκία αὐτή τόν κάνει νά ζει πιό φυσιολογικά, ἀφοῦ σύμφωνα μέ αὐτή κανονίζει τή ζωή του. «Ού γάρ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» ('Εβρ. 13, 14).

Ἀνθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες. Δυστυχῶς πολλοί δέ θέλουν νά πιστέψουν στή θεία Ἀποκάλυψη, ἀλλά κατέχονται ἀπό ύλιστικές δοξασίες. «Ἐδῶ εἶναι ὁ παράδεισος, ἔδω εἶναι καὶ ἡ κόλαση», λένε. Γι' αὐτό κύριο σκοπό ἔχουν τήν κατάκτηση τῆς εὐδαίμονίας, πρός τήν ὅποιαν στρέφουν ὅλες τίς ἐλπίδες τους. "Ομως, ἀντί νά λύσουν τά προβλήματά τους, συνήθως τά πολλαπλασιάζουν καὶ φθάνουν ἔτσι στό ἀδιέξοδο, πράγμα πού προκαλεῖ τήν ἀγδία καὶ ὁδηγεῖ στή δυστυχία, καμιά φορά καὶ στήν αὐτοκτονία!

'Αλλά πόσο διαφορετικά εἶναι τά πράγματα στό Χριστιανισμό! 'Ο χριστιανός **ἐλπίζει** σέ μιά καλύτερη ζωή στόν ἄλλο κόσμο. Καὶ ἡ ἐλπίδα αὐτή τόν γεμίζει πάντα μέ σιγουριά καὶ αἰσιοδοξία. Αὐτό ἐξάλλου εἶναι ἐκεῖνο πού τόν κάνει νά προχωρεῖ περήφανα «ἐπί τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 14).

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. **Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου** εἶναι μιά ἀπό τίς θεμελιώδεις χριστιανικές ἀλήθειες. 'Ο Χριστός θāρθει ὀπωσδήποτε μιά μέρα νά κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς. Στήν Πα-

λαιά Διαθήκη ύπαρχουν σχετικές προφητείες άρκετές (‘Ησ. 66, 15 ἐξ., Ἰωλ. 2,29 ἐξ. Μαλ. 4,1, Σοφ. 1, 14 ἐξ.). Καὶ στήν Καινή Διαθήκη ὁ Χριστός ἐπανειλημμένα κάνει λόγο για τὴν **ἡμέρα τῆς κρίσεως** (Ματθ. 25, 31 ἐξ. Λουκ. 21, 27, Μαρκ. 13, 24 ἐξ.); καὶ οἱ Ἀπόστολοι πολλές φορές ἀναφέρονται στήν «**ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ**», προτρέποντας τούς πιστούς νά είναι πάντα ἔτοιμοι (Πρ. 2,20. 10, 42. 17,31. Ρωμ. 2, 3, 5 ἐξ. Β' Θεσ. 1, 5).

΄Αλλά **πότε θά γίνει** ή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Τοῦτο είναι **ἄγνωστο**. Μερικὰ μονάχα γεγονότα, πού θά προηγηθοῦν, ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ. Καὶ συγκεκριμένα: Τό Εὐγέλιο θά κηρυχθεῖ σέ ὅλο τὸν κόσμο· θά κυριαρχήσει ὁ ἀντίχριστος καὶ τό κακό· καὶ θά γίνουν ἔξοντωτικοί πόλεμοι μεταξύ τῶν λαῶν καὶ καταστροφές καὶ ἀναστατώσεις σ' ὄλοκληρη τῇ φύση (Ματθ. 24, 6.9.14 Λουκ. 21, 11, Ἰω. 19,37. Ρωμ. 11, 25-26).

΄Ο Ιησοῦς Χριστός θά ἔρθει πλέον ὡς **κριτής**. Θά προηγηθεῖ ὅμως ή συντέλεια τῶν αἰώνων, θά ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί καὶ θ' ἀλλαγοῦν τά σώματα ὅλων ὅσοι θά βρίσκονται στή ζωῇ. Τότε θά ἐμφανισθεῖ ὁ Χριστός μέ ὅλο τό μεγαλεῖο Του καὶ ὅλη τῇ δόξᾳ Του. «Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τά ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αὐτούς ἀπ' ἀλλήλων». Ή κρίση θά γίνει μὲ βάση τήν πίστη καὶ τά ἔργα. «Δεῦτε οἱ εὐλόγημένοι τοῦ Πατρός μου», θά πεῖ ὁ Κύριος, «κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ... Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν...Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον... Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» (Ματθ. 25, 31-46). «Οσοι θά ἔχουν ζήσει στήν ἐπίγεια ζωή σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ θά μποροῦν ν' ἀτενίζουν τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ, πράγμα πού θά τούς κάνει νά ζοῦν μέσα στήν αἰώνια χαρά καὶ εύτυχία. **Αὐτός είναι ὁ Παράδεισος**. Ἀντίθετα, ὅσοι στήν ἐπίγεια ζωή θά ἔχουν ἀπορρίψει τό νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ θά ἔχουν ζήσει μέσα στήν ἀπιστία καὶ τήν κακία, αὐτοί τό ἵδιο τό φῶς τῆς ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ θά τό αἰσθάνονται ὡς «πῦρ καταναλίσκον» ἥ ως «σκότος ἐξώτερον». Δηλαδή στήν πραγματικότητα θά πρόκειται γιά αὐτοκαταδίκη καὶ ὅχι γιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ. **Αὐτή είναι ή κόλαση**. Ό ἄνθρωπος δέν πρέπει νά ἔχει καμιά ἀμφιβολία γιά τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου, τή μέλλουσα ζωή καὶ τόν ἐρχόμενο Κύριο. «΄Ημῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ύπαρχει» (Φιλιπ. 3,20). **΄Η πατρίδα**

μας είναι στόν ούρανό, έκει πού έπικρατεῖ ή αιώνια χαρά, μαζί με τούς άγγελους καὶ κοντά στόν Τριαδικό Θεό.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά γνώμη ἔχεις γιά τὴν προσωρινότητα τοῦ κόσμου στόν ὅποιο ζοῦμε;
2. Τά μνημόσυνα, πού τελοῦνται στίς ἐκκλησίες μας, τά θεωρεῖς ὡς μέσα ἐπικοινωνίας ἢ ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ πρός τούς νεκρούς μας;
3. Ὄταν ἡ ἐλπίδα γιά τὴν εύτυχία δέ στηρίζεται στό Θεό, μπορεῖ νά ἐμπνέει σιγουριά;
4. Ποιές διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στή θεία ἐνανθρώπηση καὶ στή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «*Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ οὐτὸς θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὸν αὐτῷ (=θά τούς ἀναστήσει καὶ θά τούς πάρει μαζί Του στήν αἰώνια ζωή). Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ήμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας (=έμεῖς πού θά βρισκόμαστε στή ζωή δέ θά προφθάσουμε τούς νεκρούς ἐπειδή αὐτοί θά ἔχουν πρῶτα ἀναστηθεῖ): ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἐπειτα ήμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὸν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα καὶ οὕτω πάντοτε σὸν Κυρίῳ ἐσόμεθα» (Α' Θεσ. 4, 14-17).*

2. «*Ως ἄνθος μαραίνεται καὶ ὡς ὅναρ παρέρχεται καὶ διαλύεται πᾶς ἀνθρωπος· πάλιν δὲ ἡχούσης τῆς σάλπιγγος νεκροὶ ὡς ἐν συσσεισμῷ ἀναστήσονται πρὸς τὴν σὴν ύπαντησιν, Χριστὲ ὁ Θεός. Τότε, Δέσποτα, οὓς μετέστησας ἐξ ἡμῶν ἐν ταῖς τῶν ἀγίων σου κατάταξον σκηναῖς, τὰ*

πνεύματα τῶν σῶν δούλων ἀεί» (Δοξαστικό τῶν Αἰνων τοῦ Σαββάτου τῆς Ἀπόκρεω).

3. «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ, καταφυγὴ μου ὁ Υἱός, σκέπη μου τό Πνεῦμα τὸ Ἀγιον, Τριάς Ἀγία, δόξα Σοι» (Εὐχὴ τοῦ Ἀποδείπνου).

Ψηφιδωτό 5ου αιώνα ἀπό τὴν Παναγία Ἀχειροποίητο Θεσσαλονίκης

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1. Πιστεύω εἰς Ἔνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα,
Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ
ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς Ἑνόντα Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννη-
θέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα,
οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' Οὐ τὰ
πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέ-
ραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ
σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἅγιου καὶ Μαρίας τῆς
Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμε-
νον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, Οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.
9. Εἰς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν
10. Ὁμολογῶ ἐν Βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος. Ἀμήν.

Μέρος Τρίτο

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Máthημα 360

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

(Έξόδου 20, 1 - 18)

Ο Δεκάλογος είναι καταχωρισμένος στήν Παλαιά Διαθήκη και συγκεκριμένα στήν "Έξοδο, κεφάλαιο 20, στίχοι 1-17, και πιό έκτενέστερα στό Δευτερονόμιο 5,6-21. Η όνομασία προέρχεται άπό τόν άριθμό τών έντολων, «τούς δέκα λόγους», ὅπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Μωυσῆς (Έξ. 24, 28). Στήν άρχη γράφτηκε πάνω σέ δυο πλάκες, πού τοποθετήθηκαν στήν Κιβωτό τής Διαθήκης. Το κείμενο νοηματικά θά μπορούσε νά χωριστεί σέ δύο μέρη. Τό ένα μέρος, μέ τις τέσσερες πρώτες έντολές, καθορίζει τά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρός τό Θεό. Τό άλλο, μέ τις ύπόλοιπες ξει, άναφέρεται στά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν πλησίον.

Κείμενο

1η Στίχ. 2 Έγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου. 3 Οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

2η 4 Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα. 5 Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς...

3η 7 Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

4η 8 Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. 9 Ἐξ ἡμέρας ἑργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἑργα σου· 10 τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ σάββατα Κυρίω τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἑργον...

5η 12 Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένηται τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἡς Κύριος ὁ Θεός σου δῖδωσί σοι.

6η 13 Οὐ μοιχεύσεις.

7η 14 Οὐ κλέψεις.

8η 15 Οὐ φονεύσεις.

9η 16 Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν φευδῆ.

10η 17 Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστι.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· μιλάει ὁ Θεός καὶ ἀπευθύνεται στοὺς ἀνθρώπους ὡς πρόσωπο πρός πρόσωπα. εἰδωλον = παράσταση, μορφή, ἄγαλμα. Τό εἰδωλο παριστάνει φανταστικά ὄντα, ὥσπες π.χ. οἱ κένταυροι. Ὁμοίωμα = εἰκόνα. Τό ὁμοίωμα ἀναφέρεται σέ ύπαρκτά ὄντα, ὥσπες είναι ὁ ἥλιος, τό μοσχάρι κτλ. προσκύνησις = σεβασμός, τιμή. λατρεία = ἀπόλυτη ἀφοσίωση καὶ ύποταγή στό Θεό. οὐ λήψει τό ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ = δέ θά πάρεις στό στόμα σου τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ μάταια, χωρὶς λόγο σοβαρό. οὐ μὴ καθαρίσῃ = δέ θά θεωρηθεῖ καθαρό, ήθικό. μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν = θυμήσου ν' ἀφιερώνεις τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου σέ μένα καὶ νά τηρεῖς τὴν ἡμέρα αὐτή ἀγία. ἑργᾶ = θά ἑργάζεσαι. σάββατα Κυρίω τῷ Θεῷ σου = θά ἀναπαύεσαι ἀφιερώνοντας τό χρόνο σου στή λατρεία τοῦ Θεοῦ. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· ή παρακοή τῶν τέκνων ἦταν (καὶ εἶναι) μεγάλη ἀμαρτία· ἀν μάλιστα ἔφτανε στὴν ὕβρη καὶ τή τή βιοπραγία, τιμωριόταν αὐστηρά, ἀκόμα καὶ μέ θάνατο (Ἐξ. 21, 15-17. Λευϊτ. 20, 9). εὖ σοι γένηται = γιά νά εύτυχήσεις. ἐπί τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς· ἐννοεῖ τή Χαναάν. οὐ μοιχεύσεις = δέ θά διαπράξεις μοιχεία (ἡ πορνεία), συνάπτοντας παράνομες σχέσεις μέ ξένη γυναίκα. Ἡ μοιχεία θεωριόταν βαρύ παράπτωμα καὶ οἱ μοιχοί καταδικάζονταν σέ θάνατο (Δευτ. 22, 22. Λευϊ. 18, 20, 10). οὐ κλέψεις· καὶ ή κλοπή ύπαγόταν στά

Ο Μωύσης καί ή καιόμενη βάτος.

λόταν στόν ἀδικούμενο (Δευτ. 19, 16-20). πλησίον είναι ὁ ὁμοεθνής, ὁ ὄμοφιλος, ὁ ὄμόθρησκος, ἀλλά καὶ ὁ προσήλυτος, πού ἔμενε μόνιμα στήν Παλαιστίνη.

Βασικές ἀλήθειες.

Ο Δεκάλογος είναι ἔνα κείμενο θρησκευτικό καὶ ἡθικό. Είναι θρησκευτικό, γιατί μᾶς ἀποκαλύπτει θεμελιώδεις θρησκευτικές ἀλήθειες. Είναι ἡθικό, γιατί μᾶς παρουσιάζει μιά σειρά ἀπό βασικές ἡθικές ἀρχές. Ἐτοι δέ θά ἡταν ὑπερβολικό, ἂν λέγαμε πώς στούς δεκάξι στίχους του ἔχομε συνοπτικά ὅλόκληρη θρησκεία, πού ἀποτέλεσε τήν ἀρχὴ τοῦ Ἰουδαισμοῦ καὶ τή βάση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Βέβαια καὶ στή μιά καὶ στήν ἄλλη περίπτωση ἐγίναν πολλές συμπληρώσεις, ἀναθεωρήσεις καὶ ἐπεκτάσεις ἀπό τούς Προφῆτες καὶ μάλιστα ἀπό τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

βαριά ἀμαρτήματα, γι' αὐτό καὶ οἱ κυρώσεις ἡταν αὔστηρές. Ο κλέφτης ύποχρεωνόταν ν' ἀποδώσει τό κλοπιμαῖο ἢ τό ἀντίτιμο του ἀπό τό διπλάσιο ὡς τό ἐφταπλάσιο. Ἀν ἀδυνατούσε νά τό καταβάλει σέ εἶδος, ἡταν ύποχρεωμένος νά ἐργασθεῖ στήν ύπηρεσία αὐτού πού ἀδίκησε μέχρις ὅτου συμπληρωθεῖ ἡ ἀξία τῆς ἀποζημιώσεως (Ἑξ. 21, 37, 23, 3). οὐ φονεύσεις· ὁ φόνος πού γινόταν ἀπό πρόθεση θεωριόνταν τό πιό μεγάλο ἀμάρτημα, γι' αὐτό ἡ ποινὴ ἡταν πάντα θάνατος, στήν ὅποια μάλιστα ἀπέδιδαν τήν ἰδιότητα τοῦ ἐξαγνισμοῦ τοῦ ἐγκλήματος πού εἶχε διαπραχθεῖ (Ἑξ. 21, 12-14. Λευΐτ. 24, 17. Δευτ. 21, 1-9). οὐ ψευδομαρτυρήσεις = δέ θά καταθέσεις ψεύτικη μαρτυρία ἐναντίον τοῦ πλησίον σου. Καὶ ἡ ψευδομαρτυρία ἡταν παράπτωμα σοβαρό. Ὡς ποινὴ ὄριζόταν ἐκείνη πού ἐπιβλήθηκε ἡ θά ἐπιβάλλοταν στόν ἀδικούμενο (Δευτ. 19, 16-20). πλησίον είναι ὁ ὁμοεθνής, ὁ ὄμοφιλος, ὁ ὄμόθρησκος, ἀλλά καὶ ὁ προσήλυτος, πού ἔμενε μόνιμα στήν Παλαιστίνη.

΄Ο ἄνθρωπος, ὅσον ἀφορᾶ στή θρησκεία, ξεκίνησε ἀπό τή μονοθεία. Άλλα, ὅταν τό ἀνθρώπινο γένος πληθύνθηκε, οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ ἄρχισαν νά ξεχνοῦν τήν ἀρχική τους πίστη καὶ νά παρασύρονται στήν εἰδωλολατρία. Ήστόσο ύπηρξαν ἔξαιρέσεις φωτεινών ἀνθρώπων, πού κράτησαν τήν πίστη στόν ἑνα Θεό. Ακριβώς τίς ἔξαιρέσεις αὐτές, πού ἦταν ἀσήμαντη μειοψηφία, ἤρθε νά ἐνισχύει ἡ αύτοαποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέ τό Δεκάλογο. Γι' αὐτό καὶ τονίζεται ιδιαίτερα ὁ μονοθεϊσμός. Ό Θεός εἶναι ἔνας. «Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου». Υπῆρχε ὅμως περίπτωση αὐτός ὁ ἔνας Θεός νά ἐκληφθεῖ ὡς ὁ πρώτος ἀνάμεσα σέ ἄλλους Θεούς, ὅπως συνέβαινε στήν εἰδωλολατρία μέ τό Δία, πού θεωροῦνταν πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. «Οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι». Οχι, ὁ Θεός εἶναι ἔνας καὶ μοναδικός. Καὶ εἶναι ἄναρχος, πανάγαθος, πάνσοφος, παντοδύναμος, δημιουργός τοῦ σύμπαντος, προνοητής καὶ συντηρητής τοῦ κόσμου, μέ ιδιαίτερη εύαισθησία καὶ ἀγάπη στόν ἀνθρωπο. Έγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεός ζηλωτής... καὶ ποιῶν ἐλεος... τοῖς ἀγαπῶσι με καὶ τοῖς φυλάσσουσι τά προστάγματά μου».

Μιά κοινωνία ἀνθρώπων, γιά νά μπορέσει νά ἐπιζήσει, χρειάζεται πρώτα ἀπό ὅλα ὄρισμένες βασικές ἀρχές, πού θά ρυθμίζουν ἀρμονικά τίς σχέσεις τῶν μελῶν της. Βασικότατη δέ ἀρχή εἶναι ὁ σεβασμός. Στό Δεκάλογο ἡ ἀρχή αὐτή τοῦ σεβασμοῦ πρός τόν ἀνθρωπο ἀποτελεῖ τή διήκουσα ἔννοια. Σεβασμός πρός τά Θεία, σεβασμός καὶ πρός τά ἀνθρώπινα. «Τίμα τόν πατέρα σου καὶ τή μητέρα σου». Ἀρχίζει ἀπό τήν οἰκογένεια καὶ συνεχίζει στό κάθε ἀτομο, ἀδιάκριτα ποῦ ζεῖ. Οἱ ἐντολές πού ἀπαγορεύουν τή μοιχεία, τήν κλοπή, τό φόνο, τή ψευδομαρτυρία, τήν ἐπιθυμία τῶν ξένων πραγμάτων, καθορίζουν τίς κοινωνικές σχέσεις μέ βάση τόν ἀμοιβαίο σεβασμό. «Οταν ὁ ἀνθρωπος σέβεται τό συνάνθρωπο του, δέν κατέχεται ἀπό ἀρπακτικές διαθέσεις. Τόν ἄλλο τόν βλέπει ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἄλλωστε εἶναι καὶ ὁ ἴδιος».

Στό Χριστιανισμό οἱ ἐντολές ὅχι μονάχα συμπληρώθηκαν, ἀλλά καὶ ἐδραιώθηκαν ἐπάνω στόν ψυχικό κόσμο, δηλ. στήν ἀνεξικακία, τή συγχώρηση καὶ μάλιστα τήν ἀγάπη. «Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου... Έγώ δέ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τούς ἔχθρούς ὑμῶν» (Ματθ. 5, 43-44). Καὶ εἶναι γνωστό πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐφάρμοσε τήν ἀγάπη αὐτή κατά γράμμα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ή ἀρχή τοῦ σεβασμοῦ βρήκε μόνιμο καὶ στέρεο θεμέλιο τήν ἀγάπη. «Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αὐτό καὶ τό προσέχουν στήν προσωπική τους ζωή προσφέρουν στήν κοινωνία ἔργο θετικό καὶ θεάρεστο».

1. Ποιά σημασία ἔχει ὁ Δεκάλογος στή θρησκευτική, ήθική καὶ κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποιά μεγάλη ἀλήθεια διακηρύσσει ἡ δέκατη ἐντολή;
3. Ποιές βασικές ἀρχές, χρήσιμες γιά τή ζωή, βγαίνουν ἀπό τή μελέτη τοῦ Δεκαλόγου;
4. Τί σημασία ἔχει τό χωρίο «ὁ νόμος διά Μωυσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διά Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. 1, 17);

Μάθημα 37ο

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης, Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου

J.P. Migne, Ε.Π. 44, σελ. 184-185, ἀποσπάσματα)

Ο Γρηγόριος Νύσσης ἔζησε τόν 4ο αἰώνα μ.Χ. καὶ ἀνήκει στούς φιλοσόφους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἁταν νεώτερος ἀδελφός τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ εἶχε χειροτονηθεῖ ἀπό τόν ἴδιο ἐπίσκοπος Νύσσης, πού ἦταν μιά μικρή πόλη τῆς Καππαδοκίας. Διακρίθηκε γιά τή θεωρητική του κατάρτιση καὶ τή βαθιά θεολογική του σκέψη. Σπουδαία ἦταν καὶ ἡ συμβολή του στήν ἀσκητική θεολογία.

Διασώθηκαν πολλά ἔργα του. "Ενα ἀπό αὐτά είναι καὶ τό ἐρμηνευ-

τικό «Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου». Γράφτηκε μέ σκοπό νά συμπληρώσει τίς όμιλίες τοῦ Μ. Βασιλείου στήν ‘Ἐξαήμερο και ἐρμηνεύει τή φράση τῆς Ἀγ. Γραφῆς «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα ἡμετέραν και καθ’ ὁμοιώσιν» (Γεν. 1 , 26). Στά δύο ἀποσπάσματα πού παραθέτουμε τονίζει τή θεία καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου και τήν ξεχωριστή θέση του μέσα στόν κόσμο τῆς Δημιουργίας.

Κείμενο

Θεός τῆ ἑαυτοῦ πᾶν ὅτι περ ἔστι κατ’ ἔννοιαν λαβεῖν ἀγαθόν, ἐκεῖνό ἔστι· μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ νοούμενου τε και καταλαμβανομένου

ἐπέκεινα ὥν, οὐδ’ ἄλλο τι κτίζει τήν ἀνθρωπίνην ζωήν, ή διὰ τὸ ἀγαθὸς είναι. Τοιοῦτος δὲ ὥν, και διὰ τοῦτο πρὸς τήν δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄρμήσας, οὐκ ἀν ἡμιτελῇ τήν τῆς ἀγαθότητος ἐνεδείξατο δύναμιν, τὸ μέν τι δοὺς ἐκ τῶν προσόντων αὐτῷ, τοῦ δὲ μὴ φθονήσας τῆς μετουσίας· ἀλλὰ τὸ τέλειον τῆς ἀγαθότητος εἰδος ἐν τούτῳ ἔστιν, ἐκ τοῦ και παραγαγεῖν τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς γένεσιν, και ἀνενδεῆ τῶν ἀγαθῶν ἀπεργάσασθαι. Ἐπεὶ δὲ πολὺς τῶν καθ’ ἔκαστον ἀγαθῶν ὁ κατάλογος, οὐ μὲν οὖν ἔστιν ἀριθμῷ ραδίως τοῦτον διαλαβεῖν, διὰ τοῦτο περιληπτικῇ τη φωνῇ ἄπαντα συλλαβῶν ὁ λόγος ἐσήμανεν, ἐν τῷ εἰπεῖν, κατ’ εἰκόνα Θεοῦ γεγενήσθαι τὸν ἀνθρωπὸν. Ἰσον γάρ ἔστι τοῦτο τῷ εἰπεῖν, ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ μέτοχον τήν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐποίησεν. Εἰ γάρ πλήρωμα μὲν ἀγαθῶν τὸ Θεῖον, ἐκείνου δὲ τοῦτο εἰκὼν· ἄρ’ ἐν τῷ πλήρες είναι παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἡ εἰκὼν ἔχει τήν ὁμοιότητα. Οὐκοῦν ἔστιν ἐν ἡμῖν

‘Ο ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. (Τοιχογραφία τοῦ Φώτη Κόντογλου. “Αγιος Νικόλαος Ἀχαρνῶν-Αθήνα).

παντὸς μὲν καλοῦ ἰδέα, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ σοφία, καὶ πᾶν ὅτι πέρ ἐστι πρὸς τὸ κρεῖττον νοούμενον. Ἐν δὲ τῶν πάντων καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀνάγκης εἶναι καὶ μὴ ὑπεζεῦχθαι τινὶ φυσικῇ δυναστείᾳ· ἀλλ' αὐτεξούσιον πρὸς τὸ δοκοῦν ἔχειν τὴν γνώμην. Ἀδέσποτον γάρ τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ καὶ ἔκουσιον, τὸ δὲ κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετὴ εἶναι οὐ δύναται...

Ὄσπερ τοίνυν ὁ τίς ἄνθρωπος τῷ κατά τό σῶμα ποσῷ περιείργεται, καὶ μέτρον αὐτῷ τῆς ὑποστάσεως ἡ πηλικότης ἐστίν, ἡ συναπαρτιζομένη τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σώματος· οὕτως οἴμαι καθάπερ ἐν ἐνὶ σώματι ὅλον τὸ τῆς ἄνθρωπότητος πλήρωμα τῇ προγνωστικῇ δυνάμει παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων περισχεθῆναι, καὶ τούτῳ διδάσκειν τὸν λόγον τὸν εἰπόντα, ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Οὐ γάρ ἐν μέρει τῆς φύσεως ἡ εἰκών, οὐδὲ ἐν τινὶ τῶν καθ' αὐτὸν θεωρουμένων ἡ χάρις· ἀλλ' ἐφ' ἄπαν τὸ γένος ἐπίσης ἡ τοιαύτη διήκει δύναμις. Σημεῖον δέ, ὅτι πᾶσιν ὠσαύτως ὁ νοῦς ἐγκαθίδρυται· πάντες τοῦ διανοεῖσθαι καὶ προβουλεύειν τὴν δύναμιν ἔχουσαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, δι' ὧν ἡ θεία φύσις ἐν τῷ κατ' αὐτὴν γεγονότι ἀπεικονίζεται. Ὄμοίως ἔχει ὅ τε τῇ πρώτῃ τοῦ κόσμου κατασκευῇ συναδεχθεὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς συντέλειαν γενησόμενος, ἐπίσης ἐφ' ἔαυτῶν φέρουσαι τὴν θείαν εἰκόνα.

Ἐλεύθερη ἀπόδοση

Ο Θεός στή Θεία του φύση εἶναι ὁ, τι ἀγαθό μπορεῖ κανείς νά συλλάβει μέ τό μυαλό του. Ἐπειδή δέ ὁ Θεός εἶναι πέρα ἀπό κάθε ἀγαθό πού μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἐννοήσει καὶ νά καταλάβει, γι' αὐτό δέν δημιουργεῖ τήν ἄνθρωπινη ζωή γιά ἄλλο λόγο, παρά μόνο ἀπό ἀγαθότητα. Ἐπειδή δηλαδή ὁ Θεός εἶναι ἀγαθός, γι' αὐτό προχώρησε στή δημιουργία τοῦ ἄνθρωπου· ἔδειξε δέ ὁ Θεός δόλη του τήν ἀγαθότητα ἀφ' ἐνός μέν γιατί μετέδωσε στόν ἄνθρωπο ἀπό τά προσόντα του, ἀφ' ἐτέρου δέ γιατί δέ δυσαρεστήθηκε γι' αὐτή τή μετάδοση. Ή τελειότητα ὅμως τῆς θείας ἀγαθότητας φάνηκε στό γεγονός ὅτι δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἀπό τό μηδέν καὶ τόν ἐκαμε τόσο τέλειο, ὥστε νά μή τού λείπει κανένα πνευματικό ἀγαθό. Ἐπειδή ὅμως εἶναι πολλά τά πνευματικά προσόντα, μέ τά ὄποια ὁ Θεός προίκισε τόν ἄνθρωπο καὶ εἶναι δύσκολο νά τά ἀπαριθμήσει κανείς, γι' αὐτό ἡ Ἅγια Γραφή τά περιέλαβε δόλα περιληπτικά στή φράση «Ο ἄνθρωπος ἔγινε κατά τήν πνευματική εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Ο λόγος αὐτός σημαίνει, ὅτι ὁ Θεός ἐκαμε τόν ἄνθρωπο συμμέτοχο σέ κάθε ἀγαθό. Εάν λοιπόν ὁ Θεός

είναι τό πλήρωμα τής άγαθότητας καί ό ἄνθρωπος ἡ εἰκόνα του, σημαίνει ὅτι ό ἄνθρωπος μέ τό νά ἔχει ὅλα τά ἀγαθά, ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μοιάζει μέ τό πρωτότυπο, δηλ. τό Θεό. Ὑπάρχει λοιπόν μέσα μας ἡ ιδέα τοῦ καλοῦ, κάθε ἀρετή καί σοφία καί ὅ, τι είναι δυνατό νά σκεφθεῖ ό ἄνθρωπος πρός τό ἀνώτερο. "Ενα δέ ἀπό ὅλα είναι καί τό προσόν νά είναι ό ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἀπό κάθε ἀνάγκη καί νά μήν ύποτάσσεται σέ καμιά φυσική ἔξουσία, ἀλλά νά ἔχει ἐλεύθερη τή γνώμη του, ὥπως νομίζει. Γιατί ἡ ἀρετή είναι πράγμα ἐλεύθερο ἀπό κάθε δεσποτεία· ἐκείνο δέ πού γίνεται μέ καταναγκασμό καί βίᾳ δέν μπορεῖ νά είναι ἀρετή...

"Οπως λοιπόν ό κάθε ἄνθρωπος περικλείεται ἀπό τό μέγεθος τοῦ σώματος καί μέτρο τῆς σωματικῆς του ύποστάσεως είναι τό σωματικό μέγεθος, πού καθορίζεται ἀπό τό ἔξωτερικό περίγραμμα τοῦ σώματος, ἔτσι νομίζω ὅτι ἔχουν περικλεισθεῖ μέσα στό σῶμα, μέ τήν προγνωστική δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὅλες οἱ πνευματικές καί ἡθικές δυνάμεις τοῦ ἄνθρωπου. Καί αὐτό νομίζω ὅτι ἐννοεῖ ἡ φράση τῆς Παλ. Διαθήκης «Ἐποίησεν ό Θεός τόν ἄνθρωπον» καί «κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». Γιατί ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ δέν ὑπάρχει μόνο σ' ἔνα σημείο τῆς ἄνθρωπινης φύσεως, οὔτε δόθηκε ἡ δωρεά αὐτή σ' ὄρισμένους ἄνθρωπους, ἀλλά σέ ὅλο γενικά τό ἄνθρωπινο γένος ὑπάρχει αὐτή ἡ πνευματική δύναμη. Ἀπόδειξη δέ είναι τό γεγονός ὅτι σέ ὅλους τούς ἄνθρωπους ἔχει φυτευθεῖ ό νοῦς. "Ολοι ἔχουν τή δύναμη νά σκέπτονται καί νά θέλουν καί γενικά ὅλα τά ἄλλα χαρίσματα μέ τά ὄποια ἡ θεία φύση ἀπεικονίζεται στόν ἄνθρωπο πού ἔχει δημιουργηθεῖ σύμφωνα μέ αὐτή. Κατά τόν ἵδιο τρόπο καί ό ἄνθρωπος πού θά γεννηθεῖ κατά τή συντέλεια τοῦ κόσμου θά φέρει μέσα του τήν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὥπως καί ό ἄνθρωπος πού πλάστηκε κατά τή δημιουργία τοῦ κόσμου.

΄Η ύποτίμηση τοῦ ἄνθρωπου στήν ἐποχή μας

"Ερχονται συχνά στιγμές πού ό ἄνθρωπος μέ τή θεία καταγωγή καί τόν ύψηλό προορισμό του ἀμαυρώνει μέσα του τή λαμπρότητα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ. Τά χαρίσματα, μέ τά ὄποια προικίστηκε ἀπό τό Δημιουργό του, τά χρησιμοποιεῖ γιά τήν ύποδούλωσή του στίς δυνάμεις τοῦ οκότους καί τῆς ἀμαρτίας. "Ετοι ξεπέφτει ἀπό τόν προορισμό του καί ό ἵδιος παραδίνει τόν ἔαυτό του στήν καταστροφή.

Στήν ἐποχή μας τά ποικίλα γεγονότα καί προβλήματα ἔχουν ἐκμηδενίσει τήν προσωπικότητα τοῦ ἄνθρωπου καί τόν κρατούν σέ μιά μόνιμη ἀγωνία γιά τό μέλλον. 'Ο φόβος ἀπό τήν ἀπειλή ἐνός πυρηνικοῦ πολέμου, ἡ αὐξηση τῆς ραδιενέργειας, ἡ ἀναρρίχια, ἡ καταπάτηση τῶν

άνθρωπίνων δικαιωμάτων, ή ἐκλυση τῶν ἡθῶν, ή πλύση ἐγκεφάλου μέτην προπαγάνδα, ἀπειλοῦν νά ἔξαφανίσουν τίς ἀνθρώπινες ἀξίες καὶ τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ μεγάλος ἀνθρωπιστής τοῦ αἰώνα μας Ἀλβέρτος Σβάτσερ γράφει: «Ἡ κοινωνία σήμερα ἔπαιψε ν' ἀναγνωρίζει σέ ὅλους τούς ἀνθρώπους καθ' ἑαυτούς ἀνθρώπινη ἀξία καὶ ἀξιοπρέπεια. Ἀντίθετα μάλιστα ἔνα τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει καταντήσει στά βλέμματα καὶ στήν ἐκτίμηση τῶν ἄλλων ἀπλῶς καὶ μόνον ἀνθρώπινο ύλικό καὶ ἀνθρώπινο πράγμα». Μέσα στὸ θόρυβο τῶν μηχανῶν ὁ ἀνθρωπος ἔχασε τὴν ψυχή καὶ εὐθυγράμμισε τή ζωή του μέτις ἐκδηλώσεις τῆς μάζας. Ἐτοι πέρασε στό ἀνώνυμο πλῆθος, ἔγινε ἔνας ἀριθμός, κάποιο νούμερο.

Ἡ εὔθυνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του

Σ' αὐτή τή γενική σύγχυση τῶν ἰδεῶν καὶ σκοπῶν πού ὑπάρχει στήν κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας, σ' αὐτό τό γενικό ξεπεσμό τοῦ ἀνθρώπου, είναι ἀνάγκη νά ὥρθωσουν τό πνευματικό τους ἀνάστημα ἐκεῖνοι πού πιστεύουν στίς ἀξίες τοῦ πνεύματος καὶ στό θεῖο προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Αύτοί πού ἀποτελοῦν τήν πνευματική ἡγεσία τοῦ λαοῦ, ἔχουν ὑποχρέωση ιερή νά μή παρασυρθοῦν ἀπό τό ρεῦμα, ἀλλά νά σταθοῦν ὥρθοι καὶ ἐδραῖοι στίς ἐπάλξεις τοῦ χρέους. Ἄλλα καὶ κάθε ἄνδρας καὶ γυναίκα ἔχει μία εὐθύνη. Ἰδιαίτερα ὅσοι πιστεύουν στό Σταυρωμένο Θεό τῆς Ἀγάπης ἔχουν μεγάλη εὐθύνη. Καλοῦνται νά δώσουν τή γνήσια καὶ ζωντανή μαρτυρία τῆς πίστεως καὶ νά δείξουν τήν ἀγάπη, τήν ἐλπίδα, τήν ἀξιοπρέπεια, τήν εἰλικρίνεια, τήν τιμιότητα. Ἐχουν εὐθύνη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς κοινωνίας. Δέν πρέπει νά συμβιβάζονται μέ τούς πολλούς, ἀλλά νά γίνονται ὀδηγοί τῶν πολλῶν. Πρέπει κάποτε νά μάθουν οἱ ἀνθρωποι, ὅτι μαζί μέ τά δικαιώματα ὑπάρχουν καὶ καθήκοντα. Στή σημερινή κοσμογονική ἐποχή πού ζούμε, ή κοινωνία ἔχει ἀνάγκη ἀπό οστούς ἀνθρώπους. Ἀπό ἀνθρώπους πού θά νοιώθουν τό χρέος τους καὶ θά ἀξιοποιήσουν τά προσόντα μέ τά ὅποια ὁ Δημιουργός προίκισε τόν κάθε ἀνθρωπο.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά πνευματικά χαρίσματα ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἀνθρωπο, ὅταν τόν δημιούργησε κατ' εἰκόνα του;

- Ποιά είναι ή εύθυνη τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τῆς κοινωνίας;*
- «Τό κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετή είναι οὐ δύναται», λέει ό ἄγιος Γρηγόριος Νύσσης. Γιατί;*

Μάθημα 38ο

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Ψαλμός 103)

Ο 103 Ψαλμός είναι ένα από τά καλύτερα ποιήματα του Δαβίδ. Έχει χαρακτηρισθεί άριστούργημα τής λυρικής βιβλικής ποιήσεως. Τό περιεχόμενό του άποτελεί ύμνο και δοξολογία στήν πανσοφία και παντοδύναμία τού θείου Δημιουργοῦ, γιά όσα θαυμάσια ύπάρχουν στόν κόσμο και ιδιαίτερα στή γῆ. Είναι γνωστός μέ τό ὄνομα «προοιμιακός», γιατί έχει συμπεριληφθεί στήν ἀρχή τής ἀκολουθίας τού Ἐσπερινοῦ.

Ο φαλμός χωρίζεται σέ πέντε μέρη. Στό πρώτο, στίχ. 1-4, πού είναι και σάν πρόλογος, ό φαλμωδός ύμνολογεῖ και δοξολογεῖ γενικά τό θεῖο Δημιουργό. Στό δεύτερο, στίχ. 5-18, ἔξυμνει τά ἔργα τής τρίτης δημιουργικής ήμέρας και ιδιαίτερα τήν εὔεργετική ἐπίδραση τού νεροῦ στή γῆ. Στό τρίτο μέρος, στίχ. 19-23, ἀναφέρεται στούς δύο φωστήρες, στό «φωστήρα τόν ἑλάσσω» και στό «φωστήρα τόν μέγα», δηλ. στή σελήνη και στόν ἥλιο. Στό τέταρτο, στίχ. 24-30, κάνει λόγο γιά τόν κόσμο τής θάλασσας. Και στό πέμπτο μέρος, στίχ. 31-35, πού έχει και θέση ἐπιλόγου, ἐπανέρχεται και κλείνει μέ τή δοξολογία τού παντοδύναμου Θεοῦ.

Κείμενο

- 1 Εύλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα! Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω
- 2 ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἴματιον, ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρριν·
- 3 ὁ στεγάζων ἐν ὑδαι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ, ὁ τιθεῖς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων·
- 4 ὁ ποιῶν τούς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τούς λειτουργούς αὐτοῦ πυρός φλόγα.
- 5 ὁ θεμελιώντην γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
- 6 Ἄβυσσος ὡς ἴματιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὄρέων στήσονται ὑδατα·
- 7 ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.
- 8 Ἀνεβαίνουσιν ὅρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά·
- 9 Ὁριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.
- 10 Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν, ἀνὰ μέσον τῶν ὄρέων διελεύσονται ὑδατα·
- 11 ποτιούσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναργοι εἰς διφαν αὐτῶν·
- 12 ἐπ αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.
- 13 Ποτίζων ὅρη ἐκ τῶν ὑπερῷων αὐτοῦ, ἀπὸ καρποῦ τῶν ἐργῶν σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.
- 14 Ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἔξαγαγειν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
- 15 καὶ οἶνος εύφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ ἰλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἔλαιῳ καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
- 16 Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.
- 17 Ἐκεī στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἥγεῖται αὐτῶν.
- 18 Ὁρη τὰ ύψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.
- 19 Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς, ὁ ἥλιος ἐγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

- 20 Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.
- 21 Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.
- 22 Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
- 23 Ἐξελεύσεται ἀνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἔως ἐσπέρας.
- 24 Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
- 25 Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εύρυχωρος, ἐκεῖ ἐρπετά, ὡν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων·
- 26 Ἐκεῖ πλοία διαπορεύονται, δράκων οὗτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.
- 27 Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς εἰς εὔκαιρον.
- 28 Δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσι, ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος.
- 29 Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.
- 30 Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
- 31 Ἡταν ἡ δόξα Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα, εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ·
- 32 ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται.
- 33 Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω.
- 34 Ἅδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
- 35 Ἐκλίποιεν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀνομοί, ώστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς. Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις.

Στίχ. 1-4: Εὐλόγει = δόξαζε. ἔξομολόγησις = δόξα. ἀναβαλλόμενος· τοῦ ἀναβάλλομαι = ρίχνω τό πανωφόρι πάνω μου ἡ πίσω μου. ἔξομολόγησιν... ἴματιον· παραστατική καὶ ὡραία εἰκόνα, πού παρουσιάζει τό Θεό νά περιβάλλεται τή δόξα καὶ τή λαμπρότητα σάν ίμάτιο. ώσει

δέρριν = σάν δερμάτινη σκηνή. **ύπερῳα** = τά άνωτερα μέρη τοῦ στερεώματος τοῦ ούρανοῦ. **ό τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ** = πού ἔκανε τά σύννεφα ἄρμα, πάνω στό όποιο ἀνέβηκε. **ό περιπατῶν ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων** = πού περπατάει μέ τά φτερά τῶν ἀνέμων. Ἐδῶ ὁ ποιητής, μέ το νά φαντάζεται τό Θεό ὅτι κατοικεῖ σέ ούρανια ἀνάκτορα καί ὅτι φέρεται ἀπό τά σύννεφα καί τούς ἀνέμους, θέλει νά τονίσει τό μεγαλείο τοῦ Δημιουργοῦ.

Στίχ. 5-18: **ἀσφάλεια** = βάση. **κλίνομαι** = κάμπτομαι, μετακινοῦμαι δεξιά ἡ ἀριστερά, ταλαντεύομαι. **περιβόλαιον** = περιβολή, στολή, ἐνδυμασία. **ἄβυσσος ὡς ἴματιον τό περιβόλαιον αὐτοῦ** ἡ εἰκόνα είναι παρμένη ἀπό τό χωρίο τῆς Γενέσεως 1, 2, σύμφωνα μέ τό όποιο κάποτε τά νερά οκέπαζαν ὥλοκληρη τήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. **ἀναβαίνουσιν ὥρη καὶ καταβαίνουσι πεδία** = καθώς φεύγουν τά νερά, ἀναδύονται τά βουνά καί **ξεσκεπάζονται οἱ πεδιάδες**. **ὥριον ἐθου** = ἔβαλες σύνορο ἀνάμεσα στή θάλασσα καί τήν ξηρά. Τό ὥριο δείχνει τή σοφία, τή δύναμη καί τήν κυριαρχία τοῦ Θεοῦ στή φύση. **ποτιοῦσι** = θά ποτίσουν. **προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν** = θά πιοῦν μ' εύχαριστη έτος τά ἀγριογάιδουρα, γιά νά σβήσουν τή δίψα τους. **ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνὴν** = ἀπό τίς τριγύρω πέτρες θ' ἀναδώσουν τό χαρωπό κελάδημά τους σάν ūμνο στόν Προνοητή Θεό. **ἀπό καρποῦ τῶν ἐργῶν σου** = ἀπό τή βροχή πού είναι καρπός τῶν ἐργῶν σου. Τά ἐργα ἐδῶ ἀντιστοιχοῦν μέ τους φυσικούς νόμους. **ὁ ἔξανατέλλων** = αὐτός πού κάνει νά φυτρώσει ἀπό τή γῆ. **τῇ δουλείᾳ** = γιά τήν ἑξυπηρέτηση. **τοῦ ἔξαγαγειν** = ώστε νά βγάλει. **τοῦ ἰλαρύναι πρόσωπον ἐν ἐλαῖψι** = ώστε νά κάνει μέ τό λάδι χαρούμενο τό πρόσωπό του. Τό ψωμί, τό κρασί καί τό λάδι είναι τρεῖς βασικές τροφές τοῦ ἀνθρώπου, θεόσδοτα πραγματικά δῶρα. **ἔύλα** = δέντρα. **ἔκει στρουθίᾳ ἐννοσσεύσουσι** = ἔκει, στά κλαδιά τῶν δέντρων, μικρά σπουργίτια στήνουν τίς φωλιές τους. **ἐρωδιός** = είδος πελαργοῦ, πού είναι γνωστό ως ψαροφάγος ἡ τοικινάς. Οἱ Ισραηλίτες τόν συγκατέλεγαν στά ἀκάθαρτα ζῶα (Λευιτ. 11, 19. Δευτ. 14, 18). **τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἥγεῖται αὐτῶν** = τοῦ ψαροφάγου ἡ φωλιά προεξέχει κτισμένη στά ψηλότερα. **ὥρη τά ὑψηλά ταῖς ἐλάφοις** = ὥρισε τά ψηλά βουνά ως τόπο διαμονῆς τῶν ἐλαφιών. **πέτρα** = βράχος.

Στίχ. 19-23: **καιρός** = χρόνος, ἐποχή, γιορτή. **ὁ ἥλιος ἐγνω τήν δύσιν αὐτοῦ** προσωποποίηση τοῦ ἥλιου. **δρυμός** = δάσος. **σκύμνοι** = λιονταράκια. **Καὶ αὐτά ἀκόμα βρίσκονται κάτω ἀπό τήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ.** **μάνδρα** = σπηλιά. **κοιτασθήσονται παθητ.** μέλ. **τοῦ κοιτάζομαι** = κατακλίνομαι, κοιμᾶμαι. **ἐργον** = γεωργία.

Στίχ. 24-30: **έρπετά** ὄλα τά θαλάσσαια ὄντα. **δράκων** πρόκειται γιά

θαλάσσιο κήτος, γνωστό μέ τό ὄνομα «Λευϊάθαν», πού ἔμοιαζε μέ φάλαινα (Ιώβ 3, 8. 40, 25. Ψαλμ. 73, 14). εἰς εὐκαιρὸν = στήν κατάληη στιγμή. πάντα πρός σέ προσδοκῶσι = ὅλα ἀπό σένα, Θεέ μου, περιμένουν. δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσι = ὅταν σύ τούς δώσεις τροφή, θά τρέξουν νά τή μαζέψουν. ἀντανελεῖς = θά τούς ἀφαιρέσεις. πνεῦμα = ζωτική πνοή. πρόσωπον = ὥψη.

Στίχ. 31-35: ἡτού ἔστω ἡ εἰ̄η = ἃς είναι. ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται = αὐτός πού ἐγγίζει τά βουνά καὶ ἀμέσως αὐτά καπνίζουν ἀπό τίς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων. ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου = εἴθε ν' ἀρέσει σ' αὐτόν τό ποίημά μου. ἐγώ δέ εὔφρανθήσομαι ἐπί τῷ Κυρίῳ = καὶ ἐγώ θά εύχαριστοῦμαι ιδιαίτερα, καθώς θά δοξολογώ τὸν Κύριο καὶ θά ἐπικοινωνῶ μαζί του.

“Υμνος καὶ Δοξολογία στό Δημιουργό.

Ρίχνοντας ὁ ποιητής ἔνα βλέμμα στὸν κόσμο, συλλαμβάνει τὸ ἀπέραντο μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφήνει νά ξεχειλίσει ἀπό τὴν καρδιά του ἡ δοξολογία: «Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον». Τό μέγεθος τοῦ κόσμου μεγαλύνει ἀκόμα περισσότερο τό Δημιουργό. Δέν ύπάρχουν λέξεις νά ἐκφράσει ἐκείνο πού θέλει νά πεῖ. Πολλά χρόνια ἀργότερα ὁ Μ. Βασίλειος θά γράψει: «Ἴστησί μου τὸν λόγον τό θαῦμα» (P.G. 29, 5).

“Υστερεά ὁ ιερός φαλμαδός αἰνεῖ καὶ δοξολογεῖ τή φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιά τὸν κόσμο. Γιά ὅλα φρόντισε ὁ Πάνσοφος Θεός μέ τὴν τέλεια διάταξη καὶ τή σοφή σκοπιμότητα τῶν ὄντων. Ἄγαπᾶς γάρ τὰ ὄντα πάντα καὶ οὐδὲν βδελύσσῃ, ὡν ἐποίησας», λέει ἡ Σοφία Σολομῶντος (11, 24).

‘Ο οὐρανός μέ τά ἀναριθμητα ἀστρα, ἡ γῆ μέ τά ὄργανικά καὶ ἀνόργανα ὄντα, τά πάντα, σάν ἐξαίσιο πανόραμα, γεμίζουν τὴν καρδιά τοῦ ποιητῆ μέ ἀπέραντο θαυμασμό, πού πλημμυρίζει ὀλόκληρο τό είναι του καὶ ξεχύνεται σάν ἔνα ἀπό τά μουσικότερα καὶ ὡραιότερα ἐπιφωνήματα: «Ως ἐμεγαλύνθη τά ἔργα Σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας:»

‘Η σκέψη τοῦ ἀνθρώπου ὅμως δέν ἄντεχει νά μένει πολύ στά δυσθεώρητα πνευματικά ύψη. Γι' αὐτό καὶ ὁ φαλμαδός ἀφήνει τό θαυμασμό του νά χαμηλώσει στήν ἀπεραντοσύνη τῆς θάλασσας καὶ νά χαρεῖ τή ζωή της στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἀκριβῶς τόν κάνει ν' ἀναλογισθεῖ τή συντήρηση τοῦ ἔμβιου κόσμου ἀπό τόν Προνοητή Δημιουργό. Δικαιολογημένα ὁ Χρυσόστομος θά ρωτάει: «Πῶς ἀν διέμεινεν ἐπὶ τοσούτον ἀδιάπτωτον (= ἀδιάκοπο) χρόνον χωρίς προνοίας τινός;» (P. G. 49, 114).

Τελειώνοντας ό Δαβίδ κάνει τήν έξης εύχή: «Εἴθε όλα τά ὄντα νά δοξάζουν τόν "Υψιστο ἀκατάπαυστα". Αύτή τήν εύχή μάλιστα τή βλέπει ώς ύποχρέωση στόν ἑαυτό του. Γι' αὐτό καί προσθέτει μέ πάθος: «Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω». Καὶ κλείνει τόν ὡραῖο ψαλμό μέ τήν ἴδια φράση πού ἅρχισε: «Εὔλογει, ἡ ψυχή μου, τόν Κύριον».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά είναι ἡ κεντρική ἰδέα του ψαλμοῦ;
2. Ποιές φράσεις σοῦ φαίνονται πιό χτυπητές καὶ χαρακτηριστικές μέσα σ' ὁλόκληρο τόν ψαλμό;
3. Σέ ποιούς στίχους τοῦ ψαλμοῦ βρίσκεις ἀντίστοιχα νοήματα πρός τά κύρια σημεία τῆς κοσμογονίας τῆς Γενέσεως (1, 1-27);
4. Ποιά διδάγματα μπορεῖ νά πάρει κανένας ἀπό τό τελευταῖο μέρος τοῦ ψαλμοῦ (στίχ. 31-35);
5. Οἱ σύγχρονες οἰκολογικές τάσεις γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος μποροῦν νά θεμελιωθοῦν στόν 103 ψαλμό;

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ – ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

(Σοφία Σειράχ 32, 1-6 καὶ 44, 1-15)

Τό βιβλίο τῆς Π. Διαθήκης, «Σοφία Σειράχ» τό ἔγραψε τό 180 π.Χ. ὁ λόγιος συγγραφέας Ἰησοῦς «υἱός Σειράχ» πού ἐγκαταστάθηκε τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στήν Ἱερουσαλήμ. Σκοπός του είναι νά προφυλάξει τούς Ἰουδαίους ἀπό τήν ἐπίδραση τῆς εἰδωλολατρίας καὶ νά τούς βοηθήσει στήν ἐφαρμογή τῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Είναι ἔνας πρακτικός ὁδηγός γιά ἐξάσκηση στήν ἀρετή. Ἀπευθύνεται σ' ὅλες τίς ἡλικίες καθώς καὶ στούς ἀρχηγούς τῶν Ἰουδαίων τῆς πόλεως ἐκείνης.

Κείμενο

ΠΕΡΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ. Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μή ἐπαίνου· γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἰς ἔξ αὐτῶν, φρόντισον αὐτῶν καὶ οὕτω κάθισον. καὶ πᾶσαν τήν χρείαν σου ποιήσας ἀνάπεσε, ἵνα εύφρανθῆς δι' αὐτούς καὶ εὔκοσμίας χάριν λάθης στέφανον. λάλησον, πρεσβύτερε, πρέπει γάρ σοι, ἐν ἀκριβεῖ ἐπιστήμῃ καὶ μή ἐμποδίσῃς μουσικά. δηπού ἀκρόαμα, μή ἐκχέης λαλιάν καὶ ἀκαίρως μή σοφίζου. σφραγίς ἄνθρακος ἐπί κόσμῳ χρυσῷ, σύγκριμα μουσικῶν ἐν συμποσίῳ οἴνου. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ σφραγίς σμαράγδου, μέλος μουσικόν ἐφ' ἡδεῖ οἶνῳ.

(Σοφία Σειράχ 32, 1-6)

Σχόλια

ἡγούμενον: ἀρχηγόν. κατέστησαν: ὅρισαν, ἐτοποθέτησαν ᾧ καὶ μέ ψῆφο σέ διάλεξαν. μὴ ἐπαίρου: μήν περηφανεύεσαι, μή φέρεσαι ἐγωϊστικά, γίνου ἐν αὐτοῖς: νά συναναστραφῆς μαζί τους ὡς εἰς: σάν ἔνας ἀπό αὐτούς. Ὁμοιος μέ αὐτούς. καὶ οὕτω: ἔχει χρονική σημασία, καὶ μετά κάθισε, ἀφοῦ φροντίσεις γιά ὅλους. ἀνάπεσε: κατακλίσου. κάθισε κοντά τους, φάγε μαζί τους, δι' αὐτούς: ἐπειδὴ αὐτοί θά χαροῦν. εὔκοσμίας: καλή τακτοποίηση τῆς συγκεντρώσεως ᾧ τοῦ συμποσίου. ἐν

άκριβεī ἐπιστήμη: μέ σωστή σκέψη, μέ σύνεση, μή ἐμποδίσης μουσικά: χωρίς νά δυσκολέψεις τή μουσική. (Πρόκειται γιά συμπόσιο - σύναξη, που ἔχει σκοπό τή χαρά ἀλλά και τήν πνευματική ἀνάταση). ἄκροάμα: μουσικό κομμάτι. ἀκαίρως μή σοφίζου: μή μιλᾶς γιά πνευματικά τή στιγμή πού ἀκούγεται μουσική, σέ στιγμή πού δέν πρέπει. σφραγίς ἄνθρακος: πετράδι ἀπό πολύτιμη πέτρα, ἐπί κόσμω χρυσῷ: σέ χρυσό κόσμημα (δαχτυλίδι). σύγκριμα: ἔτοι μοιάζει (συγκρίνεται) μουσικών: ή συναυλία τῶν μουσικῶν.. ἐν συμποσίῳ οἶνου: σέ συμπόσιο πού κερνιέται κρασί. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ: σέ χρυσό κόσμημα. σφραγίς σμαράγδου: πέτρα σμαραγδένια, ἐφ' ἡδεὶ οἶνῳ: μέ εύχαριστο κρασί. (ή ἐννοια: ὅπως φαντάζει τό πολύτιμο πετράδι πάνω σέ ἔνα χρυσό δαχτυλίδι, ἔτοι νά είναι ή θέση μου και ή ζωή τοῦ ἄρχοντα).

Ἐρμηνεία

Ξεκινώντας ὁ συγγραφέας ἀπό ἔνα περιστατικό πού είναι τόσο συνηθισμένο (ἔνα συμπόσιο, μιά συναναστροφή) καταλήγει ἀπό τούς πρώτους ἔξι στίχους τοῦ κεφαλαίου σέ μεγάλα και πολύ διδακτικά συμπεράσματα. Ἀπευθύνεται στόν ἀρχηγό μιᾶς ἀνθρώπινης κοινότητας και μέ πολλή εύγένεια προσπαθεῖ νά τοῦ ἐξηγήσει γιά ποιό λόγο ή συμπεριφορά του πρέπει νά είναι ἄψογη και νά χαρακτηρίζεται ἀπό ἀνωτερότητα και καλούσνη πρός τούς νεώτερους. Στούς πρώτους δύο στίχους φαίνεται νά χειραγωγεῖ ὁ συγγραφέας τόν ἄρχοντα, μέ πολλή προσοχή, μέσα στόν κύκλο τῆς χαρᾶς πού οι καλεσμένοι ἔχουν συγκροτήσει. «Μή ἐπάρου... φρόντισον αὐτῶν». Μεγάλες συμβουλές πού πρέπει νά ὀδηγοῦν κάθε ἄρχοντα. Θυμίζουν τήν ταπεινοφροσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού στό μυστικό του ἐκείνο δεῖπνο, μέ τόση ταπεινοφροσύνη ἐφρόντισε γιά τά κουρασμένα, ἀπό τή μακρινή ὄδοιπορία. πόδια τῶν μαθητῶν του.

Ο καλός ἄρχοντας δέ φροντίζει γιά τή δική του χαρά τόσο, ὅσο πρέπει νά φροντίζει γιά τή χαρά τῶν ἄλλων «ἴνα εύφρανθης δι' αὐτούς». Χαρά τοῦ ἄρχοντα είναι ή χαρά τοῦ λαοῦ. Τό «κλαίειν μετά κλαιόντων» είναι τόσο εύκολο, ἐνώ τό «χαίρειν μετά χαιρόντων», πολλές φορές και γιά πολλούς σχεδόν ἀδύνατο. Ο φωτισμένος και ίκανός ἄρχοντας δέ θέλει νά «ύπηρετεῖται», ἀλλά νά «ύπηρετεῖ» και δέν ἐπιθυμεῖ τίποτε ἄλλο περισσότερο ὅσο τή χαρά και τήν εύτυχία τῶν φίλων του. «ούκ ἡλθον διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι» «ἴνα ἔχωσι τήν χαράν τήν ἐμήν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς». Ο προσεκτικός ἄρχοντας πρέπει νά ξέρει καλά πότε θά μιλήσει και τί θά πεῖ, γιά νά μή καταστρέψει τήν ώραιά ἀτμόσφαιρα τῆς καλῆς σύντροφιᾶς «ἀκαίρως μή σοφίζου».

"Υμνος στούς προγόνους.

Κείμενο

ΠΑΤΕΡΩΝ ΥΜΝΟΣ. Αινέσωμεν δή ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τούς πατέρας ἡμῶν τῇ γενέσει. πολλὴν δόξαν ἔκτισεν ὁ Κύριος, τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ ἀπ' αἰῶνος. κυριεύοντες ἐν ταῖς βασιλείαις αὐτῶν καὶ ἄνδρες ὄνομαστοί ἐν δυνάμει· βουλεύοντες ἐν συνέσει αὐτῶν, ἀπηγγελκότες ἐν προφητείαις· ἥγούμενοι λαοῦ ἐν διαβουλίοις καὶ συνέσει γραμματείας λαοῦ; σοφοὶ λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῶν ἐκζητοῦντες μέλη μουσικῶν καὶ διηγούμενοι ἐπὶ ἐν γραφῇ. ἄνδρες πλούσιοι κεχορηγημένοι ἵσχυΐ, εἰρηνεύοντες ἐν παροικίαις αὐτῶν· πάντες οὗτοι ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύχημα. εἰσὶν ὧν οὐκ οἴ κατέλιπον ὄνομα τοῦ ἐκδιηγήσασθαι ἐπαίνους· καὶ εἰσὶν ὧν οὐκ ἔστι μνημόσυνον καὶ ἀπώλοντο ὡς οὐχ ὑπάρξαντες καὶ ἐγένοντο ὡς οὐ γεγονότες καὶ τά τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἀλλ' η οὗτοι ἄνδρες ἐλέους, ὧν αἱ δικαιοσύναι οὐκ ἐπελήσθησαν· μετά τοῦ σπέρματος αὐτῶν διανεμεῖ ἀγαθὴ κληρονομία, ἔκγονα αὐτῶν· ἐν ταῖς διαθῆκαις ἔστη σπέρμα αὐτῶν καὶ τά τέκνα αὐτῶν δι' αὐτούς· ἔως αἰῶνος μενεῖ σπέρμα αὐτῶν, καὶ η δόξα αὐτῶν οὐκ ἐξαλειφθήσεται· τά σώματα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τό δόνομα αὐτῶν ζῆ εἰς γενεάς· σοφίαν αὐτῶν διηγήσονται λαοί, καὶ τόν ἔπαινον ἐξαγγέλλει ἐκκλησία.

(Σοφία Σειράχ 44, 1-15)

Σχόλια

αἰνέσωμεν: ἃς ἐπαινέσουμε. πατέρας: ἐννοεῖ ὅλους τούς προπάτορες. τῇ γενέσει: ἀπό τούς ὁποίους καταγόμαστε, ἔκτισε: ἔδωσε, ἐπεφύλαξε (πρός τούς προπάτορες). τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ: τὸ μεγαλεῖο του. κυριεύοντες: ὑπῆρχαν συνετοί καὶ πανίσχυροι ἄρχοντες. ἐν δυνάμει: γιά τῇ δύναμῃ τους. βουλεύοντες: συμβουλεύοντας. ἀπηγγελκότες: ἀναγγέλλοντας τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. ἐν διαβουλίοις: μέ τίς συμβουλές τους, καὶ συνέσει γραμματείας λαοῦ: καὶ μέ τῇ συνετῇ διδασκαλίᾳ τους. σοφοὶ λόγοι αὐτῶν: μέ τὰ σοφά τους λόγια ἐδίδασκαν ἐκζητοῦντες: καλλιεργώντας (τῇ μουσικῇ: Δαυΐδ, Σολομών) ἐπη ἐν γραφῇ: γράφοντας ποιήματα ἐπικά πού ἴστοροῦσαν κατορθώματα. κεχορηγημένοι ἵσχυΐ: γεμάτοι μέ δύναμη, πάνοπλοι καὶ παντοδύναμοι. ἐν παροικίαις: στίς κατοικίες τους καὶ στή χώρα τους. ἐν γενεαῖς: ἀπό τούς ἀνθρώπους τῆς δικῆς τους ἐποχῆς. καύχημα: δόξα καὶ τιμή. εἰσὶ αὐτῶν: ἀνάμεσα σ' αὐτούς ὑπάρχουν. Οἵ: ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι. κατέλιπον:

ἄφησαν (ἀφῆσαν σάν κληρονομιά, φήμη). ὡν οὐκ εστι μνημόσυνον: ἐκεῖνοι πού μετά τό θάνατο τους κανεῖς δέν τούς θυμάται πλέον. ἀπώλοντο: χάθηκαν, σβήστηκε τό σημάτιο τους. ὡς οὐ γεγονότες: σάν νά μήν είχαν γεννηθεῖ ποτέ. μετ' αὐτούς: μετά ἀπό αὐτούς (είχαν τήν ἔδια τύχη καί τά παιδιά τους ύστερα ἀπό αὐτούς, δηλαδή καί τά παιδιά τους ἔχαθηκαν). ἀλλ' ἡ ούτοι ἄνδρες: πρέπει νά ἐννοηθεῖ τό ρῆμα, ἔζησαν, ὑπῆρξαν, ἔζησαν ὅμως καί ἄνδρες. οὐκ ἐπελήσθησαν: δέν ἐλησμονήθηκαν οὔτε οἱ ἀπόγονοί τους, διαθήκαις: συμφωνίες μέ τό Θεό. ἐστη σπέρμα αὐτῶν: παρέμειναν πιστοί οἱ ἀπόγονοι. δι' αὐτούς: γιά χάρη τους. Ἐπειδή οι προπάτορες ἤταν πρόσωπα συνετά καί ἀξιόπιστα, στά όποια είχαν ἐμπιστοσύνη οἱ ἀπόγονοι. μενεῖ σπέρμα αὐτῶν: θά ἔξακολουθοῦν νά ζοῦν οἱ ἀπόγονοι. Ούκ ἔξαλειφθήσεται: δέν θά ἔξαλειφθεῖ, δέν θά σβήσει ποτέ. ἐν εἰρήνῃ ἔταφή: ἔταφηκαν σέ καιρό εἰρήνης. Ἦταν δέ πολύ ιερή καί σοβαρή ὑπόθεση γιά τούς Ἰουδαίους ἡ ταφή τοῦ νεκροῦ. Δεῖγμα τῆς ἰδιαίτερης εύνοιας τοῦ Θεοῦ ἤταν ἡ ταφή σέ καιρό εἰρήνης. ἐκκλησία: σύναξη τοῦ λαοῦ.

Ἐρμηνεία

Ἐάν οἱ Πανάγαθοις Θεός δημιούργησε ὅλα τά δημιουργήματά Του «καλά λίαν» πολύ περισσότερο ἐνδιαφέρθηκε γιά τόν ἄνθρωπο τόν ὅποιο καί στόλισε μέ πολλά χαρίσματα. Ἀνάμεσα ὅμως στούς ἀνθρώπους ὁ Θεός κάνει κάποια ἰδιαίτερη ἐκλογή ὅταν θέλει νά ἀναθέσει σ' αὐτούς Ἑνα δύσκολο καί ὑπεύθυνο ἔργο. Στόν Ἀβραάμ π.χ. χαρίζει μαζί μέ πολλές ἄλλες ἀρετές καί τήν ἀκλόνητη πίστη στίς ὑποσχέσεις πού ὁ Θεός τοῦ ἔδωσε. Μέ αὐτή τήν πίστη ὁ Ἀβραάμ ἐκπληρώνει τό ἔργο Του. Τό ίδιο γίνεται ἀργότερα καί μέ τόν Μωϋσῆ, ὅταν ὁ Θεός τοῦ ἀνάθεσε τό δύσκολο ἔργο τῆς «ἐξόδου τοῦ Ἰσραὴλ» ἀπό τήν Αἴγυπτο. Αὐτό ὅμως ἐπαναλαμβάνεται πολλές φορές μέσα στήν Ἰστορία. Δέν είναι ὑπερβολή ἂν λεχθεῖ ὅτι τήν Ἰστορία τή γράφουν οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Σ' αὐτούς ἀναφέρεται ὁ ὕμνος τοῦ 44ου κεφαλαίου. Οι Πατέρες καί οἱ ἄρχοντες μέ δύναμη καί σύνεση, μά πιό πολύ μέ ἀγάπη, κατόρθωσαν νά τελειώσουν τόσο μεγάλο ἔργο πού ὁ Θεός τούς ἀνάθεσε. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πατέρων αὐτῶν πρός τούς ἄλλους ἀνθρώπους είναι ἡ «εἰρήνη» (στίχος 6) «εἰρηνεύοντες ἐν παροικίαις αὐτῶν». Οι ἀπόγονοί τους θυμοῦνται καί μιμοῦνται τους Πατέρες. Οι ἀπόγονοι τους καυχώνται γιά τούς προγόνους τους. Ὑπάρχει καλύτερη καί μεγαλύτερη περιουσία γιά ἔναν πατέρα ἀπό τά καλά του παιδιά; καί ὑπάρχει πιό γλυκιά ἀνάμνηση γιά τά παιδιά ἀπό τό μνημόσυνο τοῦ καλοῦ πατέρα; ἀσφαλῶς ὅχι.

”Οταν ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν πρός Ἐβραίους ἐπιστολή του (κεφ. 11ο) κάνει τό προσκλητήριο τῶν Πατέρων γιά νά τούς ἀποδώσει τήν τιμή και τόν ἔπαινο, καταγράφει τά ιερά τους ὄνόματα μέ τήν ἀρετή τοῦ καθενός χωριστά ἔπαινώντας τόν ἀνθρωπο και ὑπογραμμίζοντας τήν ἀρετή του. Ο ἕιδος ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν ἕιδια ἐπιστολή του (κεφ. 13, 7) παραγγέλνει «μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὧν ἀναθεωροῦντες τήν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τήν πίστιν».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές είναι οι βασικές ἀρετές τοῦ ἄρχοντα;
2. Πῶς συμπεριφέρονται οἱ καλοὶ πατέρες;
3. Γιατί είναι μεγάλη ἡ ἡθική ὑποχρέωση τῶν ἀνθρώπων νά τιμοῦν τούς γονεῖς τους και γενικά τούς προγόνους τους;

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

(Ήσαίου Κεφάλ. 35, ἀποσπάσματα)

Ο προφήτης Ἡσαΐας γεννήθηκε στά Ἱεροσόλυμα τό 765 π.Χ. καί πέθανε μετά τό 700 μέ τό μαρτύριο τοῦ πριονισμοῦ τήν ἐποχή τοῦ βασιλιά Μανασσῆ τοῦ 4ου (βασιλ. 21, 16). Καταγόταν ἀπό τήν ἀριστοκρατική οἰκογένεια τοῦ Ἰούδα καί στά κείμενά του παρουσιάζεται πολύ μορφωμένος. Τό προφητικό του ἔργο ἀρχίζει γύρω στό 740 π.Χ. μέ κηρύγματα, λόγους καί ἀποκαλύψεις. Πολλές ἀπό τίς προφητείες του ἀναφέρονται στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (τήν Γέννησή του, τό ἔργο του, τό θάνατο καί τήν Ἀνάστασή του). Ἀλλες προφητείες του πραγματοποιήθηκαν στήν ἐποχή του. Στό κεφ. 35 περιγράφει μέ ἀνεπανάληπτες φράσεις τή χαρά, γιά τήν ἐπιστροφή ἀπό τήν αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλώνας φαινομενικά, στήν πραγματικότητα ὅμως τό κεφάλαιο τοῦτο είναι ἀπό τήν ἀρχή ώς τό τέλος Μεσσιανικό (προφητεύει τήν ἑλευση καί τό ἔργο τοῦ Μεσσία) καί βρίσκει τήν ὑπέροχη ἐκπλήρωσή του μέ τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ, ὀκτώ περίπου αἱῶνες μετά τήν ἐποχή πού ὁ Ἡσαΐας ἔγραψε τά προφητικά λόγια τοῦ 35ου κεφαλαίου του.

Κείμενο

Εὐφράνθητι ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἔρημος καί ἀνθήτω ώς κρίνον,² καί ἔξανθήσει καί ὑλοχαρήσει καί ἀγαλλιάσεται τά ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου· καί ἡ δόξα τοῦ Λιθάνου ἐδόθη αὐτῇ καί ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καί ὁ λαός μου ὅψεται τήν δόξαν Κυρίου, καί τό ὕψος τοῦ Θεοῦ.³ ισχύσατε, χείρες ἀνειμέναι καί γόνατα παραλελυμένα.⁴ παρακαλέσατε, οἱ ὀλιγόψυχοι τή διανοίᾳ⁵ ισχύσατε, μή φοβεῖσθε· ιδού ό Θεός ήμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι καί ἀνταποδώσει, αὐτός ἥξει καί σώσει ἡμᾶς.⁶ τότε ἀνοιχθήσονται ὁρθαλμοὶ τυφλῶν, καί ὥτα κωφῶν ἀκούσονται.⁶ τότε ἀλεῖται ώς ἔλαφος ὁ χωλός, τρανή δέ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, δτι ἔρραγη ἐν τήν ἔρήμῳ υδωρ καί φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ.⁷ καί ἔσται ἡ ἄνυδρος εἰς ἔλη, καί εἰς τήν διψῶσαν γῆν πηγή ὅδατος⁸ ἔσται· ἐκεῖ ἔσται εὐφροσύνη δρνέων, ἐπαύλεις καλάμου καί ἔλη.⁸ ἐκεῖ ἔσται δόδος καθαρά καί δόδος ἀγία κληθήσεται, καί

ού μή παρέλθῃ ἐκεὶ ἀκάθαρτος, οὐδέ ἔσται ἐκεὶ ὁδός ἀκάθαρτος· οἱ δέ διεσπαρμένοι πορεύονται ἐπ' αὐτῆς καὶ οὐ μὴ πλανηθῶσι.⁹ καὶ οὐκ ἔσται ἐκεὶ λέων, οὐδέ τῶν πονηρῶν θηρίων οὐ μὴ ἀναβῇ ἐπ' αὐτήν, οὐδέ μὴ εὔρεθῇ ἐκεὶ, ἀλλά πορεύονται ἐν αὐτῇ λελυτρωμένοι¹⁰ καὶ συνηγμένοι διά Κύριον· καὶ ἀποστραφήσονται καὶ ἥξουσιν εἰς Σιών μετ' ἐύφροσύνης, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ύπερ κεφαλῆς αὐτῶν· ἐπὶ γάρ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἰνεσίς καὶ ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα ὁδύνη, λύπη καὶ στεναγμός.

(Ἴησοῦς κεφ. 35)

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Σχόλια: Στό κεφ. 35 τοῦ Ἱησαία περιγράφεται καὶ προφητεύεται ἡ χαρά τῆς λυτρώσεως τοῦ λαοῦ ἀπό τὸν Ἰησοῦν Χριστό. Εὐφράνθητι, ἀγαλλιάσθω: ἂς εὐφραίνεται καὶ ἄς ἀγάλλεται. ύλοχαρήσει: θά γεμίσει ἀπό πλούσια πρασινάδα καὶ βλάστηση. ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου: Τό πιό ὅμορφο τοπίο τῆς Παλαιστίνης ἦταν ὁ Λιβανός κατάφυτος ἀπό τὰ ώραία κέδρα του. καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου. Μπροστά στό Κάρμηλο ὅρος ἀπλώνεται ἡ πλούσια πεδιάδα μέχρι τὴν Ἰόππη. Ὁ λαός μου ὅψεται: Ὁ λαός μου ἐπιτέλους θά ἴδει καὶ θά ἀπολαύσει. καὶ τό ὑψός τοῦ Θεοῦ: Τήν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ. ισχύσατε: δυναμωθῆτε καὶ κρατηθῆτε. χεῖρες ἀνειμέναι: χέρια ἔξασθενημένα. γόνατα παραλελυμένα: γόνατα (πόδια) παράλυτα. "Ἐτσι περιγράφονται ἐδῶ οἱ Ἐβραίοι στήν αἰχμαλωσίᾳ τῆς Βαβυλώνας. παρακαλέσατε: πάρτε θάρρος. Οἱ ὀλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ: ἐκείνοι πού ἔχουν λιγοψυχήσει, πού ἀπό τὸ φόβο τους ἐδείλιασαν. ισχύσατε: πάρτε δύναμη, θάρρος, αἰσιοδοξία. κρίσιν ἀνταποδίδωσι: κάνει δίκαια κρίση. αὐτός ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς: αὐτός θά ἔλθει καὶ θά μᾶς σώσει.

Οι στίχοι 1-4 ἀναφέρονται στήν ἀρχή τῆς χαρᾶς, ἀπό τὴν ἀπολύτρωση πού ἔρχεται. Μέ τούς στίχους 5-10 περιγράφεται ἡ λύτρωση μέση δόλη τή χαρά πού φέρνει στούς λυτρωμένους.

ἀνοιχθήσονται: θά ἀνοίξουν. καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται: αὐτιά κωφά θά ἀκούσουν. ἀλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός: ὁ κουτσός θά πηδήσει σάν ἐλάφι. μογιλάλων: τῶν βωβῶν, πού δέν μποροῦσαν νά μιλήσουν (οι μουγκοί). ἐρράγη ψῆφω: ἀνέβλυσε νερό. φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ: θά γίνει φαράγγι ή διψασμένη γῆ. ὁδός καθαρά καὶ ὁδός ἀγία: δρόμος καθαρός πού θά ὄνομασθεὶ «ὁδός ἀγία», οἱ δέ διεσπαρμένοι: οἱ ἐξόριστοι πού θά γυρίζουν στήν πατρίδα. πονηρῶν θηρίων: ἀπό τά κακοποιά θηρία. ἀλλά πορεύονται ἐν αὐτοῖς λελυτρωμένοι: μεγαλοπρεπής εἰκόνα τῆς πορείας τῶν λυτρωμένων πού θά πορεύονται πάνω στό δρόμο τοῦ

λυτρωμοῦ. καὶ ἀποστραφήσονται: θά ἐπιστρέφουν στήν Ἱερουσαλήμ. εύφροσύνη θά στεφανώσει τά κεφάλια τους. Στή λύπη τους οἱ Ἰουδαῖοι φοροῦσαν σάκκον καὶ ἀπογύμνωναν τό κεφάλι τους, μάλιστα ἔριχναν καὶ στάχτη (σποδό) σάν δεῖγμα πένθους. εύφροσύνη καταλείψεται αὐτούς: εύτυχία θά γεμίσει τήν καρδιά τους. ἀπέδρα: ἀπομακρύνθηκε κάθε λύπη, πόνος καὶ στεναγμός ἀπό αὐτούς (τούς λελυτρωμένους).

Ἐρμηνεία

“Ολες οι ἀνθρώπινες θρησκείες ἔχουν μέσα τους τό στοιχεῖο τῆς λύπης, τοῦ φόβου, τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἀπελπισίας. Ἀκόμα καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία δέν είναι στερημένη ἀπό αὐτά τά βιώματα. Καὶ είναι τούτο τό φαινόμενο πολύ φυσικό, γιατί δέν ἔχουν τό στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τήν «ἐν Χριστῷ» ἀποκάλυψη, μὲ ἀποκορύφωμά της τήν «ἀγάπη» πρός ὄλους καὶ τή χαρά τοῦ λυτρωμοῦ.

Τά στοιχεῖα τῆς χαρᾶς πού βρίσκονται στήν Παλαιά Διαθήκη είναι οι μυστικές προσδοκίες γιά τόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ. Στό 35ο κεφ. ὁ προφήτης Ἡσαΐας προφητεύει καὶ περιγράφει μέ πολλές λεπτομέρειες τόν ἐρχομό τοῦ Λυτρωτῆ, τό ἔργο τοῦ Λυτρωτῆ καὶ τή χαρά τῶν λυτρωμένων πιστῶν ὀπαδῶν του.

Ἐρημος είναι ὅλη ἡ πλανημένη ἀνθρωπότητα (ἢ Βαβυλώνα είναι ἔνας ἀπόλος συμβολισμός) ἀλλά συγχρόνως καὶ ἡ βασανισμένη ἀπό τήν ἀμαρτία ἀνθρωπότητα πού σύρθηκε αἰχμάλωτη μετά τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Τό φυσικό καὶ ἡθικό κακό είναι οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι τοῦ ἀνθρώπου μετά τήν πτώση. Διψασμένη ερημιά πού τήν περπατοῦσαν παράλυτα πόδια ἀνθρώπων, μέ χέρια ἀποκαμωμένα. Μιά ἀπέραντη πολυκοσμία ἀπό φοβισμένους, σκυμμένους, ἀπελπισμένους καὶ ἐτοιμοθάνατους ἀνθρώπους. Μάτια κλεισμένα, καρδιές σφραγισμένες, ἐλπίδες παράλυτες ἀναδύονται μέσα στή χώρα καὶ τή σκιά τοῦ θανάτου. Καὶ ὁ προφήτης μέσα σ' αὐτή τήν ἀπέραντη δυστυχία φωνάζει «μή φοβάστε ἔρχεται ὁ Θεός μας γιά νά μᾶς σώσει». Καὶ ἀμέσως σάν νά ζει ὁ Ἡσαΐας τά γεγονότα τής ζωῆς τοῦ Χριστοῦ περιγράφει μέ καταπληκτικές λεπτομέρειες τό ἔργο τοῦ Κυρίου «ὅφθαλμοι ἀνοιχθήσονται τυφλῶν καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται, τότε ἀλεῖται ως ἔλαφος ὁ χωλός, τρανή δ' ἔσται γλώσσα μογιλάλων». Τό νερό τής ἐρήμου στήν ἐποχή τοῦ Μωϋσῆ συνδυάζεται μέ τό «ὕδωρ τό ζῶν» τής Καινῆς Διαθήκης.

Οι λόγοι του Κυρίου «Ἐγώ εἰμι ἡ ὄδός καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή» εύρισκουν μιά προφητική διατύπωση στό στίχο 8. Ἡ Σιών στόν 11ο στίχο συμβολίζει μέ τόση μεγαλοπρέπεια τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ

καὶ τὴν αἰώνια δόξα της. Ἡ χαρά θά είναι ἡ αἰώνια συντροφιά τῶν λυτρωμένων. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐσημείωσαν μὲν πολλή προσοχή τὸ ὅτι ὁ Κύριος στίς τελευταῖς ἔκεινες ὥρες πού πέρασε κοντά στοὺς μαθητές του, πρὶν ἀπό τὸ σταυρικό Του θάνατο, μιλούσε τόσο πολύ γιὰ τὴν «χαρά» τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν εὐφροσύνη τῆς Βασιλείας του. Στήν ἀρχιερατική Του προσευχή παρακαλεῖ τὸν Θεό Πατέρα νά ἔχει μαζί Του τούς λυτρωμένους «ἴνα ὡσι μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ Βασιλείᾳ μου». Ἡ ἐκπλήρωση ὅλων τῶν προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης ἀποδεικνύει μὲν τόσην ἀπλότητα καὶ πειστικότητα τῇ θείᾳ προέλευσῃ τοῦ Χριστοῦ, τῇ θεοπνευστίᾳ τῶν προφητειῶν, ἀλλά καὶ τὴν προαιώνια καὶ ἀνέκφραστη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα πρός τὸ ἀγαπημένο του πλάσμα τόν ἄνθρωπο.

Ἐρωτήσεις:

1. Ποιά νομίζετε ὅτι είναι ἡ πιό βαριά τιμωρία (στό κεφ. 34) καὶ γιατί;
2. Ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ χαρά τοῦ λαοῦ;
3. Ποιά είναι τὰ πιό ἔντονα μεσσιανικά στοιχεία τοῦ 35 κεφαλαίου;

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ματθαίου 6, 6-13)

Ο εὐαγγελιστής Ματθαίος, ἔνας ἀπό τούς δώδεκα μαθητές τοῦ Κυρίου, μᾶς διασώζει στὸ Εὐαγγέλιο του ἔνα ἀπό τὰ ὡραιότερα τμῆματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τὴν «ἐπὶ τοῦ ὄρους» ὁμιλία. Ἀπό αὐτῇ είναι καὶ τὸ κείμενο πού ἀκολουθεῖ. Ἀναφέρεται στὸν τρόπο καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς προσευχῆς καὶ συγχρόνως μᾶς δίνει τὸ αἰώνιο ὑπόδειγμα προσευχῆς, τὴν Κυριακή προσευχή. Πήρε τό ὄνομα αὐτό, γιατί τῇ δίδαξε ὁ Κύριος. Διακρίνεται σὲ δύο μέρη: Στό πρώτο περιλαμβάνονται τρία αἰτήματα, πού ἀναφέρονται στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ δεύτερο ἄλλα τρία αἰτήματα γιά τις ύλικές καὶ πνευματικές ἀνάκεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Κυριακή προσευχή είναι σύντομη, ἀλλά γεμάτη ἀπό βαθειά νοήματα. Ἀναρίθμητοι χριστιανοί, εἴκοσι αἰῶνες τώρα, ἀπαγγέλουν πολλές φορές τὴν ὡραία αὐτή προσευχή καὶ ἐπικοινωνοῦν μὲ τό Θεό.

Κείμενο

6. Σύ δέ ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. 7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαπτολογήσητε ὥσπερ οἱ ἔθνικοι· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. 8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὃν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. 9 οὐτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· 10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· 11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· 12 καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ ὄφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὄφειλέταις ἡμῶν· 13 καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας· ἀμήν.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ταμιείον, (στιχ. 6): Ή πρώτη σημασία ήταν άποθήκη, θησαυροφυλάκιο. Στήν Κ. Διαθήκη ταμιείον λέγεται τὸ ἐσωτερικό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Ή λέξη ἐδῶ χρησιμοποιεῖται γιά νά φανερώσει τήν ἀνάγκη νά γίνεται ἡ ἀτομική προσευχή μυστικά. Μή βαττολογήσητε, (στιχ. 7): Νά μή φλυ-
αρήσετε. Οι εἰδωλολάτρες συνήθιζαν νά λένε πολλά στίς προσευχές τους και νά ἐπαναλαμβάνουν πολλές φορές τά ἵδια λόγια. Μ' αὐτό τόν τρόπο είχαν τήν ἐντύπωση ὅτι θά εισακουσθοῦν. Ό Χριστός δέν ἀπαγορεύει ἐδῶ τήν ἑκτενή προσευχή. "Ἄλλωστε ὁ ἴδιος προσευχόταν πολύ. «Καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 6, 12). Κυρίως θέλει νά μᾶς διδάξει ὅτι θά πρέπει νά παρακολουθοῦμε και νά καταλαβαίνουμε αὐτά πού λέμε στήν προσευχή και νά μή περιοριζόμαστε σε μιά μηχανική ἐπανάληψη λέξεων και αἰτημάτων. οἰδε γάρ ὁ πατὴρ ἡμῶν, (στιχ. 8): 'Ο Θεός γνωρίζει τίς ἀνάγκες και τίς ἐλλείψεις μας, πρέπει ὅμως νά τό ζητήσουμε και μεῖς. Πρέπει νά νοιώσουμε τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό και νά ἐκφράσουμε τήν ἐπιθυμία μας. "Ετοι δείχνουμε ταπείνωση, μετάνοια, πίστη. Πάτερ ἡμῶν, (στιχ. 9): 'Η Κυριακή προσευχή ἀρχίζει μέ τήν προσφώνηση αὐτή. στήν ὅποια ἀποκαλοῦμε τό Θεό πατέρα μας. Βασική ιδιότητα τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς φανέρωσε ὁ Χριστός, είναι ἡ πατρότητα. Έπομένως οἱ ἄνθρωποι είναι μεταξύ τους ἀδέλφια, ἀφοῦ ἔχουν τόν ἴδιο πατέρα. Θά πρέπει λοιπόν νά είναι ἀγαπημένοι. ἀγιασθήτω τό ὄνομά σου: Νά γίνει γνωστό και νά δοξάζεται τό ἄγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ. 'Ο Θεός δοξάζεται, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ζοῦν σύμφωνα μέ τό θέλημά του. 'Ο ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέει: «Δοξασθήτω διά τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἵνα πάντες ὄρωντες ἡμᾶς, δοξάσωσι σε». ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, (στιχ. 10): 'Η καινούργια πραγματικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός νά ἐπεκταθεῖ και νά ἐπικρατήσει σ' ὅλη τή γῆ. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει και τή μέλλουσα μακαριότητα τῶν ἀγίων και ἀκόμη τήν Ἐκκλησία. ώς ἐν οὐρανῷ και ἐπί·της γῆς: "Οπως γίνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό ἀπό τούς ἀγγέλους, δηλ. μέ προθυμία και χαρά. 'Ο χριστιανός δέν ἀρκεῖ μόνο νά προσεύχεται ἀλλά και νά ἀγωνίζεται γιά νά ἐπικρατήσει τό αἰτημα αὐτό. τόν ἄρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον, (στιχ. 11): Τά ἀναγκαῖα ἀγαθά γιά τήν καθημερινή συντήρησή μας. 'Ο ἄνθρωπος ἐκτός ἀπό τήν ἀθάνατη ψυχή ἔχει και σῶμα, πού είναι ύλικό. Δέν πρέπει ὅμως νά ύποδουλώνει τήν ψυχή του στήν πλεονεξία και νά ζει μέ ἀγωνία γιά πλουτισμό. και ἄφες ἡμῖν, (στιχ. 12): Συγχώρεσέ μας. ὀφειλήματα: "Ετοι ὄνομάζονται τά ἀμαρτήματα, γιατί μέ αὐτά παραβαίνουμε τό θεϊο θέλημα και ἄρα εἰμαστε οφειλέτες

στή θεία δικαιοσύνη. ώς και ἡμεῖς ἀφίεμεν: Προϋπόθεση γιά τή συγχώρηση τῶν ἄμαρτιῶν μας ἀπό τό Θεό είναι νά συγχωροῦμε και μεῖς ἐκείνους πού μᾶς ἔφταιξαν. μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, (στιχ. 13): Νά μήν ἐπιτρέψεις νά πέσουμε σέ πειρασμό. 'Ο Θεός παραχωρεῖ μερικές φορές τόν πειρασμό «ἡ πρός κάθαρον τῶν ἄμαρτιῶν ἡμῶν ἡ πρός φανέρωσιν τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ἀνδρείας, ώς ἡ κατά Ιώβ ἐδίδαξεν ίστορία» (Ζιγαβηνός). Γι' αὐτό και ὁ πιστός ἄνθρωπος θά πρέπει νά είναι ἑτοιμος νά ἀντιμετωπίσει τούς πειρασμούς. Στήν ἀκολουθία τῶν παθῶν ψάλλουμε: «Γρηγορείτε και προσεύχεσθε, ἵνα μή πειρασθῆτε, τοῖς μαθηταῖς σου ὁ Θεός ἡμῶν ἔλεγες». ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς: 'Ἄλλα σώσε μας. ὅτι σού ἔστιν: Διότι σέ σένα ἀνήκει. 'Ο σύντομος αὐτός ἐπίλογος ἀποτελεῖ ὑμνο δοξολογίας στό Θεό, γιατί κάθε καλό στό Θεό ἀνήκει.

Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχή

Προσευχή είναι ἡ προσωπική ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό. Είναι ὁ διάλογος και ἡ συνομιλία τῆς ψυχῆς μέ τό Δημιουργό της. Χαρακτήρισαν τήν προσευχή ὡς ἀναπνοή τῆς ψυχῆς και ὡς τό ὄξυγόνο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο ιερός Αὔγουστίνος λέει: «Ἡ προσευχή γαληνεύει και καθαρίζει τήν καρδιά και τήν κάνει πιό ἰκανή νά δεχθεῖ τά θεία δῶρα». Είναι λοιπόν ἡ προσευχή ἀπαραίτητη και ἀναγκαία γιά τόν πιστό. Ἐδώ βέβαια γίνεται λόγος γιά τήν ἀτομική προσευχή, γιατί ύπάρχει και ἡ ὁμαδική, ὅταν γίνεται ἀπό πολλούς ἡ ἡ λειτουργική, πού γίνεται στή θ. Λατρεία. 'Ο χριστιανός θά πρέπει νά προσεύχεται σωστά. Ἡ προσευχή του νά μή γίνεται συνήθεια, ἐνας τύπος πού ἐπαναλαμβάνει μηχανικά τά ίδια πάντοτε λόγια. Πρέπει νά αισθάνεται μέσα τοῦ τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς και νά συμμετέχει συνειδητά. Μέ συγκεντρωμένο τό νοῦτου.ἀπαλλαγμένος ἀπό ἐξωτερικούς θορύβους και περισπασμούς, χωρίς ἔχθρότητα γιά κανένα, ἀνοίγει αὐτόρημα τήν καρδιά του στό Θεό.

'Η προσευχή μας είναι *ἰκετήρια*, ὅταν παρακαλοῦμε γιά πράγματα πού ἔχουμε ἀνάγκη και είναι ἀπαραίτητα γιά τήν ψυχή και πνευματική ζωή μας. Παράλληλα ἡ προσευχή θά πρέπει νά είναι και εὐχαριστήρια, γιά τά πλούσια αγαθά πού μᾶς δίνει ο Θεός και διοξαστική για τά μεγαλεία και τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Νά μή ξεχνά ὁ ἄνθρωπος νά εύχαριστεῖ και νά δοξάζει τό Θεό γιά τίς δωρεές του. 'Η προσευχή πρέπει νά ἔχει ειλικρίνεια και ἀλήθεια και νά μήν ύπάρχει σ' αὐτήν ίδιοτέλεια, ἐγωισμός και ἐπίδειξη. Τά αιτήματά μας νά είναι λογικά και νά ἀποβλέπουν στή σωτηρία μας και τή δόξα τοῦ Θεοῦ.

Συμβαίνει ὅμως πολλές φορές νά μήν ἀπαντᾶ ὁ Θεός ἀμέσως σέ κάτι πού ζητάμε στήν προσευχή μας. Ἐνώ δηλαδή προσευχόμαστε μέ πίστη καὶ παρακαλοῦμε τό Θεό μέ τήν καρδιά μας, δέν ἵκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία μας. Στίς περιπτώσεις αύτές είναι πιθανόν ἡ προσευχή μας νά γίνεται ἄτονα, μέ δισταγμό. "Ισως νά ἀπογοητευόμαστε, ὅταν δέν βροῦμε ἀμέσως ἀνταπόκριση, καὶ νά μήν ἐπιμένουμε στό αἴτημά μας. Μπορεῖ ἀκόμη νά ζητάμε πράγματα παράλογα ἢ ἄλλα πού θά μᾶς ζημιώσουν ψυχικά. "Ἐπειτα δέν μποροῦμε νά γνωρίζουμε πῶς ἐνεργεῖ ὁ Θεός. «'Ως ἀνεξερεύνητα τά κρίματα (= οἱ κρίσεις) αύτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὄδοι αύτοῦ» (Ρωμ. 11, 33). Μπορεῖ βέβαια νά ἀργήσει ἡ ἀπάντηση, ἄλλα ὁ Θεός δέ λησμονεῖ ποτέ. Παράδειγμα οἱ γονεῖς τοῦ Προδρόμου. Χρόνια ὀλέκληρα παρακαλοῦσαν τό Θεό γιά ἔνα παιδί. "Ἐπειτα ἀπό πολλά χρόνια ἔρχεται ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ. Δέν ἀποχτοῦν ἔνα παιδί, ἄλλα τό μεγαλύτερο προφήτη, τόν ἄγιο Ἰωάννη τό Βαπτιστή.

Ἐρωτήσεις

1. Ἄφοῦ ὁ Θεός ώς παντογνώστης γνωρίζει τίς ἀνάγκες μας, γιατί τότε νά τόν παρακαλοῦμε μέ τήν προσευχή μας;
2. Γιατί ὁ Θεός δέν ἵκανοποιεῖ πάντοτε ὅσα ζητάμε στήν προσευχή μας;
3. Πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε;
4. Τί προβλήματα μποροῦν νά δημιουργηθοῦν στήν ὁμαδική προσευχή καὶ πῶς μποροῦν νά ξεπεραστοῦν;

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

(Ιωάννου κεφ. 17, 1-26)

Ἡ Ἀρχιερατικὴ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ πῆρε αὐτὸ τό ὄνομα, γιατὶ ἀποτελεῖ «πρᾶξιν τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ὥποιος ἀρχίζει τήν θυσίαν του προσφέρων ἐαυτόν εἰς τὸν Θεόν» (Π. Τρεμπέλας). Ἐκφωνήθηκε ἀπό τὸν Κύριο λίγο πρὶν ἀπό τὴ σύλληψὴ του, πιθανῶν κατά τὴ διάρκεια τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, καὶ τὴν ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ιωάννης στὸ Εὐαγγέλιο του. Οἱ εἰδικοὶ ἐρμηνευτές τὴ διαιροῦν στὰ ἔξης τμήματα: α) Ἡ προσευχὴ τοῦ Κυρίου γιά τὸν ἐαυτό του, στιχ. 1-5, β) Ἡ προσευχὴ γιά τοὺς Ἀποστόλους, στιχ. 6-19 καὶ γ) Ἡ προσευχὴ γιά τὴν Ἐκκλησία, στιχ. 20-26. Κεντρικὴ ἰδέα στὴν ὅλῃ Ἀρχιερατικῇ προσευχῇ είναι τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ.

Κείμενο

1. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, 2 καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἔξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3 αὕτη δὲ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσι σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. 4 Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελεῖσθαι ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· 5 καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἡ εἰχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἰναι παρά σοι. 6 Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἡσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. 7 νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὃσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν· 8 ὅτι τὰ ρήματα ἡ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 9 Ἐγὼ περὶ αυτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου, ερωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοὶ εἰσι, 10 καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά εστι καὶ τὰ σά ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. 11 καὶ οὐκέτι εἰμὶ εἰν τῷ κόσμῳ, καὶ οὐτοὶ εἰν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἐρχομαι. πάτερ ἀγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου

ούς δέδωκάς μοι, ίνα ώσιν ἐν καθώς ἡμεῖς. 12 ὅτε ἡμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, εγώ επήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνδρατι σου οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἔξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ ιδὸς τῆς ἀπωλείας, ίνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. 13 νῦν δὲ πρὸς σὲ ἐρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ίνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14 ἐγώ δέδωκα αυτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγώ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 οὐκ ἐρωτῶ ίνα ἀρῆς αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ίνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16 ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγώ ἐκ τοῦ κόσμου ουκ εἰμὶ. 17 ἀγίασον αὐτούς ἐν τῇ ἀλήθειᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστι. 18 καθὼς ἐμεὶς ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κάγὼ ἀπέστειλα αὐτούς εἰς τὸν κόσμον. 19 καὶ ὑπέρ αυτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτόν, ίνα καὶ αὐτοὶ ώσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. 20 Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστεύοντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, 21 ίνα πάντες ἐν ώσι ίνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 22 καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἡν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ίνα ώσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν, 23 ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σύ ἐν ἐμοί, ίνα ώσι τετελειωμένοι εἰς ἐν, καὶ ίνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἡγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. 24 πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κάκεῖνοι ώσι μετ' ἐμοῦ, ίνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἡν δέδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. 25 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἐγνω, ἐγὼ δέ σε ἐγνων, καὶ οὐτοὶ ἐγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· 26 καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ίνα ἡ ἀγάπη ἡν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἡ, κάγὼ ἐν αὐτοῖς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

1) Ἡ προσευχὴ τοῦ Κυρίου γιά τὸν ἐαυτό του, (στίχοι 1-5).

Ἐπῆρε τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν (στίχ. 1): σήκωσε τά μάτια του στόν ούρανό. Ό ούρανός θεωρεῖται νοητή κατοικία τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἐπόμενο κατά τὴν προσευχή νά στρεφόμαστε πρός τά ἐκεῖ. Πρὸς τὸν ούρανό στρέφουμε ὥχι μόνο τά μάτια μας ἀλλά καὶ τὴν καρδιά μας. Καὶ περιμένουμε τὴν ἀπάντηση τοῦ Θεού στα αίτηματα τῆς προσευχῆς μας, γιατί «πᾶν δώρημα τέλειον ἀνωθεν ἐστὶ καταβαίνον». ἐλήλυθεν ἡ ὥρα: Ἡρθε ἡ ὥρα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ἀλλά καὶ τῆς δόξας.

Δεξιά: Ἡ προσευχὴ στή Γεθσιμανῆ. (Σίμωνα Φώτη Κόντογλου στήν Ι. Μονή Μεταμορφώσεως τῆς Βοστώνης Η.Π.Α.).

‘Ο Χριστός μέ τή σταυρική θυσία του καί τήν ἔνδοξην Ἀνάσταση θά όλοκλήρωνε τό ἔργο του γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. δόξασόν σου τόν μίόν: Δέ ζητοῦσε νά δοξασθεί ἀπό τόν κόσμο. ‘Ο Χριστός παρακαλεῖ τόν Πατέρα νά ἀποδεχετεί τή θυσία του καί νά τήν όλοκληρώσει. ‘Ο Θεός δόξασε τόν Υἱό του μέ τά ὑπερφυσικά σημεία πού ἔγιναν κατά τή διάρκεια τῶν παθημάτων του καί μέ τήν Ἀνάσταση. *īva καὶ ὁ uίός σου δοξάσῃ σε*: ‘Ο Θεός θά δοξαζόταν μέ τή Σταύρωση καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Υἱοῦ του, ἀλλά καί μέ τή συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Διδασκόμαστε ἐδῶ ὅτι ὅσα ζητᾶμε στήν προσευχή πρέπει νά ἀποβλέπουν στή δόξα τοῦ Θεοῦ. *īva γινώσκωσί σε* (στίχ. 3): Δέν πρόκειται βέβαια γιά μιά θεωρητική γνώση, ἀλλά γιά μιά συνειδητή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό, γιά μιά προσωπική γνωριμία καί σχέση. παρά σεαυτῷ τή δόξη ἡ εἰχον, (στίχ. 5): Μέ τή δόξα πού είχα κοντά σου. πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι: Πρίν νά δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος ὁ ύλικός καί πνευματικός. ‘Ο Υἱός τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε πάντοτε, «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων», ὅπως ὁμολογοῦμε στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

2) Ἡ προσευχή γιά τούς Ἀποστόλους, (στίχοι 6-19).

Παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, (στίχ. 8): Γεννήθηκα καί βγῆκα στόν κόσμο ἀπό σένα. ἐρωτῶ, (στίχ. 9): Παρακαλῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ: Δέν ἀγνοεῖ οὕτε λησμονεῖ ὁ Κύριος τόν κόσμο, ἀλλά σ' αὐτό τό σημεῖο παρακαλεῖ ειδικά γιά τούς Ἀποστόλους, οἱ ὄποιοι θά καλέσουν σέ ἐπιστροφή τόν κόσμο. “Ἀλλωστε σέ ἐπόμενους στίχους(21, 23) προσεύχεται, γιά νά πιστέψει ὁ κόσμος. τὰ ἐμὰ σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, (στίχ. 10): Τονίζεται ἡ ἀπόλυτη κοινωνία καί ἔνωση τοῦ Κυρίου μέ τό Θεό Πατέρα. οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, (στίχ. 11): Ἐπειδή πρόκειται ἐπειτα ἀπό λίγο νά σταυρωθεῖ, δέν θά βρίσκεται μαζί τους σωματικά, γιά νά τούς ἐνισχύει μέ τήν παρουσία του. τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματι σου: Προφύλαξέ τους μέ τή θεία σου δύναμη. *īna ὥσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς*: Νά είναι ἔνωμένοι μεταξύ τους οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως είναι ἔνωμένα τά Πρόσωπα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ἡ ἔνωση ὅμως τοῦ Θεοῦ-Πατέρα μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό είναι ἔνωση φύσεως καί ούσίας, ἐνώ τῶν Ἀποστόλων είναι πνευματική. ‘Από τή φυσική ἔνωση τῶν Προσώπων τῆς Ἀγ. Τριάδας πηγάζει ἡ ὁμόνοια καί ἡ εἰρήνη, πού είναι δῶρα τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους. “Οσοι λοιπόν ἀρνοῦνται τό Θεό, ἀρνοῦνται τήν ἀγάπη καί τήν εἰρήνη. ὁ uίός τῆς ἀπωλείας, (στίχ. 12). Είναι ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Χαρακτηρίζεται μ' αὐτή τήν ἔκφραση γιά τό λόγο ὅτι ὁ Κύριος, ὡς Θεός γνώριζε τό τέλος τοῦ Ἰούδα. Ἡταν ὄριστικά χαμένος, γιατί είχε παραδώσει τήν ψυχή του στό σατανά. *īva ἡ γραφή πληρωθῇ*: Γιά νά ἐπαληθεύσουν οἱ προφητείες

τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἀσφαλῶς, ὅπως λέει ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, δέ χάθηκε ὁ Ἱούδας, γιά νά ἐπαληθεύσει ἡ Γραφή. Είναι ἔνας τρόπος ἐκφράσεως, πού θέλει νά δεῖξει, ὅτι τό είχε προαναγγείλει. «Οὐκ ἐπεὶ προώρισται ἐγένετο, ἀλλ' ἐπεὶ ἐμελλε γενέσθαι προώρισται». *īva ἀρης αύτούς, (στιχ. 15): Νὰ τους πάρεις. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτόν,* (στιχ. 19): Καὶ γιά χάρη τους ἐγὼ προσφέρω τόν ἐαυτό μου θυσία.

3) Ἡ προσευχὴ γιά τὴν Ἐκκλησία, (στίχοι 20-26).

Καὶ περὶ τῶν πιστεύοντων, (στιχ. 20). Ἀπό τό στίχο αύτό ὁ Χριστός προσέχεται γιά όλους ἐκείνους πού θά πιστέψουν μέ τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ θά ἀποτελέσουν τὴν Ἐκκλησία. *īva πάντες ἐν ὠσιν,* (στιχ. 21): «Οταν οἱ πιστοὶ είναι ἐνωμένοι μέ τό Χριστό, ἐνώνονται πνευματικά καὶ μεταξύ τους. Ἡ ἐνωση αύτή δέν ἀπορροφᾷ τὴν προσωπικότητά τους. Πρόκειται γιά ἐνωση σκοπῶν καὶ αἰσθημάτων. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος τό ύπογραμμίζει: «“*īva καὶ ἡμεῖς γενώμεθα ἐν πρός ἀλλήλους τῇ ὁμοψυχίᾳ καὶ τῇ τού πνεύματος ἐνότητι, μὴ διαφωνῶμεν τι... τὸ αὐτὸ δὲ φρονῶμεν*». Ἡ ἐνότητα ἀγάπης είναι βασικό γνώρισμα στή ζωὴ τῶν χριστιανῶν καὶ στή ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Μαζί μέ τὴν ἐνότητα τῆς ἀγάπης θά πρέπει νά ὑπάρχει καὶ ἐνότητα πίστεως. «Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα» (Ἐφεσ. 4, 5). Ἡ Ἐκκλησία δέεται καὶ παρακαλεῖ τό Θεό στή Θ. Λειτουργία: «*Ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως*». Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότητα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας είναι ίσχυρό μέσο, γιά νά ἐλκυστεῖ ὁ κόσμος στή χριστιανική πίστη καὶ γιά νά ἔχουν οἱ ἀνθρωποι μιά ἀκαταμάχητη ἀπόδειξη ὅτι ὁ Χριστός προέρχεται ἀπό τό Θεό-Πατέρα. «*īva γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας*» (Ιωάν. 17, 23). Θά είναι μιά ἀκόμη ἀπόδειξη γιά τή θεία καταγωγή τού χριστιανισμοῦ, ὅταν κατορθώνουν νά συμφωνοῦν καὶ νά ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους ἀνθρωποι μέ διαφορετικούς χαρακτῆρες καὶ ἀντιλήψεις. Ἀντίθετα οἱ διαιρέσεις, τά σχίσματα καὶ οἱ ἔχθρότητες ἀπομακρύνουν τόν ἀνθρωπο ἀπό τὴν Ἐκκλησία. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, (στιχ. 23): Τότε μόνο θά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐνότητα, ὅταν ὁ Χριστός κατοικεῖ μέσα σέ κάθε πιστό, πού θά είναι σ. θέση νά πεῖ, ὅπως ὁ Ἀπ. Παῦλος, «*ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός*» (Γαλ, 2, 20). Λέει ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «Γίνεται μὲν γάρ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστός σωματικῶς μὲν ὡς ἀνθρωπος, συνενούμενος δι' εὐλογίας τῆς μυστικῆς πνευματικῶς δ' αὐ πάλιν ὡς Θεός, τῇ τού ιδίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι». *īva ὡσι τετελειωμένοι εἰς ἐν:* Γιά νά είναι τελειοποιημένοι σέ όμονοια καὶ ἐνωση. *īva θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν,* (στιχ. 24): Γιά νά βλέπουν καὶ νά ἀπολαμβάνουν τή δόξα τού Χριστοῦ στήν οὐράνια μακαριότητα. *πρὸ καταβολῆς κόσμου:* Πρίν νά γίνει ὁ

κόσμος. καὶ ὁ κόσμος σὲ οὐκ ἔγνω, (στιχ. 25): Δόθηκε καὶ δίνεται ἡ εὐκαιρία στὸν κόσμο νά γνωρίσει τὸ Θεό. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως συχνά ἀγαποῦν περισσότερο τὸ ψέμα, παρά τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια, πού εἶναι ὁ Θεός. καὶ γνωρίσω, (στιχ. 26): Ὁ Χριστός ἔγνώρισε στούς Ἀποστόλους τὸ Θεό ὥχι μόνο μὲ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τά θαύματά του, ἀλλά καὶ μὲ τὴ σταυρική του θυσία, ὅπως ἐπίσης καὶ μὲ τὸν ἐρχομό τοῦ Ἅγιου Πνεύματος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῆς Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ γιά τὴν Ἑκκλησία;
2. Γιατί ἡ ἐνότητα τῶν πιστῶν ὡπαδῶν του Χριστοῦ εἶναι ἀπόδειξη ὅτι ὁ Κύριος προέρχεται ἀπό τὸ Θεό-Πατέρα;
3. Μέ ποιούς τρόπους μποροῦν οἱ χριστιανοί νά εἶναι σήμερα ἐνωμένοι καὶ ὡς ποιό σημεῖο πρέπει νά φτάνει ἡ ἐνότητά τους;
4. Ποιά εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ στίχου 15; Τό νά γίνει κανείς ἀγιος ζώντας μέσα στὸν κόσμο εἶναι το ἴδιο μὲ τό νά γίνει ἄγιος ζώντας ἐξω ἀπό αὐτόν;

Μάθημα 43ο

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

(Πράξ. 2, 37-47 και 4, 32-36)

Τό βιβλίο «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἔγραψε ὁ ἵερος εὐαγγελιστής Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ τὸ τρίτο εὐαγγέλιο, τὸ «κατά Λουκᾶν». Καὶ τὰ δύο αὐτά βιβλία ἀπευθύνονται στὸν «κράτιστο Θεόφιλο», στὸν ὁποίον ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἐδίδαξε τὴν χριστιανική πίστη. Στό Εὐαγγέλιο του ἔγραψε γιά τῇ ζωῇ καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου καὶ στίς «Πράξεις» συμπληρώνει τὴν διδασκαλία του πρός τὸν Θεόφιλο, μέ τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων καὶ κυρίως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, περιγράφοντας ὅσα ἔκαμαν οἱ ἀπόστολοι γιά τῇ διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν πρώτων χριστιανῶν. Τό πρώτο κείμενο πού ἀκολουθεῖ (Πράξ. 2, 37-47) ἀναφέρεται στά ἀποτελέσματα τῆς πρώτης ὄμιλίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρός τά πλήθη. Τό δεύτερο κείμενο (Πράξ. 4, 32-35) στήν ἀγάπη καὶ τὴν ἐνότητα τῶν πρώτων χριστιανῶν.

Κείμενο

Κεφ. 2: 37. Ἀκούσαντες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· τί ποιήσομεν, ἀνδρες ἀδελφοί; 38. Πέτρος δὲ ἐφη πρὸς αὐτοὺς· μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἑκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 39. Ὑμῖν γάρ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν ὅσους ἀν προσκαλέσηται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. 40. ἐτέροις τε λόγοις πλείσσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει λέγων· σωθῆτε ἀπό τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. 41. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὥσει τρισχιλιαι. 42. ἡσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἀρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43. Ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φό-

βος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. 44. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἀπαντα κοινά. 45. καὶ τὰ

Ο ιερός εὐαγγελιστής Λουκᾶς.

κτήματα και τάς ύπάρξεις ἐπίπρασκον και διεμέριζον αύτὰ πᾶσι καθότι ἀν τις χρείαν είχε: 45. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ, κλῶντες τε κατ' οἰκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας. 47. αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν, ὃ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Κεφ. 4: 32. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἐλεγεν ίδιον είναι, ἀλλ, ἦν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά. 33. καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπέδιδον τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34. οὐδὲ γάρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἡ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἐφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων: 35. διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἀν τις χρείαν είχεν.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Κεφ. 2: κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ: μέ καρδιά γεμάτη ἀπό κατάνυξη καὶ λύπη γιά τὴν ἐνοχή τους. τί ποιήσομεν: τί πρέπει νά κάμουμε. μετανοήσατε: νά ἀλλαξετε σκέψεις, νά ἀλλάξετε καὶ ζωή. καὶ λήψεσθε τὴν δωρεάν του ἀγίου Πνεύματος: καὶ θά πάρετε ὡς δωρεά ἀπό το "Ἄγιο Πνεύμα τὴν δικαίωση καὶ τὸν ἀγιασμό. ἡ ἐπαγγελία: ἡ ὑπόσχεση. ὅσους ἀν προσκαλέσοται: ὅσους θά προσκαλέσει. διεμαρτύρετο: (ό Πέτρος) μπροστά σέ ὅλους καὶ μέ δυνατή φωνή μαρτυροῦσε γιά τὴν ἀλήθεια. σκολιά: πονηρή καὶ διεστραμμένη. ἀσμένως: εύχαριστως, πρόθυμα. Προσκαρτεροῦντες: ἀφοιωμένοι μέ κατάνυξη καὶ ἐπιμονή. τῇ κοινωνίᾳ: στή στοργική ἐνότητα καὶ σχέση μεταξύ τους. τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου: στὸν τεμαχισμό καὶ τὸ μοίρασμα τοῦ ἄρτου τῆς θείας Εὐχαριστίας. τέρατα καὶ σημεῖα: ἀνεξήγητα θαύματα καὶ γεγονότα. ἐπί το αὐτό: τόσο ἐνωμένοι καὶ ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ἡταν σάν νά ζούσαν στό ίδιο σπίτι. ἐπίπρασκον: πουλοῦσαν. καθότι ἀν τις χρείαν είχε: ἀνάλογα μέ τις ἀνάγκες πού είχε ὁ καθένας ἀπό τούς πιστούς. προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ: μέ ζῆλο καὶ κατάνυξη, κάθε μέρα, ὅλοι μαζί μαζεύονταν στό ναό. κλῶντες τε κατ' οἰκον ἄρτον: ἀφοῦ είχαν κόψει ἄρτον στά σπίτια τους. ἀφελότητι καρδίας: χωρίς ὑποκρισία, ἀπλότητα καρδίας. ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν: ἔχοντες τό σεβασμό καὶ τὴν ἐκτίμηση ὄλου τοῦ λαοῦ. προσετίθει: πρόσθετε.

Κεφ. 4: ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία: ἡσαν τόσο πολύ ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ὅλοι μαζί ἐμοιαζαν μέ ἑνα εὐλογημένο πλήθος πού

είχε «μία ψυχή και μιά καρδιά». και ούδε είς: και ούτε ένας. ἀλλ' ἡν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά: ἡταν ὅλα τά ύπαρχοντά τους κοινά, κανένας δέν είχε τὴν ἰδέα ὅτι ἔχει κάτι ἀποκλειστικά δικό του. ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον: ἔδιδαν τὴν μαρτυρία (μιλοῦσαν μέ μεγάλη δύναμη καὶ πειστικότητα γιά τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου). ἐνδεής· φτωχός. κτήτορες χωρίων: ιδιοκτήτες χωραφιῶν. τάς τιμάς: τὸ ἀντίτιμο (τὰ χρήματα πού ἔπαιρναν ἀπό τὸ πούλημα τοῦ χωραφιοῦ ἢ τοῦ σπιτιοῦ). τῶν πιπρασκομένων: τὰ πιπρασκόμενα: ἐκείνα (κτήματα - σπίτια) πού πουλοῦσαν. διεδίδοτο δέ ἐκάστῳ: δινόταν δέ σέ καθένα - μοιραζόταν.

Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα

Ἡ «Πεντηκοστή» ὄνομάζεται καὶ «γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας». Μέ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἰδρύεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ μιά πρώτη πράξη τῆς φωτισμένης πλέον χριστιανικῆς κοινότητας τῶν μαθητῶν ἡταν τὸ ἐμπνευσμένο κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἀκροατές ἡταν ἀπλοίκοι ἄνθρωποι πού κατά περίεργη σύμπτωση είχαν μαζευτεί στὴν Παλαιστίνη γιά θρησκευτικούς οκοπούς, ἀπό πολύ μακρινά μέρη (ἀπό τὸν Πόντο, τὴν Περσία, τὴν Αἴγυπτο κ.ἄ.). Πολύ σωστά χαρακτηρίστηκε ἡ πολύχρωμη ἐκείνη «σύναξη» «μυστικό προσκλητήριο» τῆς χάρης τοῦ Θεοῦ γιά νά ἀκουστεῖ ἀπό «άγγελιαφόρους» ὄλου τοῦ κόσμου τὸ πρώτο κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου. Ἡταν τά λόγια του ἀπλά. ἀλλά δυνατά καὶ πειστικά· «ἀκούσαντες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ» καὶ «ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν» καὶ τρεῖς χιλιάδες περίπου νέοι χριστιανοί προστέθηκαν στὴ χριστιανική Ἐκκλησία. Πῶς ὅμως ἔγινε αὐτή ὁμαδική μεταστροφή τόσων ἀνθρώπων πρός τὴ χριστιανική πίστη; Ἡ δύναμη τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Πέτρου καὶ ἡ μυστική ἐνέργεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πρός ὅλες ἐκείνες τίς ἄγνωστες ψυχές· πού ἀκουσαν τὸ κήρυγμα ἔφερε τὸ ἐκπληκτικό ἀποτέλεσμα. «Τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί» καὶ ὁ Ἀπ. Πέτρος σπεύδει νά προτείνει «μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἔκαστος ὑμῶν ἐπί τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

Οἱ σημερινοί ἄνθρωποι καὶ μεταξύ αὐτῶν οἱ χριστιανοί δέχονται μέ τὴν ἕδια προθυμία καὶ τὴν ἕδια ἀπλότητα τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας πού ἀπευθύνει ὁ Χριστός πρός ὄλους τούς ἀνθρώπους; Τό ἐρώτημα αὐτό πρέπει νά βάλει σέ πολλές σκέψεις κάθε σοβαρό ἀνθρωπο καὶ μάλιστα τούς νέους πού ξεκινοῦν τὴν πνευματική τους πορεία, μέσα

σέ ονταν κόσμο πού είναι τόσο ταραγμένος άπό τη ματαιότητα και τήν ύποκρισία πού τόσο πληθωρικά κυκλοφορεῖ. Κι' αν οι σημερινοί ανθρώποι δέ σπεύσουν νά διερωτηθοῦν «τί ποιήσωμεν» και δέν άκουσουν τήν αιώνια προτροπή τοῦ Θεοῦ «μετανοήσατε», τότε ποιά ἄλλα καλέσματα θά άκουσουν και θά άκολουθησουν; Είναι τόσο θλιβερά και τόσα πολλά τά παραδείγματα άνθρωπων πού βρίσκονται έξω άπό τήν «άγιαζουσα χάρη» τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, άκολουθώντας «όδούς σκολιάς και διεστραμμένας», μέ αποτέλεσμα τήν ἐγκληματική ἀδιαφορία πρός τόν άνθρωπινο πόνο και τήν άνθρωπινή δυστυχία. Οι πρώτοι χριστιανοί μόλις βρέθηκαν κάτω άπό τή σκέπη τοῦ Ἅγιου Πνεύματος είδαν τό συνάνθρωπό τους σάν «ἀδελφό» και ή χριστιανική ἀγάπη τους ἔσπευσε νά βρεῖ μύριους τρόπους γιά νά ἀνακουφίσει και βοηθήσει τούς «ἀδελφούς»: «Καί είχον ἅπαντα κοινά», «οὐδέ γάρ ἐνδεῆς τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς». Λέγεται πώς είναι μοναδικό και ἀνεπανάληπτο στήν ιστορία τής άνθρωπότητας τό φαινόμενο μιᾶς ὄργανωμένης κοινότητας μέ τέτοια συνοχή ἀγάπης και αὐταπάρηση σάν αὐτή τῶν πρώτων χριστιανῶν.

Σήμερα ύπαρχουν τόσα κοινωνικά συστήματα πού ύπόσχονται εύημερία και ίση κατανομή τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, μέ αποτέλεσμα νά «αιματοκυλίεται» ή άνθρωπότητα άπό πολέμους και σφαγές χάριν τῆς ἀγάπης και τῆς ισότητας τῶν άνθρωπων. Οι αἰῶνες πού πέρασαν άπό τότε μέχρι σήμερα, ἀλλά και ή ἀδιάψευστη ιστορική μαρτυρία πείθουν ότι μονάχα ή χριστιανική ἀγάπη, ἄν ἐπικρατήσει στή γῆ, μπορεῖ νά ἀλλάξει τή μορφή τοῦ κόσμου και νά χαρίσει τήν πραγματική εύημερία στούς άνθρωπους.

Ἐρωτήσεις

1. Ἐκτός άπό τόν Ἀπ. Πέτρο, πού προτρέπει «μετανοήσατε», ποιούς ἄλλους θυμᾶσαι πού νά μίλησαν μέ τά ἴδια λόγια;
2. Τί συνέβη και τόσοι άνθρωποι πίστεψαν και βαπτίσθηκαν ἐκείνη τήν ήμέρα;
3. Μπορεῖς νά θυμηθεῖς κατορθώματα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης τῶν πρώτων χριστιανῶν;

4. Μπορεῖ σήμερα νά έφαρμοσθεί τό iδεώδες τῶν πρώτων Χριστιανῶν: ἡ κοινοκτημοσύνη, ἡ μιά ψυχή καὶ μιά καρδιά;

Μάθημα 44ο

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ (Α' Κορινθ. 13, 1-13)

‘Ο Ἀπ. Παῦλος γράφει τήν Α’ πρός Κορινθίους ἐπιστολή του ἀπό τήν Ἐφεσο τό 54-55 μ.Χ. Ἀφορμή γιά νά γραφτεῖ ἡ ἐπιστολή ἡταν πληροφορίες πού είχε ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅτι παρουσιάστηκαν «ἐριδες μεταξύ τῶν Κορινθίων», «ἐριδες ἐν ύμιν εἰσί» (Α' Κορινθ. 1, 11), πού ἐκλόνιζαν τή μεταξύ τους ἀγάπη καὶ ὄμονοια. Γιά τά ζητήματα αὐτά ἔγραφαν καὶ ἐπιστολή οἱ Κορίνθιοι πρός τόν Ἀπ. Παῦλο ζητώντας τή βοήθειά του. Σκοπός τῆς ἐπιστολῆς είναι νά μονοιάσουν οἱ Κορίνθιοι καὶ νά ξαναβροῦν τή μεταξύ τους ἀδελφική καὶ χριστιανική ἀγάπη. Γι αὐτό καὶ τούς παρακαλεῖ «διά τοῦ ὄνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τό αὐτό λέγητε πάντες καὶ μή ἡ ἐν ύμιν σχίσματα» (Α' Κορ. 1, 10), ἀλλά νά ἐπικρατήσει ἀγάπη τέτοια πού νά κυριαρχεῖ σέ ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τους, ὅπως τούς προτρέπει στό τέλος τῆς ἐπιστολῆς του, «στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιούσθε, πάντα ύμῶν ἐν ἀγάπῃ γενέσθω». (Α' Κορ. 16, 13-14).

Οι ἐρμηνευτές χωρίζουν τόν ὅμνο τῆς ἀγάπης σέ τρία μέρη: α) Ἡ ἀγάπη είναι ἡ μεγαλύτερη ἀρετή, στίχοι 1-3, β) τά γνωρίσματα τῆς ἀγάπης, στίχοι 4-7 καὶ γ) Ἡ αιωνιότητα τῆς ἀγάπης, στίχοι 8-13.

Ο Απόστολος Παῦλος (Από τήν πινακοθήκη τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἅγιου Ὄρους.
16ος αι.).

Κείμενο

1. Έὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἡ κύμβαλον ἀλαλάζον. 2. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμί. 3. καὶ ἐὰν φωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῷ τὸ σῶμα μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι. 4. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περιπερεύεται, οὐ φυσιοῦται. 5. οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, 6. οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. 7. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. 8. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει, εἰτε δὲ προφητείαι, καταργηθήσονται εἰτε γλώσσαι παύσονται εἰτε γνῶσις, καταργηθήσεται. 9. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. 10. ὅταν δὲ ἐλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 11. ὅτε ἡμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν. ὡς νήπιος ἐλογιζόμην ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κάτηργηκα τὰ τοῦ νηπίου. 12. βλέπομεν γὰρ ἀρτὶ δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἀρτὶ γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. 13. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Γλώσσα: τό μέσο πού ἐπικοινωνοῦν οἱ ἀνθρωποι μεταξύ τους. τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄγγέλων: ἐάν θὰ μπορούσα νά μιλήσω τίς γλώσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄγγέλων ἀκόμα. χαλκὸς ἥχων: χάλκινο πράγμα πού βγάζει ἀποκρουστικό ἥχο. κύμβαλον ἀλαλάζον: μεταλλικά ἀντικείμενα πού βγάζουν δυνατό κρότο ὅταν χτυπιοῦνται. προφητεία: τό χάρισμα καὶ ἡ ἰκανότητα νά προλέγει καὶ διδάσκει χαρισματικά. τά μυστήρια πάντα: ὅλα τά ἄγνωστα καὶ μυστικά σχέδια πού ἔχει ὁ Θεός στήθεια Του βούληση. καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν: ὅλη τήν ἀνθρώπινη γνώση. μεθιστάνειν: νά μετακινῶ, νά μεταθέτω. ψωμίσω: πουλήσω (γιά νά δώσω ψωμί στούς φτωχούς). ἵνα καυθήσομαι: γιά νά καῶ. μακροθυμεῖ: αὐτός πού ἀγαπάει ἔχει πλατειά καρδιά. χρηστεύεται: εύεργετική καὶ καλή γιά τούς ἄλλους. οὐ ζηλοῖ: δέν φθονεῖ. οὐ περπερεύεται: δέ φλυαρεῖ. οὐ φυσιοῦται: δέ φέρνεται ἀλαζονικά. οὐ λογίζεται τό κακόν: δέν σκέπτεται ποτέ κακό γιά τόν ἄλλον. ἀλλά καὶ δέν σκέπτεται τό κακό πού τοῦ ἔκαμαν. ἐπί τῇ ἀδικίᾳ: γιά κάτι ἀδικο πού γίνεται. πάντα στέγει: ὅλα σκεπάζει. πάντα ὑπομένει: τά πάντα ύπομένει. οὐδέποτε ἐκπίπτει: ποτέ δὲν ξεπέφτει, είναι πάντοτε τέλεια χωρίς νά λιγοστευει. ἐκ μέρους: ἔνα μόνον μέρος γνωρίζουμε, λίγο γνωρίζουμε. ἐάν δὲ ἔλθει τό τέλειον: ὅταν θά ἔχουμε πλήρη καὶ τέλεια γνώση. Ἐννοεῖ μετά τή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου. βλέπομεν γάρ ἄρτι: διότι τώρα βλέπουμε. δι' ἐσόπτρου ἐ· αἰνίγματι: σάν μέσα ἀπό μεταλλικό καθρέφτη καὶ ἔχομε πολλά ἐρωτηματικά καὶ αἰνίγματα, πού είναι δύσκολο νά τά κατανοήσουμε τέλεια. ἐπιγνώσομαι: θά ἀποκτήσω τήν τέλεια γνώση. καθώς καὶ ἐπεγνώσθην: ὅσο τέλεια μέ ἔχει γνωρίσει ὁ Κύριος. νυνὶ: τώρα ὅμως (ἐννοεῖ τήν παροῦσα ζωή). μείζων δέ: πιό μεγάλη δέ (ἀπό τήν πίστη καὶ τήν ἐλπίδα).

Έποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές

Ειπώθηκε πώς ἀν σωζόταν ἀπό τήν Καινή Διαθήκη μονάχα ἡ σελίδα ἐκείνη πού ὁ Χριστός διηγείται τήν παραβολή τοῦ ἀσώτου υἱοῦ θάηταν ἀρκετή γιά νά μᾶς πείσει ὅτι ὁ Χριστός ἡταν Θεός, δείχνοντας τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τό παιδί του, πού γυρίζει ἀπό τή χώρα τής ἀμαρτίας. Γιά τόν Ἀπ. Παῦλο ειπώθηκε πώς ἀν τίποτα ἀλλώ δέν ἐγραφε ἐκτός ἀπό τόν «ύμνο τῆς ἀγάπης» πρός Κορινθίους, θά ἡταν ἀρκετό νά ἀποδείξει πώς ὁ Ἀπ. Παῦλος είναι «ὁ πρώτος μετά τόν Ἔνα» (μετά

τόν Ἰησοῦ Χριστό) πού τόσο βαθιά καί τέλεια ἐπίστεψε στό κήρυγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρός τὸ Θεό καί τοὺς ἀνθρώπους.

Κατά τὸν Ἀπ. Παῦλο στήν κορυφή ἀπό ὅλες τίς ἀρετές είναι ἡ ἀγάπη πού πρέπει νά βρίσκει μύριους τρόπους γιά νά ἐκδηλώνεται καί νά προσφέρεται στούς ἀνθρώπους χωρίς δισταγμούς καί πρό πάντων χωρίς ύπολογισμούς. Είναι γιά τὸν Ἀπ. Παῦλο ἀγάπη μόνον ἐκείνη πού πάντοτε προσφέρεται καί θυσιάζεται γιά τὸν ἀδελφό, τὸν ὁποιοδήποτε γνωστό ἡ ἀγνωστο ἀδελφό. Χάνει τὴν ἀξία της ἡ ἀγάπη ὅταν δίνεται «ἐκλεκτικά». Ὁ ἴδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος θά γράψει ἀλλοῦ ὅτι τὸ νά θυσιάζεται κανείς γιά κάτι σπουδαῖο καί μεγάλο αὐτὸ ἔχει κάποια ἀξία, τὸ νά θυσιάζεται ὅμως κανείς γιά παραπεταμένους καί ἄχρηστους καί πονηρούς ἀνθρώπους αὐτὸ ἔχει πιο πολύ ἀξία «ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστός ὑπέρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5, 8). Ὁ ιερός Χρυσόστομος στὴ θείᾳ Λειτουργίᾳ του ἐπαναλαμβάνει τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη καί λέγει ὅτι ὁ Θεός τόσο πολύ ἀγάπησε τὸ κόσμο «ὡστε τὸν Υἱὸν Του τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μή ἀπόληται ἀλλ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ἐάν ἡ ἀγάπη δέν ἔχει μέσα της τό στοιχεῖο τῆς «θυσιασ», τότε δέν είναι ἀγάπη.

Τὸ κήρυγμα μιᾶς τέτοιας ἀγάπης μέσα στὸ σημερινό κόσμο ποιά ἀπίχηση μπορεῖ νά ἔχει; Ἡ ἀγάπη είναι ἐκείνη πού συγκρατεῖ τὴν ειρήνην ἀνάμεσα στά ἔθνη καί τούς λαούς τῆς γῆς, καί συμβιβάζει καί συμφιλιώνει τούς ἀνθρώπους μεταξύ τους.

Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι μποροῦν καί γεφυρώνουν τίς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στά ἀστέρια καί τούς οὐρανούς καί δέν μποροῦν νά γεφυρώσουν τὴν ἀπόσταση πού τούς «χωρίζει» ἀπό τὸν ἀδελφό, τό διπλανό, πού ἰσως κατοικοῦν μαζί κάτω ἀπό τὴν ἴδια στέγη καί δέν μποροῦν νά βροῦν κάποια «λόγια ἀγάπης» γιά νά ξαναγίνουν ἀδελφοί.

Τίποτα δέ λείπει ἀπό τὸ σημερινό ἄνθρωπο οὔτε γνώση, οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε δύναμη, οὔτε ἰδεολογίες καί συστήματα κοινωνικά. Καί ὅμως τόση δυστυχία, τόση φτώχεια, τόσος θάνατος... Μήπως λείπει ἡ χριστιανική ἀγάπη, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος; Τό «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» είναι ἐντολή πού δέ θά δινόταν, ἀν στὴ γῆ ὑπῆρχαν μόνον ἀξιαγάπητα πρόσωπα.

Ἡ πίστη καί ἡ ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές καί συνοδεύουν τὴν ἀγάπη ὡς τό κατώφλι τῆς ἀλλῆς ζωῆς. Ἐκεὶ θά τὴν ἀφήσουν μόνη της νά μᾶς συνοδεύει αἰώνια. Στὴν ἄλλη ζωή δέ θά πιστεύουμε, γιατί ὁ Θεός θά είναι μπροστά μας οὔτε καί θά ἐλπίζουμε, γιατί ὁ Θεός θά ἔχει ἐκπληρώσει ὅλες τίς ὑποσχέσεις Του. Μόνο θά ἀγαπάμε «νυνὶ δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη».

1. Ποιά σχέση μπορεῖ νά ύπαρχει μεταξύ τῆς χριστιανικής ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας;
2. Γιατί ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές;
3. Μπορεῖτε νά σκεφθεῖτε πώς ἡ χριστιανική ἀγάπη μπορεῖ νά λύσει ὅλα τά μεγάλα κοινωνικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τή σημερινή ἀνθρωπότητα;

Μάθημα 45ο

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

(Ιακώβου 1, 2-27 καὶ 2, 14-26)

‘Ανάμεσα στά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης συγκαταλέγεται ώς ἔνα ἀπό τά καλύτερα κείμενα καὶ ἡ Καθολική Ἐπιστολή τοῦ Ἀδελφοθέου Ιακώβου, πού γράφτηκε στά μέσα τοῦ 1ου αἰώνα. Εἶπαν πώς είναι θρησκευτικό καὶ ἡθικό δοκίμιο. Πάντως ἀπευθύνεται πρός ὅλους τούς χριστιανούς μέ σκοπό νά παρηγορήσει τούς χειμαζόμενους ἀπό τίς δοκιμασίες καὶ νά συντελέσει στή διόρθωση τῆς ζωῆς σύμφωνα μέ τήν ἀλήθεια καὶ τήν ἀρετή τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου.

Κείμενο

Κεφ. 1, 2 Πᾶσαν χαράν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, 3 γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονὴν· 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχετω, ινα ἡτε τέλειοι καὶ ὀλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι... 12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. 13 Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. 14 Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ιδίας ἐπιθυμίας ἔξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· 15 εἰτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. 16 Μή πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ὧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἡ τροπῆς ἀποσκιασμα... 19 Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὄργην· 20 ὄργὴ γάρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται. 21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ρυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας ἐν πραῦτῃ δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ... 26 Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. 27 Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὄρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀσπιλον ἐαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Κεφ. 2, 14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἐργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; 15 Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἡ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὥσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, 16 εἰπη δὲ τις αὐτοῖς ἔξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; 17 Οὔτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἐργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἐαυτήν. 18 Ἄλλ' ἐρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις, κάγὼ ἐργα ἔχω· δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἐργῶν σου, κάγὼ δεῖξω σοι ἐκ τῶν ἐργῶν μου τὴν πίστιν μου... 26 Ὡσπερ γάρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὔτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἐργῶν νεκρά ἐστι.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Πᾶσαν χαράν ἡγήσασθε = νά θεωρείτε ώς πηγή καὶ αιτία τήν πλήρη καὶ τέλεια χαρά. πειρασμοί = δοκιμασίες. δοκίμιον = ἡ δοκιμα-

σία τῆς πίστεως πού προέρχεται ἀπό τίς θλίψεις, τέλειον ἐργον· είναι ἡ δοκιμασμένη ἀρετή, ὁ ἡθικός καὶ σταθερός χαρακτήρας. ἐν μηδενὶ λειπόμενοι = γιά νά μή σας λείπει τίποτα. μακάριος (μή + κήρ = ἀθάνατος) = πανευτυχής, στέφανος τῆς ζωῆς = τὸ στεφάνι τῆς αἰώνιας ζωῆς. Πρβλ. Β' Τιμ. 4, 8. Ὄπως ὁ νικητής τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων ἔπαιρνε γιά ἔπαθλο στεφάνι ἀπό ἐλιά, ἔτοι καὶ ὁ νικητής τῶν· πειρασμῶν θά στεφανωθεῖ μιά μέρα μέ τὴν τιμῇ καὶ τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ. ὁ Θεός ἀπείραστός ἐστιν κακῶν· ὁ Θεός ὡς πανάγαθος πού είναι οὔτε πειράζεται οὔτε πειράζει κανέναν. Ἐπομένως τὴν αἰτία τῆς ἀμαρτίας πρέπει νά τὴν ἀναζητοῦμε στό ἐγώ μας, πού συγκατατίθεται στούς πειρασμούς τοῦ διαβόλου. ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος = αὐτός πού παρασύρεται καὶ δελεάζεται ἀπό τὴν ἡδονή. ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν· προσωποποίηση τῆς ἐπιθυμίας, ἡ ὅποια μέ τὴ συγκατάθεση τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως συλλαμβάνει τὴν ἀμαρτία. πᾶσα δόσις ἀγαθή... τοῦ πατρός τῶν φώτων· ὁ στίχος αὐτός ἔχει συμπεριληφθεῖ στή λεγόμενη ὄπισθάμβων εὐχή, πού λέει ὁ ιερέας στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας. παραλλαγή = ἀλλοίωση. τροπῆς ἀποσκίασμα = ἡ πιό μικρή σκιά μεταβολῆς, ὄργη δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται = ἡ ὄργη ἐμποδίζει τὸν ἀνθρώπο νά ἐπιτελεῖ ἐργα ἀρετῆς σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. πᾶσα ρυπαρίαν = κάθε τί πού μολύνει. περίσσειαν κακίας = ὑπερβολική κακία. ἔμφυτος λόγος· είναι ὁ εύαγγελικός λόγος πού φυτεύτηκε στίς καρδιές τῶν πιστῶν μέ τὴν «ἐν Χριστῷ» ἀναγέννηση. Πρβλ. Ρωμ. 1, 16. μάταιος = ἀνωφελῆς καὶ ἄκαρπος. ἀμίαντος = ἀμόλυντος. τά ἐπιτήδεια = τά ἀπαιτούμενα γιά τὴ συντήρηση τοῦ σώματος. Ὁ στίχ. 26 ἔπέχει θέση συμπεράσματος.

Βασικές ἀλήθειες

Κάθε χριστιανός ὄφείλει νά πιστεύει. Δέν πρέπει ὅμως νά ξεχνάει πώς ἡ πίστη δοκιμάζεται ἀπό ποικίλους πειρασμούς. Ὑπάρχουν πειρασμοί πού συντελοῦν στὴν πνευματική προαγωγή. «Μακάριος ἀνήρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς». Ὑπάρχουν καὶ πειρασμοί πού ὀδηγοῦν στὰ δίχτια τοῦ κακοῦ. Είναι οἱ ἐπιθυμίες πού σπρώχνουν στὴν ἀμαρτία. «Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δέ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον». Πρόκειται γιά τό λεγόμενο πνευματικό θάνατο, μέ ἄλλα λόγια γιά τή διακοπή τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, γεγονός πού μπορεῖ νά ὀδηγήσει στὴν καταστροφή. Ἐπομένως ὁ πιστός, πού ἔχει συνείδηση τῶν εὐθυνῶν του, πρέπει νά φροντίσει ν' ἀποβάλει ἀπό τὴν καρδιά του κάθε κακία καὶ ν' ἀποδεχθεῖ τό λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἀποδοχή

τοῦ θείου λόγου ὅμως σημαίνει ὅχι μόνο ἀκρόαση, ἀλλά καὶ ἔργα θε-
άρεστα. «Γίνεσθε ποιηταί λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί». Αὐτό ἄλλωστε
είναι ἔνα ἀπό τά κυριότερα γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ
φυσικά κάθε ἀνθρώπου πού θρησκεύει: νά προσφέρει δηλαδή στούς
ἄλλους τήν ἀγάπην, χωρίς νά ἐπηρεάζεται ἀπό τήν κακία τοῦ κόσμου.

Τά ἔργα τῆς ἀγάπης είναι τό πᾶν γιά τό χριστιανό. Ἀπό αὐτά φαί-
νεται τό ποιόν τῆς πίστεως. Μπορεῖ κανένας νά πιστεύει χωρίς νά ἔχει
νά παρουσιάσει ἔργα ἀγάπης. Ἐξάλλου καὶ τά δαιμόνια πιστεύουν καὶ φρί-
τουν. Λέγει ὁ ιερός Χρυσόστομος: «Καν γάρ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν
Υἱὸν ὄρθως τις πιστεύῃ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον, βιον δὲ μὴ ἔχῃ
ὄρθον, οὐδὲν αὐτῷ κέρδος τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν». Μπορεῖ ὅμως
νά συμβαίνει καὶ τό ἀντίθετο: Νά ἔχουμε ἔργα ἀγαθά χωρίς πίστη. Στήν
προκειμένη περίπτωση δέν είναι δυνατό νά είναι ἔργα θεάρεστα. Γιατί
δίχως πίστη «ἀδύνατον εύαρεστησαι» (Ἐβρ. 11, 6). Καὶ αὐτό, διότι
συνήθως πρόκειται γιά ἔργα πού ἀποβλέπουν στό συμφέρον ἢ τήν αὐ-
τοπροβολή. Ἡ ἀληθινή πίστη μεταφράζεται σέ ἀγάπη καὶ ἡ πραγματική
ἀγάπη σέ πίστη. Ἄρα ὁ συνδυασμός τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης είναι ἡ
καλύτερη βιοθεωρία. «Ολοι οι ἄγιοι τῆς Ἑκκλησίας μας δικαιώθηκαν
στή ζωή τους, ἀκριβῶς γιατί συνδύασαν τίς δυό αὐτές ἀρετές. «Πίστις
δι」 ἀγάπης ἐνεργούμενη» (Γαλ. 5, 6). Διαφορετικά τά πάντα νεκρώνον-
ται· γιατί, ὥστε ἐπιλέγει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, «πίστις χωρίς ἔργων
νεκρά ἔστι».

Ἐρωτήσεις

1. *Βρίσκεις ἐπαρκή τόν ὄρισμό τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, πού δίνει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος καὶ γιατί;*
2. *Θεωρεῖς ἀνώτερη τήν πίστη ἢ τήν ἀγάπη καὶ γιατί;*
3. *Είναι δυνατό νά πιστεύει κανένας παραγματικά στό Θεό, χωρίς ν
ἀγαπάει τό συνάνθρωπό του;*
4. *Ποιά ἀκριβῶς εὐθύνη νιώθεις ὅτι ἔχεις ὡς χριστιανός μέσα στήν
κοινωνία πού ζεῖς;*

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟ

(Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Πανηγυρικός, παρ. 3-4, ἀποσπάσματα, ΒΕΠ 17, 277-280)

Ο Γρήγοριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός (211/213-270/275) καταγόταν ἀπό τή Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου. Σπούδασε στήν πατρίδα του φιλολογία καὶ νομικά καὶ συμπλήρωσε τίς σπουδές του στήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, κοντά στόν Ὁριγένη (231-235). Φαίνεται πώς ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετή τοῦ μεγάλου δασκάλου τόν σαγήνεψαν ιδιαίτερα.

Κοντά στόν Ὁριγένη ὁ Γρήγοριος διέπρεψε καὶ γι' αὐτό, ὡς ὁ πρῶτος σπουδαστής τῆς σειρᾶς του, ἐκφώνησε τό γνωστό «Πανηγυρικό» ἡ «Χαριστήριο Λόγο» του. Στό λόγο αὐτό ὁ Γρηγόριος μιλάει γιά τόν Ὁριγένη καὶ τή μέθοδο διδασκαλίας του, γιά τήν οἰκογένεια καὶ τή ζωή του καὶ γιά ὄρισμένα θεολογικά θέματα. Ἀπό τό Λόγο αὐτό είναι καὶ τό παρακάτω ἀπόσπασμα.

Κείμενο

Ἐστω δή μοι ὁ λόγος ὅδε χαριστήριος· Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὅλων, οὐκ ἄν ἐθελήσαιμι λέγειν· καίτοι γε ἐκεῖθεν ἡμῖν πᾶσαι μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀρχαί, ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἡμᾶς τῶν εὐχαριστῶν ἡ ὕψηνων καὶ αἰνῶν ἥρχεσθαι χρή.... Ἐστω χαριστήριος ἀνθρώπων μὲν πάντων, μάλιστα τῷ ἀνδρὶ τῷ ιερῷ τῷδε· εἰ δέ τι καὶ περαιτέρω μεληγορεῖν ἐθέλοιμι, καὶ τῶν οὐ φαινομένων μέν, θειοτέρων δὲ καὶ κηδομένων ἀνθρώπων, τούτῳ ὃς με ἔκ παιδῶν κρίσει τινὶ μεγάλῃ οἰκονομεῖν τε καὶ τιθηνεῖσθαι καὶ ἐπιτροπεύειν ἐκληρώσατο, ὁ ιερὸς ἄγγελος Θεοῦ, «ὅ τρέφων με ἐκ νεότητός μου», φησὶν ἐκεῖνος ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ, τὸν αὐτοῦ λέγων... Ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτῃ, καὶ τούτον, ὃς τὶς ποτ' ἐστίν, ἴδιᾳ παιδαγωγὸς ἡμῶν ὄντων νηπίων. Ὅς τά τε ἄλλα πάντη πάντα ἀγαθὸς ὁν τροφεύς καὶ κηδεμῶν ἐμός, πάλαι τε καὶ νῦν ἔτι ἐκτρέφει τε καὶ παιδεύει καὶ χειραγωγεῖ· καὶ δὴ πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις καὶ συνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, τούτῳ δὴ τῷ κεφαλαιωδέστατον πάντων, ψκονομήσατο, οὕτε γένει καὶ αἴματί μοι ἀνθρωπίνῳ τινὶ προσήκοντα, ἡ ὅντα τινὰ τῶν πλησιοχώρων οὕτε καὶ ὁμοεθνῇ ὅλως, ἀλλὰ συνελόντι εἰπεῖν, ἀγνώστους, ἀλλοτρίους, ἀπεξενωμένους, ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολι, δόσον μέσα ἔθην καὶ ὥρη καὶ ποταμοὺς διείργει ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς θείας ὄντως καὶ σοφῆς προμηθείας εἰς ταυτὸν ἀγαγών, τὴν σωτήριον

έμοι σύνοδον ταύτην ἐμηχανήσατο· ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἱ-
μαι, ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ ἀνατροφῆς.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Χαριστήριος = αὐτὸς ποὺ ἀνήκει ἡ ἀρμόζει σ' ἔκφραση εύχαριστί-
ας, εὐχαριστήριος λόγος. Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὄλων οὐκ ἀν ἐθελήσαιμι λέ-
γειν = στό Θεό, τό Δημιουργό καὶ Εὔεργέτη ὄλων, δέν θά ἥθελα ν'
ἀναφερθῶ. Πρόκειται γιά σχῆμα λόγου, γιατί στή συνέχεια (§ Γ' 32
κ.έξ.) ἀναφέρεται ὅχι μονάχα στό Θεό, ἀλλά καὶ στό Χριστό. ἐστω χαρι-
στήριος = ἄς ἔκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας. μεληγορῶ = ὑμῶ.
θειοτέρων δὲ καὶ κηδομένων ἀνθρώπων = ἀπό τούς πιό στενούς συγ-
γενεῖς καὶ ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ἐνδιαφέρονται γιά μᾶς. οἰκονομῶ
= τακτοποιῶ, ἐνδιαφέρομαι φροντίζω. τιθηνοῦμαι = περιποιοῦμαι ώς
τροφός, διατρέφω. ἐκληρώσατο = κληρώθηκε. «ὁ τρέφων με ἐκ νε-
ότητός μου» (Γεν. 48, 15)· ἀναφέρεται στήν εὐλογία τοῦ Πατριάρχη Ἰα-
κώβ πρός τά παιδιά τοῦ γιοῦ του Ἰωσήφ. Εὐφραίμ καὶ Μανασσῆ. Τό πλή-
ρες κείμενο ἔχει ώς ἔξης: «Ο Θεός ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἔως τῆς
ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ρυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν εὐλο-
γήσαι τά παιδία ταῦτα...» ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ· δηλ. ὁ Ἰακώβ. τὸν αὐτοῦ
λέγων = ἐννοώντας τό δικό του εὐεργέτη. ήμεις δὲ πρός τῷ κοινῷ
πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτῃ· ἐννοεῖται φαμέν. καὶ τοῦτον ἀναφέρε-
ται στόν «ιερὸ ἄγγελο τοῦ Θεοῦ», Ἰωσαὶ καὶ στό Χριστό. ὃς τίς ποτ' ἐστίν
= ὅποιοσδήποτε είναι. πάντη = πρός κάθε κατεύθυνση, παντοῦ. καὶ
συνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ἀκονομήσατο = εὐδόκησε νά μέ συνδέσει
με αὐτόν ἐδῶ τόν ἄνδρα, δηλαδή τόν Ὁριγένη. Ο Γρηγόριος διαβλέ-
πει στή γνωριμία του μέ τόν Ὁριγένη τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ· γιατί πράγ-
ματι, ἐνώ πήγαινε γιά σπουδές στή Βηρυτό, κατέληξε στήν Καισάρεια.
τό κεφαλαιωδέστατον πάντων = τό σπουδαιότερο ἀπό όλα. οὕτε γέ-
νει... προσήκοντα = χωρίς ν' ἀνήκει στήν Ἱδια μέ μένα οἰκογένεια καὶ
συγγένεια. πλησιόχωρος = κοντοχωριανός. συνελόντι εἰπεῖν = μέ λίγα
λόγια. ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολυ = ἀπομακρυσμένοι ὁ ἔνας ἀπό
τόν ἄλλον πάρα πολύ. διείργω = ἐμποδίζω, ἀπέχω. ύποθείας ὄντως καὶ
σοφῆς προμηθείας· ἐννοεῖ τή θεία Πρόνοια. τήν σωτήριον ἐμοὶ ταύτην
σύνοδον ἐμηχανήσατο = κατέστρωσε τούτη τή σωτήρια γιά μένα συ-
νάντηση. ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἴμαι· πιστεύει ὁ ἄγιος Γρηγό-
ριος ὁ Θαυματουργός ὅτι ὅλα σχεδιάστηκαν καὶ πραγματοποιήθηκαν
ἀπό τό Θεό.

Ο ἅγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός. (Ψηφιδωτό IA' αιώνα τῆς Ἰ. Μονῆς Δαφνίου).

ματα. 'Αλλ' ἐκεῖνο πού τόν iκανοποιούσες ξεχωριστά ἦταν ἡ ψυχική του καλλιέργεια. Αὐτό εἶχε iδιάιτερη σημασία, γιατί, παράλληλα μὲ τόν πλούτισμό τῶν γνώσεων, τοῦ δόθηκε ἡ εύκαιρια νά ἐνδιαφερθεῖ καὶ γιά τήν αὔξηση τῆς ἀρετῆς του. Μά τό πιο σπουδαῖο ἦταν ὅτι μέ τή μόρφωση αὐτή συνδέθηκε πιό πολύ μέ τό Θεό καὶ πόθησε περισσότερο τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία.

Ο Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός, καὶ ὁ ἀδελφός του ὁ Ἀθηνόδωρος, ξεκίνησαν ἀπό τή Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου νά πάνε στή Βηρυτό τῆς Φοινίκης, γιά νά συμπληρώσουν τίς σπουδές τους. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὅμως θεώρησαν καλό νά συνοδέψουν τήν ἀδελφή τους ὡς τήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ἔμενε καὶ ἐργαζόταν ὁ ἄνδρας τῆς. 'Αλλ' ἐκεῖ αὐτή τήν ἐποχή βρισκόταν ὁ μεγάλος καὶ ξακουστός θεολόγος τῆς Ἀλεξανδρείας Ὁριγένης, ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶχε ἀνοίξει καὶ Σχολή. Ο Γρηγόριος, νέος καὶ μέ ζῆλο πολύ στά γράμματα, πήγε νά τόν γνωρίσει ἀπό κοντά. Ήτσι σαγηνευθήκε ἀπό αὐτόν καὶ, ἀντί νά πάει στή Βηρυτό, παρέμεινε νά συμπληρώσει τίς σπουδές του στήν Καισάρεια.

Φαίνεται πώς ὁ Γρηγόριος, στά πέντε χρόνια πού μαθήτεψε κοντά στό σοφό Ὁριγένη, ἔμαθε ἀρκετά πράγ-

Γιά öλα αύτά, öταν ὁ Γρηγόριος ἔφευγε ἀπό τήν Καισάρεια, γιά νά ἐπιστρέψει στόν Πόντο, ἔνιωσε τήν ὑποχρέωσην' ἡ ἀπευθύνει λίγα λόγια εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνης στό μεγάλο δάσκαλό του, τόν Ὁριγένην. Ἐπειδή ὅμως ἐβλεπε πώς τήν πορεία τῆς ζωῆς του κατηύθυνε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη νά ἐκφράσει πρώτα τίς εὐχαριστίες του στόν Εὔεργετή Θεό. Πίστευε πώς ὁ Θεός μέ κάποιον ἄγγελό Του ἡ καὶ τό Μονογενή Υἱό Του, τό Λυτρωτή καὶ Σωτήρα Χριστό, τόν φρόντισε ἀπό τήν νηπιακή ἀκόμα ἡλικία, τόν παιδαγώγησε μέ χιλιοὺς-δυό τρόπους καὶ τόν ὀδήγησε στό σοφό Ὁριγένην. «Ἄυτός ἔδωκε τούς μέν ἀποστόλους, τούς δέ προφήτας, τούς δέ εύαγγελιστάς, τούς δέ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρός τόν καταρτισμόν τῶν ἀγίων» (Ἐφ. 4, 11-12). Αύτό γιά τόν ἄγιο Γρήγοριο τό Θαυματουργό ὑπῆρξε πολύ σπουδαῖο γεγονός. «Τούτο δή τό κεφαλαιωδέστατον πάντων». Διότι συνδέθηκε μέ ἑνα τέτοιο ἀνθρώπῳ, πού ἦταν φαινόμενο ἰδιοφυίας, σοφίας, πίστεως καὶ ἀρετῆς. Ἀσφαλῶς ἡ θεία Πρόνοια σχεδίασε καὶ πραγματοποίησε τή σωτηρία αύτή γνωριμία. «Ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἷμαι, ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ ἀνατροφῆς».

Ἡ ἐκφραση τῆς εὐγνωμοσύνης πρός τό δάσκαλο είναι χωρίς ἀμφιβολία ἵερή ὑποχρέωση κάθε μαθητῆ. Ἡ μόρφωση, ὅταν ἀποβλέπει στόν πλούτισμό τῶν γνώσεων καὶ στήν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς, ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία. Ἄν μάλιστα αύτά τά δυό στηρίζονται στά χριστιανικά ἰδεώδη καὶ συντείνουν στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἔχομε τήν ἰδανικότερη παιδεία. Γι' αύτό στό δάσκαλο, πού ὑπηρετεῖ ἑνα τέτοιο σκοπό, πρέπει κάθε εὐγνωμοσύνη καὶ εὐχαριστία ἀπό μέρος ὅχι μονάχα τῶν μαθητῶν του, ἀλλά καὶ ὀλόκληρης τῆς κοινωνίας.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς δικαιολογεῖται ὁ μεγάλος θαυμασμός καὶ ἡ ἀπεριόριστη εὐγνωμοσύνη τοῦ Γρηγορίου Νεοκαισαρείας πρός τόν Ὁριγένη;
2. Γιατί ὁ ἄγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός ἀποδίδει στήν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ τό γεγονός τῆς μαθητείας του κοντά στόν Ὁριγένη;
3. Τί είναι ἐκεῖνο πού σᾶς ὥθει νά θαυμάζετε καὶ νά εὐγνωμονεῖτε ὄρισμένους δασκάλους σας;
4. Τί σημασία ἔχει ἡ φράση τοῦ Κυρίου «εἰς ὑμῶν ἐστιν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός» (Ματθ. 23,8);
5. Πώς μποροῦμε νά ἐκφράσουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας στούς διδασκάλους μας;

Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Έπιστολή πρός Διόγνητον κεφ. 5-9, ἀποσπάσματα, ΒΕΠ
2, 253-255)

Ἡ πρὸς Διόγνητον Ἐπιστολὴ εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργῆματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Εἶναι ἀπολογητικό κείμενο καὶ γράφτηκε τό 2ο αἰώνα ἀπὸ συγγραφέα, πού μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἀπευθύνεται σὲ κάποιον ἐπίσημο ὄνόματι Διόγνητο, γιά νά του δώσει πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ τὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν. Στήν ἀρχῇ ἀναφέρεται στὴ μηδαμινότητα τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὑστερα ἀντιπαραβάλλει τὴν ἀνωτερότητα τῶν χριστιανῶν καὶ τέλος καλεῖ τὸ Διόγνητον ν' ἀσπαστεῖ τίς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κείμενο

Χριστιανοί οὐτε γῆ οὐτε φωνῇ οὐτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὐτε γάρ που πόλεις ἵδιας κατοικοῦσιν οὐτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῃ χρῶνται οὐτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν... Κατοικοῦντες δέ πόλεις ἑλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἔκαστος ἐκληρώθη, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστήν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἵδιας, ἀλλ' ὡς πάροικοι μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη... Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πειθόνται τοῖς ὥρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ἰδίοις βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἄγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλούτιζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ εὔλογούσιν· ὑβρίζονται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι. Ὑπὸ Ἰουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

'Απλῶς δ' εἰπεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ

χριστιανοί. Ἔσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ χριστιανοί κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ χριστιανοί ἐν κόσμῳ οἰκούσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὄρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ χριστιανοί γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σάρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι μισεῖ καὶ χριστιανοὺς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σώμα· καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρῷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίᾳν προσδεχόμενοι....

Οὐ γάρ ἐπίγειον, ὡς ἔφην, εὑρῆμα τοῦτο ἀύτοῖς παρεδόθη, οὐδὲ θνητήν ἐπίνοιαν φυλάσσειν οὕτως ἀξιούσιν ἐπιμελῶς, οὐδὲ ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν μυστηρίων πεπίστευνται. Ἄλλ’ αὐτὸς ἀληθῶς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος Θεός, αὐτὸς ἀπ’ οὐρανῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἅγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυσε καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν... Οὐχ ὁρᾶς παραβαλλομένους θηρίοις, ἵνα ἀρνήσωνται τὸν Κύριον, καὶ μὴ νικωμένους; Οὐχ ὁρᾶς ὥσπερ οὐρανίοντας κολάζονται, τοσούτῳ πλεονάζοντας ἄλλους; Ταῦτα ἀνθρώπους οὐ δοκεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δύναμίς ἔστι Θεοῦ· ταῦτα τῆς παρουσίας αὐτοῦ δείγματα.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Χριστιανοὶ οὐτε γῆρας οὐτε φωνῇ οὐτε ἔθεσι διακεκριμένοι· είναι γνωστές οἱ συκοφαντίες τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Τούς κατηγοροῦσαν ὅτι ἡταν μισάνθρωποι καὶ τούς παρουσίαζαν πάντα ὡς ἀπόκοσμους. Ἡ ἀλήθεια ὅμως είναι πώς οἱ χριστιανοὶ ἔτρεφαν ἀγάπῃ ἀκόμα καὶ πρός αὐτούς τούς ἐχθρούς τους καὶ ὡς ἀνθρώποι δέν ἡταν δυνατό παρά νά ζοῦν κοντά στούς ἄλλους. Θαυμαστὴν καὶ ὄμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας = ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους είναι στ’ ἀλήθεια θαυμαστός καὶ παράδοξος. Τὸ «παράδοξο» ὄφειλεται στὴ διαφορετική κοσμοθεωρίᾳ καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Είναι ἐκεῖνο πού λέει ὁ ποιητής:

«Πόνος καὶ πόθος καὶ παλμός καὶ ἀγώνας μας
τ’ αὔριο νά πλάσουμε καλύτερο ἀπ’ τό χθές...

Εἶμαστε παιδιά τῆς ἡμέρας φωτεινά
κι' ὅλους καλοῦμε πρός τὸ φῶς νά τό χαροῦν,
μά οἱ γιοί τῆς νύχτας νά μᾶς νιώσουν δέν μποροῦν».

(Γ. Βερίτη, «Χριστιανοί», "Απαντα, Αθήναι, σελ. 76)

Ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται = ζοῦν ἐπάνω στή γῆ ὡς πολίτες τοῦ οὐρανοῦ. Γράφει καὶ ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἡμῶν γάρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3, 20). πείθονται = ὑπακούουν. τοῖς ἰδίοις νόμοις νικῶσι τούς νόμους = μέ τῇ ζωῇ τους ξεπερνοῦν τούς νόμους, δηλ. κάνουν κάτι περισσότερο ἀπό ὅ,τι οἱ νόμοι ὄριζουν. Γι' αὐτό «δικαίων νόμος οὐ κεῖται» (Α' Τιμ. 1, 9). ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται: οἱ διώκτες ἥθελαν ν' ἀγνοοῦν τούς χριστιανούς, ώσάν νά μήν ὑπῆρχαν· ἀπό τό ἄλλο μέρος ὅμως τούς ἔπιαναν καὶ τούς ὁδηγοῦσαν στά δικαστήρια. ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται = τούς πειριφρονοῦν καὶ ὅμως αὐτοί μέσα στίς ἀτιμώσεις τους δοξάζονται. Πρβλ. Ματθ. 5, 11-12. λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν = βρίζονται καὶ ὅμως αὐτοί εὐχονται καλά γιά τούς ύβριστές τους. Πρβλ. Ματθ. 5, 44. Λέει καὶ ὁ Παῦλος: «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» (Α' Κορ. 4, 12-13). κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι = ὅταν τούς τιμωροῦν, χαίρονται ώσάν νά παίρνουν ζωή.

“Οπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ χριστιανοί· ἀν ληφθεὶ ὑπόψῃ πώς ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνώτερη ἀπό τὸ σῶμα (Βλέπε Ματθ. 16, 26), τότε μπορεῖ νά καταλάβει κανένας πόσο ὑπερτεροῦν οἱ χριστιανοί ἀπό τούς μή χριστιανούς. κόσμος· εἶναι ὁ ύλικός κόσμος πού συνδέεται μέ τὴν ἀμαρτία. Κατά τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην «πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὄφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου» (Α' Ἰω. 2, 16). γινώσκονται = γίνονται γνωστοί· καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μέν ὡς ἐν φρουρῷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον = καὶ οἱ χριστιανοὶ κρατιοῦνται σάν σέ φυλακή στὸν κόσμο, ὅμως συγκρατοῦν καὶ ἐνώνουν τὸν κόσμο. Κάτι ἀνάλογο ὑπογραμμίζει καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος:

«Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τὶ ποιοῦν τὸ ἐν διαφόροις ὃν μέλεσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γάρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ο γάρ γέρων καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνήρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται» (Υπόμν. πρὸς Ἐφεσ. P.G. 62, U2-73).

Ἐπίνοια = σκέψη, ιδέα, σχέδιο. οἰκονομία = διοίκηση, διευθέτηση, ἀπερινόλητος = ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος, μή νικωμένους· εἶναι γνωστό πώς οἱ χριστιανοὶ, παρ' ὅλους τοὺς διωγμούς, δὲν καταβλήθηκαν,

άλλ' άντιθετα αύξήθηκαν και ξαπλώθηκαν παντοῦ. τοσούτω πλεονά-
ζοντας ἄλλους = τόσο περισσότερο άνεβάζουν τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων.
ταῦτα δύναμις ἔστι Θεοῦ· ἐννοεῖ τὴν παρουσία καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ
μέσα στό χριστιανισμό.

΄Η άνωτερότητα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Αύτός είναι ὁ Χριστιανισμός: ἡ μοναδική θρησκεία πού ἔχει γιά
μέλη της ἐπάνω στή γῆ πολίτες τοῦ οὐρανοῦ καὶ πού διαθέτει τῇ δύ-
ναμη τῆς θείας πνοῆς, ἀναθερμαίνοντας καὶ ἀναζωογονώντας ἔτοι
όλόκληρο τὸν κόσμο.

Οἱ χριστιανοί κατοικοῦν στή γῆ, ἀλλά νόμος τους είναι τό θέλημα
τοῦ Θεοῦ, πού εξεπερνάει ἄκομα καὶ τίς τελειότερες νομοθεσίες. Μέ
βάση τήν ἀγάπη, ὥπως τή δίδαξε καὶ τήν ἐφάρμοσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστός, ζούν μιά ζωὴ ἀνώτερη ηθικά, πού τούς κάνει νά διαφέ-
ρουν ποιοτικά κατά πολὺ ἀπό τούς ἄλλους. Γ' αὐτό καὶ ἡ παρουσία
τους στόν κόσμο είναι σάν τήν ψυχὴ μέσα στό σῶμα.

Οἱ χριστιανοί ἐνώνουν μέ τήν ἀγάπη τους τούς ἀρμούς τοῦ κό-
σμου καὶ προσφέρουν ζωὴ σέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Κατ' αὐτόν
τόν τρόπο, παρόλη τήν ἐξάπλωση τῆς ύλοιφροσύνης, συντελοῦν στό νά
βρεῖ ἡ κοινωνία μας τόν προσανατολισμό της καὶ νά γνωρίσει καλύτε-
ρες ἡμέρες. Ἀλλά τό σπουδαιότερο είναι πώς ὁ Χριστιανισμός ἔχει
μέσα του καὶ γύρω του τόν ἴδιο τό Θεό. "Ἐτσι γίνεται «δύναμις Θεοῦ»,
δηλ. ὅ,τι ύπεροχο καὶ ἀνώτερο ύπάρχει, πού μπορεῖ νά σώσει τόν
κόσμο.

΄Ερωτήσεις

1. Τί διαφορές ύπάρχουν ἀνάμεσα στούς χριστιανούς τῆς πρός Διό-
γητον Ἐπιστολῆς καὶ στούς χριστιανούς τῆς ἐποχῆς μας;
2. Είναι δυνατό νά συμμορφώνεται ὁ χριστιανός μέ τίς ὄποιεσδήποτε
ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου;
3. Τί σχετικό βρίσκεις ὅτι ύπάρχει στό Ματθ. 5, 38-44 καὶ στό κείμενο
τῆς πρός Διόγητον Ἐπιστολῆς;
4. Πώς ἀποδεικνύεται ιστορικά ἡ θεία προέλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ;

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

(`Ισιδώρου Πηλουσιώτου: Ἐπιστολαὶ 5, 186 Λόγος πρός
Ἐλληνας MG 78, 1437-1444 – ἀποστάσματα)

Ο ἄγ. Ἰσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης ἦταν ἔνας ἀπό τούς πιό μεγάλους πατέρες τῆς Ἑκκλησίας. Γεννήθηκε στό Πηλούσιο τῆς Κ. Αίγυπτου γύρω στό 350 και πέθανε τό 437. Ἔδρασε στήν Ἀλεξάνδρεια και ὡς μοναχός στό Πηλούσιο και ἔγινε ὄνομαστός γιά τόν καλό του χαρακτήρα, τήν ύποδειγματική του ζωὴ και τήν ἔξαιρετική του μόρφωση, πού ἀπέκτησε στήν κατηχητική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Θεωρεῖται ἔνας ἀπό τούς πιό σωστούς ἀντιπροσώπους τοῦ μοναχικοῦ Πνεύματος. Ἐγραψε 2000 ἐπιστολές, θαυμάσιες γιά τή μορφή και τό περιεχόμενό τους. Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ είναι ἀπό τήν ἐπιστολή 5, 186 και ἀναφέρεται στό θεολογικό και φιλοσοφικό θέμα τῆς θεοδικίας.

Κείμενο

Ὦ μειράκια (χρή ἃρα ὑμῖν ἀρχομένοις τοῦ βίου μηδὲν παράλογον φράσαι, ἀλλὰ τήν ἀλήθειαν ἀπαμφιάσαι), πάντων τῶν ὅντων ἡ δοκούντων ἀγαθῶν μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον ἔστιν ἡ ἀρετή· καὶ ταυτόν εἰσιν οἱ ταύτη συμβιοῦντες πρός τοὺς ἀμοιροῦντας, ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ θηρία· ἄγγελοι δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· βαδίζουσι γοῦν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἄγγέλοις ἐοικότες. Ὡσπερ γάρ λαμπτήρες ἐν σκότῳ ἔξαιφνης ἀφθέντες ἐπιστρέφουσι πρὸς ἑαυτοὺς τὰς τῶν ἄλλων ὅψεις, οὕτω καὶ οὗτοι τοὺς ἄλλους καὶ ἐκπλήπτουσι καὶ φωτίζουσιν. Οἱ δὲ ἀφέντες τὰ οἰκεῖα ἔπονται πρὸς τήν φωνὴν ἀγαλλόμενοι· καὶ γίγνονται πρὸς ἐκείνους, ὅ δὴ πρὸς τοὺς ποιμένας τὰ πρόβατα, συγχωροῦντες ἄγειν αὐτοὺς ὅπῃ ἡ βέλτιον· οἱ δὲ παραλαβόντες πειθηνίους ἐξηγοῦνται καθάπερ προφῆται τὰ μέλλοντα. Ἐπειδὴ γάρ πολλοὶ τῶν οὐ πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιουμένων λόγον, παρ' οἵς ἡ παραυτίκα ἡδονὴ καὶ ῥαστώνη μεῖζον ἰσχύει τοῦ ποθ' ὑστερον συνοίσοντος. Οἱ διὰ μὲν ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὰ παρόντα ἀγαπῶσι, διὰ δὲ σκαιότητα τρόπων τῶν μετά ταῦτα οὐδὲν προορῶσι τῶν ἐν χειροῖν μόνον φροντίδα τιθεμένοι φράζουσι· Τὸ παρὸν εὖ τίθει. Ἐκεῖνοι τὰ μέλλοντα σκοποῦντες προμηνύουσι, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκβάντων κατά τοὺς λόγους στεφανοῦνται καὶ ἀνακηρύττονται. Οὔτοι ζῶντες μὲν τὰς κεκλιμένας μὲν ὄρθοῦσι, τὰς δ' ἔστώσας

κοσμούσι πόλεις, τελευτήσαντες δὲ
έγκαταλείπουσι κέντρον τοῦ πό-
θου· ἐπίσημοι γάρ οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ
δὲ τὰ γένη, διηνεκῆς δὲ ἡ μνήμη
δικαιῶν. Ἀρετῆς γάρ ἐκτήσαντο
φύσιν, ἡς οὐ πέφυκεν ἄπτεσθαι τε-
λευτή...

Ἄλλα πολλοί, φασί, παρὰ τὴν
ἀξίαν εὐημεροῦσι, καὶ ἀρετῆς χω-
ρίς πλουτοῦσιν. Ὄμολογῶ μὲν
καγώ τοῦτο δὲ πῶς ἄν εἰκότως
ἀποτρέπειε τῆς ἀρετῆς, οὐ συν-
ορῶ... Σκοπήσετε δὴ τοῦτο, ὅτι ἀρε-
τῆς ἀπούσης εὐημεροῦσι τινες,
ἄλλὰ τινες ἄν ποτε ἡσαν ἐν τῷ εὐη-
μερεῖν τῆς ἀρετῆς παρούσης. Καὶ
μήν εἴτις ἐθέλοι μετά ἀκριβείας ζη-
τεῖν (εἰ γάρ καὶ παράδοξον δόξει τὸ
λεχθησόμενον, ἀλλ' ὅμως λελέξε-
ται) ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος μετά τῶν
εὐφρονούντων ἡ τῶν φαύλων εὔροι
τὴν ἀληθῆ εὐημερία γεγενημένην
εὐημερίαν ἔγωγε ὄριζομαι τὴν αὐ-
τάρκειαν ὀλισθηρὸν γάρ εἰς ἀκο-
λασίαν ἡ τῆς χορηγίας ἐτοιμότης...
Οὕ τε γάρ παρὰ τὴν ἀξίαν πλου-
τοῦντες, αὐτῷ τούτῳ παρ' ἀξί-
αν γνωριμότεροι καθίστανται οἱ δέ
εἰκότως εὐημεροῦντες, αὐτῷ τῷ
εἰκότως εὐημερεῖν οὐ παρέχουσι
τινι θαυμάζειν. Τὸ γάρ παράδοξον,
πλειώ ποιεῖ τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον.
Διὰ τοῦτ' ἵσως ἐλάττους ὄντες οἱ
παρὰ τὴν ἀξίαν εὐφερόμενοι, τὴν τοῦ πλείονος εἶναι δόξαν ἀπηνέγ-
καντο. Θῶμεν τοίνυν (χρὴ γάρ καὶ ἀπὸ συγκρίσεως τό δέον σκοπῆσαι)
ἵσους αὐτοὺς εἰναι· καὶ σκεψώμεθα πότερον ἀμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ
πλούτος, ἡ καθ' ἑαυτόν, Καὶ μήν ὁ μὲν τῆς εὐημερίας ἐπιλεπούσης τῷ
κτήματι τῆς ἀρετῆς ἔχει θαρρεῖν τὸν δὲ οἰχομένης τῆς εὐπραγίας ἀτι-
μον ἀνάγκη κεῖσθαι. Ὅποθώμεθα δὲ πᾶσαν φαθυμίας ὄδὸν ἐκκόπτον-

Ο ἄγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης.
(Τοιχογραφία 16ου αἰ. στή Μονή Βα-
τοπεδίου Ἀγ. Ὁρους).

τες, καὶ κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει, καὶ τοῖς μὲν τὴν ἀρετὴν, τοῖς δὲ τὸν πλοῦτον μεμερισμένως περιγίνεσθαι, καὶ μὴ μεταπίπτειν τὴν εὐημερίαν, ὥσπερ τὴν Κροίσου. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἰλετο μᾶλλον Σόλων εἶναι ἡ Κροίσος; Τίς δὲ οὐχὶ Πλάτων ἡ Διονύσιος; τίς δὲ οὐ Σωκράτης μᾶλλον, ἡ Ἀρχέλαος; καὶ τί δεῖ πολλούς φιλοσόφους καταλέγειν, καὶ συγκρίνειν τυράννοις, ὧν καὶ ἡ μνήμη ἂν ἐσβέσθη, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τε καὶ σοφίαν; Εἰ δὲ καὶ κεχώριστο ταῦτα τῇ φύσει, τὴν ἀρετὴν πρὸ τῆς εὐημερίας αἱρετέον· τί καταρραθυμοῦμεν τὸν τῆς ἀρετῆς προδιδόντες στέφανον; Τούτων μὲν οὖν καὶ ἄλλων πολλῶν ἔνεκεν, ὡς παϊδες ἐκ νέας ἡλικίας χρή τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. Παντὶ τοίνυν θυμῷ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἄθλους ἀποδυτέον.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Μειράκον: νέος - νεαρός. ἀπαμφιάσαι: (ἀπὸ - ἀμφιάζω) ἀπογυμνώνω. χρὴ ἀπαμφιάσαι τὴν ἀλήθειαν: εἶναι ἀνάγκη νά δῆτε καθαρά ὅλη τὴν ἀλήθεια. ἀμοιροῦντας (α μοίρα - ἀμοιρῶ δέν ἔχω κλῆρο, μερίδιο). ἐκπλήττουσι: (ἐκπλήττω, ξαφνιάζω) τούς ξαφνιάζουν. ὅπη ἡ βέλτιστον: ὅπου εἶναι τό καλύτερο. πειθήνιος: ύπάκουος. ραστώνη: ἀνάπαισις, νωθρότητα, καλοπερασιά. ποθ' ύστερον συνοίσοντος (συμφέρω): τοῦ μελλοντικοῦ συμφέροντος. σκαιότητα τρόπων: ἀναισθησία. τῶν ἐν χειροίν: (δυϊκός ἀριθμός) στά δυό τους χέρια. «τό παρόν εὐτίθει»: ρίξτο εξώ, ζῆσε τή ζωή σου. τάς κεκλιμένας πόλεις ὁρθοῦαι: τίς πόλεις, πού ἔχουν ξεφύγει ἀπό τό σωστό δρόμο τίς ξαναφέρνει στό σωστό δρόμο. τελευτήσαντες ἐγκαταλείπουσι κέντρον πόθου: ὅταν πεθάνουν ἀφήνουν στούς ἄλλους τόν πόθο γιά τὴν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. οὐ συνορῶ: δέν καταλαβαίνω. τῆς ἀρετῆς προσούσης: μαζί μέ τὴν ἀρετή. εὐφρονοῦντες: ἐκείνοι πού σκέφτονται σωστά. αὐτάρκεια: ἡ οικονομική ἀνεξαρτησία. ἡ τῆς χορηγίας ἑτοιμότης: ἡ δυνατότητα νά ξοδεύει κανείς πολλά, ὁ πλούσιος. Τό γὰρ παράδοξον... λόγον: ὅ,τι εἶναι παράξενο κάνει θόρυβο γύρω ἀπ' τό ὄνομά του. διὰ τοῦτο ἵσως... ἀπηνέγκαντο: γι' αὐτό, ἂν καὶ εἶναι πολύ λιγότεροι αὐτοί πού ἔχουν πάρει φήμη χωρίς νά τό ἀξίζουν. ἐν τούτοις φάνονται ὅτι εἶναι πολύ περισσότεροι. θῶμεν: ἄς δεχθοῦμε. ύποθώμεθα: ἄς ύποθέσουμε. κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει: ὅτι καταφέραμε νά τά χωρίσουμε μεταξύ τους. ἀποδυτέον: ἄς ἀποδυθοῦμε, ἄς ξεκινήσουμε.

Αναγωγή στή σημερινή ἐποχή

Η εὐημερία εἶναι ἡ πιό σπουδαία καὶ ἐπίμονη ἀναζήτηση ὥχι μο-

νάχα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἀλλά καὶ τῶν ἀνθρώπων κάθε ἐποχῆς. Ὁ ἀνθρωπὸς ὅμως στήν προσπάθειά του γιά «μιά καλύτερη ζωὴ» κάνει πολλά λάθη καὶ πιὸ πολλά ὁ νέος πού στερεῖται καὶ τῇ γνώσῃ καὶ τῇν πεῖρᾳ. Κατά τὸν Ἰσίδωρο τὸν Πηλουσιώτη εὐημερία χωρίς ἀρετὴ δέν ύπαρχει. Ἀν κάτι δίνει ἀξία στήν ὁποιαδήποτε εὐημερία, μικρὴ ἡ μεγάλη, αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρετὴ. Οἱ ἀνθρωποὶ ὅμως νομίζουν πώς τὰ ὑλικά ἀγαθά ἔξασφαλίζουν τήν εὐημερία. Αὐτό ὅμως εἶναι τόσο μεγάλο λάθος καὶ ἀποδεικνύεται καθημερινά τραγικό, γιατί «πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν οἱ δέ ἐκήτοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ». Δέν εἶναι ὁ πλούτος πού χαρίζει τήν εὐημερία. Δέν εἶναι ὅμως οὕτε καὶ ἡ κοσμικὴ δόξα: «εἰδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον ύπερ τάς κέδρους τοῦ λιβάνου» καὶ ὑστερα ἀπό λίγο χρόνο, μόλις πέρασε ἡ δόξα. «ἐζήτησα τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐχ εύρεθη». Ἡ ιστορία στό πέρασμά της ἔχει παρασύρει καὶ ἔχει θάψει στήν ἀφάνεια τόσα μεγάλα ὄνόματα «κατά κόσμον» πλούσιων καὶ δοξασμένων ἀνθρώπων «καὶ τό μνημόσυνο αὐτῶν» ἔχει ξεθωριάσει στή μνήμη τῶν ἀνθρώπων. Ὁμως ἔχει ύψωσει λαμπρούς ναούς στή μνήμη ἀγίων ἀνθρώπων πού μέ τήν ἀρετὴν τους κατόρθωσαν καὶ τούς συναθρώπους τους νά βοηθήσουν γιά νά εὐημερήσουν καὶ παραδείγματα φωτεινά νά δώσουν γιά ὅλες τίς γεννεές πού ἀκολουθοῦν μέχρι σήμερα. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό εἶναι τόσο γνωστό ὅτι ὅλα τά ἀνθρώπινα «παρέρχονται» ὁ πλούτος, ἡ δόξα, ἡ φήμη. Ἐκεῖνο πού παραμένει αἰώνιο εἶναι ἡ ἀρετὴ. Γι' αὐτό καὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης προτρέπει «τήν ἀρετὴν πρό τῆς εὐημερίας αἰρετέον».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ σχέση ἀρετῆς καὶ εὐημερίας;
2. Ποιά παραδείγματα ἀρετῆς θυμάστε ἀπό τά σχολικά σας μαθήματα;
3. «Πότερον ἄμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ πλούτος ἢ καθ' ἔαυτόν»;

Μάθημα 49ο

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

(Μ. Βασιλείου «Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ» §§ 7 - 9 Ἐπιλογή, Ε.Π.Ε. 7, 150.161)

Ο Μέγας Βασίλειος εξήσει στήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας ἀπό τό 330-378 μ.Χ.. Ἀπέθανε νέος ἀφοῦ πραγματοποίησε στή σύντομη ζωὴ του τεράστιο πνευματικό ἔργο χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀλλά καὶ κηρυκτικό ἔργο σπάνιο καὶ περισπούδαστο. Σὲ ἡλικία 38 ἐτῶν (τό 368) πού ἔγινε ἡ μεγάλη πείνα καὶ ἡρασία στήν Καππαδοκία ἐκφώνησε τήν ὄμιλία του «ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ», ἀπό τήν ὥποια είναι τά ἀποσπάσματα πού παραθέτονται. Μέ τήν ὄμιλία του προσπαθεῖ νά ἀποτρέψει ἀπό τήν πλεονεξία καὶ νά προτρέψει στή φιλανθρωπία καὶ τή χριστιανική ἀγάπη.

Κείμενο

Τὸ τοῦ λιμώττοντος νόσημα, λιμός, οἰκτρὸν πάθος ἔστι. Λιμός ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑπάρχει τὸ κεφάλαιον, πάντων θανάτων μοχθηρὸν τέλος οὗτος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων κινδύνων, ἡ ξίφους ἀκμὴ τήν τελευτήν ὀξέως ἐφίστησιν, ἡ πυρὸς ὁρμὴ συντόμως τὸ ζῆν ἀποσβέννυσιν, ἡ θηρία τοῖς ὁδούσι διασπαράξαντα ὅσα καίρια τῶν μελῶν οὐ συχωρεῖ τή παρολκή τῆς ὁδύνης τιμωρηθῆναι. Λιμός δὲ ἀργὸν ἔχει τὸ κακόν, παρέλκουσαν τήν ἀλγηδόνα, ἐγκαθημένην τήν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσαν, θάνατον ἀεὶ παρόντα καὶ ἀεὶ βραδύνοντα. Ἡ σάρξ ὡς ἀράχνιον τοῖς ὁστέοις περίκειται. Ὁ χροῦς ἄνθος οὐκ ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν φεύγει, ἐκτηκομένου τοῦ αἷματος τὸ λευκὸν οὐκ ἔστι, τῆ iσχνότητι τῆς ἐπιφανείας μελαινομένης... Ὁρᾶς καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Θεὸν τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθῶν πολλάκις παρατρέχοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς πεινῶσι ταπεινῶς σπλαχνιζόμενον· «σπλαχνίζομαι γὰρ» φησίν, «ἐπὶ τὸν ὄχλον» (Ματθ. 15, 32).

Διὸ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ κρίσει, ἔνθα προσκαλεῖται τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, τήν πρώτην τάξιν ὁ μεταδοτικὸς ἐπέχει· ὁ τροφεὺς πρωτοστάτης τῶν τιμωμένων· ὁ τὸν ἄρτον χορηγήσας πρὸ πάντων καλεῖται. Ὁ ἀκοινώνητος καὶ φειδωλὸς πρὸ πάντων ἀμαρτωλῶν τῷ πυρὶ παραδίδοται...

Αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγῆματα. Παρὰ τισιν ἐκείνων νόμος φιλάνθρωπος μίαν τράπεζαν, καὶ κοινά τὰ σιτία, μίαν ἔστιαν σχεδὸν τὸν πολυάνθρωπον δῆμον ἀπεργάζεται. Καταλείψωμεν τοὺς ἔξωθεν καὶ ἐπέλθωμεν τὸ τῶν τρισχιλίων ύπόδειγμα: τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα, ὥστε ἡν αὐτοῖς ἄπαντα κοινά, ὁ βίος, ἡ ψυχὴ, ἡ συμφωνία, ἡ τράπεζα κοινή, ἀδιάίρετος ἀδελφότης, ἀγάπη ἀνυπόκριτος, τὰ πολλὰ σώματα ἐν ἐργαζομένῃ, τὰς διαφόρους ψυχὰς εἰς ὅμονοιαν ἀρμόζουσα.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Λιμός: πείνα. αὐχμός: ξηρασία. τὸ κεφάλαιον: τὸ κυριότερο, τὸ βαρύτερο (ό πιο ὁδυνηρός). Εἴφους ἀκμὴ τὴν τελευτὴν ὀξέως ἐφίστησιν: Ἡ αἰχμὴ τοῦ ξίφους φέρνει ἀμέσως τὸ θάνατο.. συγχωρεῖ: ἐπιτρέπει. παρολκή: ἀργοπορία, παράταση. οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὁδύνης τιμωρηθῆναι: Δέν ἐπιτρέπει νά τιμωρθούν μέ τὴν παράταση τοῦ πόνου, παρέλκουσαν τὴν ἀλγηδόνα: κάνει τὸν πόνο νά παρατείνεται. ἐγκαθημένην τὴν νόσουν καὶ ἐμφωλεύουσαν: Κάνει τὴν ἀρρώστια μόνιμη στό σώμα καὶ ὑπουλη. περίκειται: περιβάλλει, σκεπάζει. ἔκτηκομένου: (ἐκ τῆκομαι: λιώνω, καταστρέφομαι ἐντελῶς), ἐπειδή καταστρέφεται. μεταδοτικός: ὁ ἐλεήμονας. φειδωλός: τσιγγούνης, φιλάργυρος. αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγῆματα: "Ἄς σεβαστοῦμε (ἄς παραδειγματιστοῦμε) τὰ διηγῆματα τῶν Ἐλλήνων τὰ σχε-

Ο ιεράρχης Μέγας Βασίλειος.

τικά μέ τη φιλανθρωπία. (Πιθανόν νά ἀναφερεται στά κοινά συσσίτια που είχε καθιερώσει η Σπαρτιατική πολιτεία). ἀπεργάζεται: (ἀπεργάζομαι: όλοκληρώνω) κατόρθωσε νά κάμει. τῶν τρισχιλίων ύποδειγμα: 'Υπονοει τούς τρεῖς χιλιάδες ἀνθρώπους που πίστεψαν στό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου και πού ζούσαν σέ μία κοινωνία ἀγάπης ἔχοντας τά πάντα κοινά, χωρίς νά ύπάρχει ἀνάμεσά τους οὔτε ἔνας φτωχός ή πεινασμένος (Πράξ. 2,37 ἐξ.)Τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα: Ζηλῶ = ἐπιθυμῶ μέ ζῆλο νά ἀποκτήσω κάτι (σύνταγμα: κανονισμοί) Νά προσπαθήσουμε νά ζήσουμε σύμφωνα με τόν τρόπο που ζούσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί.

'Υποδείξεις γιά πρακτικές ἐφαρμογές

'Ο ἄνθρωπος μέ πολύ φόβο και ἀγωνία στάθηκε μπροστά στά τραγικά ἀποτελέσματα που είχαν οἱ διάφορες καταστροφές ἀπό πείνα, ξηρασία, ἀρρώστια, κατακλυσμό κ.τ.λ. Σ' αὐτές τίς δύσκολες ὥρες μοναδική καταφυγή τοῦ ἀνθρώπου είναι ὁ Θεός, πού μόνον Αὐτός μπορεῖ νά ἀποτρέψει τό φυσικό κακό ή νά δώσει τήν ἀνακούφιση και παρηγορία κατά τή διάρκεια τής δοκιμασίας.

'Ο ἄνθρωπος ὅμως, σέ τέτοιες δύσκολες στιγμές πρέπει νά μή σκέφτεται μονάχα τόν ἑαυτό του, ἀλλά νά «συμπάσχει» μέ τούς ἄλλους και νά κάνει ὅτι μπορεῖ γιά νά βοηθήσει τούς πάσχοντας.

'Ο Μ. Βασίλειος ὅχι μονάχα στήν ὄμιλία του αὐτή προτρέπει σέ εργα ἀγάπης, στήν ὥρα μάλιστα τοῦ πόνου και τής δοκιμασίας, ἀλλά ὁ ἕιδος σ' ὅλόκληρη τή ζωή του δέν ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἀπό τήν ἀσκηση και πραγματοποίηση τής προσεγμένης και ὄργανωμένης φιλανθρωπίας.

Τέτοιες δοκιμασίες, μικρές ή μεγάλες περνοῦν οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς. 'Ο αιώνας πού ζούμε σήμερα είναι γεμάτος ἀπό καταστροφές και ἀνθρωποκτονίες τόσες και τέτοιες, πού ὅμοιες δέν ύπάρχουν στούς προηγούμενους αἰώνες. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, πού γέμισαν τό πρόσωπο τής γῆς μέ νεκρούς, ἔγιναν μέσα στόν αἰῶνα μας. Τά όπλοστάσια τῶν μεγάλων τής γῆς είναι γεμάτα μέ τέτοια ὅπλα πού. ἂν γίνει κάποιο λάθος, ἀπειλείται μέ ἀφανισμό ὅλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος. Και ὅλα ἀύτά γίνονται σέ μιά ἐποχή πού ή ἐπιστήμη, ή τέχνη, ή γνώση βρίσκονται σέ μεγάλα ύψη ἀκμῆς και προόδου.

Μπροστά στίς σύγχρονες καταστροφές και στίς ἀπροσδιόριστες μελλοντικές δοκιμασίες ὁ χριστιανός, πού ἔχει δοκιμάσει τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τί θά μπορέσει νά προσφέρει; 'Ο Μ. Βασίλειος στή θεία

Λειτουργία του παρακαλεῖ τό Θεό νά «λαλήσει ἀγαθά» εἰς τά ὡτα τῶν δυνατῶν τῆς γῆς γιά τήν «Ἐκκλησία». Του.

Έκτος ὅμως ἀπ' αὐτὸ ό εὔσεβής χριστιανός δέν περιμένει ποτέ κάποια μεγάλη δοκιμασία γιά νά προσφέρει τήν ἀγάπη του. "Ολη ἡ γῆ είναι γεμάτη ἀπό πεινασμένους και πονεμένους ἀνθρώπους, πού περιμένουν κάποιο στοργικό χέρι νά ἀνακουφίσει και νά βοηθήσει στή δύσκολη ὥρα.

Ἐρωτήσεις

1. Είναι χρέος ἡ συμπαράσταση σ' ἐκείνους πού δυστυχοῦν; Γιατί;
2. Χρειάζεται καμιά ἵκανότητα γιά νά μπορεῖ ὁ χριστιανός νά βλέπει και νά βρίσκει αὐτούς πού δυστυχοῦν;
3. Μπορεῖτε νά φαντασθεῖτε χριστιανούς νά περνοῦν δίπλα ἀπό δυστυχισμένους ἀνθρώπους και νά «ἀντιπαρέρχονται»;
4. Μέ ποιούς τρόπους μπορεῖ κανείς νά βοηθήσει στή διάρκεια μιᾶς θεομηνίας, ἔστω και ἂν δέν είναι ὁ ἴδιος πλούσιος;

Μάθημα 50ο

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

(Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά 100, Περί πνευματικῆς τελειότητος, κεφ. 20-21)

Ο Διάδοχος Φωτικῆς είναι ἔνας σπουδαῖος Ἑλληνας ιεράρχης πού ἔζησε τόν 5ο αιώνα. Ἔδρασε ὡς ἐπίσκοπος στήν πόλη τῆς Ἡπείρου Φωτική, πού βρισκόταν κοντά στή σημερινή Παραμυθιά. Διακρίθηκε ὡς ἀσκητής και ἀγωνίστηκε ἐναντίον τῶν αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς του και μάλιστα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ.

Ο Διάδοχος ὑπῆρξε ἀξιόλογος συγγραφέας. Ἀπό τά ἔργα του πού διασώθηκαν, τό σημαντικότερο είναι τά «Κεφάλαια Γνωστικά ἐκατόν». Τό ἔργο αὐτό ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπό τούς εἰδικούς ὡς τό καλύτερο νηπτικό ἐγχειρίδιο πού γράφτηκε μέχρι τόν 5ο αιώνα. Στήν ἀρχή ὁ Διά-

«Τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ούρανόθεν δεξάμενος, θεῖος Φωτικῆς Ποιμενάρχης ἀνεδείχθης Διάδοχες καὶ πράει καὶ οσφίᾳ ἀληθῇ, καὶ θείων διδαγμάτων τῷ φωτί: πρός ἐνθέους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, ιθύνεις τούς βοῶντας σοι· δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ· δόξα τῷ σέ στεφανώσαντι· δόξα τῷ χορηγοῦντι διά σου χάριν καὶ ἔλεος.»

(Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἅγιου)

δοχος θέτει δέκα «օρους» (= ἀρετές), τίς όποιες πρέπει νά έχει ο πιστός. Ἀπό αύτό τό ἔργο είναι και τό κείμενο που άκολουθεῖ στό όποιο, τονίζεται ή άξια τῶν καλῶν ἔργων σέ συνδυασμό μέ τήν ἀληθινή πίστη.

Κείμενο

Πίστις ἄεργος και ἔργον ἄπιστον τόν αὐτόν τρόπον ἀποδοκιμασθήσονται δεῖ γάρ τόν πιστόν πίστιν ἐπιδεικνυμένην τά πράγματα τῷ Κυρίῳ προσφέρειν. Ούδε γάρ τῷ πατρὶ ήμῶν Ἀθραάμ εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο ή πίστις, ἃν μή καρπόν αὐτῆς τόν παιδὰ προσήνεγκεν.

(Κεφ. Κ')

Ο ἀγαπῶν τόν Θεόν και πιστεύει γνησίως και τά ἔργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ ὄσιώς· ὁ δέ πιστεύων μόνον και μή ὥν ἐν τῇ ἀγάπῃ ούδε αὐτήν τήν πίστιν ἦν δοκεῖ ἔχειν ἔχει· ἐλαφρότητι γάρ τινι πιστεύει νοός ως ὑπό τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μή ἐνεργούμενος. Πίστις οὖν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη τό μέγα τῶν ἀρετῶν.

(Κεφ. Κα')

Ἐρμηνευτικές Παρατηρήσεις

Κεφ. 20: Πίστις ἄεργος και ἔργον ἄπιστον: Πίστη χωρίς ἔργο και ἔργο χωρίς πίστη. Πίστιν ἐπιδεικνυμένην τά πράγματα: Πίστη πού ἀποδεικνύεται στά πράγματα, στήν πραγματικότητα. Σχετικό είναι και τό χωρίο Τίτου, 2, 10. τῷ Κυρίῳ προσφέρειν: Τά ἔργα τῆς ἀγάπης ως ἐκδήλωση πίστεως πρέπει νά ἀποτελούν προσφορά στό Θεό. τῷ πατρὶ ήμῶν Ἀθραάμ: Πατέρας ὅλων τῶν πιστῶν θεωρεῖται ὁ πατριάρχης Ἀθραάμ. Γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἐκ πίστεως Ἀθραάμ, ὃς ἐστι πατὴρ πάντων ήμῶν» (Ρωμ. 4, 16). εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο: Λογαριάστηκε γιά τή δικαιωσή του. Ὁ Ἀθραάμ ἔγινε δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὥχι μόνο γιά τή μεγάλη του πίστη ἀλλά και γιά τήν πρόθυμη ὑπακοή του στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ θυσία τοῦ Ἰσαάκ ἀποτελεῖ καρπό τῆς πίστεως τοῦ Ἀθραάμ.

Κεφ. 21: γνησίως: Εἰλικρινά, χωρίς ύστεροβουλία. ἐπιτελεῖ ὄσιώς: Ἐκτελεῖ μέ τόν τρόπο πού πρέπει, μέ iερότητα. και μή ὥν ἐν τῇ ἀγάπῃ: Και δέν περικλείει μέσα του τήν ἀγάπη. Ὁταν λείπει ή ἀγάπη ἀπό τόν ἄνθρωπο, τότε είναι ἀμφίβολο, ἃν αὐτός ἔχει πραγματική πίστη. δοκεῖ ἔχειν: Νομίζει ὅτι ἔχει. ἐλαφρότητι γάρ τινι πιστεύει νοός: Πιστεύει δηλαδή ἀπό κάποια ἐπιπολαιότητα τοῦ νοῦ. Συνήθως ὅμως ὁ ἄνθρωπος

πιστεύει πιό πολύ μέ τήν καρδιά, βιωματικά, καί λιγότερο μέ τό μυαλό του. ώς ύπο τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μὴ ἐνεργούμενος: Διότι δέν ἐνεργεῖ κάτω ἀπό τό μέγεθος τῆς λαμπρότητας τῆς ἀγάπης. Μέ τίς λέξεις «βάρος» καί «δόξα» ὁ Διάδοχος Φωτικῆς ὑπογραμμίζει τήν ιδιαίτερη σημασία πού ἔχει γιά τόν πιστό ἡ ἀγάπη πού ἐκδηλώνεται μέ ἔργα ἀρετῆς καί φιλανθρωπίας. πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη: Πίστη πού παρουσιάζεται μέ ἔργα ἀγάπης.

Βασικές ἀλήθειες

1. Ἡ γνήσια καί ζωντανή πίστη πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ἔργα.

‘Ο χριστιανός, λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς, πρέπει νά ἔχει πίστη στό Θεό, ἡ ὁποία νά ἀποδεικνύεται στήν πράξη μέ τά καλά ἔργα. Δέν ἀρκεῖ νά εἴμαστε χριστιανοί, πρέπει καί νά ζοῦμε ὡς ἀληθινοί χριστιανοί. «Τί τό ὄφελος, ἐάν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δέ μή ἔχῃ» (Ιακ. 2,14). ‘Ο πιό σωστός τρόπος, γιά νά ἐκδηλώσει ὁ χριστιανός τήν ἀληθινή πίστη είναι τά καλά ἔργα. Αύτά τά ἔργα είναι εὐάρεστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, γιατί δείχνουν ὅτι ὁ πιστός ἀγωνίζεται καί προσπαθεῖ νά ζει σύμφωνα μέ τό θειό θέλημα. Μέ ἄλλα λόγια τά ἔργα ἐκφράζουν τήν πνευματικότητα τοῦ χριστιανοῦ καί τό βαθμό τῆς πίστεώς του. “Οχι λοιπόν ‘ἀεργος πίστις’, λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς. “Εχουμε ὑποχρέωση νά παρουσιάζουμε ἔργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας. Δέν μπορεῖ ὁ χριστιανός νά όμοιογει πίστη στό Θεό καί συγχρόνως νά ἀδικεῖ, νά ἐχθρεύεται καί νά συκοφαντεῖ. Νά βλέπει τόν πόνο καί νά ἀδιαφορεῖ, τή δυστυχία καί νά μή βοηθᾶ. ‘Ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν’, τονίζει ὁ ἄγιος Ἰάκωβος. Τά καλά ἔργα είναι καρπός τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ἀπαιτοῦν θυσίες καί προσωπική συμμετοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ὁ Ἀβραάμ, πού προσέφερε τό γυιό του θυσία στό Θεό, ὡς καρπό τῆς μεγάλης του πίστεως. Ἀλλά καί ὅλοι οἱ μάρτυρες καί ἄγιοι τῆς Ἑκκλησίας εύχαριστησαν τό Θεό μέ τή μεγάλη πίστη τους καί τήν ἐνάρετη καί ἄγια ζωή τους, πού ἤταν γεμάτη πράξεις ἀγάπης καί καλωσύνης.

2. Τά ἔργα τῆς πίστεως είναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης.

Τό ὑπογραμμίζει ὁ ἐπίσκοπος Φωτικῆς: ‘Ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τό Θεό, λέει, καί γνήσια πίστη ἔχει καί τά ἔργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ. Ἡ εἰλικρινής ἀγάπη στό Θεό ὀδηγεῖ καί στήν ἀγάπη πρός τόν ἄλλο. τό συνάνθρωπο. “Αν δέν ἔχουμε ἀγάπη στόν συνάνθρωπό μας, δέν μπορεῖ

νά λέμε ότι άγαπᾶμε ἀληθινά τό Θεό. Ὁραιότατα τό τονίζει ὁ ἅγιος τῆς ἀγάπης, ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ἐάν τις εἰπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστιν» (Α' Ἰωάν. 4,20).

3. Τά ἔργα τῆς ἀγάπης πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ iερότητα.

Τά καλά ἔργα ώς ἔκφραση ἀγάπης ἔχουν σκοπό νά βοηθήσουν κάποιον, γιά νά ἀντιμετωπίσει μιά ύλική ἡ ἡθική ἀνάγκη του. Σ' αύτές τις περιπτώσεις ἡ συμπαράστασή μας πρέπει νά γίνεται μέ προσοχή. Μέ κανένα τρόπο δέν πρέπει νά θιγεῖ ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Διάδοχος χρησιμοποιεῖ τή λέξη «όσιως» (= μέ iερότητα), γιά νά τονίσει ότι τά ἔργα τῆς ἀγάπης είναι ἔργα iερά καὶ γιά τό λόγο αὐτό θά πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ μεγάλη προσοχή. Καὶ ἀκόμη νά ἀναφέρονται στό Θεό, ἀφοῦ ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις πίστεως. Προσφέρουμε στό Θεό τά ἔργα τῆς ἀγάπης μας, ἐπειδή Αὐτός μᾶς δίδαξε νά τά ἐπιτελοῦμε. Ἀλλά τά ἔργα τῆς πίστεως ἔχουν καὶ σωτηριολογικό σκοπό. Ἀποβλέπουν δηλαδή ὥχι μόνο στή θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά καὶ στή σωτηρία τῆς ψυχῆς του. "Οταν οἱ ἀνθρωποι δοῦν τά καλά ἔργα τῶν χριστιανῶν, θά δεχθοῦν καὶ τό λυτρωτικό μήνυμα καὶ θά δοξάσουν τό Θεό (Ματθ. 5,16).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν είναι ἀρκετό νά πιστεύουμε μόνο, ἀλλά χρειάζεται νά ἐπιτελοῦμε καὶ ἔργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας;
2. Ποιά συγκεκριμένα ἔργα ἀγάπης μπορεῖτε νά παρουσιάσετε στό σχολικό καὶ μαθητικό περιβάλλον;
3. Σέ τί διαφέρει ἡ ἀγαθοεργία ἐνός χριστιανοῦ ἀπό ἐκείνη τῶν ἀλλοθρήσκων;

Κείμενα

Τῆς Ξηρανθείσης συκῆς διά τήν ἀκαρπίαν τό ἐπιτίμιον φοβηθέντες ἀδελφοί, καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας προσάξωμεν Χριστῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος. (Ἀπό τήν ύμνολογία τῆς Μεγ. Ἐβδομάδος).

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

(Άγιου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: 'Ομιλία εἰς τούς ἀνδριάντας (21) ἀποσπάσματα)

Ο ιερός Χρυσόστομος γεννήθηκε στήν Ἀντιόχεια τό 344-354 καὶ ἀπέθανε στίς 14 Σεπτεμβρίου τό 407 στά Κόμανα τοῦ Πόντου Ἀνήκει στήν τάξη τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν τεράστια πνευματική του προσφορά στήν Ἐκκλησία καὶ τήν πραγματοποίηση τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης σ' ὄλοκληρη τή ζωή του. Είναι ὁ ἅγιος Ἱεράρχης πού ἀγωνίζεται μὲν κάθε τρόπο γιά τό Λαό καὶ τήν Ἐκκλησία. Ὄταν ἐκδηλώθηκε ἡ ὄργη τοῦ Θεοδοσίου κατά τῶν κατοίκων τῆς Ἀντιοχείας (ἐπειδὴ κατέστρεψαν τούς ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογένειας γιά τούς νέους φόρους πού ὅρισε) ὁ ιερός Χρυσόστομος κατόρθωσε καὶ τόν αὐτοκράτορα νά γαληνέψει καὶ τό Λαό νά σώσει ἀπό τήν ὄργη του. Τότε ἐκφωνήθηκαν οἱ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τούς ἀνδριαντας».

Κείμενο

Ἡ πόλις μὲν γάρ ηύδοκίμησεν, ὅτι κινδύνου τοιούτου καταλαβόντος, παραδραμοῦσα πάντας τοὺς ἐν δυναστείαις, τοὺς πλοῦτον πολὺν περιβεβλημένους, τοὺς μεγάλην παρὰ βασιλεῖ δύναμιν ἔχοντας, ἐπὶ τήν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ἵερα τοῦ Θεοῦ κατέφυγε, καὶ μετὰ πολλῆς πίστεως τῆς ἄνωθεν ἐσυτὴν ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος. Πολλῶν γοῦν μετὰ τήν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος τοὺς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας θορυβούντων καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἀφίσαι τῆς ὄργης ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ παροξύνεται μειζόνως, καὶ περὶ κατασκαφῆς ὄλοκλήρου τῆς πόλεως βουλεύεται, καὶ ἔτερα πολλῷ πλείονα τούτων θρυλούντων, οἱ δεδεμένοι τότε οὐδὲν ἐγίνοντο ἐκ τῆς φήμης ταύτης δειλότεροι, ἀλλ' ἡμῶν λεγόντων ὡς ψευδῆ ταῦτα, καὶ διαβόλου μαγγανείας ἐστὶν ἔργα βουλομένου καταβαλεῖν ὑμῶν τὰ φρονήματα, οὐδὲν δεόμεθα τῆς διὰ λόγων παρακλήσεως πρὸς ἡμᾶς ἔλεγον. Ἰσμεν γάρ οὖ τήν ἀρχὴν κατεφύγομεν, καὶ ποίας ἐλπίδος ἐσυτούς ἐξεκρεμάσαμεν· τῆς ἵερᾶς ἀγκύρας τήν σωτηρίαν ἡμῶν ἐξηρτήσαμεν· οὐκ ἀνθρώπῳ ταύτην ἐνεπιστεύσαμεν, ἀλλὰ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ...

Καὶ ὁ μὲν ἵερεύς, εὔδόκιμος γέγονε παρὰ Θεῷ, καὶ ἀνθρώποις, τὸν βασιλέα δὲ τοῦ διαδήματος λαμπρότερον τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐκόσμησε.

Πρῶτον μὲν δῆλον ἐγένετο, ὅτι ἄπερ οὐδενὶ ἔτέρῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ἱερεῦσιν ἐπειτα ὅτι καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους τὴν χάριν ἔδωκε, καὶ τὴν ὄργην ἔλυσεν...

Ἐννόησον γάρ ήλικον ἐστὶ τοὺς μετὰ ταῦτα πάντας ἀκούειν, ὅτι πόλεως οὕτω μεγάλης καὶ ὑπευθύνου, κολάσει καὶ τιμωρίᾳ γενομένης, πεφρικότων ἀπάντων, καὶ δεδοικότων στρατηγῶν καὶ ὑπάρχων καὶ δικαστῶν, καὶ οὐδὲ φωνῇ ρήξαι τολμώντων ὑπὲρ τῶν ἀθλίων ἐκείνων, εἰς παρελθόν πρεσβύτης τοῦ Θεοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐγκεχειρισμένος ἀπὸ τῆς ὥψεως μόνης αὐτῆς, καὶ ψιλῆς τῆς συντυχίας ἐνέτρεψε τὸν κρατοῦντα· καὶ ὁ μηδενὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐχαρίσατο, ἐνὶ γέροντι τοῦτο ἔδωκε τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους αἰδεσθείς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ηύδοκίμησεν: (εὔδοκιμῷ = ἔχω καλή φήμη), ἡ πόλις ηύδοκίμησεν: Ἡ πόλη πῆρε μεγάλη φήμη ἀπ' τὸ πῶς ἀντιμετωπίστηκε. παραδραμοῦσα: (παρατρέχω, παραμερίζω). Ἀφοῦ ἄφησε στὴν ἄκρη. ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος: στήριξε τὴν ἐλπίδα της. μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος: Ὁ κοινός πατέρας ἤταν ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Φλαβιανός. Αὐτός ταξίδεψε στὴν Κωνσταντινούπολη μέσον ποτό νά καταπραύνει τὴν ὄργη τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου. τοὺς τὸ δεσμωτήριον οίκουντας: Ἡταν ἐκεῖνοι

Ο ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Βημόθυρο ΙΖ' αι.)

πού είχαν συλληφθεί μετά τή στάση και είχαν φυλακιστεῖ. Ισμεν γάρ ού τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν: Ξέρουμε σέ τίνος τήν ἔξουσία καταφύγαμε. εύδοκιμος: Εἶχε καλή φήμη. ἀπέρ οὐδενί ἐτέρῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ἰερεῦσιν: Δείχνει τέτοια εὕνοια στούς ἰερεῖς, ὅπως σέ κανέναν ἄλλον. Ἐννοεῖ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο, ὁ ὁποῖος ἀκουσε τὸν Ἐπίσκοπο Φλαβιανό καὶ φάνηκε πιό ἐπιεικῆς στούς ἐπαναστάτες. δεδοικότων τῶν στρατηγῶν: (δέδοικα = φοβοῦμαι). Ἐπειδή φοβόνταν οἱ στρατηγοί. ψιλὴ συντυχία: ἀπλή, χωρίς ἐπισημότητα ἐπίσκεψη.

“Αλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας

Ολοι οι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας είχαν γιά μέριμνά τους ὥχι μονάχα τό διδακτικό ἔργο, ἀλλά καὶ τό φιλανθρωπικό, πού ἤταν μιά ἔμπρακτη ἀπόδειξη τής ἀγάπης πρός τὸν πλησίον. Αὐτή ἡ ἀγάπη ἐκδηλωνόταν καὶ σάν ἀγώνας γιά τή σωτηρία τοῦ λαοῦ ἀπό πολλούς κινδύνους πού παρουσιάζονταν. Ολόκληρη ἡ Ἐκκλησιαστική Ἰστορία είναι γεμάτη ἀπό τά φωτεινά παραδείγματα τῶν ἀγίων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας πού πρωτοστατοῦσαν σέ ἔργα εὐεργετικά καὶ σωτήρια γιά τό λαό. Καὶ δέν είναι μονάχα τά γνωστά παραδείγματα μεγάλων Ἱεραρχῶν. Υπάρχουν ἄπειρα τέτοια παραδείγματα ἀγνώστων μοναχῶν καὶ πατέρων πού ἐπρόταξαν τά στήθη τους, γιά νά σώσουν ἀπό μεγάλους κινδύνους τούς πιστούς. Ή νεώτερη Ἰστορία τῆς Πατρίδας μας είναι κατάμεστη ἀπό νεομάρτυρες πού μέ ἡρωϊσμό καὶ αύταπάρνηση ἐσωσαν τό λαό ἀπό πολλούς κινδύνους. Ο ἀπόστολος Παῦλος διδάσκει ὅτι ὅλοι οι Χριστιανοί πρέπει νά μάθουν ὥχι μόνον νά ἀγνίζονται γιά ἔργα ἀγάπης μεταξύ τοῦ λαοῦ ἄλλά καὶ νά προπορεύονται σέ ἐκδηλώσεις ἀγάπης «μανθανέτωσαν δέ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊστασθαι εἰς τάς ἀναγκαίας χρείας».

Ο Μ. Βασίλειος, ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ Συνέσιος Πτολεμαΐδος, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ Κοσμᾶς ὁ Αίτωλός είναι μερικά ἀπό τά ἱερά ὄνόματα πατέρων πού πρωτοστάτησαν σέ ἔργα εὐποιίας γιά τό λαό. «Παρακαλεῖτε τόν λαόν μου». είναι ἡ πανάρχαια προτροπή τοῦ Θεοῦ. Ο Κύριος «διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ιώμενος πάντας» καὶ «ἔδωκε τήν ψυχήν του λύτρον ἀντί πολλῶν».

Ἐρωτήσεις

- Γιά ποιό λόγο γράφτηκαν οι ὄμιλίες στούς ἀνδριάντες;

2. Είναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά ἀγωνίζεται μέ κάθε τρόπο γιά τό λαό.
Ποιά είναι ἡ ἔννοια αύτοῦ τοῦ ἀγώνα;
3. Ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε περιστατικά πού νά δείχνουν αύτή τή διακονία τοῦ Χριστιανισμοῦ πρός τούς ἀνθρώπους;
4. Νά ἀναφέρετε δείγματα συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας στό λαό κατά τή σύγχρονη ἐποχή.

Μάθημα 52ο

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

(Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγός 3, 12 ΒΕΠ 7, 233)

‘Ο Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς (150-215) ἦταν Ἑλληνας στήν καταγωγή και γεννήθηκε πιθανότατα στήν Ἀθήνα. Ταξίδεψε στόν ἑλληνικό κόσμο και είχε λάβει εὐρύτερη μόρφωση στήν ἀκμάζουσα νεοπλατωνική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν. Γνώριζε καλά τήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία. Διαδέχτηκε τό σοφό διδάσκαλό του Πάνταινο στή διεύθυνση τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς. ‘Ο Κλήμης στά συγγράμματά του συνδέει τήν κοσμική μέ τή θρησκευτική παιδεία. Θεωρεῖται ἀπό τούς πρώτους ἐκπρόσωπους τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

‘Ο ύμνος στό Χριστό, πού θ’ ἀναλύσουμε στή συνέχεια, είναι στό ἔργο τοῦ Κλήμεντος «Παιδαγωγός». Πιθανόν νά είχε χρησιμοποιηθεῖ γιά τίς λειτουργικές ἀνάγκες τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, ἵσως ἀκόμη νά ἦταν ἡ προσευχή πού ἀπήγγελλαν οἱ φοιτητές στήν Κατηχη-

τική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ὕμνος ἔχει 65 στίχους καὶ τό μέτρο του εἶναι ἀναπαιστικό. Ὁ ποιητής ἀπευθύνεται στὸ Σωτήρα Χριστό, γιά νά ἐκφράσει τὴν πίστη του καὶ νά ζητήσει προστασία.

Κείμενο

Στόμιον πώλων ἀδαῶν,
πτερόν δρνίθων ἀπλανῶν,
οἰας νηῶν ἀτρεκῆς,
ποιμήν ἀρνῶν βασιλικῶν·

τοὺς σούς ἀφελεῖς
παιδας ἄγειρον,
αίνεῖν ἀγίας,
ύμνεῖν ἀδόλως
ἀκάκοις στόμασιν
παιδῶν ἡγήτορα Χριστόν·

ἀγίων βασιλεῦ,
λόγε πανδαμάτωρ
πατρός ύψιστου,
σοφίας πρύτανι,
στήριγμα πόνων
αιωνοχαρές,

βροτέας γενεᾶς
σῶτερ Ἰησοῦ,
ποιμήν, ἀροτήρ,
οἰαξ, στόμιον,
πτερόν οὐράνιον
παναγοῦς ποίμνης,

ἀλιεῦ μερόπων
τῶν σωζαμένων
πελάγους κακίας,
ἰχθῦς ἀγνούς,
κύματος ἔχθροῦ

Απόδοση

1

Κύριε πού είσαι
χαλινάρι σ' ἄβγαλτα πουλάρια,
φτερό σ' ἀνίσχυρα πουλιά,
γιά τά καράβια στέρεο τιμόνι,
ποιμένας στοῦ Θεοῦ τ' ἀρνιά,

2

μάζεψε τ' ἀθῶα σου παιδιά
ἄγια νά ψάλλουν
κι' ἀγνά νά σέ ύμνοῦν
μέ τ' ἄδολά τους χείλη
Σένα, τόν ἀρχηγό τῶν νέων, τό
Χριστό.

3

Βασιλιά τῶν ἀγίων,
Λόγε, πού ὅλα τά δαμάζεις,
Υἱέ τοῦ "Ψιστοῦ Πατέρα,
πρύτανι τῆς σοφίας,
στόν πόνο στήριγμα
αιώνιο καὶ γλυκό,

4

Ίησοῦ, Σωτήρα τῆς ἀνθρώπινης
γενιᾶς
ποιμένα, γεωργέ,
πηδάλιο καὶ χαλινάρι,
φτερό οὐράνιο πού σκεπάζεις
τίν ποίμνη σου τήν ἀγιασμένη,

5

"Ω, τῶν ἀνθρώπων Σύ ψαρά,
αὔτῶν πού θέλουν νά σωθοῦν
ἀπ' τοῦ κακοῦ τό πέλαγος,
τά καθαρά σου ψάρια
ἀπό τό κύμα τοῦ ἔχθροῦ

γλυκερή ζωή δελεάζων.

ήγου προβάτων
λογικῶν ποιμήν, ἄγι', ήγου
βασιλεῦ παιδῶν ἀνεπάφων.

Ἴχνια Χριστοῦ
δόξος οὐράνια.
λόγος ἀέναος,
αιών ἀπλετος,
φῶς ἀῖδιον·
ἐλέους πηγή,
ρεκτήρ ἀρετῆς
σεμνὴ βιοτῇ
Θεόν ύμνούντων,

Χριστέ Ἰησοῦ,
γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν
νύμφης, χαρίτων
σοφίας τῆς σῆς,
έκθλιβόμενον

οἱ νηπίαρχοι
ἀταλοὶς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι,
θηλῆς λογικῆς
πνεύματι δροσερῷ
ἐμπιψηλάμενοι,
αἴνους ἀφελεῖς,
ῦμνους ἀτρεκεῖς
βασιλεῖ Χριστῷ,
μισθούς ὁσίους
ζωῆς διδαχῆς,
μέλπωμεν ὄμοι,
πέμπωμεν ἀπλῶς

μέ τή γλυκειά ζωή τά προσελκύεις.

6

Γίνε όδηγός στά πρόβατα τά λογικά,
Ποιμένα, "Ἄγιε, Βασιλιά,
όδηγα τά παιδιά σου τά ἀθῶα.

7

Τά ἵχνη τοῦ Χριστοῦ
είναι ό δρόμος γιά τόν οὐρανό,
λόγος είναι αἰώνιος,
χρόνος ἄπειρος
κι' ἀνέσπερο φῶς·
πηγή εὔσπλαχνίας,
ἐργάτη τοῦ ἀγαθοῦ
αύτῶν πού μέ σεμνή ζωή
ύμνοῦνε τό Θεό.

8

Χριστέ Ἰησοῦ,
οὐράνιο γάλα,
πού βγαίνει μέ πόνο (έκθλιβόμενον)
άπ' τούς μαστούς τῆς Ἔκκλησίας
τή χάρη μᾶς προσφέρει
τῆς σοφίας σου.

9

Ἐμεῖς τά παιδιά
μ' εὐλαβικά χειλη
θηλάζουμε τό γάλα
τό λογικό τῆς Ἔκκλησίας
κι' ἀπό τό Πνεῦμά σου τό "Άγιο
χορταίνουμε·
μέ ύμνους θεϊκούς,
αἴνους λογικούς
στό Βασιλιά Χριστό,
σάν ἄγια ἀμοιβή
γιά τή ζωή πού διδαχτήκαμε,
ἄς ψάλλουμε ὅλοι μαζί
καί ἄς ἀναπέμπουμε εἰλικρινά

παιδα κρατερόν.

στό παντοδύναμο θείο Παιδί.

10

χορός ειρήνης
οι χριστόγονοι·
λαός σώφρων,
ψάλλωμεν όμοι
θεόν ειρήνης.

χορός ειρηνικός
είναι οι χριστογεννημένοι·
σάν συνετός λαός
ας ψάλλουμε όλοι μαζί
τό Θεό της ειρήνης.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

1. Από τήν 1η στροφή προβάλλει єντονη ή παράκληση πρός τό Χριστό, νά δείξει τήν πατρική του στοργή και νά προστάτεψει τούς πιστούς, οι όποιοι φαίνεται πώς βρίσκονται κάτω·άπό δύσκολες συνθήκες. Χαρακτηριστικά όνομάζει τό Χριστό στέρεο τιμόνι γι' αύτούς πού βρίσκονται στό πέλαγος τοῦ κακοῦ, φτερό στ' ἀνίσχυρα πουλιά, αιώνιο και γλυκό στήριγμα στόν πόνο, πηδάλιο και χαλινάρι κτλ. Τονίζει άκόμη ότι ο Χριστός είναι τό καταφύγιο και ο προστάτης τῶν ἀδυνάτων, πού κυνηγημένοι βρίσκουν κοντά του τή γαλήνη. Είναι πιθανόν νά γράφτηκε ό ύμνος σε περίοδο διωγμῶν. "Ενας τέτοιος διωγμός άρχισε πράγματι τό 202-203 ἀπό τό Σεπτίμιο Σεβήρο.

2. Ο ποιητής τοῦ ύμνου χρησιμοποιεὶ πολλες συμβολικες εἰκόνες και παραστάσεις ἀπό τά Εὐαγγέλια ή ἀπό τήν πρώτη Ἐκκλησία. Π.χ. ποιμήν, ποίμνη, πρόβατα, ιχθύς, πηδάλιο, ἀλιεύς κ.α. Μερικοί στίχοι μᾶς ύπενθυμίζουν ἀνάλογες ἐκφράσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν. Στήν 5η στροφή ό στίχος «ἄλιευ μερόπων» μᾶς φέρνει στό νοῦ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ «Δεῦτε ὀπίσω μου και ποιήσω ύμᾶς ἄλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4,19). Στήν 7η στροφή ό στίχος «Ἑχνια Χριστοῦ» μᾶς θυμίζει τό χωρίο «ἴνα ἐπακολουθήσετε τοῖς ἔχνεσιν αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. 2,21).

3. Σέ άρκετά σημεία δίνονται πολύ συνοπτικά όρισμένα δονιστικά στοιχεία. Στήν 3η στροφή όνομάζει τό Χριστό «λόνο – τρός ύψιστου», στήν 4η στροφή τόν ἀποκα Βασιλιά, στήν 7η «φῶς ἀδιον» κ.α. Ό ύμνος σέ χρόνο πού δέν είχε άκομη διατυπωθεῖ ἐ σκαλία τής Ἐκκλησίας. Υπῆρχε όμως ή αἱρε παρουσιάζεται ἀπό τό 2ο αιώνα και ή όποια πε Χριστοῦ. Γι' αύτό ίσως ἀναφέρονται ἐδῶ μερ σεις γιά τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

4. Στήν 2η στροφή ἀποκαλεῖ τό Χριστό «.

6η «βασιλεῦ παιδῶν», στήν 9η «παῖδα κρατερόν» κ.ἄ. Οι ἐκφράσεις αὐτές ἀπηχοῦν τίς ίδεες τοῦ Κλήμεντος πού ύπάρχουν καὶ στά τρία βιβλία τοῦ ἔργου του «Παιδαγωγός». Ὁ Κλήμης βλέπει τόν ἄνθρωπο νά ἔξελίσσεται μέσα στό θεῖο παιδαγωγικό σχέδιο. Ἡ παιδαγωγία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἔννοια, πού κυριαρχεῖ σέ δόλο του τό ἔργο. Πρέπει δέ νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Κλήμης εἶναι ὁ πρῶτος πού ὄνόμασε τό Χριστό παιδαγωγό.

5. Στήν 8η καὶ 9η στροφή ὁ ποιητής τοῦ ὑμνου κάνει λόγο γιά τήν Ἐκκλησία, τήν ὁποία ἀποκαλεῖ «νύμφη». Οἱ πιστοί εἶναι ἐνωμένοι μαζί της καὶ τρέφονται ἀπό τό πνευματικό της γάλα, δηλ. τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου.

6. Στήν 9η στροφή οἱ νέοι καὶ μαζί τους ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀναπέμπουν ὑμνους καὶ δοξολογοῦν τό Χριστό. Τόν εὐχαριστοῦν, γιατί διδάχτηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία του νά ἀκολουθοῦν στή ζωή τους τό σωστό δρόμο. Ὁ ύπεροχος αὐτός ὑμνος τελειώνει μέ μιά ὥραία προτροπή πρός ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν ἀναγεννηθεῖ χριστιανικά, νά ὑμνήσουν μαζί μέ τούς νέους, σάν ἔνας εἰρηνικός χορός, τό Θεό τής εἰρήνης.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά ἄλλα σύμβολα χρησιμοποιοῦσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί καὶ τί σήμαινε τό καθένα;
2. Ποιά καλολογικά στοιχεῖα βρίσκεις στόν ὑμνο;
3. Ποιό σημεῖο τοῦ ὑμνου σοῦ ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση καὶ γιατί;
4. Γράψε μιά δική σου προσευχή (8-10 γραμμές) στό Σωτήρα Χριστό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Άγουρίδου Σ., Ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης (Εἰσαγωγικά, ἔξηγητικά καὶ θεολογικά μελετήματα εἰς τὸ Δ΄ Εὐαγγέλιο).
- Άνδρούτσου Χρ., Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας, ἔκδ. 2α «ΑΣΤΗΡ», Ἀθήνα 1956.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου. Ἰσλάμ, Ἀθήνα 1975.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου. Θέσεις τῶν Χριστιανῶν ἐναντὶ ἄλλων Θρησκειῶν, Ἀθήνα 1976.
- Γρατσέα Γεωργίου. Περὶ τὰ θεμελιώδη τῆς πίστεως ἄρθρα, Ἀθήνα 1972.
- Εύδοκίμωφ Π., Ἡ πάλη μὲ τὸν Θεόν. (Μεταφρ. Ἰ.Κ. Παπαδοπούλου) Ἔκδ. Γ', Θεσ/νίκη 1975.
- Θεοδωροπούλου Ἐπιφανίου, Ἡ Μασωνία ὑπό τὸ φῶς τῆς Ἀληθείας, Ἀθήνα 1973.
- Ίωαννίδου Βασιλείου. Ὁ Μυστικισμός τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθήνα 1957.
- Καλλινίκου Κων/νου, Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, ἔκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη 1976.
- Κωτσάκη Δημητρίου, Οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ γένεση τοῦ κόσμου, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1976.
- Λούβαρι Ν., Συμπόσιον Ὄσιων, τομ. Α' καὶ Β', ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας (1962, 1964).
- Μπερντιάφ Νικολάου, Ἀλήθεια καὶ Ἀποκάλυψη, Μεταφρ. Χρ. Μαλεβίτση, Ἀθήνα.
- Παπαμιχαήλ Γρ., Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἱστορικόν πρόσωπον, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1923.
- Παπαμιχαήλ Γρηγορίου, Ἡ ούσια καὶ τὸ βάθος τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀθήνα 1937.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἑκκλησίας, τόμοι 3, Ἀθήνα.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Ἰησοῦς ὁ ἀπό Ναζαρέτ, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1940.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Ὑπομνήματα.
- Φαράντου Μ., Δογματική, Ἀθήνα.
- Schmemann Al., Γιά νά ζήσει ὁ κόσμος. (Μεταφρ. Ζησίμου Λορεντζάτου), Ἀθήνα 1970.
- Φειδᾶ Βλ., Ἑκκλησιαστικὴ ἱστορία, Ἀθήνα 1971.
- Φούσκα Κων/νου, Στόματα τοῦ Λόγου, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς μέχρι τοῦ 325μ.Χ. Ἀθήνα 1975.
- Τοῦ ιδίου, Θεηγόροι ὄπλιται, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀπό τοῦ 325-750 μ.Χ. Ἀθήνα 1975.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

ΜΑΘΗΜΑ 1.	Σελίδα
-----------	--------

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Έννοια και θεωρίες γιά τήν έτυμολογία της λέξεως Θρησκεία	7
Τό αϊτημα και ή άναγκαιότητα της θρησκείας	8
Οι έννοιες «άναζήτηση», «ύπερβαση», «κοινωνία» και «όλοκλήρωση» στή Θρησκεία	9
Τό άληθινό νόημα της Θρησκείας. Ειδη Θρησκειῶν	9

ΜΑΘΗΜΑ 2.

ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές του Ινδοϊσμοῦ	11
Η έξαπλωση του Ινδοϊσμοῦ σήμερα	13
Η γοντεία και ή έπιδραση του Ινδοϊσμοῦ. Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του	13
Η άξιολόγηση του Ινδοϊσμοῦ	14

ΜΑΘΗΜΑ 3.

ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές του Βουδισμοῦ	16
Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του Βουδισμοῦ	17
Έξαπλωση του Βουδισμοῦ	17
Η άξιολόγηση του Βουδισμοῦ	18

ΜΑΘΗΜΑ 4.

ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Η θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας – Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός	19
--	----

Ζωροαστρισμός: ιστορία, έξέλιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση. Κριτική θεώρηση των άρχων του	21
Σιντοϊσμός: ιστορία, έξέλιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση. Κριτική θεώρηση των άρχων του	22
ΜΑΘΗΜΑ 5.	
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ	
'Η λατρεία τοῦ Μίθρα, τῆς Κυβέλης, τῆς Ἀστάρτης καὶ τῆς "Ισιδας"	24
'Η πολυμορφία τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς λατρείας στήν άρχαιά ἐλληνική θρησκεία	25
Θρησκεία καὶ κράτος στούς Ρωμαίους. 'Η λατρεία τοῦ αύτοκράτορα	26
ΜΑΘΗΜΑ 6.	
ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ	
'Έμφανιση καὶ έξαπλωση τοῦ 'Ισλαμισμοῦ	28
Σχέσεις 'Ισλαμισμοῦ μέ τόν 'Ιουδαϊσμό καὶ τό Χριστιανισμό	29
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων τοῦ 'Ισλαμισμοῦ	31
'Η ἐπίδραση τοῦ 'Ισλαμισμοῦ σήμερα	31
ΜΑΘΗΜΑ 7.	
ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ	
'Από τόν 'Ανιμισμό καὶ τήν Πυρολατρεία στίς σύγχρονες μορφές Θρησκείας στήν 'Αφρική	33
'Η θρησκευτική ιδιομορφία καὶ ποικιλία στήν 'Αφρική	35
Συνάντηση τῆς θρησκευόμενης 'Αφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό ..	35
ΜΑΘΗΜΑ 8.	
ΧΙΛΙΑΣΜΟΣ	
'Ιστορική άναδρομή στήν έμφανιση καὶ έξαπλωσή του	38
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων του	38
'Επιδράσεις του στόν ἐλληνικό χῶρο	39
ΜΑΘΗΜΑ 9.	
ΜΑΣΟΝΙΣΜΟΣ	
Είναι ό Μασονισμός θρησκεία ἢ οχι;	41
Τό μεταφυσικό καὶ λατρευτικό στοιχεῖο στό Μασονισμό	42
'Η ιδιοτυπία τῆς ἀποκρύψεως καὶ οἱ παρεξηγήσεις στό Μασονισμό	43

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ	43
ΜΑΘΗΜΑ 10.	
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ	
Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τῆς θρησκείας σήμερα	45
Νεοπαγανισμός και νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας ...	46
Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα κτλ.	46
ΜΑΘΗΜΑ 11.	
ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ	
‘Ο ιστορικός χαρακτήρας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	49
Βασικά σημεῖα διδασκαλίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	50
Σχέσεις Ἰουδαϊσμοῦ και Χριστιανισμοῦ	51
‘Η τυλοπατρεία στόν Ἰουδαϊσμό και ἡ «καινὴ κτίσις» στό Χριστιανισμό	51
ΜΑΘΗΜΑ 12.	
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	
‘Η θρησκευτική ἀλήθεια και ἡ ἀναζήτησή της	53
‘Η ἀποκάλυψη ως εἴσοδος τοῦ «καινοῦ» στόν ἀνθρώπινο διαλογισμό	53
‘Η φιλανθρωπία τῆς ἀποκαλύψεως και ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας της. Φυσική και ύπερφυσική ἀποκάλυψη	54
ΜΑΘΗΜΑ 13.	
ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΆΛΛΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ	
Κοινά σημεία	56
Ούσιαστικές διαφορές	56
‘Η ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ	59
ΜΑΘΗΜΑ 14.	
Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ	
‘Η ἔξαπλωση και διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο	61
Στατιστικά δεδομένα	62
‘Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα	62
‘Η ὄρθοδοξη ιεραποστολή στόν κόσμο σήμερα	64

 Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ 15.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (πράξη 17,27) καὶ οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας	66
Ο ἔρχομός τοῦ Θεοῦ στὴν Ἱστορία. Ὁ ἔρχόμενος Θεός τῆς Αγίας Γραφῆς	67
Ἡ Ἀποκάλυψη ὡς γεγονός καὶ ὡς μήνυμα	68
Ο ἄνθρωπος ἀποδέκτης καὶ συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως	70

ΜΑΘΗΜΑ 16.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

Η άναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τὸν ἄνθρωπο	71
Οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται καὶ πλάθουν τὸ Θεό. «Ο Θεός τῶν φιλοσόφων»	73
Ἡ βιβλική ἀντίληψη γιὰ τὸ Θεό. Ὁ προσωπικός Θεός	74

ΜΑΘΗΜΑ 17.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

«Πιστεύω εἰς ἓν Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα»	76
Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ	76
Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ μυστήριο τῆς Ἅγ. Τριάδας καὶ ἡ σημασία τῆς	77
Ἡ ὑπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ	79

ΜΑΘΗΜΑ 18.

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τό φαινόμενο τῆς ἀθεϊας, (οὐσία, αἴτια)	81
Μορφέας τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ	81
Σχέσεις τῆς ἀθεϊας, ἐπιστήμης καὶ Διαφωτισμοῦ	82
Κριτικὴ τῆς ἀθεϊας	83

ΜΑΘΗΜΑ 19.

Ο ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

Ἡ κρίση τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς θρησκείας	87
Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τὸ Θεό στοὺς οὐρανούς	88
Ο αὐτόνομος ἄνθρωπισμός καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἄθεου οὐμανισμοῦ	88

ΜΑΘΗΜΑ 20.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες της πίστεως στήν έποχή μας	91
‘Η χριστιανική πίστη. Τό νόημα του όρθ. δόγματος	92
Πίστη και γνώση	92
Στοιχεία ἀσχετα πρός τη χριστιανική πίστη: Δεισιδαιμονία, φανατισμός, ιδεολογία	93

ΜΑΘΗΜΑ 21.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τό πρόβλημα των σχέσεων χριστιανικής πίστεως και έπιστήμης	95
Τά αϊτια των παρεξηγήσεων	95
Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ και Έπιστήμης	96

ΜΑΘΗΜΑ 22.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή και ὡφέλιμη ή συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ και Πολιτισμοῦ	99
Οι ἀκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιαστούν και ἀπό τίς δύο πλευρές	100
Γιά ἔνα χριστιανικό πολιτισμό	101

ΜΑΘΗΜΑ 23.

Ο ΚΟΣΜΟΣ

Τό μεγαλείο του φυσικοῦ σύμπαντος	103
‘Ο κόσμος ως δημιουργία	103
Θεωρίες γύρω ἀπό τήν ὑλη και τόν κόσμο	104
‘Η θέση του ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο	105

ΜΑΘΗΜΑ 24.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση και κατάσταση του ἀνθρώπου	107
‘Ανδρας και γυναίκα	108
‘Η ἐνότητα του ἀνθρώπινου γένους	109

ΜΑΘΗΜΑ 25.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

‘Ο εικονισμός του Θεοῦ στόν ἄνθρωπο	113
‘Η ἐννοια και ἡ σημασία του «προσώπου»	114
Προορισμός του ἀνθρώπου	115

ΜΑΘΗΜΑ 26.

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Ή ήθική πτώση του ἀνθρώπου. Τό παράλογο, ἡ ἀγωνία, ὁ θάνατος	117
Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ύπαρξεως	118
Ή ἄλλοτρίωση του ἀνθρώπου	118
"Ενα παράθυρο στὸν οὐρανό	119

ΜΑΘΗΜΑ 27.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Οι μεσσιανικές προσδοκίες καὶ τό «πιλήρωμα τοῦ χρόνου»	121
Ή δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως	123
'Ο Θεάνθρωπος Κύριος	123

ΜΑΘΗΜΑ 28.

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό ἐρώτημα - πρόκληση. «Τίνα μὲ λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι;»	125
Πῶς εἰδαν τό Χριστό οἱ γενεές τῶν ἀνθρώπων	126
'Ο Χριστός ὁ νέος Ἀδάμ	128

ΜΑΘΗΜΑ 29.

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Ή ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου	129
'Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καὶ ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς	131
'Η ἀρχαιολογική σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος	132

ΜΑΘΗΜΑ 30.

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Ή μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης	133
'Η βεβαιότητα τῆς Ἐκκλ. στὴν ιστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ	134
'Η πίστη στό Χριστό καὶ τό μέλλον τοῦ κόσμου	135

ΜΑΘΗΜΑ 31.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία καὶ θαύματα	137
'Η σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ	137
'Η Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάπλαση τοῦ κόσμου	139
'Η ἐκπλήρωση τῆς «θείας Οἰκονομίας»	139

ΜΑΘΗΜΑ 32.	
ΤΟ «ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»	
‘Η «άπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν Πεντηκοστή	141
Τό πρόσωπο καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παρακλήτου	142
‘Η παρουσία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησίᾳ	143
ΜΑΘΗΜΑ 33.	
ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	
Τί είναι ἡ Ἐκκλησία;	146
‘Η Ἐκκλησία σάν μυστήριο	147
‘Η ἀπόστολή τῆς Ἐκκλησίας	148
ΜΑΘΗΜΑ 34.	
ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	
‘Ἐμμονή στὴν παράδοση καὶ δημιουργική ἀνανέωση	150
Παρεξηγήσεις καὶ ύπερβολές	151
Θεολογικά καὶ ἐκκλησιαστικά πλαίσια γιά παράδοση καὶ ἀνα- νέωση	152
‘Η παράδοση καὶ ἡ ἀνανέωση στὴν Ἐκκλησία σήμερα	153
ΜΑΘΗΜΑ 35.	
Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ	
‘Η προσωρινότητα τοῦ κόσμου	154
Τό τέλος καὶ ἡ τελείωση	155
‘Ανθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες	155
‘Η παρουσία τοῦ Χριστοῦ	155

Γ'

— — — ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ — — —

ΜΑΘΗΜΑ 36.	
ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ	
Κείμενο: Ἐξόδου 20, 1-18	161
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	162
Βασικές ἀλήθειες	163

ΜΑΘΗΜΑ 37.

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΩΡΩΠΟΣ

Κείμενο: Γρηγορίου Νύσσης «Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου» (ἐπιλογή)	165
‘Η ἐλεύθερη ἀπόδοση	167
‘Η ύποτίμηση τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐποχὴ μας	168
‘Η εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του	169

ΜΑΘΗΜΑ 38.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κείμενο: Ψαλμός 103	171
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	172
“Ύμνος καὶ διξιολογία στὸ Δημιουργό	174

ΜΑΘΗΜΑ 39.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ. ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

Κείμενο: Γιά τούς ἄρχοντες. Σοφία Σειράχ 32, 1-6	176
Σχόλια:	176
Κείμενο: “Ύμνος στούς προγόνους. Σοφία Σειράχ, 44, 1-15	178
Σχόλια	178

ΜΑΘΗΜΑ 40.

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κείμενο: Ἡσαίου κεφάλαια 34-35 (ἀποσπάσματα)	181
Σχόλια	182

ΜΑΘΗΜΑ 41.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Κείμενο: Ματθαίου 6, 6-13	185
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	186
Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχὴ	187

ΜΑΘΗΜΑ 42.

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Κείμενο: Ἰωάννου, κεφ. 17, 1-26	189
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	190

ΜΑΘΗΜΑ 43.

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Κείμενο: Πράξεων 2, 37-47 και 4, 32 - 36	195
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	197
Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα	198

ΜΑΘΗΜΑ 44.

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Κείμενο: Α' Κορινθ. 13, 1-13	202
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	203
Υποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές	203

ΜΑΘΗΜΑ 45.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

Κείμενο: Ἰακώβου 1, 2-27 και 2, 14-26	206
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	206
Βασικές αλήθειες	207

ΜΑΘΗΜΑ 46.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟ

Κείμενο: Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Πλανηγυρικός παρ. 3-4 ΒΕΠ 17, 277-280 (ἀποσπάσματα)	209
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	210
Νοηματική και ήθικη άναφορά	211

ΜΑΘΗΜΑ 47.

Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Κείμενο: Ἐπιστολή πρός Διόγγητον, κεφ. 5-9 (ἀποσπάσματα) ΒΕΠ 2, 253-255	213
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	214
Ή άνωτερότητα τοῦ χριστιανισμοῦ	216

ΜΑΘΗΜΑ 48.

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

Κείμενο: Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολαὶ 5, 186 (Λόγος πρός Ἑλληνας) MG 78, 1437-1444 (ἀποσπάσματα)	217
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	219
Άναγωγή στή σημερινή έποχή	219

ΜΑΘΗΜΑ 49.

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

Κείμενο: Μ. Βασιλείου Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ παρ. 7-9 (ἐπιλογὴ).	221
ΕΠΕ 7, 150-161	222
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	222
Ὑποδείξεις γιά πρακτικές ἐφαρμογές	223

ΜΑΘΗΜΑ 50.

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

Κείμενο: Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια γνωστικά 100 περί πνευματικῆς τελειότητος κεφ. 20-21, BIS 5 SHC, MG 65	226
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	226
Βασικές ἀλήθειες	227

ΜΑΘΗΜΑ 51.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

Κείμενο: Χρυσοστόμου. Εἰς τούς ἀνδριάντας ὁμιλία 21 (ἀποσπάσματα)	229
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	230
Άλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἑκκλησίας	231

ΜΑΘΗΜΑ 52.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Κείμενο: Κλήμεντος Ἀλεξ. Παιδαγωγός 3,12 ΒΕΠ 7, 233	233
Ἀπόδοση τοῦ "Υμνου	233
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	235

Τά άντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητας αὐτῶν.

‘Αντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. ‘Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτό διώκεται κατά τάς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108)».

ΕΚΔΟΣΗ Γ' 1980 ΑΝΤΙΤΥΠΑ 90.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 3306 / 21 - 11 - 79

ΕΚΤΥΠΩΣΗ : Θ. ΚΕΔΙΚΟΓΛΟΥ & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : ΑΦΟΙ ΧΑΤΖΗΧΡΥΣΟΥ & ΣΙΑ Ε.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής